

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τριμηνιαία Έκθεση

03/23

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2023 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

Email: info@iobe.gr, <http://www.iobe.gr>,

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	13
2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	21
2.1 Τάσεις και προοπτικές της διεθνούς οικονομίας.....	21
Α. Το παγκόσμιο περιβάλλον.....	21
Β. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	25
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	31
Α. Οικονομικό κλίμα.....	31
Β. Δημοσιονομικές εξελίξεις.....	38
Γ. Χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	44
3 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	55
3.1 Συνιστώσες του ΑΕΠ.....	55
Α. Πρόσφατες εξελίξεις.....	55
Β. Παραδοχές και προβλέψεις.....	61
3.2 Τάσεις σε βασικούς τομείς.....	75
3.3 Εξωτερικό ισοζύγιο.....	85
Α. Ανάλυση εξαγωγών και εισαγωγών από εθνικούς λογαριασμούς.....	85
Β. Ισοζύγιο πληρωμών.....	93
3.4 Αγορά εργασίας.....	98
3.5 Τιμές καταναλωτή και παραγωγού.....	109
4 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	125

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την έκθεσή του για το τρίτο τρίμηνο του 2023, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η έκθεση αναπτύσσεται σε τέσσερις ενότητες, ενώ συνοδεύεται από ένα παράρτημα μακροοικονομικών δεικτών, συγκρίνοντας την επίδοση της Ελλάδας με τις υπόλοιπες χώρες στην Ευρωζώνη. Προηγείται εισαγωγικό κείμενο στο οποίο επισημαίνονται οι προκλήσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος που θέτουν σε κίνδυνο τη θετική δυναμική. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής.

Η πρώτη ενότητα αποτελεί τη συνοπτική επισκόπηση της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του διεθνούς περιβάλλοντος στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, καθώς και τις εξελίξεις και προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους, β) την αποτύπωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο του 2023, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την εξέλιξη του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου και δ) τις τάσεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα έως και τον Ιούλιο του 2023.

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στις μακροοικονομικές επιδόσεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Καταγράφονται οι πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις με έμφαση στο δεύτερο τρίμηνο του 2023 και παρουσιάζονται προβλέψεις για το σύνολο του 2023 και το 2024, στη βάση παραδοχών και λαμβάνοντας υπόψη τα πλέον πρόσφατα στοιχεία. Καταγράφονται οι εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, ενώ παρουσιάζονται οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας την ίδια περίοδο, μέσα από στοιχεία τόσο εθνικών λογαριασμών όσο και ισοζυγίου πληρωμών. Κατόπιν, αναδεικνύονται οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας κατά το δεύτερο τρίμηνο. Εν συνεχεία, αναλύεται η τάση του πληθωρισμού στο πρώτο οκτάμηνο του 2023.

Η τέταρτη ενότητα περιλαμβάνει την παρουσίαση των βασικών ευρημάτων από πρόσφατη μελέτη του IOBE, σχετικά με τις προκλήσεις και προοπτικές για την ελληνική οικονομία που προκύπτουν από την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Η τρέχουσα έκθεση περιλαμβάνει τρία ειδικά πλαίσια. Το πρώτο περιγράφει την μακροχρόνια εξέλιξη του κόστους χρηματοδότησης στην Ελλάδα σε σύγκριση με την Ευρωζώνη (ενότητα 2.2.Γ). Το δεύτερο παρουσιάζει το βαθμό συγκέντρωσης των εμπορικών ροών σε Ελλάδα και Ευρωζώνη πριν και μετά την κρίση (ενότητα 3.3.Α). Το τρίτο αναδεικνύει στρεβλώσεις στην ελληνική αγορά εργασίας μέσα από την εκτίμηση της καμπύλης Beveridge (ενότητα 3.4).

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι και τις 10/10/2023.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί τον Ιανουάριο του 2024.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΘΕΤΟΥΝ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ ΤΗ ΘΕΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ

Η ελληνική οικονομία κινείται μέσα σε ένα επικίνδυνο παγκόσμιο πεδίο, το οποίο συνθέτουν γεωπολιτικές αναταραχές και οικονομικές προκλήσεις. Οι πρόσφατες επιθέσεις στο Ισραήλ και το ενδεχόμενο ευρύτερου πολεμικού σκηνικού στη Μέση Ανατολή δεν υπενθυμίζουν απλώς πως η σταθερότητα και η ειρήνη σε μια κρίσιμη περιοχή του πλανήτη και πολύ κοντά στη χώρα μας, απέχουν πολύ από το να επιτευχθούν. Σημειώνουν επίσης την ευμετάβλητη κατάσταση στο ευρύτερο σημερινό γεωπολιτικό σύστημα. Η κρίση που ξεκίνησε με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία δεν έχει βρει λύση και είναι περισσότερο ορατό το ενδεχόμενο παράτασής της, μέσα σε ευρύτερες ανακατατάξεις που αφορούν άμεσα την Ευρώπη, παρά της άμεσης επίλυσης. Εκτός των άλλων, αυτό σημαίνει πως δεν μπορεί να θεωρείται ότι έχει κλείσει τον κύκλο της και η πρόσφατη ενεργειακή κρίση. Η παγκόσμια οικονομία έχει αποφύγει προς το παρόν την ύφεση, κινείται όμως σε περιοχή αυξανόμενου ρίσκου, καθώς η αποκλιμάκωση του έντονου πληθωρισμού στις περισσότερες οικονομίες είναι αργή και η διατήρηση των κεντρικών επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα συνοδεύεται από έντονη επιβράδυνση της μεγέθυνσης. Κατ' ελάχιστον, μπορεί κανείς να αναμένει πως η παραγωγή θα λάβει χώρα στο επόμενο διάστημα κάτω από συνθήκες υψηλότερου κόστους κεφαλαίου και ενέργειας από ό,τι τα προηγούμενα χρόνια.

Στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο, η ελληνική οικονομία κινείται με θετικό πρόσημο. Οι ρυθμοί μεγέθυνσης καταγράφονται υψηλότεροι από ό,τι στις περισσότερες άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες, με σταδιακή αύξηση επενδύσεων και μείωση της ανεργίας. Μετά τα μεγάλα ελλείμματα στα οποία επανήλθε, με κέντρο την πανδημία, το δημόσιο ταμείο φαίνεται να εξισορροπεί και να είναι εφικτή η επίτευξη μικρών πρωτογενών πλεονασμάτων στο άμεσο μέλλον. Η σταδιακή ανάκτηση επενδυτικής

Η ελληνική
οικονομία σε
θετικό πρόσημο.

βαθμίδα αποτυπώνει την ευρύτερη μείωση των αμφιβολιών για τη μεσοπρόθεσμη πορεία της. Σε σημαντικούς κλάδους της υπάρχει αύξηση των εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών. Επιπλέον, οι ευρωπαϊκοί πόροι μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας προσφέρουν τη δυνατότητα χρηματοδότησης επενδύσεων και ευρύτερης ανάπτυξης της οικονομίας.

Το πλέγμα αυτό, έντονων προκλήσεων και θετικών χαρακτηριστικών, αξίζει προσοχής, ιδίως γιατί από πολλές κρίσιμες απόψεις η ελληνική οικονομία έχει χαμηλή βάση και σημαντικό δρόμο, ιδίως μέσα από δομικές αλλαγές, για να δυναμώσει το παραγωγικό της δυναμικό σε τέτοιον βαθμό ώστε να επιτευχθεί υψηλή ευημερία για τους πολίτες και να μην ανησυχούν για μελλοντικές προκλήσεις.

Αναλυτικότερα, ως προς την παγκόσμια οικονομία, αυτή βρίσκεται σε δυσκολότερη καμπή από ό,τι ίσως γίνεται ευρέως κατανοητό. Η έντονη αύξηση των κεντρικών επιτοκίων, ακόμη και αν πλησιάζει στη λήξη της, αναπόφευκτα έχει και θα έχει σοβαρές επιπτώσεις. Η νομισματική πολιτική για μεγάλο διάστημα διοχέτευε άφθονη ρευστότητα, με μηδενικό κόστος, σε Ευρώπη και ΗΠΑ. Κορυφώθηκε με την πανδημία, όμως η πολιτική εύκολου χρήματος ήταν κεντρική επιλογή ήδη για χρόνια μετά τις κρίσεις χρέους. Όταν ο πληθωρισμός εκτοξεύτηκε, υπήρξε αναστροφή προς επείγουσα μείωση της ρευστότητας. Αναπόφευκτα, μια τόσο απότομη αλλαγή θα δυσχεράνει περισσότερο νοικοκυριά και επιχειρήσεις, προσεχώς. Άλλωστε, ο σκοπός της πολιτικής είναι ακριβώς να υπάρξει επιβράδυνση της ζήτησης, ώστε να συγκρατηθούν οι τιμές.

Πολιτικές προσαρμογής του χρήματος, όμως, δεν λύνουν τα προβλήματα, μπορούν μόνο να διευκολύνουν την προσαρμογή. Στα προηγούμενα χρόνια, οι πολιτικές ποσοτικής χαλάρωσης μπόρεσαν να αμβλύνουν, να μεταθέσουν ή να κρύψουν πολλά προβλήματα, όχι όμως να τα λύσουν. Αντίστοιχα, σήμερα, η άνοδος των επιτοκίων από μόνη της δεν φαίνεται ικανή να αμβλύνει τις πληθωριστικές πιέσεις αρκετά. Σχετικά, δεν εφαρμόζονται παράλληλα ισχυρές πολιτικές, με μια αίσθηση επείγουσας προτεραιότητας, στην πλευρά της προσφοράς. Οι ίδιες οι κεντρικές τράπεζες επισημαίνουν πως τα δικά τους εργαλεία και δικαιοδοσία αφορούν στη σταθερότητα των τιμών.

Μια αποτελεσματική πολιτική περιλαμβάνει δομικές αλλαγές ενίσχυσης της παραγωγικότητας. Η αύξηση του δημόσιου χρέους στις περισσότερες οικονομίες, συμπεριλαμβάνοντας και τις ευρωπαϊκές, έχει μειώσει τους βαθμούς δημοσιονομικής ελευθερίας, κάτι που θα ενταθεί με τη διατήρηση υψηλού κόστους δανεισμού. Καθίστανται αναγκαίες, λοιπόν, πολιτικές που αλλάζουν το μίγμα στο δημόσιο ταμείο και θα ενισχύουν την παραγωγή. Παρά τις πρόσφατες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες ως

Η παγκόσμια οικονομία σε δύσκολη καμπή

Κλειδί η ενίσχυση της παραγωγικότητας

απάντηση στην κρίση της πανδημίας και στις αγορές ενέργειας, τέτοιες είναι αναγκαίες ιδίως στην Ευρώπη, καθώς το επόμενο διάστημα πολλές από τις δεξαμενές για την ανάπτυξη που υπήρχαν τις τελευταίες δεκαετίες εξαντλούνται. Το εμπόριο πιέζεται από τις γεωπολιτικές εξελίξεις, το κόστος χρήματος και η αβεβαιότητα επηρεάζουν τις επενδύσεις και το κέντρο βάρους της οικονομίας μετακινείται εκτός Ευρώπης. Συνεκτιμώντας τις ανάγκες πράσινης μετάβασης και τις δημογραφικές πιέσεις, προκύπτει πως η άνοδος του βιοτικού επιπέδου στην Ευρώπη εξαρτάται από την εφαρμογή αποτελεσματικότερων κανόνων, ενίσχυση των ικανοτήτων των εργαζομένων και ενσωμάτωση καινοτόμων τεχνολογιών στην παραγωγή.

Η σημασία των ευρύτερων εξελίξεων για την ελληνική οικονομία είναι υψηλή. Βραχυχρόνια, οι πιέσεις στο εξωτερικό περιβάλλον δημιουργούν προκλήσεις σε δύο από τις πιο κρίσιμες για τις προοπτικές ανάπτυξης μεταβλητές της οικονομίας μας, δηλαδή τις εξαγωγές και τις επενδύσεις. Οι επενδύσεις πιέζονται όταν αυξάνονται τα επιτόκια, η αβεβαιότητα, αλλά και μειώνονται οι προσδοκώμενοι ρυθμοί μεγέθυνσης μεσοπρόθεσμα στο εξωτερικό. Αυτή είναι μια κομβική παράμετρος, καθώς παρά τη βελτίωση κατά τα τελευταία χρόνια, υπάρχει υψηλή ανάγκη νέων επενδύσεων, ιδίως σε περισσότερο μεσοπρόθεσμες και καινοτόμες δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά, οι χαμηλότεροι ρυθμοί μεγέθυνσης των οικονομιών που είναι κύριοι εμπορικοί εταίροι, συνεπάγονται μειωμένη δυνατότητα εξαγωγών μελλοντικά, προϊόντων ή υπηρεσιών. Επιπλέον, εάν υπάρξει μια αναταραχή στις παγκόσμιες αγορές χρηματοδότησης, αυτή θα επηρεάσει σημαντικά όλες τις οικονομίες και τη δική μας. Μεσοπρόθεσμα, η εντύπωση πως με την αναστροφή της νομισματικής πολιτικής θα ανακάμψει ισχυρά η Ευρώπη και μέσα σε αυτή θα παρασυρθεί και η δική μας οικονομία, μπορεί να είναι επικίνδυνη.

Εξετάζοντας τον ρυθμό μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας σήμερα, αυτός καταγράφεται υψηλότερος από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο και συνολικά η δυναμική ανάκαμψής της μετά την πανδημία καταγράφηκε ισχυρότερη από πολλές άλλες χώρες. Αυτή η εξέλιξη έχει συνοδευτεί από μείωση της ανεργίας, μάλιστα σε πολλές ειδικότητες υπάρχει πλέον έλλειψη εργαζόμενων. Ταυτόχρονα, υπάρχει αύξηση των εισοδημάτων, αν και αυτή δεν είναι γενική και απειλείται από τον υψηλό πληθωρισμό. Η σταδιακή αύξηση της αξίας της ακίνητης περιουσίας, που είναι μεγάλο μέρος της συνολικής αποταμίευσης του μέσου ελληνικού νοικοκυριού, και πιο πρόσφατα η θετική πορεία μετοχών και ομολόγων, είναι σημαντικά συστατικά αυτής της θετικής τροχιάς.

Ουσιαστικά, η οικονομία κινείται με τριπλή ώθηση. Την ανάκαμψη μετά την πανδημία που στηρίχτηκε από την εντυπωσιακή επιστροφή του τουρισμού και την υψηλή επίδοση της κατανάλωσης. Την πιο

μεσοπρόθεσμη ανάκαμψη μετά τη δεκαετή κρίση και τα προγράμματα προσαρμογής, καθώς η άρση της αβεβαιότητας και η σταθεροποίηση των προσδοκιών υποβοήθησαν την αύξηση των επενδύσεων και γενικότερα της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας. Επιπλέον, η οικονομική πολιτική έχει πρόσφατα υποβοηθήσει με φορολογικές και ρυθμιστικές παρεμβάσεις που τόνωσαν την παραγωγή, ενώ και η στάση των ευρωπαϊκών θεσμών, με το ταμείο ανάκαμψης και ευρύτερα, συνεισέφερε θετικά.

Βραχυχρόνια
ώθηση για την
εγχώρια
οικονομία

Εάν η τροχιά μεγέθυνσης της οικονομίας μας είναι θετική, υπάρχει ανάγκη δομικών παρεμβάσεων; Πολύ περισσότερο, υπάρχει ανάγκη για μια συστηματική αλλαγή παραγωγικού υποδείγματος; Αναφορά σε διάφορες μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις γίνεται από την κυβέρνηση, όπως και στις αναλύσεις από ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς. Ακόμη και οι πρόσφατες εκθέσεις των οίκων αξιολόγησης αναφέρουν πως για την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας κατά την εκτίμηση των προοπτικών του δημόσιου χρέους μας, δεν αρκεί η βραχυπρόθεσμη δημοσιονομική ισορροπία αλλά είναι σημαντική και η ενδυνάμωση της παραγωγικής ικανότητας της οικονομίας μεσοπρόθεσμα.

Αν και κινείται πιο γρήγορα από πολλές άλλες ευρωπαϊκές, η οικονομία μας έχει ξεκινήσει από πολύ χαμηλότερη βάση. Το επίπεδο των εισοδημάτων στη χώρα δεν είναι ακόμη ικανοποιητικά υψηλό. Επίσης, αντιμετωπίζει μεγαλύτερες δημογραφικές και δανειακές προκλήσεις σε βάθος χρόνου. Συνεπώς, κρίσιμα ποιοτικά χαρακτηριστικά της μεγέθυνσης χρειάζονται συνεχή παρακολούθηση, εφόσον το ζητούμενο είναι να υπάρχει ισχυρή ανάπτυξη μεσοπρόθεσμα. Πολλές από τις δυνάμεις που στηρίζουν τη σημερινή ισχυρή ανάκαμψη, φυσιολογικά, θα εξασθενίσουν τα επόμενα χρόνια, καθώς η ανεργία ήδη μειώνεται, όπως και το επενδυτικό κενό, άρα για περαιτέρω μεγέθυνση θα είναι αναγκαία η άνοδος της παραγωγικότητας και η προσέλκυση νέων πόρων. Επιπλέον, η ανταγωνιστικότητα είναι συγκριτική έννοια και αν η χώρα μας θέλει να βελτιώσει το επίπεδο των εξαγωγών της δεν πρέπει απλώς να τρέξει αλλά να τρέξει πιο γρήγορα από άλλες οικονομίες. Συνολικά, γίνεται κρίσιμη η προοπτική της αναβάθμισης της οικονομίας μέσω μεταρρυθμίσεων που θα τη θέσουν σε υψηλότερη τροχιά από τη σημερινή.

Πρόκληση η
συστηματική
σύγκλιση

Για να υπάρξει συνεχιζόμενη και βιώσιμη άνοδος των εισοδημάτων, και ιδίως αυτών από εργασία, είναι απαραίτητο να υπάρξει στροφή σε δραστηριότητες υψηλής παραγωγικότητας που θα παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες με υψηλή διεθνή ανταγωνιστικότητα. Μόνο με συστηματική αύξηση εξαγωγών με τέτοια χαρακτηριστικά, κάτι που προϋποθέτει και συνεχιζόμενες καινοτόμες επενδύσεις, θα μπορεί να υπάρξει υψηλή ευημερία τα επόμενα χρόνια. Είναι κρίσιμης σημασίας η οικονομική πολιτική, με τις φορολογικές, ασφαλιστικές και ρυθμιστικές της πτυχές, συστηματικά να υποστηρίζει κατά προτεραιότητα την

επίσημη εργασία και ιδίως τη μισθωτή. Είναι εξίσου κρίσιμο, πέρα από την ανάκαμψη τομέων που παραδοσιακά έχουν μεγάλη βαρύτητα για την οικονομία μας, όπως η αγορά ακινήτων και ο τουρισμός, να ενισχυθούν συστηματικά η μεταποίηση και κλάδοι υψηλής τεχνολογίας. Συνολικά, αλλαγές στο κράτος, τις υποδομές και τις βασικές υπηρεσίες, όπως η δικαιοσύνη και η εκπαίδευση, πρέπει να υποστηρίξουν την επιχειρηματικότητα, ιδίως στους καινοτόμους και εξωστρεφείς τομείς.

1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Διεθνές περιβάλλον: Σταθερή μεγέθυνση το δεύτερο τρίμηνο, επιδείνωση κλίματος το τρίτο

Η παγκόσμια οικονομία συνέχισε να μεγεθύνεται το πρώτο εξάμηνο του 2023, αν και με πιο υποτονικό ρυθμό από πέρυσι, υπό την επίδραση του υψηλού πληθωρισμού και της νομισματικής σύσφιξης. Βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων του ΟΟΣΑ (Σεπτέμβριος 2023), προβλέπεται υψηλότερη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας το 2023, κατά 3,0% (σε σχέση με 2,7% τον Ιούνιο), αλλά χαμηλότερη το 2024, κατά 2,7% (από 2,9%). Ενίσχυση της ετήσιας ανάπτυξης το δεύτερο τρίμηνο σε σχέση με το πρώτο καταγράφηκε στις ΗΠΑ (2,4% από 1,7%) και στην Κίνα (6,3% από 4,5%), σταθερός ήταν ο ρυθμός στις χώρες του ΟΟΣΑ (1,6%), ενώ υποχώρησε κατέγραψε η Ευρωζώνη (0,5% από 1,1%). Ο πληθωρισμός υποχώρησε συστηματικά το πρώτο εξάμηνο του έτους, καθώς οι διεθνείς τιμές ενέργειας κατέγραψαν σημαντική διόρθωση, παρέμεινε ωστόσο υψηλός σε είδη πρώτης ανάγκης και τρόφιμα.

Σε συνέχεια του θετικού επενδυτικού κλίματος το πρώτο εξάμηνο, το διεθνές περιβάλλον επιδεινώθηκε το τρίτο τρίμηνο του 2023, στη σκιά της διαφαινόμενης μακρύτερης διάρκειας σφιχτής νομισματικής πολιτικής, αλλά και της εντεινόμενης αβεβαιότητας λόγω γεωπολιτικής αστάθειας. Παρά την σημαντική αποκλιμάκωση, ο πληθωρισμός διατηρείται σε υψηλά επίπεδα διεθνώς, με μικρή μάλιστα άνοδο το τρίτο τρίμηνο, ενώ οι διεθνείς τιμές ενέργειας αυξάνονται εκ νέου μετά το καλοκαίρι. Ενδεικτικά, τον Σεπτέμβριο ο πληθωρισμός ενισχύθηκε στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ φτάνοντας στο 6,4%, ενώ είχε υποχωρήσει στο 5,7% τον Ιούνιο.

Οι διεθνείς αγορές πλέον προεξοφλούν ότι το κόστος χρήματος θα παραμείνει υψηλότερο παγκοσμίως για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Αν και το ενδεχόμενο ομαλής «προσγείωσης» των οικονομιών σε επίπεδα πληθωρισμού κοντά στον στόχο είναι το πιθανότερο, η ανάγκη για σφιχτότερη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική αυξάνουν τον κίνδυνο μιας απότομης πτώσης στην οικονομική δραστηριότητα. Εκτενέστερη ανάλυση παρουσιάζεται στην ενότητα 2.1Α.

Ευρωπαϊκή οικονομία: Επιβράδυνση δραστηριότητας, νέες εστίες αβεβαιότητας

Το δεύτερο τρίμηνο του 2023, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη επιβραδύνθηκε σε 0,4% και 0,5% αντίστοιχα, από 1,1% το προηγούμενο τρίμηνο. Σε 12 από τις 27 χώρες μέλη της ΕΕ καταγράφηκε αρνητικός ετήσιος ρυθμός το δεύτερο τρίμηνο, μεταξύ αυτών η Γερμανία και η Ολλανδία. Το οικονομικό κλίμα επιδεινώθηκε περαιτέρω στην Ευρώπη το τρίτο τρίμηνο του 2023. Ο ρυθμός πληθωρισμού μειώθηκε συστηματικά το πρώτο οκτάμηνο του έτους, σε 6,7%, παραμένοντας ωστόσο πολύ υψηλότερα του στόχου κοντά στο 2%. Η ΕΚΤ έχει προβεί ήδη σε δέκα γύρους αύξησης των βασικών επιτοκίων από τα μέσα του 2022, σωρευτικά κατά 450 μονάδες βάσης. Οι αγορές προσδοκούν ότι το κόστος χρήματος θα παραμείνει υψηλό για μεγαλύτερη διάρκεια από αυτή που αρχικά αναμενόταν.

Σύμφωνα με τις πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Σεπτέμβριος 2023), ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ για το σύνολο του 2023 αναμένεται στο 0,8%, τόσο σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη. Για το 2024, αναμένεται ρυθμός 1,4% και 1,3% αντίστοιχα στις δύο ζώνες. Αναφορικά με τον πληθωρισμό, εκτιμάται ότι θα κυμανθεί σε 6,5% και 5,6% φέτος σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη, πριν μειωθεί σε 3,2% και 2,9%, αντίστοιχα, το 2024.

Ο συνεχιζόμενος πόλεμος στην Ουκρανία, η νέα εστία ανάφλεξης στη Μέση Ανατολή, η αυξημένη μεταβλητότητα στις διεθνείς τιμές ενέργειας, ο υψηλός δομικός πληθωρισμός, η διαφαινόμενη διάρκεια της σφιχτότερης νομισματικής πολιτικής και ο περιορισμένος δημοσιονομικός χώρος αποτελούν κινδύνους για την ανάκαμψη της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Ευκαιρία αποτελεί η έγκαιρη υλοποίηση των Σχεδίων Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας των κρατών μελών. Πρόκληση για την εμβάθυνση της νομισματικής ένωσης αποτελούν οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναθεώρηση του πλαισίου δημοσιονομικών κανόνων. Οι τάσεις στην Ευρωπαϊκή οικονομία παρουσιάζονται αναλυτικά στην ενότητα 2.1B.

Επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης στην Ελλάδα στο δεύτερο τρίμηνο, ανάκτηση επενδυτικής βαθμίδας το τρίτο τρίμηνο

Επιταχύνθηκε ο ρυθμός ετήσιας οικονομικής μεγέθυνσης στο 2,7% το πρώτο τρίμηνο του 2023 (από 2,0% στο προηγούμενο τρίμηνο), σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία. Η επιτάχυνση προήλθε κυρίως από την κατανάλωση των νοικοκυριών, η οποία ενισχύθηκε ετησίως κατά +3,2%. Αντιθέτως, η δημόσια κατανάλωση συρρικνώθηκε ετησίως κατά -1,4%. Την δυναμική τους διατήρησαν οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, οι οποίες αυξήθηκαν ετησίως κατά +7,9%, ενώ λόγω της ετήσιας μείωσης των αποθεμάτων και το β' τρίμηνο του έτους (-26,6%), οι συνολικές επενδύσεις ενισχύθηκαν ετησίως οριακά κατά +0,2%. Μηδενική ήταν η συμβολή των συνολικών εξαγωγών στην ανάπτυξη στο β' τρίμηνο του 2023, λόγω της σημαντικής κάμψης του ετήσιου ρυθμού μεγέθυνσης των εξαγωγών υπηρεσιών (+1,3%) και της συρρίκνωσης των εξαγωγών αγαθών (-1,8%). Ηπιότερη, έναντι των εξαγωγών, επιβράδυνση σημείωσε ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης των εισαγωγών (+0,6%), με αποτέλεσμα, το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, να επιδεινωθεί οριακά.

Στις θετικές εξελίξεις ξεχωρίζουν η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας του ελληνικού δημοσίου από έναν διεθνή οίκο αξιολόγησης που αναγνωρίζει η ΕΚΤ, η επίδοση υψηλότερου ρυθμού εγχώριας ανάπτυξης σε σχέση με τον μέσο όρο στην Ευρωζώνη, η ανθεκτικότητα της κατανάλωσης καθώς και η επίδοση σε επιμέρους κλάδους όπως οι κατασκευές και ο τουρισμός.

Στις αρνητικές εξελίξεις το δεύτερο τρίμηνο συγκαταλέγονται η επιβράδυνση των εξαγωγών, το «επίμονο» έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, η ισχυρά αρνητική συμβολή των αποθεμάτων, η κόπωση σε επενδύσεις πλην κατοικιών και κατασκευών. Αναλυτική παρουσίαση των μακροοικονομικών επιδόσεων το τρίτο τρίμηνο φέτος περιλαμβάνεται στην ενότητα 3.1Α.

Κόπωση σε Βιομηχανία και Λιανικό Εμπόριο το τρίτο τρίμηνο, δυναμική σε Κατασκευές και Υπηρεσίες

Η Βιομηχανική παραγωγή ενισχύθηκε στο πρώτο οκτάμηνο του 2023, κατά 0,7%, σαφώς χαμηλότερα σε σύγκριση με 4,4% το ίδιο οκτάμηνο του 2022. Σε μεγάλο βαθμό η επιβράδυνση οφείλεται στην πτώση δραστηριότητας που καταγράφει ο τομέας της παροχής ενέργειας. Οι Κατασκευές σημειώνουν ισχυρή δυναμική, με αύξηση παραγωγής κατά 17,2% στο πρώτο εξάμηνο, σε συνέχεια 21,8% στο ίδιο εξάμηνο του 2022. Αύξηση στον κύκλο εργασιών στους περισσότερους υποκλάδους των Υπηρεσιών καταγράφεται στο πρώτο εξάμηνο. Αντιθέτως, το Λιανικό Εμπόριο μειώθηκε σε όγκο κατά 3,5% στο πρώτο επτάμηνο, αντί αύξησης κατά 5,1% ένα έτος νωρίτερα. Οι προσδοκίες εμφανίζουν ωστόσο βελτίωση σε όλους τους υποκλάδους του Λιανικού Εμπορίου. Οι βραχυχρόνιες τάσεις σε βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας αναδεικνύονται στην ενότητα 3.2.

Μικρή βελτίωση στο έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου

Στην πλευρά των εξαγωγών προϊόντων στους εθνικούς λογαριασμούς, καταγράφηκε μείωση σε ονομαστικούς όρους, στο πρώτο επτάμηνο του 2023, με ρυθμό -3,1%, αν και εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών σημειώθηκε άνοδος κατά +3,8%. Άνοδος σε ονομαστικούς όρους παρουσιάστηκε κυρίως στις κατηγορίες Καύσιμα και Πρώτες Ύλες. Στην πλευρά των εισαγωγών, καταγράφηκε μείωση σε τρέχουσες τιμές, με ρυθμό 9,7% στο πρώτο επτάμηνο του 2023. Ως αποτέλεσμα, βελτιώθηκε το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου σε σχέση με το 2022 κατά 19,7%, σε €16,5 δισεκ. στο επτάμηνο. Διατηρείται η διαχρονικά υψηλή εξωστρέφεια για την ελληνική οικονομία το 2023. Το ειδικό πλαίσιο της ενότητας 3.3 αναδεικνύει την αύξηση του βαθμού κλαδικής συγκέντρωσης των ελληνικών εμπορικών ροών, πριν και μετά την ελληνική κρίση, σε σύγκριση και με τις τάσεις στην Ευρωζώνη.

Από την πλευρά του Ισοζυγίου Πληρωμών, στο πρώτο επτάμηνο του 2023, καταγράφηκε μείωση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών στα €7,0 δισεκ., έναντι €10,6 δισεκ. την ίδια περίοδο το 2022. Σημαντική διόρθωση του ελλείμματος καταγράφηκε στο ισοζύγιο αγαθών και αύξηση στο πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών και του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων, στο οποίο καταγράφονται και οι εισροές από το Ταμείο Ανάκαμψης. Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία διαμορφώθηκε το επτάμηνο του 2023 στα €2,8 δισεκ. από €5,1 δισεκ. το ίδιο διάστημα του 2022. Αναλυτικότερα οι εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο περιγράφονται στην ενότητα 3.3.

Μείωση της ανεργίας με βραδύτερο ρυθμό

Το δεύτερο τρίμηνο του 2023 καταγράφηκε περαιτέρω μείωση της ανεργίας στο 11,2% από 12,4% το β' τρίμ. του 2022. Η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν κυρίως αποτέλεσμα της ενίσχυσης της απασχόλησης. Το ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων στον ιδιωτικό τομέα ήταν θετικό κατά 280,8 χιλ. άτομα το πρώτο οκτάμηνο του 2023 και υψηλότερο συγκριτικά με το θετικό ισοζύγιο

της αντίστοιχης περιόδου του 2022 (+237,2 χιλ.). Οι τομείς με τη μεγαλύτερη ετήσια άνοδο στην απασχόληση το δεύτερο τρίμηνο του 2023 ήταν οι Μεταφορές-Αποθήκευση (+26,0 χιλ. άτομα), οι Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+14,8 χιλ.), Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές δραστηριότητες (+14,6 χιλ.) και ο Τουρισμός (+12,7 χιλ.). Ετήσια μείωση της απασχόλησης καταγράφηκε σε Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο και Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία. Ο εποχικά διορθωμένος δείκτης μισθολογικού κόστους σημείωσε ετήσια αύξηση κατά 4,3% το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους.

Η απασχόληση αναμένεται να τονωθεί περαιτέρω, αν και με μειούμενο ρυθμό, από την ενίσχυση των επενδύσεων, των εξαγωγών, και την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης. Οι παράγοντες αυτοί αναμένεται να αντισταθμίσουν μερικώς την αρνητική επίδραση του υψηλότερου κόστους χρήματος στη ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις. Συνεπώς, αναμένεται περαιτέρω πτωτική τάση της ανεργίας τα επόμενα τρίμηνα, με σαφή ωστόσο τάση επιβράδυνσης. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται στην περιοχή του 11,0% για το 2023 και 10,5% για το 2024. Αναλυτικότερα οι εξελίξεις και προσδοκίες για την τάση στην αγορά εργασίας περιλαμβάνονται στην ενότητα 3.4. Το ειδικό πλαίσιο στο τέλος της ενότητας παρουσιάζει την καμπύλη Μπέβεριτζ για την ελληνική αγορά εργασίας, από την οποία προκύπτουν ενδείξεις για υψηλή διαρθρωτική ανεργία και ανεργία τριβής, μεταξύ άλλων λόγω πιθανής αναντιστοιχίας μεταξύ δεξιοτήτων στην προσφορά και αναγκών στη ζήτηση εργασίας.

Ηπιότερος πληθωρισμός, παραμένει υψηλός

Ο πληθωρισμός αποκλιμακώθηκε σημαντικά το πρώτο οκτάμηνο του 2023, με μέσο ρυθμό ανόδου στο 3,8% το πρώτο οκτάμηνο του έτους, έναντι πληθωρισμού 9,9% ένα έτος πριν. Ο ρυθμός πληθωρισμού το 2023 παραμένει χαμηλότερος του μ.ό. της ΕΖ, σε συνέχεια υψηλότερου μέσου ρυθμού το 2022 (Παράρτημα). Σε μεγάλο βαθμό, η υποχώρηση του πληθωρισμού αποδίδεται στην πτώση στις διεθνείς τιμές ενεργειακών αγαθών στις αρχές του 2023, σε αντιδιαστολή με τις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών που παραμένουν σε έντονα ανοδική τροχιά. Ενδεικτικά, ο ρυθμός μεταβολής του ΕνΔΤΚ με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια ήταν στο 7,6% το α' οκτάμηνο του 2023, από άνοδο 5,1% ένα έτος πριν.

Βασικές υποθέσεις για την πρόβλεψη του πληθωρισμού αποτελούν: (α) η εξέλιξη της τιμής του πετρελαίου Brent αποτιμημένη σε ευρώ, η οποία αναμένεται ετησίως μεσοσταθμικά να μειωθεί κατά 16% το 2023 και να αυξηθεί κατά 4% το 2024 (β) η εξέλιξη της καταναλωτικής ζήτησης, η οποία αναμένεται να καταγράψει ηπιότερη άνοδο, κατά περίπου 1,6% το 2023 και 1,0% το 2024. Σε αυτό το πλαίσιο, προβλέπεται πως ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα σημειώσει ρυθμό πληθωρισμού στην περιοχή του 4,3% το 2023 και 2,6% το 2024. Η ενότητα 3.5 περιγράφει αναλυτικότερα τις πρόσφατες τάσεις στις τιμές καταναλωτή και παραγωγού, καθώς και προσδοκίες για την εξέλιξή τους το 2023.

Μικρότερη βελτίωση στο εγχώριο οικονομικό κλίμα το γ' τρίμηνο

Μικρή ενίσχυση κατέγραψε ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το γ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (109,9 από 108,7 μον.). Μεγαλύτερη είναι η βελτίωση σε σύγκριση και με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (102,3 μον.). Οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν ήπια στο πρόσφατο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο στο Λιανικό εμπόριο, οριακά στις Υπηρεσίες, ενώ υποχώρησαν έντονα στις Κατασκευές και ηπιότερα στη Βιομηχανία. Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης βελτιώθηκε οριακά την περίοδο

Ιουλίου-Σεπτεμβρίου έναντι του προηγούμενου τριμήνου, στις -36,3 (από -36,7) μονάδες. Παράλληλα, κινείται έντονα υψηλότερα σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα (-53,6 μον.). Αναλυτική περιγραφή των τάσεων στις συνιστώσες του οικονομικού κλίματος περιλαμβάνεται στην ενότητα 2.2Α.

Δημόσια οικονομικά: υπέρβαση ταμειακών στόχων στα μέσα του 2023

Στο οκτάμηνο του 2023, η εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού συνέχισε να κινείται ταμειακά καλύτερα από τον στόχο, υπό την επίδραση της οικονομικής ανάκαμψης και του πληθωρισμού. Η βελτίωση του ισοζυγίου σε σχέση με πέρυσι, οφείλεται κυρίως στη μεγαλύτερη αύξηση των καθαρών εσόδων (+9,9% ή +€3,89 δισεκ.). Την περίοδο Ιαν.-Αυγ. 2023 καταγράφηκε ταμειακό έλλειμμα €92 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €2.426 εκατ. (εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023) και ελλείμματος €4.105 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2022. Την ίδια περίοδο, καταγράφηκε ταμειακό πρωτογενές πλεόνασμα ύψους €5.596 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €2.314 εκατ. και πρωτογενούς πλεονάσματος €19 εκατ. το πρώτο οκτάμηνο του 2022.

Σύμφωνα με το προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2014, οι στόχοι για πρωτογενές πλεόνασμα διαμορφώνονται σε 1,1% του ΑΕΠ το 2023 και 2,1% του ΑΕΠ το 2024. Ο στόχος για τον λόγο χρέους γενικής κυβέρνησης προς ΑΕΠ διαμορφώνεται σε 159,3% το 2023 και 152,2% το 2024. Η αποτύπωση των εξελίξεων στα δημόσια οικονομικά παρουσιάζεται στην ενότητα 2.2Β.

Υψηλό κόστος ιδιωτικής χρηματοδότησης, κόπωση πιστωτικής επέκτασης

Υπό την επίδραση της σφιχτότερης νομισματικής πολιτικής, το κόστος νέου δανεισμού προς τον ιδιωτικό τομέα κατέγραψε περαιτέρω άνοδο το τρίτο τρίμηνο του 2023. Η ανάκτηση της «επενδυτικής βαθμίδας» για το ελληνικό δημόσιο στο δεύτερο εξάμηνο του 2023 έχει συντελέσει ώστε το κόστος νέου δανεισμού του δημοσίου να καταγράφει ηπιότερη αύξηση από την αντίστοιχη άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Το ειδικό πλαίσιο στην ενότητα 2.2Γ περιγράφει την εξέλιξη της διαφοράς στο κόστος χρηματοδότησης στην Ελλάδα συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη, πριν και μετά την ελληνική κρίση.

Μεταξύ των θετικών τάσεων στα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών, οι δείκτες οργανικής κερδοφορίας βελτιώθηκαν σημαντικά και οι ιδιωτικές καταθέσεις εμφανίζουν σταθερότητα. Ευκαιρία για περαιτέρω τόνωση των πιστώσεων προς παραγωγικές επενδύσεις αποτελεί η επικείμενη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επέκταση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αλλά και η έγκαιρη εφαρμογή του.

Μεταξύ των αρνητικών τάσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στασιμότητα κατέγραψε η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις ενώ αμείωτη εμφανίζεται η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά. Μεταξύ των προκλήσεων από το παρελθόν, ξεχωρίζει το υψηλό ποσοστό των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), τόσο εντός όσο και εκτός τραπεζικών ισολογισμών. Μετά και τη λήξη εφαρμογής του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις «Ηρακλής» στα τέλη του 2022, το ποσοστό ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψε μόνο οριακή βελτίωση στο πρώτο εξάμηνο του 2023. Παράλληλα, καταγράφεται αύξηση στο κόστος χρήσης των εργαλείων μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης των τραπεζών από το Ευρωσύστημα. Οι πρόσφατες τάσεις και προκλήσεις για το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα περιγράφονται αναλυτικά στην ενότητα 2.2Γ.

Μακροοικονομικές προβλέψεις για τα έτη 2023 και 2024

Η γεωπολιτική αστάθεια σε ανατολική Ευρώπη και Μέση Ανατολή, η επιβράδυνση της οικονομίας στην Ευρωζώνη, η αργή αποκλιμάκωση του δομικού κυρίως πληθωρισμού, τα δημοσιονομικά μεγέθη και η εκτέλεση του σχεδίου «Ελλάδα 2.0», είναι πλέον καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ το 2023 και το 2024.

Οι παραδοχές του βασικού σεναρίου παρουσιάζονται αναλυτικά στην ενότητα 3.1B, ενώ περιλαμβάνουν (α) αδύναμη ανάπτυξη στην Ευρωζώνη κατά 0,7% το 2023 και 1,0% το 2024, σύμφωνα με το βασικό σενάριο της ΕΚΤ (β) διατήρηση της γεωπολιτικής αστάθειας με τις διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών θα κινηθούν ήπια αυξητικά το 2024, ακολουθώντας το βασικό σενάριο της ΕΙΑ, (γ) τα επιτόκια ακολουθούν την τάση των σημερινών προθεσμιακών συμβολαίων, (δ) έγκαιρη εφαρμογή του ελληνικού σχεδίου «Ελλάδα 2.0» το 2024, (ε) ελαφρά υψηλότερες δημόσιες δαπάνες σε σχέση με τον Προϋπολογισμό του 2024 και (στ) επίδοση εσόδων από τουρισμό το 2023 υψηλότερη από το 2019 (έως και 20%) και διατήρηση των θετικών επιδόσεων το 2024, (στ) οι πρόσφατες φυσικές καταστροφές έχουν αυξητικές επιδράσεις στον πληθωρισμό το τελευταίο τρίμηνο του 2023 και 2024, μικρές αρνητικές επιδράσεις στο ΑΕΠ το 2024.

Αναλυτικά οι προβλέψεις ανά συνιστώσα του ΑΕΠ περιγράφονται στην ενότητα 3.1B. Συγκεκριμένα, για το 2023, το IOBE διατηρεί σταθερή την πρόβλεψη για ανάκαμψη 2,4%, σε σταθερές τιμές. Ως προς τις συνιστώσες της ανάπτυξης το 2023, η κατανάλωση αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη, με ετήσια αύξηση +1,6%, σε συνδυασμό με την ετήσια ενίσχυση των επενδύσεων κατά +3,0% (πάγιες επενδύσεις +10,0%). Στον εξωτερικό τομέα, αναμένεται μικρή βελτίωση του υψηλού ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές να αυξάνονται ετησίως το 2023 κατά +3,5% και +2,6% αντιστοίχως. Ο μέσος πληθωρισμός για το 2023 αναμένεται ελαφρά ηπιότερος από τον μέσο όρο στην Ευρωζώνη, στην περιοχή του 4,3%, ενώ η ανεργία προβλέπεται ότι θα αποκλιμακωθεί περαιτέρω, αλλά με βραδύτερο ρυθμό, στην περιοχή του 11%.

Για το 2024, το IOBE εκτιμά μία παρόμοια σε μέγεθος ετήσια ανάπτυξη της τάξης του +2,4%. Ως προς τις συνιστώσες, μόνο οι επενδύσεις αναμένεται να υπερβούν την φετινή τους επίδοση, με υψηλότερη ετήσια διεύρυνση το 2024 (+7,8%) ενώ η κατανάλωση αναμένεται να επιβραδυνθεί (+1,0%). Στον εξωτερικό τομέα, η ήπια βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αναμένεται να συνεχιστεί, με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές να αυξάνονται ετησίως το 2024 κατά +2,6% και +2,3% αντιστοίχως. Ο μέσος πληθωρισμός για το 2024 αναμένεται στην περιοχή του 2,6%, ενώ η ανεργία προβλέπεται ότι θα αποκλιμακωθεί περαιτέρω, αλλά με βραδύτερο ρυθμό, στην περιοχή του 10,5%.

Η πρόβλεψη στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων του IOBE (Πίνακας 1.1) εγκυμονεί θετικές προοπτικές αλλά και κινδύνους για το 2023 και κυρίως το 2024, οι οποίοι και αναφέρονται αναλυτικά στην ενότητα 3.1B.

Πίνακας 1.1

Μακροοικονομικές προβλέψεις IOBE (Οκτώβριος 2023) για τα έτη 2023 και 2024
(σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν αναγράφεται διαφορετικά)

	2022 (πραγμ.)	2023	2024
ΑΕΠ	5,9%	2,4%	2,4%
Κατανάλωση	5,5%	1,6%	1,0%
Ιδιωτική Κατανάλωση	7,8%	2,0%	1,4%
Δημόσια Κατανάλωση	-1,6%	0,6%	-1,0%
Ακαθάριστες Επενδύσεις	21,8%	3,0%	7,8%
Ακαθάριστες Πάγιες Επενδύσεις	11,7%	10,0%	10,0%
Εξαγωγές	4,9%	3,5%	2,6%
Εισαγωγές	10,2%	2,6%	2,3%
Ρυθμός πληθωρισμού	9,6%	4,3%	2,6%
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	12,5%	11,0%	10,5%

Ειδική μελέτη: Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή: προκλήσεις και προοπτικές για την ελληνική οικονομία

Σε μελέτη που εκπόνησε το IOBE για λογαριασμό του Κέντρου Κλιματικής Αλλαγής και Βιωσιμότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, αποτυπώθηκε η υφιστάμενη κατάσταση σε σχέση με την πορεία και τις προοπτικές χρηματοδότησης των δράσεων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Αναδείχθηκαν τα οφέλη των επενδύσεων της προσαρμογής σε δύο διαστάσεις: στη διατήρηση της αξίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων και του δημόσιου τομέα και στη δημιουργία αξίας από νέα προϊόντα και υπηρεσίες που υποστηρίζουν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Η επιτάχυνση της υλοποίησης δράσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή είναι κρίσιμη για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας. Σε αυτό το πλαίσιο προτείνονται σχετικές παρεμβάσεις πολιτικής. Μια περίληψη της μελέτης παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 4 της παρούσας έκθεσης.

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και προοπτικές της διεθνούς οικονομίας

A. Το παγκόσμιο περιβάλλον

- Βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων Σεπτεμβρίου του ΟΟΣΑ, για το 2023 προβλέπεται ελαφρώς υψηλότερη ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας σε σχέση με τις προβλέψεις Ιουνίου (3,0% από 2,7%). Αντίθετα, για το 2024 προβλέπεται χαμηλότερη ανάπτυξη (2,7% από 2,9%)
- Ο πληθωρισμός διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, παρά την σημαντική αποκλιμάκωση που έχει καταγραφεί από πέρυσι.
- Η περιοριστική νομισματική πολιτική παγκοσμίως προβλέπεται να διατηρηθεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, εξέλιξη η οποία αυξάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους και την πιθανότητα απότομης «προσγείωσης» της οικονομικής δραστηριότητας.

Η παγκόσμια οικονομία συνέχισε να μεγεθύνεται το πρώτο εξάμηνο του 2023, αν και με σαφώς πιο υποτονικό ρυθμό ως συνέπεια του υψηλού πληθωρισμού και της νομισματικής σύσφιξης. Οι οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ετήσιο ρυθμό 1,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2023, κατόπιν αύξησης του ΑΕΠ κατά 1,6% και στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξης 3,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) διαμορφώθηκε επίσης σε 1,6%, έναντι ρυθμού 1,4% στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξης 2,4% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Οι 20 μεγαλύτερες οικονομίες του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ρυθμό 3,5% το δεύτερο τρίμηνο του 2023, από 2,8% το προηγούμενο τρίμηνο, και κατόπιν ανάπτυξης 2,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022.

Ο πληθωρισμός διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, παρά την σημαντική αποκλιμάκωση που έχει καταγραφεί σε σχέση με πέρυσι. Ειδικότερα, ο δομικός πληθωρισμός αποδεικνύεται επίμονος σε πολλές οικονομίες, καθώς οι πιέσεις στη μεριά του κόστους και τα υψηλά περιθώρια κέρδους σε ορισμένους κλάδους διατηρούνται. Τον Σεπτέμβριο και τον Αύγουστο, ο πληθωρισμός ενισχύθηκε στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ φτάνοντας στο 6,4%, από 5,9% τον προηγούμενο μήνα, ενώ είχε υποχωρήσει στο 5,7% τον Ιούνιο. Ο δομικός πληθωρισμός (εξαιρώντας δηλαδή ενέργεια και τρόφιμα) επίσης ενισχύθηκε στο ίδιο διάστημα φτάνοντας στο 6,8%, ενώ οι τιμές της ενέργειας υποχώρησαν 1,4% και των τροφίμων ενισχύθηκαν κατά 8,8% τον Αύγουστο.

Η διατήρηση του πληθωρισμού σε υψηλότερα επίπεδα από τα επιθυμητά και η ισχυρή αγορά εργασίας σε πολλές χώρες, έχουν ως συνέπεια την περαιτέρω σύσφιξη της νομισματικής πολιτικής, με τα βασικά επιτόκια πλέον να βρίσκονται στο υψηλότερο σημείο ή κοντά σε αυτό στις περισσότερες οικονομίες. Ωστόσο, οι περισσότερες κεντρικές τράπεζες στις πιο ανεπτυγμένες χώρες έχουν καταστήσει σαφή την πρόθεση τους για διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ό,τι προβλεπόταν προηγουμένως. Η σύσφιξη των χρηματοοικονομικών συνθηκών έχει ήδη αρχίσει να επιδρά αρνητικά τόσο στον πληθωρισμό όσο και στην οικονομική δραστηριότητα. Αν και το ενδεχόμενο ομαλής προσγείωσης των οικονομιών υιοθετείται ως βασικό σενάριο, οι συνεχιζόμενες παρεμβάσεις και η διατήρηση των επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα για μεγαλύτερη διάρκεια αυξάνει τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους και την πιθανότητα απότομης πτώσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)

Οικονομία	2022	2023		2024	
		Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη*	Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη*
Παγκόσμια	3,3	3,0	0,3	2,7	-0,2
ΗΠΑ	2,1	2,2	0,6	1,3	0,3
Ιαπωνία	1,0	1,8	0,5	1,0	-0,1
Καναδάς	3,4	1,2	-0,2	1,4	0,0
Ηνωμένο Βασίλειο	4,1	0,3	0,0	0,8	-0,2
Ευρωζώνη	3,5	0,6	-0,3	1,1	-0,4
Γερμανία	1,9	-0,2	-0,2	0,9	-0,4
Γαλλία	2,5	1,0	0,2	1,2	-0,1
Ιταλία	3,8	0,8	-0,4	0,8	-0,2
Τουρκία	5,6	4,3	0,7	2,6	-1,1
Κίνα	3,0	5,1	-0,3	4,6	-0,5
Ινδία	7,2	6,3	0,3	6,0	-1,0
Βραζιλία	3,0	3,2	1,5	1,7	0,5
Παγκόσμιο Εμπόριο	5,0	1,6	-	3,8	-

* Διαφορά σε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τις προηγούμενες εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ (OECD Economic Outlook, Ιούνιος 2023).

Πηγή: OECD Interim Economic Outlook, Σεπτέμβριος 2023.

Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ προβλέπεται να διαμορφωθεί σε 3,0% το τρέχον έτος και 2,7% το 2024, από 2,7% και 2,9% αντίστοιχα στην έκθεση Ιουνίου. Ο ρυθμός αύξησης του όγκου του παγκοσμίου εμπορίου προβλέπεται σε 1,6% για το 2023 από 5,0% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται επιτάχυνση σε

3,8%. Στον Πίνακα 2.1 περιλαμβάνονται οι ετήσιες μεταβολές του ΑΕΠ το 2022 και οι πλέον πρόσφατες προβλέψεις του ΟΟΣΑ (Σεπτεμβρίου 2023) για τις ετήσιες μεταβολές του κατά τα έτη 2023 και 2024, στην παγκόσμια οικονομία και σε επιλεγμένες αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Στην συνέχεια αναλύονται οι πρόσφατες και αναμενόμενες τάσεις στις οικονομίες των σημαντικότερων κρατών και ενώσεων κρατών για το 2023 και το 2024.

Μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών, στις ΗΠΑ το δεύτερο τρίμηνο του 2023 σημειώθηκε ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 2,4% από 1,7% το προηγούμενο τρίμηνο και 1,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Σε εποχικά διορθωμένη βάση, το δεύτερο τρίμηνο σημειώθηκε μεγέθυνση 0,5% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (2,1% σε ετησιοποιημένη βάση), λόγω αυξήσεων σε πάγιες επενδύσεις πλην κατοικιών, ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση, που μερικώς αντισταθμίστηκαν από μείωση των εξαγωγών. Ο πληθωρισμός επιταχύνθηκε για δεύτερο συνεχόμενο μήνα σε 3,7% τον περασμένο Αύγουστο από 3,2% τον προηγούμενο μήνα, διακόπτοντας την πτωτική τάση που είχε καταγραφεί για δώδεκα συνεχόμενους μήνες. Προκειμένου να ελέγξει τις πληθωριστικές πιέσεις, η FED έχει προχωρήσει σε διαδοχικές αυξήσεις του βασικού της επιτοκίου ανεβάζοντάς το συνολικά κατά 525 μονάδες βάσεις από τον Μάρτιο του 2022 έως και τον Ιούλιο του 2023, στο 5,25%-5,50%. Στη συνεδρίαση του Σεπτεμβρίου αποφάσισε να αφήσει αμετάβλητο το επιτόκιο, σηματοδοτώντας και διατήρησή του σε υψηλά επίπεδα για σημαντικό χρονικό διάστημα, αφήνοντας περιθώριο για περαιτέρω άνοδο του επιτοκίου στην περίπτωση που ο πληθωρισμός δεν επιβραδυνθεί. Στο σύνολο του 2023 η αμερικανική οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 2,2% από ανάπτυξη 2,1% το 2022, ενώ για το επόμενο έτος προβλέπεται ανάπτυξη 1,3%.

Η οικονομία της Ευρωζώνης αναπτύχθηκε ασθενώς με ρυθμό 0,5% το δεύτερο τρίμηνο του 2023, από 1,1% το προηγούμενο τρίμηνο και έναντι ρυθμού 4,2% στο ίδιο τρίμηνο του 2022. Σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, η οικονομική δραστηριότητα επιταχύνθηκε οριακά (0,1%) σε εποχικά διορθωμένη βάση, με οριακή βελτίωση ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης, και επενδύσεων σε πάγιο κεφάλαιο, που μερικώς αντισταθμίστηκαν από επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου. Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών του μπλοκ, το ΑΕΠ αυξήθηκε σε ετήσια βάση στη Γαλλία (+0,5%) και στην Ισπανία (+0,5%), παρέμεινε σταθερό στη Γερμανία και υποχώρησε σε Ιταλία (-0,4%) και Ολλανδία (-0,2%). Ο πληθωρισμός υποχώρησε στο 4,3% τον περασμένο Σεπτέμβριο στην Ευρωζώνη, ενώ και ο δομικός πληθωρισμός υποχώρησε στο 4,5%. Η ΕΚΤ έχει προχωρήσει σε δέκα διαδοχικές αυξήσεις του βασικού της επιτοκίου κατά 450 μονάδες βάσης από τον Ιούλιο του 2022 έως τον Σεπτέμβριο του 2023, στο 4,00%. Αναλόγως και της εξέλιξης του πληθωρισμού, η ΕΚΤ σηματοδοτεί ότι βρίσκεται κοντά στο τέλος του κύκλου ανόδου, ωστόσο, το επιτόκιο αναμένεται πλέον να διατηρηθεί υψηλά για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, με το βλέμμα στον επίμονο πληθωρισμό ο οποίος προβλέπεται να υποχωρήσει από 5,6% το 2023 στο 3,2% και ακολούθως στο 2,1% το 2025. Στο σύνολο του 2023, για την οικονομία της Ευρωζώνης προβλέπεται μεγέθυνση 0,7% (από 8,4% το 2022), ενώ για το 2024 προβλέπεται μεγέθυνση κατά 3,2%. Αναλυτικότερα οι προοπτικές και προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή οικονομία παρουσιάζονται στην ενότητα 2.1B.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το ΑΕΠ ενισχύθηκε ετησίως κατά 0,6% στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, από αύξηση 0,5% το προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 3,9% πριν ένα χρόνο. Ο πληθωρισμός διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα τον Αύγουστο στο 6,7%, σχεδόν αμετάβλητος από τον προηγούμενο μήνα (6,8%), και ο δομικός πληθωρισμός βρίσκεται στο 6,2% από 6,9% τον προηγούμενο μήνα. Η κεντρική τράπεζα της χώρας έχει αυξήσει το βασικό της επιτόκιο στο

5,25%, στο υψηλότερο επίπεδο από το 2008. Συνολικά για το 2023 προβλέπεται οριακή ανάπτυξη 0,3% από 4,1% το 2022, ενώ για το επόμενο έτος προβλέπεται μεγέθυνση 0,8%.

Στην Ιαπωνία, το ΑΕΠ αυξήθηκε ετησίως κατά 1,7% στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, κατόπιν αύξησης 1,8% στο προηγούμενο τρίμηνο και αύξησης 0,4% ένα χρόνο πριν. Για το τρέχον έτος η ιαπωνική οικονομία προβλέπεται ότι θα αναπτυχθεί με ρυθμό 1,8%, από 1,0% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 1,0%.

Στη συνέχεια της τρέχουσας υπό-ενότητας παρουσιάζονται οι πρόσφατες τάσεις και οι προκλήσεις οικονομικής πολιτικής σε τέσσερις αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομικές περιφέρειες, οι οποίες παράγουν συνολικά σχεδόν το 1/3 του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Αναλυτικά, η οικονομία της Κίνας κατέγραψε επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξής της στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, στο 6,3%, από 4,5% το προηγούμενο τρίμηνο, που εν μέρει οφείλεται στη χαμηλότερη περυσινή βάση όταν πολλές μεγάλες πόλεις βρίσκονταν σε καθεστώς περιορισμών λόγω του κορωνοϊού. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής έχουν θέσει ως στόχο ανάπτυξη 5% για το τρέχον έτος, ωστόσο, είναι διστακτικοί στο να παρέχουν επιπλέον δημοσιονομική στήριξη φοβούμενοι την εκτίναξη του δημόσιου χρέους. Τον Ιούνιο, οι οικονομικοί δείκτες παρουσίασαν μικτή εικόνα με τις λιανικές πωλήσεις να αυξάνονται με πολύ πιο ήπιο ρυθμό, ενώ η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής επιταχύνθηκε. Το ποσοστό ανεργίας στις πόλεις παρέμεινε αμετάβλητο στο 5,2%, αλλά η ανεργία των νέων έφτασε στο νέο υψηλό του 21,3%. Για το τρέχον έτος προβλέπεται ανάπτυξη 5,1% από 3,0% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 4,6%.

Η οικονομία της Ινδίας κατέγραψε επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης σε 7,3% στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, από ανάπτυξη 6,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 13,1% ένα χρόνο πριν. Οι ισχυρές επιδόσεις του τομέα των υπηρεσιών ήταν ο κύριος μοχλός της αύξησης του ΑΕΠ, συνοδευόμενος από την έντονη καταναλωτική ζήτηση και την αύξηση των κρατικών κεφαλαιουχικών δαπανών. Συνολικά για το 2023 προβλέπεται 6,3% ανάπτυξη από 7,2% το 2022. Για το 2024 προβλέπεται μεγέθυνση 6,0%.

Η οικονομία της Τουρκίας κατέγραψε ρυθμό ανάπτυξης 5,1% σε ετήσια βάση το δεύτερο τρίμηνο του 2023 από 3,0% το προηγούμενο τρίμηνο, έναντι ανάπτυξης 7,0% πριν ένα χρόνο. Η ανάπτυξη προήλθε κυρίως από την καταναλωτική δαπάνη, η οποία αυξήθηκε κατά 15,6%, σημειώνοντας έβδομο συνεχόμενο τρίμηνο διψήφιας αύξησης. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού ενισχύθηκε σε 59,1% για δεύτερο συνεχόμενο μήνα τον Αύγουστο μετά από οκτώ μήνες υποχώρησης, ενώ η ισοτιμία της τουρκικής λίρας συνεχίζει να υποχωρεί. Η στροφή της νομισματικής πολιτικής σε πιο ορθολογική, οδήγησε σε ραγδαία αύξηση του βασικού επιτοκίου στο 30% τον Ιούλιο από 8,5% το Μάιο. Τον περασμένο Σεπτέμβριο, η ετήσια άνοδος δολαρίου και ευρώ σε σχέση με την τουρκική λίρα έχει φτάσει σε 50,1% και 61,3%, αντίστοιχα. Για το 2023 η τουρκική οικονομία προβλέπεται ότι θα αναπτυχθεί με ρυθμό 4,3% (από 5,6% το 2022), ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 2,6%.

Από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, η οικονομία της Βραζιλίας κατέγραψε μεγέθυνση 3,3% στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, από 3,4% το προηγούμενο τρίμηνο και 3,6% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Για το 2023 προβλέπεται αύξηση του ΑΕΠ κατά 3,2% από 3,0% το 2022, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 1,7%.

Ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης του ΟΟΣΑ σταθεροποιείται σε επίπεδα οριακά χαμηλότερα από το μακροχρόνιο μέσο όρο του, ενώ υποχώρηση καταγράφει ο δείκτης

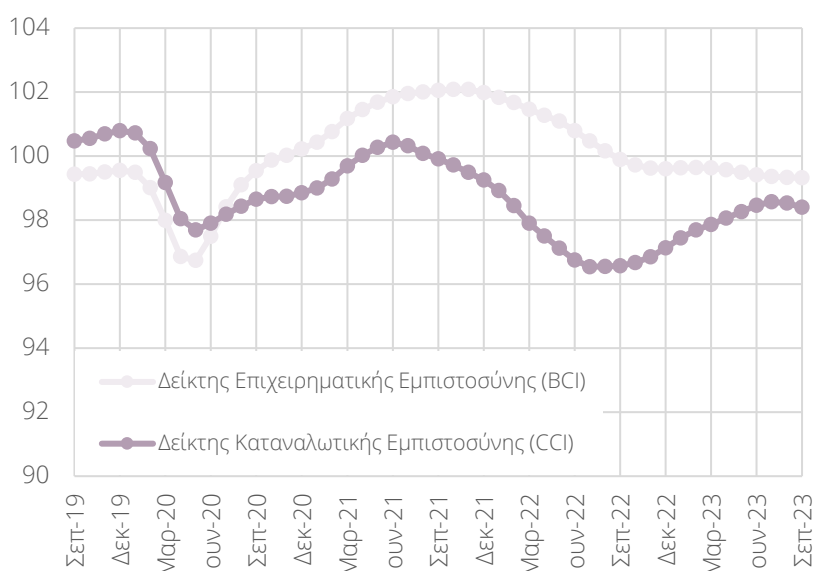

καταναλωτικής εμπιστοσύνης για δεύτερο μήνα σε σειρά, παραμένοντας χαμηλότερα από τον μακροχρόνιο μέσο όρο (Διάγραμμα 2.1).

Διάγραμμα 2.1

Δείκτες οικονομικού κλίματος για τις χώρες του ΟΟΣΑ (στοιχεία εποχικά διορθωμένα, 100 = μακροχρόνιος μέσος όρος)

Υποχώρηση εμφανίζει ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης παγκοσμίως, ενώ σταθεροποιείται ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης σε επίπεδα χαμηλότερα αλλά πλησίον του μέσου όρου.

Πηγή: ΟΟΣΑ

B. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

- Θετικός ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ στην ΕΕ και την Ευρωζώνη το δεύτερο τρίμηνο του 2023, κατά 0,4% και 0,5% αντίστοιχα.
- Επιβράδυνση της ανάπτυξης και του πληθωρισμού για το 2023 και το 2024 σύμφωνα με την έκθεση οικονομικών προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
  - ο Ευρωζώνη: 0,8% και 1,3% ανάπτυξη, 5,6% και 2,9% πληθωρισμός για 2023 και 2024
  - ο ΕΕ27: 0,8% και 1,4% ανάπτυξη, 6,5% και 3,2% πληθωρισμός για 2023 και 2024
- Συνέχιση της νομισματικής σύσφιξης από την ΕΚΤ.
- Σε εκκρεμότητα η συμφωνία για το νέο πλαίσιο δημοσιονομικών κανόνων στην ΕΕ, σε συνέχεια και των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Απρίλιο του 2023.

Η Ευρωπαϊκή οικονομία δείχνει ανθεκτικότητα παρά τις διαδοχικές διαταραχές που έχει υποστεί τα τελευταία έτη, με τις τιμές της ενέργειας και την ανεργία να μειώνονται το πρώτο εξάμηνο του 2023 και τους μισθούς να αυξάνονται. Ωστόσο, στο πρώτο μισό του 2023 η οικονομική δραστηριότητα ήταν ασθενής, με την κατανάλωση να είναι χαμηλότερη της αναμενόμενης. Επίσης, αναμένονται χαμηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης, ειδικά στη βιομηχανία αλλά και στις υπηρεσίες, καθώς και σημαντική μείωση στην χορήγηση τραπεζικής πίστης λόγω της

νομισματικής σύσφιξης¹. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναμένονται χαμηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης το 2024 με τη νομισματική σύσφιξη να επιδρά ανασταλτικά αλλά προβλέπεται επίσης χαμηλότερος πληθωρισμός και ανάκαμψη των εισοδημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, οι τιμές της ενέργειας αναμένονται να μειωθούν περαιτέρω το 2023 ενώ το 2024 προβλέπεται μικρή αύξηση κυρίως λόγω της αύξησης της τιμής του πετρελαίου. Οι τιμές των υπηρεσιών επίσης αναμένεται να μειωθούν περαιτέρω λόγω της μείωσης της ζήτησης (από τη νομισματική σύσφιξη). Οι τιμές των μη ενεργειακών αγαθών προβλέπεται να μειωθούν περαιτέρω λόγω της επαναφοράς στην κανονικότητα της εφοδιαστικής αλυσίδας.

Οι γεωπολιτικές εντάσεις σε πολλές περιοχές του κόσμου (Μέση Ανατολή, Νότιος Καύκασος, Ουκρανία και δυτικά Βαλκάνια) οδηγούν σε υψηλά επίπεδα αβεβαιότητας για το μέλλον. Ακόμη, η νομισματική σύσφιξη ίσως ζημιώσει την οικονομική δραστηριότητα περισσότερο από το αναμενόμενο. Μπορεί όμως και να μειώσει τον πληθωρισμό ταχύτερα από το αναμενόμενο.

Οικονομική δραστηριότητα το δεύτερο τρίμηνο του 2023

Ως προς την τάση της οικονομικής δραστηριότητας κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2023 στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και την Ευρωζώνη (ΕΖ), το ΑΕΠ κατέγραψε μικρότερη άνοδο σε ετήσια βάση, κατά 0,4% και 0,5% αντίστοιχα, από 1,1% το προηγούμενο τρίμηνο. Σε όρους εποχικά διορθωμένης τριμηνιαίας μεταβολής, το ΑΕΠ παρέμεινε σταθερό στην ΕΕ και κατέγραψε οριακή αύξηση κατά 0,1% στην ΕΖ, σε συνέχεια αύξησης κατά 0,1% και 0,2% αντίστοιχα το πρώτο τρίμηνο του έτους.² Ετήσια μείωση του ΑΕΠ καταγράφηκε το β' τρίμηνο σε 12 από τις 27 χώρες της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η Γερμανία (-0,1%) και η Ολλανδία (-0,3%). Μεταξύ των λοιπών μεγάλων κρατών-μελών, ετήσια αύξηση σημειώθηκε στη Γαλλία (1,0%), την Ιταλία (0,4%) και την Ισπανία (1,8%). Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 1) παρουσιάζεται ο ρυθμός ανάπτυξης ανά χώρα της ΕΖ

Αναλυτικά, σε εποχικά διορθωμένους όρους τριμηνιαίας μεταβολής, η ιδιωτική κατανάλωση ήταν στάσιμη στο δεύτερο τρίμηνο του 2023 στην ΕΕ ενώ στην Ευρωζώνη αυξήθηκε κατά 0,1%. Η κατανάλωση αγαθών συνέχισε να μειώνεται, ενώ η κατανάλωση υπηρεσιών έμεινε σταθερή. Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη το δεύτερο τρίμηνο του 2023 κατά 0,1% μετά τη μηδενική αύξηση του πρώτου τριμήνου. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2022, οι αυξήσεις ήταν 0,2% και 0,3% αντίστοιχα. Αύξηση καταγράφηκε το δεύτερο τρίμηνο του έτους στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην ΕΕ (0,3%), και στην Ευρωζώνη (0,4%), έναντι μεγαλύτερης αύξησης, κατά 1,6% και 1,7% στο προηγούμενο τρίμηνο και ισχυρότερης αύξησης στο δεύτερο τρίμηνο του 2022 (4,2% και 4,1%). Οι εισαγωγές μειώθηκαν το δεύτερο τρίμηνο του 2023 στην ΕΕ κατά 0,3% ενώ αυξήθηκαν κατά 0,2% στην Ευρωζώνη. Η μεταβολή στο πρώτο τρίμηνο ήταν +0,7% και +1,1% αντίστοιχα. Προβλέπεται περαιτέρω αύξηση κατά 0,4% το 2024.

Ο συνολικός πληθωρισμός στη Ευρωζώνη συνέχισε να μειώνεται τον Ιούνιο και τον Ιούλιο, στο 5,5% και 5,3%, αντίστοιχα. Η πρόσφατη πτώση οφείλεται στην μείωση του πληθωρισμού αγαθών, πρωτίστως της ενέργειας, αλλά και των τροφίμων και των βιομηχανικών αγαθών. Στο οκτάμηνο Ιαν.-Αυγ. 2023 ο ρυθμός εναρμονισμένου πληθωρισμού καταγράφει έντονη διαφοροποίηση μεταξύ των μελών της Ευρωζώνης, με εύρος που κυμαίνεται από 3,1% για το Λουξεμβούργο έως

¹ European Economic Forecasts Summer 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σεπτέμβριος 2023

² Eurostat GDP release, 7 Σεπτεμβρίου 2023

και 13,3% για την Λετονία (βλέπε Παράρτημα, Διάγραμμα 4), με την Ελλάδα να καταγράφει τον 5^ο χαμηλότερο ρυθμό (4,7%) και τον μέσο όρο στην ΕΖ να αγγίζει το 6,7%.

Οριακή ενίσχυση της απασχόλησης σημειώθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2023, κατά 0,1% στην ΕΕ και 0,2% στην ΕΖ, σε εποχικά διορθωμένους όρους τριμηνιαίας μεταβολής, από 0,4% και 0,5% στο πρώτο τρίμηνο, αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη μείωση στην απασχόληση καταγράφηκε στην Εσθονία (-1,5%), ενώ οι μεγαλύτερες αυξήσεις στη Λιθουανία, την Μάλτα και την Πορτογαλία (+1,3%). Μεταξύ των μεγάλων κρατών-μελών, η απασχόληση αυξήθηκε κατά 0,3% στην Γαλλία και κατά 0,1% στην Γερμανία και την Ολλανδία, έμεινε σταθερή στην Ισπανία και οριακά μειώθηκε στην Ιταλία και την Πολωνία. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 5 και 6) παρουσιάζεται το ποσοστό απασχόλησης και η μεταβολή απασχόλησης ανά χώρα της ΕΖ.

Το ποσοστό ανεργίας παρέμεινε σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Τον Ιούλιο του 2023, το ποσοστό ανεργίας στην Ε.Ε. αμετάβλητο στο 5,9% στην ΕΕ και στο 6,4% στην Ευρωζώνη για τρίτο και δεύτερο συνεχόμενο μήνα, αντίστοιχα. Αυτές ήταν οι χαμηλότερες καταγραφές στην ιστορία της σειράς (από το 2000 στην ΕΕ, από το 1998 στη Ευρωζώνη). Τον Ιούλιο το ποσοστό ανεργίας κυμάνθηκε από 2,5% στη Μάλτα έως 11,6% στην Ισπανία. Μεταξύ των μεγάλων-κρατών μελών, διαμορφώθηκε στο 2,8% στην Πολωνία, 2,9% στη Γερμανία, 3,6% στην Ολλανδία, 7,4% στη Γαλλία και 7,6% στην Ιταλία. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 7) παρουσιάζεται το ποσοστό ανεργίας ανά χώρα της ΕΖ.

Στο πεδίο των δημοσιονομικών επιδόσεων, το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ-27 το 2022 ήταν της τάξης του 3,4% του ΑΕΠ, ενώ στην ΕΖ έφτασε το 3,6%. Η πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προβλέπει μείωση σε 3,1% και 3,2% το 2023, αντίστοιχα. Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, διαμορφώθηκε στις χώρες της ΕΕ στο 85,3% πέρυσι ενώ στις χώρες της ΕΖ στο 93,1% του ΑΕΠ. Έως το 2024, το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί στις περισσότερες χώρες της ΕΕ. Οι πιο μεγάλες πτώσεις αναμένονται στην Ελλάδα (52 π.μ.), την Κύπρο (41 π.μ.), την Πορτογαλία (32 π.μ.), την Κροατία (25 π.μ.) και την Ιρλανδία (20 π.μ.). Ταυτόχρονα, οι δείκτες δημόσιου χρέους θα παραμείνουν πάνω από το επίπεδο του 2019. Στο Παράρτημα (Διάγραμμα 2 και 3) παρουσιάζεται το δημοσιονομικό ισοζύγιο και ο λόγος δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ, ανά χώρα της ΕΖ.

Ως προς το πλαίσιο νομισματικής πολιτικής, σύμφωνα με ανακοίνωση της στις 14 Σεπτεμβρίου 2023, η ΕΚΤ προχώρησε στην αύξηση των τριών βασικών επιτοκίων κατά 25 μονάδες βάσης, δεδομένων των αναθεωρημένων προσδοκιών για την εξέλιξη του πληθωρισμού με γνώμονα την διασφάλιση της έγκαιρης επαναφοράς του πληθωρισμού στον μεσοπρόθεσμο στόχο της ΕΚΤ του 2,0%. Η έκθεση της ΕΚΤ στο πλαίσιο του χαρτοφυλακίου του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού (asset purchase programme – APP) μειώνεται με σταθερό ρυθμό, καθώς το Ευρωσύστημα δεν επανεπενδύει πλέον τις πληρωμές κεφαλαίου από τίτλους που λήγουν.

Όσον αφορά το έκτακτο πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP), το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ σκοπεύει να επανεπενδύσει τις κύριες πληρωμές από τίτλους που λήγουν στο πλαίσιο του προγράμματος μέχρι τουλάχιστον το τέλος του 2024. Η μελλοντική σταδιακή μείωση (roll-off) του χαρτοφυλακίου PEPP θα ρυθμιστεί κατά τρόπο ώστε να συμβαδίζει με τη νομισματική πολιτική. Τέλος, το μέσο για την προστασία της μετάδοσης (Transmission Protection Instrument – TPI) είναι διαθέσιμο για να αντισταθμιστούν ανεπιθύμητες, μη προβλέψιμες μεταβολές στην αγορά που μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής στην ευρωζώνη, με στόχο την σταθερότητα των τιμών.

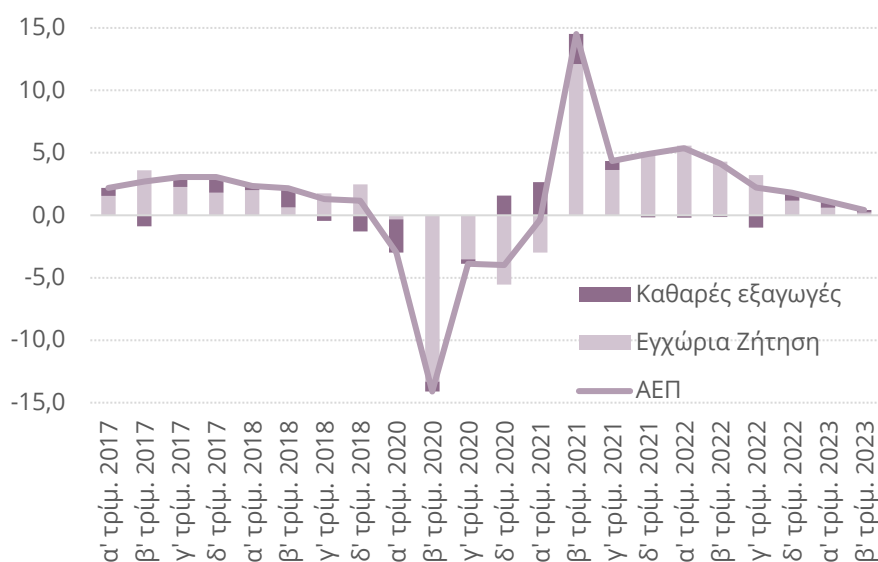

Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ

Βάσει αυτών των εξελίξεων στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη (Διάγραμμα 2.2), η συμβολή των καθαρών εξαγωγών ήταν θετική (0,2%), μικρότερη από το προηγούμενο τρίμηνο (0,5%). Η μικρότερη συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο δεύτερο τρίμηνο φέτος προήλθε από την μεγαλύτερη μείωση της συμβολής των εξαγωγών σε σχέση με τις εισαγωγές. Η συμβολή της εγχώριας ζήτησης ήταν της τάξης του 0,2% του ΑΕΠ, από θετική επίδραση 0,6 ποσοστιαίων μονάδων το προηγούμενο τρίμηνο. Η συμβολή της ιδιωτικής κατανάλωσης μειώθηκε σημαντικά στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, στο 0,1% από 0,7% το προηγούμενο τρίμηνο.

Διάγραμμα 2.2.

Ευρωζώνη – Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στον πραγματικό ρυθμό μεταβολής του (σε ποσοστιαίες μονάδες)

Μικρή αλλά θετική συμβολή εγχώριας ζήτησης και καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ της Ευρωζώνης το β' τρίμ. 2023.

Πηγή: Eurostat

Δείκτης €-COIN και δείκτης οικονομικού κλίματος

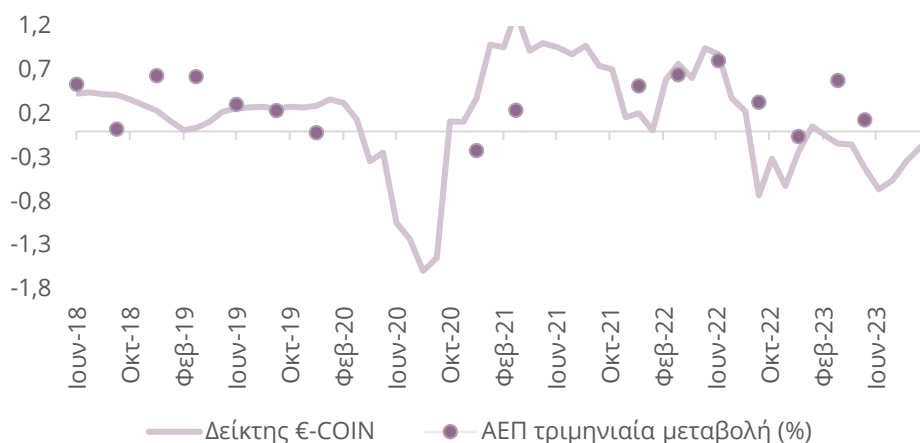
Ως προς τις τάσεις στο οικονομικό κλίμα και τους βασικούς πρόδρομους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση, ο δείκτης €-COIN αυξήθηκε τον Σεπτέμβριο στις -0,18 μονάδες από -0,66 τον Ιούνιο (Διάγραμμα 2.3). Αυτή η άνοδος προμηνύει πιθανή αύξηση του ΑΕΠ στο επόμενο τρίμηνο.

Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη επιδεινώθηκε το τρίτο τρίμηνο. Η πορεία είναι συνεχώς πτωτική από τον Ιανουάριο του 2023 και έπειτα τόσο για την ΕΕ όσο και για την Ευρωζώνη. Ενδεικτικά, τον Σεπτέμβριο φέτος ο δείκτης Οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 92,8 μονάδες στην ΕΕ-27 και στις 93,3 μονάδες στην Ευρωζώνη, σε επίπεδο μικρότερο συγκριτικά με τον προηγούμενο μήνα, αλλά και 1,2 και 1,3 μονάδες χαμηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο, σε ΕΕ-27 και ΕΖ αντιστοίχως (Πίνακας 2.2).

Διάγραμμα 2.3

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN & ΑΕΠ Ευρωζώνης*

Άνοδος του δείκτη €-COIN το τρίτο τρίμηνο ανακόπτοντας την πτωτική του πορεία από το τέταρτο τρίμηνο του 2022.

*Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων. Πηγή: CEPR και Bank of Italy

Πίνακας 2.2

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (μ.ό. 2000-2020=100)

Μήνας	Οκτ-21	Νοε-21	Δεκ-21	Ιαν-21	Φεβ-21	Μαρ-21	Απρ-21	Μάι-22	Ιουν-22	Ιουλ-22	Αυγ-22	Σεπ-22
ΕΕ-27 (2020)	117.8	115.7	114.2	112.5	113.7	105.5	103.7	103.7	102.2	98.1	97.4	94
Ευρωζώνη	118.8	116.6	114.5	112.9	114.2	105.8	104	104.3	103.4	98.9	98.2	94.6

Μήνας	Οκτ-22	Νοε-22	Δεκ-22	Ιαν-23	Φεβ-23	Μαρ-23	Απρ-23	Μάι-23	Ιουν-23	Ιουλ-23	Αυγ-23	Σεπ-23
ΕΕ-27 (2020)	92.9	94.1	95.5	97.6	97.5	97	97	95.2	94.1	93.6	93.2	92.8
Ευρωζώνη	93.9	95.1	96.9	99.5	99.3	98.8	98.9	96.4	95.3	94.6	93.6	93.3

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG ECFIN), Οκτώβριος 2023

Προκλήσεις

Η οικονομία της Ευρώπης, και ειδικότερα αυτή της Ευρωζώνης, αντιμετωπίζει μια σειρά από προκλήσεις. Επιγραμματικά, οι κυριότερες είναι:

- Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι οικονομικές επιπτώσεις υψηλής έντασης και διάρκειας.
- Ευρύτερες γεωπολιτικές εντάσεις, ειδικά στη Μέση Ανατολή.
- Οι προβλέψεις διεθνών οργανισμών για επιβράδυνση της οικονομίας της Ευρωζώνης με ακόμη υψηλό πληθωρισμό και με προσδοκία για διατήρηση της σφιχτής νομισματικής πολιτικής.

- Ο τερματισμός της συμμετοχής της Ρωσίας στη συμφωνία εξαγωγής σιτηρών μέσω της Μαύρης Θάλασσας.
- Ανάγκη συντονισμού δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών σε συλλογικό και εθνικό επίπεδο, προκειμένου να υπάρξει ισορροπία μεταξύ του στόχου συγκράτησης των πληθωριστικών προσδοκιών και αποφυγής οικονομικής ύφεσης.
- Σε εκκρεμότητα η συμφωνία για το νέο πλαίσιο δημοσιονομικών κανόνων στην ΕΕ, σε συνέχεια και των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Απρίλιο του 2023.

Προβλέψεις για την εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών (Σεπ. 2023)

Στον πίνακα 2.3, παρουσιάζονται οι προβλέψεις για τις κύριες οικονομικές μεταβλητές της ΕΕ και της Ευρωζώνης σε ετήσια βάση. Βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη εκτιμάται πως διαμορφώθηκε σε 3,4% για το 2022 ενώ για το 2023 προβλέπεται μικρότερος ρυθμός ανάπτυξης 0,8%, ομοίως για την Ευρωπαϊκή Ένωση η ανάπτυξη το 2022 υπολογίζεται στο 3,3% και στο 0,8% για το τρέχον έτος. Για την ιδιωτική κατανάλωση προβλέπεται αύξηση 0,5% ενώ για το 2024, αύξηση 1,8% στην ΕΕ. Για την Ευρωζώνη, προβλέπεται αύξηση 0,6% το 2023 και 1,7% το 2024 (Πίνακας 2.3). Για τη δημόσια κατανάλωση, προβλέπεται αύξηση 0,7% και στην ΕΕ και ΕΖ το 2023 και αυξήσεις 0,7% και 0,8%, αντίστοιχα για το 2024. Οι ακαθάριστες επενδύσεις προβλέπεται να αυξηθούν κατά 0,9% και 1,0% στην ΕΕ και την ΕΖ αντίστοιχα το 2023. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών προβλέπεται να αυξηθούν κατά 3,0% και 3,1% αντίστοιχα το 2023 και κατά 3,3% το 2024. Οι εισαγωγές προβλέπεται να αυξηθούν κατά 2,1% και 2,3% αντίστοιχα το 2023. Για το 2023, προβλέπεται αύξηση του πληθωρισμού κατά 6,5% και 5,6% στην ΕΕ και την ΕΖ αντίστοιχα.

Πίνακας 2.3

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (πραγματικές ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά)

	ΕΕ			Ευρωζώνη		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
ΑΕΠ*	3,4	0,8	1,4	3,3	0,8	1,3
Ιδιωτική Κατανάλωση	4	0,5	1,8	4,3	0,6	1,7
Δημόσια Κατανάλωση	1,1	0,7	0,8	1,3	0,7	0,7
Ακαθάριστες επενδύσεις	4	0,9	2,1	3,7	1	2,1
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	7,1	3	3,3	7	3,1	3,3
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	7,9	2,1	3,2	8,0	2,3	3,2
Απασχόληση	2	0,5	0,4	2,3	0,6	0,5
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	6,2	6,2	6,1	6,8	6,8	6,7
Πληθωρισμός*	9,2	6,5	3,2	8,4	5,6	2,9
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,4	-3,1	-2,4	-3,6	-3,2	-2,4
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	85,3	83,4	82,6	93,1	90,8	89,9
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	0,5	2,0	2,3	0,6	2,1	2,4

Πηγή: European Economic Forecasts, Spring 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάιος 2023

*Πηγή: European Economic Forecasts Summer 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σεπτέμβριος 2023

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A. Οικονομικό κλίμα

- Μικρή ενίσχυση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το γ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (109,9 από 108,7 μον.). Σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (102,3 μον.).
- Οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν ήπια στο πρόσφατο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο στο Λιανικό εμπόριο, και οριακά στις Υπηρεσίες, ενώ υποχώρησαν έντονα στις Κατασκευές και ηπιότερα στη Βιομηχανία.
- Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης βελτιώθηκε οριακά την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου έναντι του προηγούμενου τριμήνου του, στις -36,3 (από -36,7) μονάδες. Παράλληλα, κινείται έντονα υψηλότερα σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα (-53,6 μον.).

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και για την πορεία του ΑΕΠ³.

Στο τρίτο τρίμηνο του 2023 ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ενισχύθηκε σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, κατά 1,2 μονάδες. Η βελτίωση προήλθε από την μικρή ενίσχυση των επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό εμπόριο και τις Υπηρεσίες, με τις προσδοκίες στη Βιομηχανία να εξασθενούν ελαφρά και στις Κατασκευές εντονότερα. Παράλληλα, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε οριακά υψηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, στις -36,3 (από -36,7) μονάδες.

Οι προσδοκίες στον τομέα της Βιομηχανίας, αλλά και των Κατασκευών επλήγησαν συστηματικά κατά τη διάρκεια του 2022 από την άνοδο των τιμών στην ενέργεια και σε άλλες πρώτες ύλες εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και από τις δυσχέρειες στη λειτουργία των διεθνών εφοδιαστικών αλυσίδων, ωστόσο ανέκαμψαν μερικώς το πρώτο εξάμηνο του 2023. Ειδικά για τον τομέα Κατασκευών οι προσδοκίες κινούνταν κατακόρυφα ανοδικά, η ανοδική πορεία του ωστόσο το τρίτο τρίμηνο του 2023 περιορίστηκε σημαντικά. Στον τομέα των Υπηρεσιών, η ισχυρή δυναμική του διεθνούς τουρισμού επενέργησε θετικά στις προσδοκίες στη μεγαλύτερη διάρκεια του περασμένου έτους με σύμμαχο την παρατεταμένη καλοκαιρία, ειδικά το τελευταίο τρίμηνο του έτους, με τις αρχές του 2023 να βρίσκει τις επιχειρηματικές προσδοκίες σε καθοδική πορεία, ειδικά σε κάποιους πιο ευάλωτους τομείς. Ωστόσο, στο δεύτερο τρίμηνο του έτους, ενόψει και της έναρξης της τουριστικής περιόδου, οι προσδοκίες ήταν ενθαρρυντικές, όχι μόνο στον τομέα των Υπηρεσιών αλλά και στους υπόλοιπους τομείς, με τις προσδοκίες για την συνέχεια να

³ Επισημαίνεται ότι από τον Μάρτιο του 2018, οι σειρές που παρουσιάζονται στους επιμέρους δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, δηλαδή οι δείκτες στη Βιομηχανία, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές έχουν αλλάξει ως προς την περίοδο βάσης τους. Συγκεκριμένα, ως νέα βάση ορίστηκε η περίοδος 2000-2010 (=100), διαφοροποιώντας έτσι τους δείκτες, οι οποίοι μέχρι και τον Φεβρουάριο 2018 διαμορφώνονταν με βάση την περίοδο 1996-2006. Οι σειρές όμως έχουν αναθεωρηθεί πλήρως προς τα πίσω, έτσι ώστε τα στοιχεία να είναι μεταξύ τους συγκρίσιμα. Ως αποτέλεσμα οι δείκτες με τη νέα περίοδο βάσης είναι συνολικά υψηλότεροι συγκριτικά με εκείνους με την παλαιότερη περίοδο βάσης. Η αλλαγή περιόδου βάσης από το IOBE δεν επηρεάζει το συνολικό δείκτη οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα ή οποιαδήποτε άλλη χώρα.

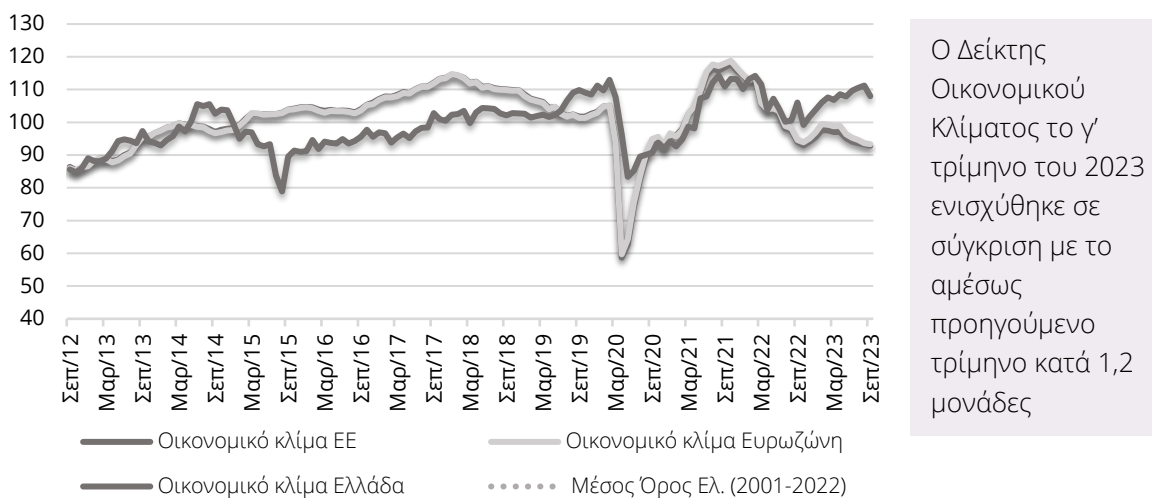
περιορίζονται καθώς έκλινε η τουριστική περίοδος. Στην πλευρά των νοικοκυριών, διαφαίνεται από τις αρχές του τρέχοντος έτους ότι δύο αντίρροπες δυνάμεις επιδρούν στην εξέλιξη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Από τη μία πλευρά οι επιπτώσεις από το αυξανόμενο κόστος ζωής προβληματίζουν τα νοικοκυριά για την οικονομική τους κατάσταση προσεχώς, ωστόσο οι πολιτικές εξελίξεις στα μέσα του 2023 βελτίωσαν σημαντικά τις προσδοκίες και ήταν καθοριστικές για την πορεία του δείκτη, ενώ οι φυσικές καταστροφές που κατεγράφησαν το τρίτο τρίμηνο έκαμψαν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών.

Αναλυτικά, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου ήταν ήπια ενισχυμένος σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο (Διάγραμμα 2.4), στις 109,9 από 108,7 μονάδες, ενώ κυμάνθηκε σε επίπεδο αισθητά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περσινό (102,3 μον.).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος μέσος δείκτης διαμορφώθηκε ήπια χαμηλότερα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με την προηγούμενη, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος διαμορφώθηκε στις 93,2 (από 95,4) μονάδες το τρίτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στην ΕΕ, και στις 93,8 (από 96,9) μονάδες στην Ευρωζώνη.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: ΕΕ-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα (2000-2020=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα εξασθένησαν ήπια στη Βιομηχανία και εντονότερα στις Κατασκευές, ενώ βελτιώθηκαν αισθητά στο Λιανικό εμπόριο και ηπιότερα στις Υπηρεσίες. Στην πλευρά των καταναλωτών, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ενισχύθηκε οριακά έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, οι μέσοι δείκτες ενισχύθηκαν σημαντικά στις Κατασκευές και στο Λιανικό εμπόριο, ενώ βελτιώθηκαν ηπιότερα σε Βιομηχανία και Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους διαμορφώθηκε οριακά υψηλότερα κατά μέσο όρο από το β' τρίμηνο του

τρέχοντος έτους, στις -36,3 από -36,7 μονάδες, σε επίπεδο έντονα υψηλότερο του περσινού (-53,6 μον.). Ο αντίστοιχος μέσος δείκτης βελτιώθηκε ήπια στην ΕΕ, στις -17,3 (από -18,1) μονάδες, και στην Ευρωζώνη (-16,3 από -17,0 μονάδες). Αυτά τα επίπεδα είναι πολύ υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν (-28,0 και -27,0 μον. αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά ισοζύγια απαντήσεων που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη ήταν μικτές στο τρίτο τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, οι δυσσιώνες προβλέψεις των καταναλωτών στην Ελλάδα για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο υποχώρησαν οριακά, ενώ εκείνες για την οικονομική κατάσταση της χώρας ενισχύθηκαν ήπια. Παράλληλα οι εκτιμήσεις των νοικοκυριών για την τρέχουσα κατάστασή τους βελτιώθηκαν οριακά, ενώ η πρόθεση για μείζονες αγορές το προσεχές χρονικό διάστημα εξασθένησε έντονα.

Αναλυτικότερα, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο υποχώρησε οριακά, στο 48% (από 49% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ ενισχύθηκε στο 12% (από 11%) το ποσοστό όσων δηλώνουν το αντίθετο. Παράλληλα, ενισχύθηκε στο 52% (από 50%) το ποσοστό των καταναλωτών στην Ελλάδα οι οποίοι διατυπώνουν δυσσιώνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 19% (από 20%) να αναμένει βελτίωση. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν αξιολογούν ως πιθανή την αποταμίευση το επόμενο 12μηνο εξασθένησε στο 81% (από 83%), ενώ βελτιώθηκε οριακά στο 18% το ποσοστό εκείνων που τη θεωρούν πιθανή. Στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, υποχώρησε στο 34% (από 35%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 25% κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» το γ' τρίμηνο του 2023 διατηρήθηκε στο 8%, στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (7%). Επίσης, ενισχύθηκε ήπια στο 21% το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο (από 18% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2022). Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» εξασθένησε ελαφρά στο 58% και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» υποχώρησε οριακά στο 12% (από 11%), με το αντίστοιχο ποσοστό για το 2022 να κυμαίνεται στο 9% (Διάγραμμα 2.5).

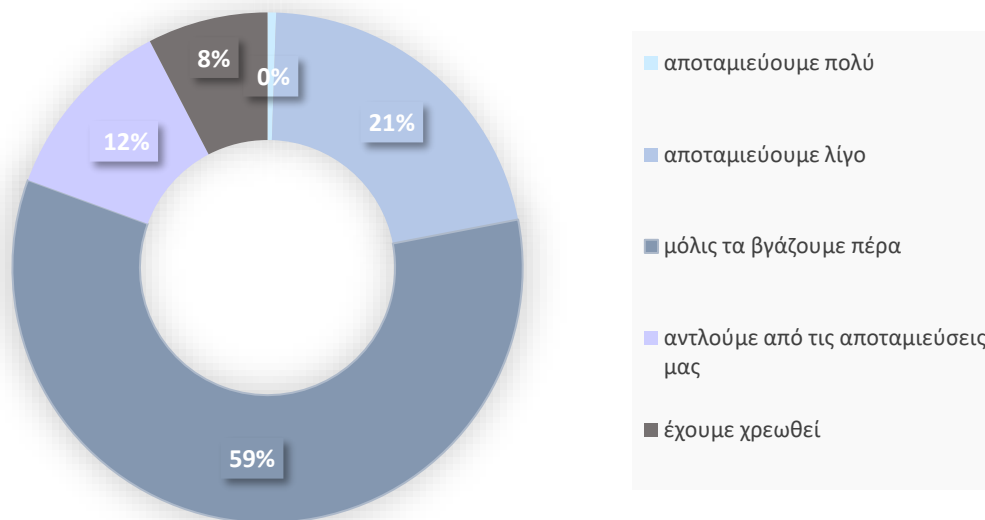
Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία το τρίτο τρίμηνο του 2023 διαμορφώθηκε στις 103,8 (από 107,5 το β' τρίμηνο του 2023) μονάδες, αισθητά υψηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη επίδοση το 2022 (102,3 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, ο δείκτης στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής από τις +30,3 μονάδες στο β' τρίμηνο του 2023 εξασθένησε έντονα το εξεταζόμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στις +13,1 μονάδες. Αντίθετα, διατηρήθηκαν οι ήπια αρνητικές εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -9,1 από -9,0 μονάδες ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα έτοιμων προϊόντων υποδηλώνουν ήπια αποκλιμάκωση (στις +2,8 από +9,4 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι κυρίως πτωτικές: οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου υποχώρησαν ήπια (+9,3 από +11,3 μον.) με τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση εξωτερικού να εξασθενούν ελαφρά (-21,6 από τις -17,4 μον.). Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο κινήθηκε έντονα πτωτικά, στις -2,5 (από +9,9) μονάδες κατά μέσο όρο. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού κυμάνθηκε

ήπια υψηλότερα, στο 76,8% (από 73,4%), ενώ αντίθετα οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής των επιχειρήσεων υποχώρησαν ελαφρά, στους 3,8 (από 4,7) μήνες κατά μέσο όρο.

Διάγραμμα 2.5

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (Απρίλιος-Ιούνιος 2023)

Πηγή: IOBE

Εξασθένιση σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2023 του ποσοστού που δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα (59%). Διατήρηση του ποσοστού όσων αναφέρουν πως έχουν χρεωθεί

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν ήπια υψηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 120,6 μονάδες (από τις 117,2), επίδοση έντονα υψηλότερη συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (88,3 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων βελτιώθηκε ελαφρά στις +54 (από +51) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 9% (από 12%) κρίνει ότι οι πωλήσεις του μειώθηκαν, με το 63% να εκτιμά το αντίθετο. Ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο δείκτης των +36 μονάδων εξασθένησε οριακά και διαμορφώθηκε στις +34 μονάδες, με τα αποθέματα να αποκλιμακώνονται αισθητά (στις +2 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, αμετάβλητο στις +17 μονάδες διατηρήθηκε το ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές, ενώ αντίθετα, ως προς την απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο προβλέψεων κινήθηκε αισθητά ανοδικά, στις +28 (από +20) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το αντίστοιχο ισοζύγιο, αν και υποχώρησε, διατηρήθηκε σε έντονα πληθωριστικά επίπεδα (+31 από +48 μονάδες), με μόλις το 5% των επιχειρήσεων να εκφράζει προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 36% (από 49%) να προβλέπει το αντίθετο. Βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών καταγράφηκε το τρίτο τρίμηνο του 2023 σε όλους σχεδόν τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους του Λιανικού εμπορίου πλην του κλάδου Οχημάτων και ανταλλακτικών, όπου σημειώθηκε οριακή υποχώρηση.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές υποχώρησαν σημαντικά το τρίτο τρίμηνο του 2023, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 125,0 μονάδες κατά μέσο όρο, από 145,8 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, μεταβολή που ήταν η μεγαλύτερη μεταξύ των βασικών τομέων δραστηριότητας. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε αισθητά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (95,2 μον.). Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα εξασθένησαν έντονα, με το σχετικό ισοζύγιο από τις +43 μονάδες να διαμορφώνεται στις +31 μονάδες, με το 36% (από 46%) των επιχειρήσεων να αναμένουν περισσότερες θέσεις εργασίας, όταν το 5% (από 3%) αναμένει μείωσή τους. Οι αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις προγραμματισμένες εργασίες εντάθηκαν (στις -55 από -37 μον. ο δείκτης), ενώ παράλληλα οι εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών ενισχύθηκε ελαφρά (στις +7 από +1 μον. το σχετικό ισοζύγιο).

Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα υποχώρησαν ελαφρά, στους 9,0, ενώ παράλληλα το ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών κινήθηκε οριακά πτωτικά στις +26 (από +28) μονάδες, με το 3% των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 28% (από 31%) αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του διατηρήθηκε στο 15%, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 28% (από 30%) κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την έλλειψη εργατικού δυναμικού, το 22% (από 15%) τη χαμηλή ζήτηση και την ανεπαρκή χρηματοδότηση, και ένα μόλις 8% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι υψηλές τιμές των πρώτων υλών, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. ως τα μεγαλύτερα προσκόμματα στη λειτουργία του. Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρηματικές προσδοκίες κινήθηκαν ήπια πτωτικά στον κλάδο των Ιδιωτικών Κατασκευών, σε αντίθεση με τον κλάδο των Δημόσιων Κατασκευών που κινήθηκαν έντονα πτωτικά.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν ήπια υψηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 114,5 μονάδες (από τις 113,8), επίδοση παράλληλα ελαφρά υψηλότερη συγκριτικά και με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2022 (112,3 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση βελτιώθηκαν ελαφρά, με το σχετικό δείκτη να ενισχύεται κατά 5 μονάδες κατά μέσο όρο και να διαμορφώνεται στις +33 μονάδες. Αντίστοιχα ανοδικά κινήθηκαν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (+33 από +28 μον. το μέσο ισοζύγιο), με το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα να εξασθενεί ήπια (+35 από +42 μονάδες). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, αισθητή υποχώρηση παρουσίασε το ισοζύγιο προβλέψεων των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, το οποίο εξασθένησε κατά 16 μονάδες, στις +15 μονάδες, ενώ στις τιμές ο μέσος δείκτης προσδοκιών των επιχειρήσεων υποχώρησε οριακά και διαμορφώθηκε στις +16 (από +19) μονάδες. Τέλος, ενισχύθηκε σημαντικά στο 60% κατά μέσο όρο το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το μόλις 9% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης και την ανεπάρκεια εργατικού δυναμικού, ως βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία τους, το 5% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 11% λοιπούς παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση, τις τιμές στην ενέργεια, τον πόλεμο στην Ουκρανία κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες ενισχύθηκαν ελαφρά στο τρίτο τρίμηνο του 2023 στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Πληροφορική και στις Χερσαίες μεταφορές, εντονότερα στον κλάδο Ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, ενώ εξασθένησαν ήπια στον κλάδο Ξενοδοχείων-Εστιατορίων-Τουριστικών πρακτορείων.

Πίνακας 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

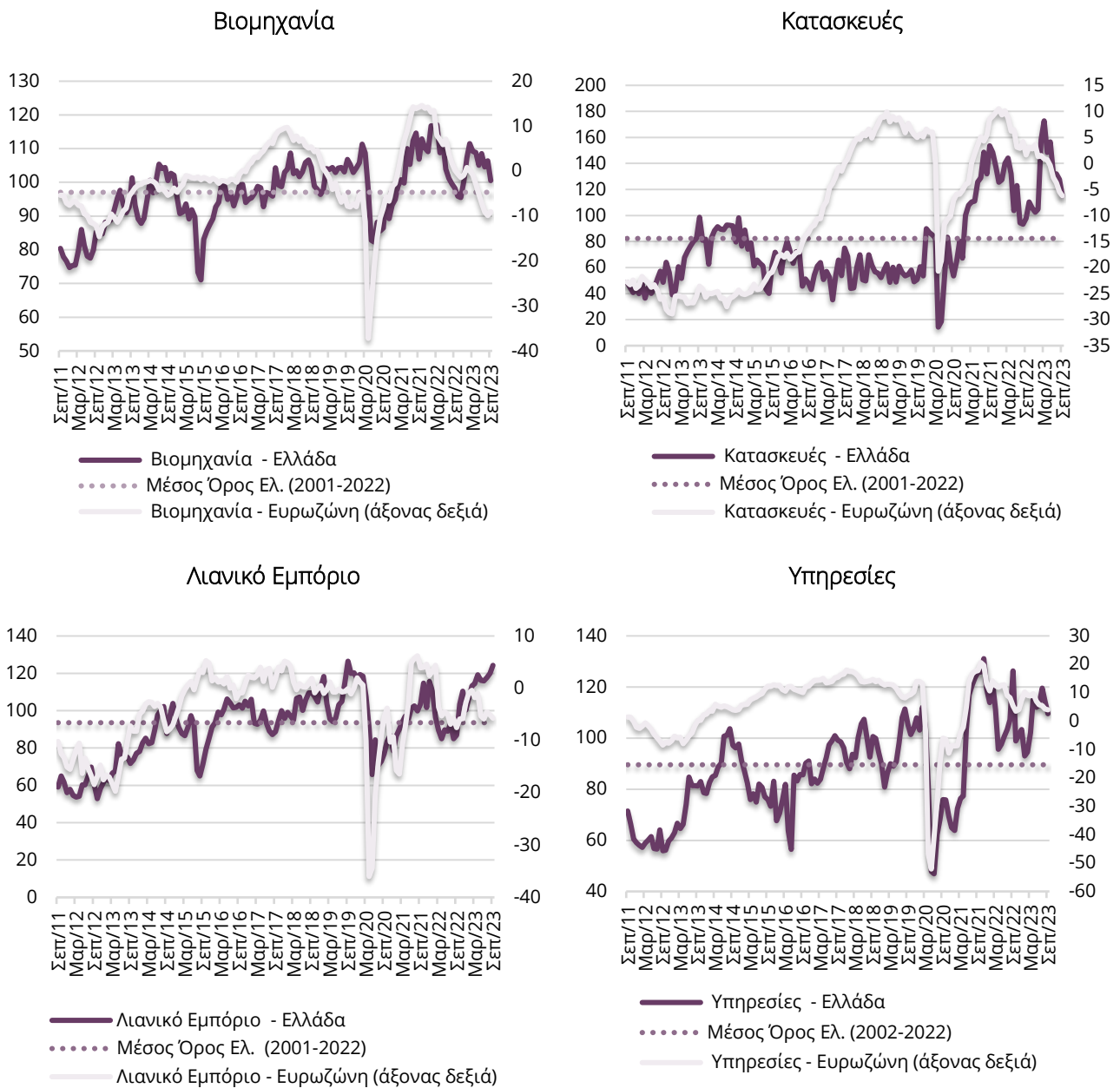
Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκίων (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης (Ελλάδα)
	ΕΕ-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2010	98,6	98,3	85,5	79,9	52,2	61,3	68,1	-57,9
2011	98,3	98,4	83,9	81,1	37,7	60,9	66,1	-69,8
2012	89,0	89,0	83,6	81,4	47,5	59,1	58,8	-73,8
2013	91,9	91,8	93,6	92,6	71,5	72,6	75,3	-69,7
2014	98,6	98,3	101,7	99,7	88,4	92,3	93,3	-53,0
2015	102,9	102,8	91,6	86,3	62,0	83,9	78,2	-51,6
2016	104,4	104,1	95,0	96,1	61,3	101,4	79,3	-61,3
2017	110,7	110,5	98,5	98,1	55,4	94,6	92,7	-58,0
2018	111,1	110,9	103,3	102,8	58,1	104,5	97,0	-44,1
α' τρίμ. 2019	106,9	106,5	102,1	101,8	56,7	105,8	85,7	-32,8
β' τρίμ. 2019	104,3	104,3	103,8	103,8	54,8	97,8	92,6	-30,9
γ' τρίμ. 2019	102,0	101,9	108,7	104,8	52,7	115,5	108,2	-10,6
δ' τρίμ. 2019	102,3	101,7	109,1	104,1	68,1	119,1	104,4	-4,2
α' τρίμ. 2020	102,0	101,5	109,9	108,6	84,9	115,1	106,5	-14,4
β' τρίμ. 2020	65,9	67,5	89,1	87,6	28,1	80,3	58,6	-38,3
γ' τρίμ. 2020	88,5	89,8	90,0	86,7	67,0	73,5	68,8	-37,0
δ' τρίμ. 2020	93,9	94,5	93,1	92,6	70,7	83,0	70,0	-40,2
α' τρίμ. 2021	99,2	99,1	96,5	98,2	106,2	90,2	70,9	-40,7
β' τρίμ. 2021	109,5	110,6	105,5	105,0	121,9	97,9	99,3	-28,3
γ' τρίμ. 2021	115,8	117,4	111,6	111,3	144,7	102,0	123,4	-33,6
δ' τρίμ. 2021	115,1	115,9	112,8	110,7	137,2	110,7	125,4	-38,8
α' τρίμ. 2022	110,7	111,2	113,4	116,9	137,2	98,8	115,7	-43,6
β' τρίμ. 2022	103,1	103,9	105,2	108,0	119,6	87,9	97,9	-53,0
γ' τρίμ. 2022	96,3	96,9	102,3	99,6	95,2	88,3	112,3	-53,6
δ' τρίμ. 2022	94,2	95,3	101,6	97,3	106,2	104,8	101,2	-52,6
α' τρίμ. 2023	97,4	99,2	106,8	109,4	145,2	111,6	96,6	-43,3
β' τρίμ. 2023	95,4	96,9	108,7	107,5	145,8	117,2	113,8	-36,7
γ' τρίμ. 2023	93,2	93,8	109,9	103,8	125,0	120,7	114,5	-36,3

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, IOBE

Διάγραμμα 2.6

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: IOBE

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες εξασθένησαν ήπια το γ' τρίμηνο του 2023 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο στη Βιομηχανία, υποχώρησαν έντονα στις Κατασκευές, ενώ βελτιώθηκαν αισθητά στο Λιανικό εμπόριο και ηπιότερα στις Υπηρεσίες.

Β. Δημοσιονομικές εξελίξεις

- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιανουάριος-Αύγουστος 2023: ταμειακό έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €92 εκατ. (0,0% του ΑΕΠ) έναντι στόχου για έλλειμμα €2.426 εκατ. που έχει περιληφθεί για το αντίστοιχο διάστημα του 2023 στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 και ελλείμματος €4.105 εκατ. (2,0% του ΑΕΠ) το αντίστοιχο διάστημα του 2022.
- Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιαν.-Αύγουστος 2023: ταμειακό πλεόνασμα ύψους €5.596 εκατ. (2,5% του ΑΕΠ), έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €2.314 εκατ. και πρωτογενούς πλεονάσματος €19 εκατ. (0,0% του ΑΕΠ) για την ίδια περίοδο το 2022.
- Η βελτίωση προήλθε από την αύξηση των καθαρών εσόδων (+9,9% ή +€3,89 δισεκ.) σε σχέση με πέρυσι.
- Στόχοι στο προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2014: Πρωτογενές πλεόνασμα γενικής κυβέρνησης 1,1% του ΑΕΠ το 2023 και 2,1% του ΑΕΠ το 2024. Χρέος γενικής Κυβέρνησης 159,3% του ΑΕΠ το 2023 και 152,2% το 2024.

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού το 2023 (Ιανουάριος – Αύγουστος)

Στις αρχές Οκτωβρίου κατατέθηκε στη Βουλή το προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού του 2024. Είναι ο πρώτος προϋπολογισμός, εδώ και 13 χρόνια, που βρίσκει τη χώρα να έχει ανακτήσει την επενδυτική βαθμίδα. Ωστόσο, καταρτίζεται λίγες εβδομάδες μετά τις διαδοχικές φυσικές καταστροφές που έπληξαν τη χώρα και αναμένεται να επιβαρύνουν τόσο τον κρατικό προϋπολογισμό όσο και την οικονομία γενικότερα. Στον προϋπολογισμό, προβλέπεται λήψη μέτρων για τη θωράκιση της χώρας απέναντι σε ακραία φυσικά φαινόμενα μέσω της δημιουργίας πιο ανθεκτικών υποδομών και της ενίσχυσης της πολιτικής προστασίας και της πρόληψης.

Ο προϋπολογισμός περιλαμβάνει και μέτρα αύξησης των εισοδημάτων με συνολικό δημοσιονομικό κόστος ύψους περίπου €2,13 δισ. και αφορούν στο νέο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, την αύξηση του αφορολόγητου για οικογένειες με παιδιά κατά €1.000, και τη μείωση του ΕΝΦΙΑ για τις κατοικίες που ασφαλιζονται για σεισμό, πυρκαγιά και πλημμύρα, μεταξύ άλλων. Επιπλέον, ενισχύεται ο τομέας της υγείας με αύξηση της επιχορήγησης των νοσοκομείων κατά περίπου 15%, και προτεραιοποιούνται αλλαγές για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Το έτος 2024 επίσης προβλέπεται η διάθεση πόρων ύψους €8,5 δισ. από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και €3,6 δισ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Έχει επίσης ληφθεί υπόψη ότι η ΕΕ θα απενεργοποιήσει τη γενική ρήτρα διαφυγής το 2024 και θα ξεκινήσει η ισχύς των νέων δημοσιονομικών κανόνων που προβλέπουν, μεταξύ άλλων, μείωση του χρέους για όσες χώρες ξεπερνούν το 60% του ΑΕΠ και διατήρηση χαμηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων (κάτω από 3%) για όλα τα κράτη-μέλη. Στο πλαίσιο αυτό, οι δημοσιονομικοί στόχοι της κυβέρνησης είναι οι ακόλουθοι: πρωτογενές πλεόνασμα 1,1% του ΑΕΠ για το 2023 (όσο είχε προβλεφθεί και στο πρόγραμμα σταθερότητας) και πρωτογενές πλεόνασμα 2,1% του ΑΕΠ για το 2024 (πάλι, όσο είχε προβλεφθεί και στο πρόγραμμα σταθερότητας). Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί από 171,4% του ΑΕΠ το 2022 σε 159,3% το 2023 και σε 152,2% το 2024.

Δεδομένου ότι η διεθνής οικονομία παρουσιάζει σημάδια επιβράδυνσης, οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι σε χώρες της Ευρώπης αυξάνονται, ο πληθωρισμός, αν και σε ύφεση, συνεχίζει να παραμένει υψηλός διεθνώς (ειδικά σε βασικά είδη διατροφής) και η περιοριστική νομισματική πολιτική επιδρά αρνητικά στην πιστωτική επέκταση, υπάρχουν επιφυλάξεις για την επίτευξη αυτών στόχων και για την πορεία της ελληνικής οικονομίας γενικότερα. Παρ' όλα αυτά, η χώρα δείχνει να έχει εισέλθει σε έναν ενάρετο κύκλο μείωσης του χρέους και οικονομικής ανάπτυξης.

Ισοζύγιο και πρωτογενές Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου – Αυγούστου 2023, παρουσιάζεται έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €92 εκατ. έναντι στόχου για έλλειμμα €2.426 εκατ. που έχει περιληφθεί για το αντίστοιχο διάστημα του 2023 στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 και ελλείμματος €4.105 εκατ. το αντίστοιχο διάστημα του 2022. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους €5.596 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα €2.314 εκατ. και πρωτογενούς πλεονάσματος €19 εκατ. για την ίδια περίοδο το 2022. Η βελτίωση του ισοζυγίου του ΚΠ σε σχέση με πέρυσι, οφείλεται στην αύξηση των καθαρών εσόδων (+9,9% ή +€3,89 δισεκ., Πίνακας 2.5).

Πίνακας 2.5

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Αύγουστος 2023* (εκατ. €)

	Ιαν. – Αύγουστος		% Μεταβ. 23/22	2022*	2023* Προϋπ.	% Μεταβ. 23Ε/22
	2022*	2023*				
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	39.232	43.118	9,9	59.623	63.885	7,1
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	35.593	39.048	9,7	54.324	56.000	3,1
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	39.168	43.565	11,2	60.477	62.110	2,7
Μείον επιστροφές φόρων	3.575	4.517	26,3	6.153	6.110	-0,7
2. Έσοδα ΠΔΕ ⁴	3.639	4.070	11,8	5.299	7.885	48,8
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	43.337	43.210	-0,3	71.279	71.871	0,8
3. Δαπάνες ΤΠ	37.144	37.368	0,6	60.254	59.909	-0,6
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	32.990	31.667	-4,0	55.215	54.058	-2,1
Τόκοι	4.154	5.701	37,2	5.039	5.851	16,1
4. Δαπάνες ΠΔΕ ⁵	6.193	5.842	-5,7	11.025	11.962	8,5
III. Έλλειμμα(-)/Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-4.105	-92		-11.656	-7.985	
% στο ΑΕΠ	-2,0	-0,0		-5,5	-3,6	
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	19	5.596		-6.652	-2.134	
% στο ΑΕΠ	0,0	2,5		-3,2	-1,0	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	210.170	224.134	6,6	210.170	224.134	6,6

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Αυγούστου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2023.*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

⁴ Η κατηγορία «έσοδα ΠΔΕ» πλέον περιλαμβάνει και τις εισροές του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης

⁵ Η κατηγορία «δαπάνες ΠΔΕ» πλέον περιλαμβάνει και τις πληρωμές από το Ταμείο Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης

Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού

Την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2023, το ύψος των καθαρών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού ανήλθε σε €43.118 εκατ., παρουσιάζοντας αύξηση κατά €61 εκατ. ή 0,1% έναντι του στόχου που έχει περιληφθεί για το αντίστοιχο διάστημα στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού και κατά €3,89 δισεκ. ή 9,9% σε σχέση με πέρυσι. Σε σχέση με τον στόχο, σημειώθηκε υποεκτέλεση στα έσοδα του ΠΔΕ. Επιπλέον, δεν έγινε είσπραξη: α) του τιμήματος, ύψους €1.496 εκατ. για την παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης και εκμετάλλευσης του αυτοκινητοδρόμου της Εγνατίας Οδού και τριών κάθετων οδικών αξόνων της, για χρονική περίοδο 35 ετών, που είχε προβλεφθεί ότι θα εισπραχθεί κατά τον μήνα Ιούνιο, καθόσον η σχετική διαδικασία για την έγκριση της σύμβασης είναι σε εξέλιξη, και β) της τρίτης δόσης ύψους €1.718 εκατ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), που είχε προβλεφθεί ότι θα εισπραχθεί κατά τον μήνα Αύγουστο. Αντιθέτως, στις υπόλοιπες κατηγορίες εσόδων σημειώθηκε υπερεκτέλεση που οφείλεται κυρίως στα αυξημένα φορολογικά έσοδα του οκταμήνου, καθώς και στην είσπραξη ποσού €603 εκατ. από ANFAs, που δεν είχαν προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό 2023.

Πίνακας 2.6

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Αύγουστος 2023* (εκατ. €)

	Ιαν. – Αύγουστος		% Μεταβ. 23/22	2022*	2023* Προϋπ.	% Μεταβ. 23Ε/22
	2022*	2023*				
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	39.232	43.118	9,9	59.623	63.885	7,1
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	35.593	39.048	9,7	54.324	56.000	3,1
Έσοδα ΤΠ	39.168	43.565	11,2	60.477	62.110	2,7
<i>Επιστροφές φόρων</i>	3.575	4.517	26,3	6.153	6.110	-0,7
Φορολογία Εισοδήματος	10.750	12.853	19,6	17.012	18.476	8,6
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--Φυσικών Προσώπ.	7.577	8.487	12,0	11.047	11.460	3,7
--Νομικών Προσώπ.	2.298	3.269	42,3	4.629	5.662	22,3
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	2.079	1.938	-6,8	2.692	2.380	-11,6
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	147	160	8,8	226	226	0,0
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	298	243	-18,5	431	424	-1,6
Φόροι επί αγαθών και υπ.	20.362	22.401	10,0	31.584	32.517	3,0
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--ΦΠΑ	13.924	15.488	11,2	21.422	22.217	3,7
--Ειδικό Φόρο Κατάσης	4.511	4.594	1,8	6.984	7.115	1,9
Λοιποί φόροι παραγωγής	896	807	-9,9	1.165	1.029	-11,7
Λοιποί τρεχ. φόροι	1.203	1.436	19,4	2.108	2.369	12,4
Κοινωνικές Εισφορές	37	39	5,4	56	55	-1,8
Μεταβιβάσεις	4.318	4.615	6,9	6.357	7.953	25,1
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ.	555	590	6,3	833	2.418	190,3
<i>Εκ των οποίων:</i>						
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.155	2.553	18,5	3.301	2.124	-35,7
Πωλήσεις παγίων	7	1	-85,7	12	24	100,0
Έσοδα ΠΔΕ ⁶	3.639	4.070	11,8	5.299	7.885	48,8

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Αύγουστου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2023.

⁶ Η κατηγορία «έσοδα ΠΔΕ» πλέον περιλαμβάνει και τις εισροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

Οι περισσότερες κατηγορίες παρουσίασαν αύξηση σε σχέση με πέρυσι. Τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 11,2%, ενώ τα καθαρά έσοδα του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 9,7%, με αύξηση των επιστροφών φόρων κατά 26,3%. Οι επιστροφές φόρων παρουσίασαν αύξηση και σε σχέση με τον στόχο, εν μέρει λόγω της επιστροφής ΦΠΑ, κατά τον μήνα Μάρτιο, στον Διαχειριστή Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Εγγυήσεων (ΔΑΠΕΕΠ Α.Ε.) ποσού €220 εκατ. περίπου, που προκύπτει από έσοδα που έχουν εισπραχθεί από τον ΔΑΠΕΕΠ και αποδοθεί στο Κράτος από τον Προσωρινό Μηχανισμό Επιστροφής Μέρους Εσόδων Αγοράς Επόμενης Ημέρας. Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος ενισχύθηκαν κατά 19,6% σε σχέση με πέρυσι, κυρίως από την αύξηση των εσόδων από τη φορολογία νομικών προσώπων (+42,3%), ενώ και η άνοδος στα φυσικά πρόσωπα ήταν σημαντική (+12,0%).

Τα έσοδα από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών διευρύνθηκαν από πέρυσι κατά 10,0%, πρωτίστως από την αύξηση κατά 11,2% των εσόδων από ΦΠΑ. Τα έσοδα από φόρους, γενικότερα, ανήλθαν σε €39.838 εκατ., αυξημένα κατά €3.344 εκατ. ή 9,2% έναντι του στόχου που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023. Τμήμα της αύξησης αυτής, ποσού €470 εκατ. περίπου, αφορά την παράταση της προθεσμίας πληρωμής των τελών κυκλοφορίας μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου 2023, ενώ είχε εκτιμηθεί ότι το ποσό αυτό θα εισπραττόταν κατά τον μήνα Δεκέμβριο 2022. Το υπόλοιπο ποσό της υπερεκτέλεσης προέρχεται από την καλύτερη απόδοση των φόρων εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων του προηγούμενου έτους που εισπράχθηκαν σε δόσεις μέχρι και το τέλος Φεβρουαρίου 2023, καθώς και από την καλύτερη απόδοση στην είσπραξη των φόρων τρέχοντος έτους.

Τα λοιπά τρέχοντα έσοδα ανήλθαν σε €2.553 εκατ., αυξημένα κατά €1.251 εκατ. έναντι του στόχου και κατά 18,5% σε σχέση με πέρυσι, εξαιτίας κυρίως των αυξημένων εσόδων από επιστροφές δαπανών κατά €649 εκατ. και από τόκους καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά €260 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο. Μείωση σημειώθηκε στις πωλήσεις παγίων (-85,7%), στους δασμούς και φόρους εισαγωγών (-18,5%), στους λοιπούς φόρους παραγωγής (-9,9%) και στους φόρους ακίνητης περιουσίας (-6,8%). (Πίνακας 2.6).

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο του Ιανουαρίου – Αυγούστου 2023 ανήλθαν στα €43.210 εκατ. και παρουσιάζονται μειωμένες κατά €2.273 εκατ. έναντι του στόχου (€45.483 εκατ.), που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 και μειωμένες κατά €127 εκατ. ή 0,3% σε σχέση με πέρυσι. Η μικρή μείωση σε σχέση με πέρυσι οφείλεται κυρίως στον ετεροχρονισμό της καταβολής των επιχορηγήσεων προς τους ΟΚΑ κατά €1.084 εκατ., λαμβάνοντας υπόψη και αντίρροπες μεταβολές σε λοιπές κατηγορίες δαπανών. Στο σκέλος του Τακτικού Προϋπολογισμού οι πληρωμές παρουσιάζονται μειωμένες έναντι του στόχου κατά €1.484 εκατ. αλλά αυξημένες κατά 0,6% σε σχέση με πέρυσι. Η καλύτερη εικόνα σε σχέση με τον στόχο οφείλεται κυρίως στην υποεκτέλεση των επιχορηγήσεων προς τους ΟΚΑ κατά €1.284 εκατ. Η πτώση στις πρωτογενείς δαπάνες έφτασε το 4,0% ενώ σημειώθηκε μεγάλη αύξηση στους τόκους (+37,2%).

Παρά την περιστολή των δαπανών συνολικά, οι παροχές σε εργαζομένους και οι κοινωνικές παροχές ενισχύθηκαν σε σχέση με πέρυσι, κατά 3,5% και 16,0% αντίστοιχα (Πίνακας 2.7). Οι

περισσότερες κατηγορίες από τις υπόλοιπες κατέγραψαν μείωση σε σχέση με πέρυσι. Οι μεταβιβάσεις μειώθηκαν κατά 3,9% (-8,0% σε ΟΚΑ), οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών κατά 6,6%, οι επιδοτήσεις κατά 3,3% και οι αγορές παγίων κατά 44,2%.

Σημαντικές πληρωμές συμπεριλαμβάνουν την επιχορήγηση προς την Κοινωνία της Πληροφορίας Μ.Α.Ε. ύψους €503 εκατ., προς εξυπηρέτηση των αναγκών του Market Pass, η απόδοση προς το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης ύψους €367 εκατ. των υπερκερδών παραγωγών ενέργειας, για την περίοδο από την 1η Οκτωβρίου 2021 έως και την 30ή Αυγούστου 2022, καθώς και οι φετινές πληρωμές επιδότησης Diesel θέρμανσης ύψους €100 εκατ. Όλες οι προαναφερθείσες πληρωμές καταβλήθηκαν με ανακατανομή πιστώσεων από το αποθεματικό για προώθηση δράσεων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης (πιστώσεις υπό κατανομή).

Πίνακας 2.7

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Αύγουστος 2023* (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Αύγουστος		% Μεταβ. 23/22	2022*	2023* Προϋπ.	% Μεταβ. 23Ε/22
	2022*	2023*				
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	43.337	43.210	-0,3	71.279	71.871	0,8
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	37.144	37.368	0,6	60.254	59.909	-0,6
1. Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	32.990	31.667	-4,0	55.215	54.058	-2,1
Παροχές σε εργαζόμενους	8.997	9.309	3,5	13.640	13.796	1,1
Κοινωνικές παροχές	156	181	16,0	391	397	1,5
Μεταβιβάσεις (εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	20.852	20.029	-3,9	35.086	32.476	-7,4
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.102	1.029	-6,6	2.145	1.541	-28,2
Επιδοτήσεις	121	117	-3,3	400	80	-80,0
Λοιπές δαπάνες	40	42	5,0	55	81	47,3
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	-	0	3.156	-
Αγορές παγίων	1.723	961	-44,2	3.496	2.531	-27,6
2. Τόκοι (ακαθάριστη βάση)	4.154	5.701	37,2	5.039	5.851	16,1
3. Δαπάνες ΠΔΕ ⁷	6.193	5.842	-5,7	11.025	11.962	8,5

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Αύγουστου 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2023.

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Τα έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) και τα έσοδα του ΤΑΑ ανήλθαν σε €4.070 εκατ., από €3.639 εκατ. πέρυσι παρουσιάζοντας αύξηση 11,8%. Τα έσοδα του ΤΑΑ ήταν ακριβώς τα ίδια με πέρυσι (λόγω του γεγονότος ότι δεν έχει γίνει εκταμίευση της τρίτης δόσης ύψους €1.718 εκατ. όπως προαναφέρθηκε) ενώ τα έσοδα του ΠΔΕ αυξήθηκαν κατά €431 εκατ. ή 22,4% σε σχέση με πέρυσι αλλά παρουσιάζονται μειωμένα κατά €988 εκατ. σε σχέση με τον στόχο (€3.340 εκατ.). Οι πληρωμές στο σκέλος των επενδυτικών δαπανών ανήλθαν στα €5.842 εκατ. παρουσιάζοντας υστέρηση ύψους €789 εκατ. σε σχέση με τον στόχο, λόγω της υποεκτέλεσης του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας κατά €1.381 εκατ., ενώ σε σχέση με πέρυσι είναι μειωμένες κατά €351 εκατ. ή 5,7%. Πιο συγκεκριμένα, σε σχέση με πέρυσι οι δαπάνες του ΤΑΑ είναι μειωμένες κατά €800 εκατ. ή 64% ενώ οι δαπάνες του ΠΔΕ είναι αυξημένες κατά €449 εκατ. ή 9,1%. Οι δαπάνες του ΠΔΕ περιλαμβάνουν ποσό ύψους €91 εκατ. προς εξυπηρέτηση μέτρων

⁷ Η κατηγορία «δαπάνες ΠΔΕ» περιλαμβάνει πλέον και τις πληρωμές από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

COVID-19, με σημαντικότερα εξ αυτών, την ενίσχυση των φορέων υγείας με επικουρικό προσωπικό για την ανταπόκριση στις ανάγκες λόγω της πανδημίας COVID-19 στις Περιφέρειες, τη στήριξη των νεοφυών επιχειρήσεων στο πλαίσιο του Elevate Greece, τη δημιουργία δικτύου νοσηλευτών για τη λήψη δειγμάτων βιολογικού υλικού και τη νοσηλευτική βοήθεια στα ύποπτα κρούσματα κορωνοϊού κατ' οίκον και την επιχορήγηση υφιστάμενων μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου του λιανεμπορίου, που διατηρούν φυσικό κατάστημα, για την ανάπτυξη, αναβάθμιση και διαχείριση ηλεκτρονικού καταστήματος.

Γ. Χρηματοπιστωτικό σύστημα

- Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αύξησε τα βασικά επιτόκια στο τρίτο τρίμηνο, για 10^η φορά από τα μέσα του 2022, με προσδοκία για σταθεροποίηση στα επόμενα τρίμηνα.
- Στο τρίτο τρίμηνο του 2023, ανακτήθηκε η «επενδυτική βαθμίδα» για το ελληνικό δημόσιο από ορισμένους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, έπειτα από 13 έτη.
- Το κόστος νέου δανεισμού του δημοσίου καταγράφει ηπιότερη αύξηση από την αντίστοιχη άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.
- Το κόστος νέου δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα κατέγραψε περαιτέρω άνοδο στο τρίτο τρίμηνο του 2023.
- Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) έχει αυξηθεί σε διαχρονικά υψηλό επίπεδο (τουλάχιστον 20-ετίας).
- Οι ιδιωτικές καταθέσεις καταγράφουν μεν αύξηση στο διάστημα Ιουνίου-Αυγούστου, ηπιότερη ωστόσο από πέρυσι.
- Η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις κατέγραψε στασιμότητα στα μέσα του έτους, ενώ η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίζεται.
- Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψαν στασιμότητα το δεύτερο τρίμηνο του 2023, στο 8,8% των συνολικών δανείων.

Η Ελληνική Δημοκρατία ανέκτησε τον Σεπτέμβριο, έπειτα από 13 έτη, την επενδυτική βαθμίδα από έναν εκ των τεσσάρων διεθνών οίκων αξιολόγησης που αναγνωρίζει η ΕΚΤ. Αυτό επιβεβαίωσε την θετική προοπτική της ελληνικής οικονομίας και την μείωση της «ψαλίδας» στο κόστος νέου δανεισμού του ελληνικού δημοσίου σε σχέση με άλλες χώρες. Παράλληλα, υπό την επίδραση της επιδείνωσης στο διεθνές περιβάλλον, την επενδυτική ευφορία του καλοκαιριού του 2023, διαδέχθηκε κλίμα επιφυλακτικότητας και αποφυγής ρίσκου. Μεταξύ των επιβαρυντικών παραγόντων διεθνώς ξεχωρίζουν η διαφαινόμενη μεγαλύτερη διάρκεια των υψηλών επιτοκίων, η μεταβλητότητα στις διεθνείς τιμές ενέργειας και οι πολεμικές συγκρούσεις σε Ουκρανία και Μέση Ανατολή.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι τιμές των μετοχών στην εγχώρια κεφαλαιαγορά κατέγραψαν πολύ μεγάλες διακυμάνσεις εντός του έτους. Σε συνέχεια εντυπωσιακής αύξησης στις αποτιμήσεις και στον όγκο των εγχώριων χρηματιστηριακών συναλλαγών το πρώτο επτάμηνο του έτους κατά μέσο όρο κατά 44% και 48% αντίστοιχα, ο γενικός δείκτης υποχώρησε κατά 11% στο διάστημα Αυγούστου-Σεπτεμβρίου. Αντίστοιχα, ο τραπεζικός δείκτης στα τέλη Ιουλίου διαπραγματευόταν περίπου 70% υψηλότερα σε σύγκριση με το τέλος του 2022, πριν καταγράψει πτώση κατά 19% στο διάστημα Αυγούστου-Σεπτεμβρίου.

Ο επίμονος ρυθμός πληθωρισμού διεθνώς, αν και σε σαφώς χαμηλότερα επίπεδα, έχει διαμορφώσει την προσδοκία ότι το κόστος χρήματος θα παραμείνει υψηλό για περίοδο μεγαλύτερη της αρχικά αναμενόμενης. Η ΕΚΤ έχει αυξήσει δέκα φορές τα βασικά επιτόκια από τα μέσα του 2022, σωρευτικά κατά 450 μονάδες βάσης, εκ των οποίων 50 μονάδες βάσης στο τρίτο τρίμηνο του 2023. Οι αγορές προεξοφλούν σταθεροποίηση των βασικών επιτοκίων κατά τα επόμενα τρίμηνα, με αργή, σταδιακή υποχώρηση κατά τη διάρκεια του 2024, συγκλίνοντας σε επίπεδα υψηλότερα από πριν την έναρξη της ανοδικής πορείας. Πέρα από τις αυξήσεις επιτοκίων, αναφορικά με τα εργαλεία ποσοτικής χαλάρωσης, η ΕΚΤ διέκοψε από τον Ιούλιο του 2023 τις

επανεπενδύσεις των ομολόγων που λήγουν στο πλαίσιο του προγράμματος APP, ενώ συνεχίζει τις επανεπενδύσεις των ομολόγων που λήγουν στο πλαίσιο των προγραμμάτων PEPP, με προοπτική έως τα τέλη του 2024, χωρίς καθαρές νέες αγορές.

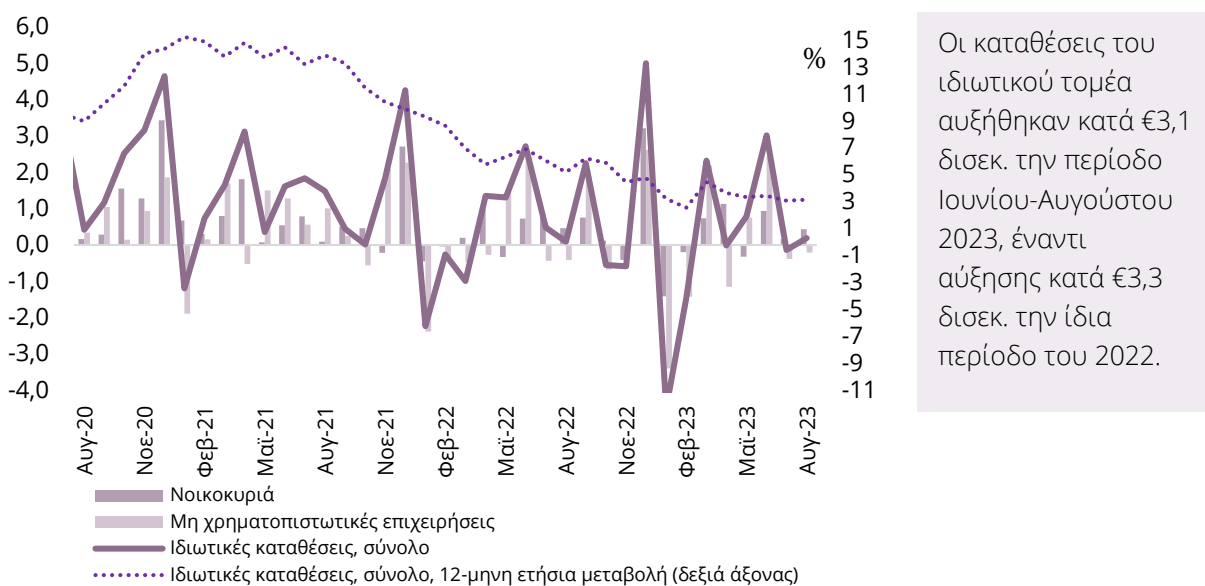
Μεταξύ των αρνητικών τάσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, συνεχίστηκε η άνοδος στο κόστος νέου δανεισμού του ιδιωτικού τομέα, στασιμότητα κατέγραψε η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις ενώ αμείωτη εμφανίζεται η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά. Μεταξύ των προκλήσεων από το παρελθόν, ξεχωρίζει το υψηλό ποσοστό των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), τόσο εντός όσο και εκτός τραπεζικών ισολογισμών. Μετά και τη λήξη εφαρμογής του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις «Ηρακλής» στα τέλη του 2022, το ποσοστό ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψε μόνο οριακή βελτίωση στο πρώτο εξάμηνο του 2023. Επιπλέον, παραμένει υψηλό το μερίδιο αναβαλλόμενης φορολογίας στα ίδια κεφάλαια.

Μεταξύ των θετικών τάσεων στα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών, οι δείκτες οργανικής κερδοφορίας βελτιώθηκαν σημαντικά και οι ιδιωτικές καταθέσεις εμφανίζουν σταθερότητα. Ευκαιρία για περαιτέρω τόνωση των πιστώσεων προς παραγωγικές επενδύσεις αποτελεί η επικείμενη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επέκταση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αλλά και η έγκαιρη εφαρμογή του.

Στις νέες προκλήσεις για τις τράπεζες, ξεχωρίζουν η επιδείνωση της δυνατότητας αποπληρωμής δανειοληπτών με κυμαινόμενο επιτόκιο και η αύξηση στο κόστος χρηματοδότησης των τραπεζών από το Ευρωσύστημα και τις αγορές κεφαλαίων. Η διαφανόμενη μεγάλη διάρκεια εφαρμογής σφιχτότερης νομισματικής πολιτικής επιβραδύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης, επηρεάζοντας τις προοπτικές του χρηματοπιστωτικού τομέα, μεταξύ άλλων σε επίπεδο ποιότητας ενεργητικού και προοπτικών κερδοφορίας.

Διάγραμμα 2.7

Μηνιαία καθαρή ροή ιδιωτικών καταθέσεων στις Ελληνικές τράπεζες

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Στο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, οι ιδιωτικές καταθέσεις αυξήθηκαν την περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου κατά €3,1 δισεκ., εκ των οποίων εισροές €1,5 δισεκ. προήλθαν από επιχειρήσεις και €1,6 δισεκ. από νοικοκυριά (Διάγραμμα 2.7). Σε ετήσια βάση, οι ιδιωτικές καταθέσεις μειώθηκαν οριακά την περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου κατά €0,2 δισεκ. Ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής διαμορφώθηκε στο 3,2% τον Αύγουστο, μειωμένος σε σχέση με μέσο ρυθμό 4,8% το 2022.

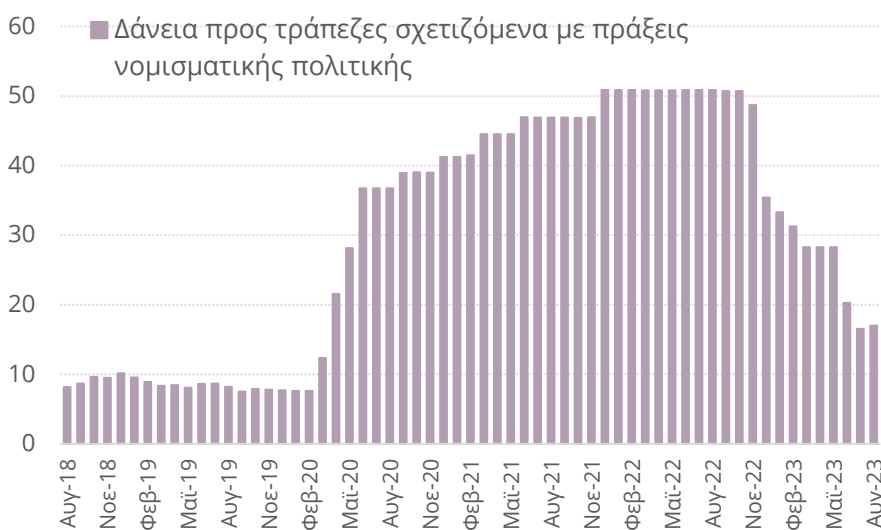
Για το 2024 αναμένεται περαιτέρω κόπωση στις ιδιωτικές καταθέσεις, με συνολικά ήπια ανοδική τάση. Καθώς τα οικονομικά μέτρα στήριξης περιορίζονται αλλά ο πληθωρισμός παραμένει σε υψηλότερα επίπεδα από πριν την κρίση του 2022, αναμένεται να συνεχιστεί η πίεση στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και την αποταμίευση νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Το δεύτερο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα. Η σταδιακή αύξηση του κόστους παροχής ρευστότητας από την ΕΚΤ έχει μειώσει σημαντικά τη χρήση μακροπρόθεσμων εργαλείων χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα, όπως τα LTROs, κατά €33,9 δισεκ. σε ετήσια βάση τον Αύγουστο του 2023 (Διάγραμμα 2.8). Ταυτόχρονα, τα περιουσιακά στοιχεία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που είναι αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, μειώθηκαν την ίδια περίοδο, αγγίζοντας τα €32,0 δισεκ. τον Αύγουστο του 2023, από σχεδόν €69 δισεκ. στα μέσα του 2022.

Στο τρίτο σκέλος του παθητικού των τραπεζών που αφορά στη χρηματοδότηση από τις αγορές κεφαλαίων, αφενός η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας για το κρατικό αλλά και ιδιωτικά αξιόγραφα δημιουργεί θετικές προοπτικές, οι οποίες ωστόσο αντισταθμίζονται μερικώς από την διεθνή αύξηση στο κόστος χρήματος.

Διάγραμμα 2.8

Μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των Ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (δισεκ. €)

Η χρήση εργαλείων παροχής ρευστότητας από το Ευρωσύστημα προς τις ελληνικές τράπεζες, μειώθηκε περαιτέρω στα μέσα του 2023, στα €17,0 δισεκ. τον Αύγουστο.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, ο 12-μηνος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα μειώθηκε σε 0,9% τον Αύγουστο του 2023 (Πίνακας 2.10). Ο αντίστοιχος ρυθμός προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) μειώθηκε σε 2,4% τον ίδιο μήνα (Διάγραμμα 2.9), ενώ οι νέες καθαρές ροές προς επιχειρήσεις ήταν μηδενικές στο διάστημα Ιουνίου-Αυγούστου. Παράλληλα, συνεχίζεται η αρνητική μεταβολή πιστώσεων προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις, καθώς και προς τα νοικοκυριά.

Πίνακας 2.8

Εγχώρια τραπεζική χρηματοδότηση και μέσα επιτόκια ανά χαρτοφυλάκιο

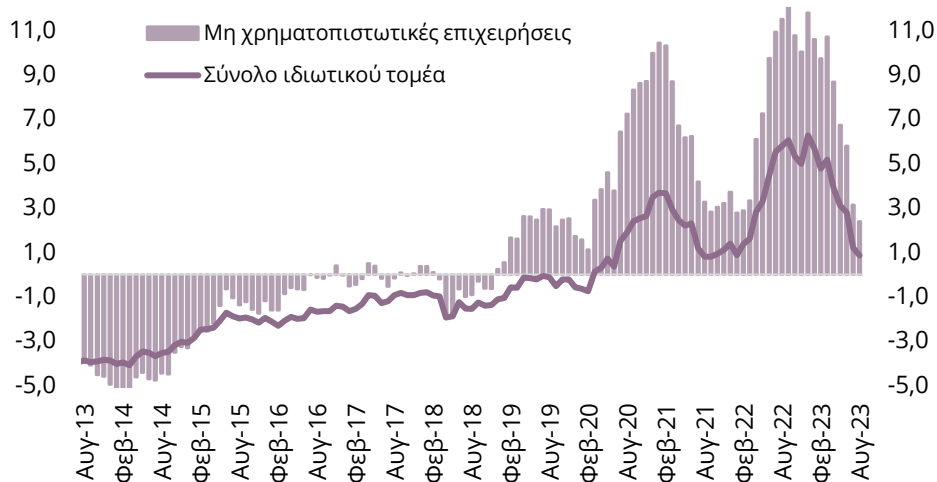
Τρίμηνο/Έτος	3/22	4/22	1/23	2/23	Ιούλ.23	Αύγ.23
Ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*						
Σύνολο ιδιωτικού τομέα	5,8	5,5	5,2	3,3	1,2	0,9
Νοικοκυριά & ΜΚΙ	-2,2	-2,3	-2,5	-2,7	-2,6	-2,4
Καταναλωτική πίστη	1,1	1,0	1,8	1,5	1,8	2,0
Στεγαστική πίστη	-3,1	-3,2	-3,6	-3,9	-3,8	-3,7
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	0,6	0,0	-1,6	-2,4	-3,3	-3,2
Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	11,6	10,9	10,3	7,1	3,1	2,4
Επιτόκια νέων χορηγήσεων (μέσος όρος περιόδου, %)						
Καταναλωτική πίστη	10,6	10,7	10,9	11,4	11,9	11,9
Στεγαστική πίστη	3,17	3,60	3,76	3,96	4,22	4,22
Δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	3,29	4,43	5,32	5,79	6,15	6,40

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων

Διάγραμμα 2.9

Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα (ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων.

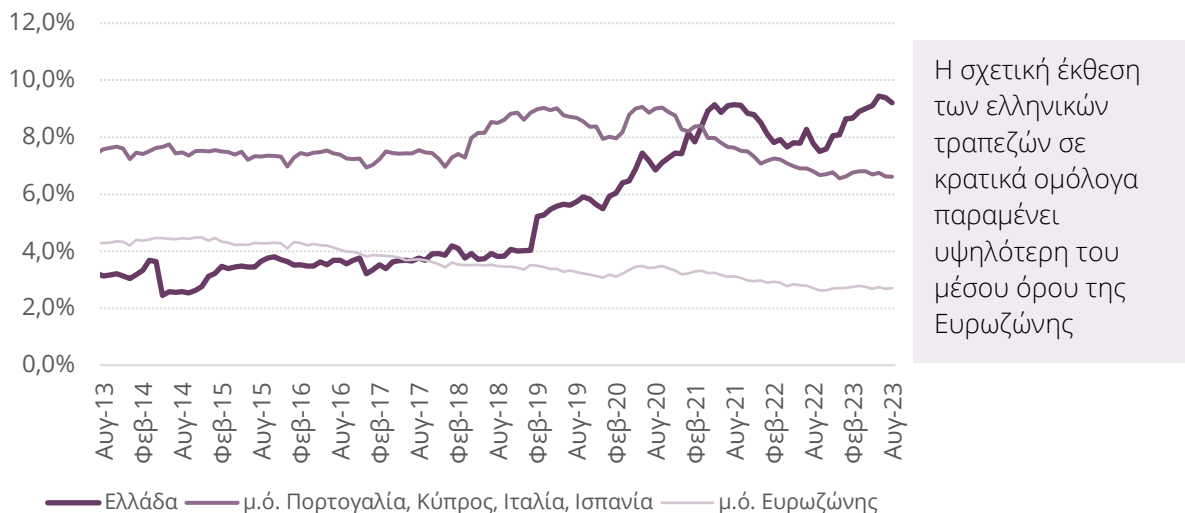
Η χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα επηρεάζεται από μεταβολές στην προσφορά και τη ζήτηση δανείων, υπό την επίδραση των υψηλότερων επιτοκίων. Στην πλευρά της προσφοράς, καθυστερήσεις στην εφαρμογή του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» επιδρούν αρνητικά στην παροχή επιχειρηματικών πιστώσεων.

Από την σκοπιά της ζήτησης δανείων, η αύξηση του κόστους χρήματος και οι διεθνείς εστίες γεωπολιτικής αστάθειας, δρουν αποτρεπτικά προς νέα επενδυτικά σχέδια, ωστόσο αυτό μερικώς αντισταθμίζεται από την εξάλειψη του εγχώριου πολιτικού κινδύνου βραχυπρόθεσμα. Η έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος για τις τραπεζικές χορηγήσεις το δεύτερο τρίμηνο του 2023 κατέγραψε προσδοκίες για ενίσχυση της ζήτησης νέων δανείων στην επιχειρηματική πίστη, σε συνέχεια της κάμψης το πρώτο τρίμηνο. Η προσδοκία ενίσχυσης της ζήτησης εντοπίζεται στις μεγάλες επιχειρήσεις και τα μακροπρόθεσμα δάνεια, ενώ σχετικά στάσιμη αναμένεται η ζήτηση για στεγαστική και καταναλωτική πίστη. Τα πιστωτικά κριτήρια παρέμειναν για ακόμα ένα τρίμηνο σταθερά, χωρίς επίσης να αναμένεται να μεταβληθούν βραχυπρόθεσμα.

Στην πλευρά του ενεργητικού, η έκθεση των τραπεζών σε κρατικά χρεόγραφα διατηρήθηκε σχετικά σταθερή, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί σε €29,0 δισεκ. τον Αύγουστο του 2023 ή 9,2% του συνολικού ενεργητικού τους. Έτσι, το μερίδιο του συνολικού ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών που έχει τοποθετηθεί σε κρατικά ομόλογα παραμένει υψηλότερο από το αντίστοιχο μερίδιο των υπόλοιπων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, και σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο μερίδιο για τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 2.10).

Διάγραμμα 2.10

Μερίδιο ενεργητικού τραπεζών σε κρατικά ομόλογα (ως % του συνολικού ενεργητικού)

Πηγή: ΕΚΤ

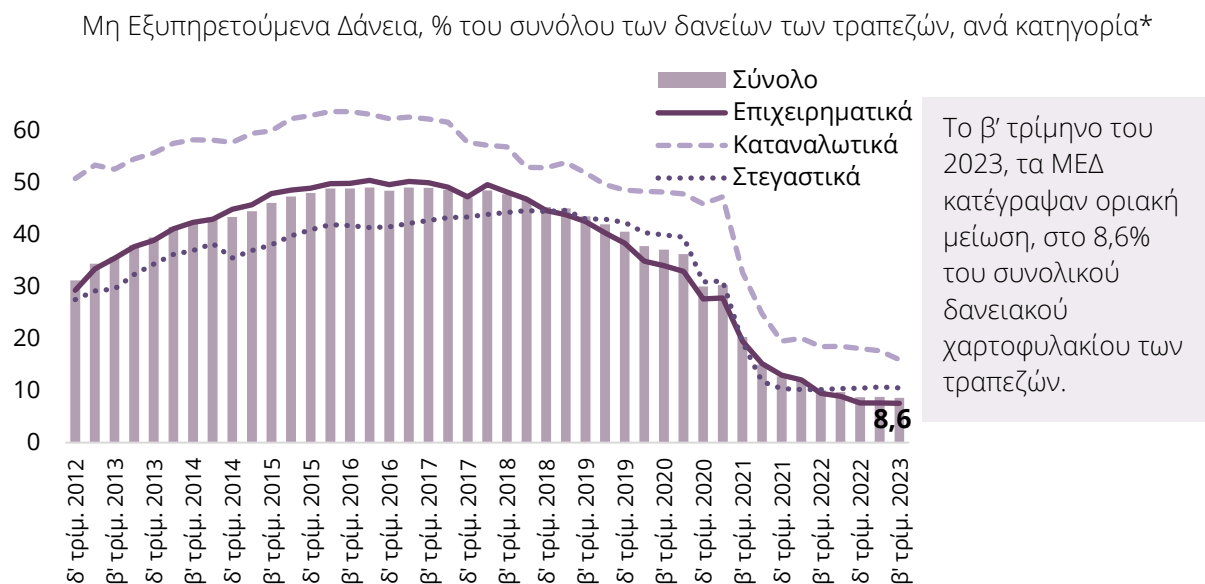
Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψαν οριακή βελτίωση το δεύτερο τρίμηνο του 2023, στο 8,6% των συνολικών δανείων των τραπεζών, στα €12,7 δισεκ., από 8,8% και €13,0 δισεκ. το προηγούμενο τρίμηνο. Ο ρυθμός μείωσης των ΜΕΔ έχει μειωθεί αισθητά το 2023, μετά τη λήξη του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις, «Ηρακλής», στα τέλη του 2022. Το συνολικό επίπεδο των ΜΕΔ παραμένει υψηλότερο από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, όπου κινείται σε χαμηλά μονοψήφια ποσοστά. Στην

επιχειρηματική πίστη, το ποσοστό των ΜΕΔ παρέμεινε σταθερό στο 7,6% των σχετικών δανείων, ενώ στα καταναλωτικά δάνεια μειώθηκε από 17,7% σε 16,0%, και οριακά στα στεγαστικά δάνεια, από 10,7% σε 10,6%.

Διάγραμμα 2.11

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Δάνεια εντός ισολογισμού (προ προβλέψεων) σε ατομική βάση

Πέρα από τα ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών, ένας πολύ σημαντικός όγκος δανείων, πρώην τραπεζικών ΜΕΔ, καταγράφεται υπό διαχείριση από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ). Ενδεικτικά, το δεύτερο τρίμηνο του 2023 η συνολική ονομαστική αξία των δανείων υπό τις ΕΔΑΔΠ άγγιζε τα €71,2 δισεκ.. Έτσι, το απόθεμα μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους, τόσο εντός, όσο και εκτός ισολογισμών του τραπεζικού συστήματος, παραμένει πολύ υψηλό, με αρνητικές επιδράσεις στην αποτελεσματική κατανομή των οικονομικών πόρων και τις προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται υψηλής σημασίας η εύρυθμη λειτουργία της δευτερογενούς αγοράς απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις, καθώς και εργαλείων όπως ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών.

Μεσοπρόθεσμα, η κόπωση στη μείωση των ΜΕΔ αναμένεται να συνεχιστεί, λόγω και της χαμηλότερης πλέον βάσης. Θετικά πιθανά να δράσει ένας ενδεχόμενος νέος γύρος του προγράμματος τιτλοποιήσεων «Ηρακλής» που βρίσκεται υπό συζήτηση. Ορατός ωστόσο παράλληλα είναι ο κίνδυνος εμφάνισης νέων ΜΕΔ σε επιμέρους χαρτοφυλάκια με κυμαινόμενο επιτόκιο όπως το στεγαστικό, ως αποτέλεσμα των υψηλότερων επιτοκίων για μεγάλη διάρκεια.

Ως προς τις νέες πιστώσεις στα τέλη του 2023 και το σύνολο του 2024, αφενός αναμένεται να συνεχιστεί η πιστωτική συρρίκνωση στα νοικοκυριά. Αφετέρου, αναμένεται ανάκαμψη της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, με την επιτάχυνση στην υλοποίηση του δανειακού σκέλους του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, για το οποίο η περίμετρος συνολικού ύψους €12,7 δισεκ. που είχε συμφωνηθεί για την Ελλάδα έως το 2026, είναι πιθανό να επεκταθεί κατά επιπλέον €5,0 δισεκ. Εκκρεμεί σχετικά η συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

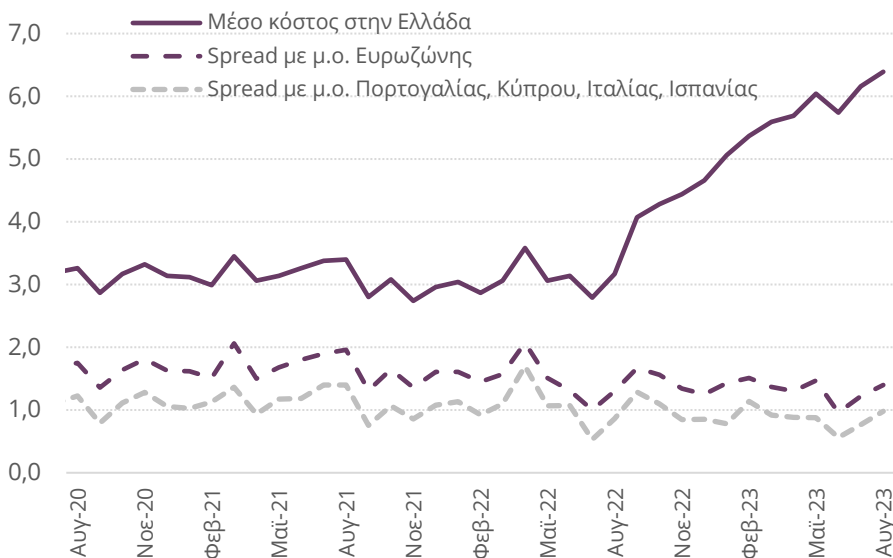
σε σχέση με την αναθεώρηση του Σχεδίου «Ελλάδα 2,0», αλλά και με την πρόταση αναφορικά με την αξιοποίηση των πόρων του REPowerEU.

Τα επιτόκια νέων καταθέσεων σημείωσαν μικρή άνοδο την περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου 2023, στο 0,49% και 0,31% για τις Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ) και τα νοικοκυριά αντίστοιχα. Στην ίδια περίοδο, το μέσο επιτόκιο νέων χορηγήσεων αυξήθηκε σημαντικά στο 6,1%, διαμορφωμένο σε περίπου 6,2% για ιδιώτες και 6,1% για τις ΜΧΕ. Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) αυξήθηκε περαιτέρω στο 5,8% την ίδια περίοδο, που αποτελεί υψηλό επίπεδο 20-ετίας (περίοδο για την οποία υπάρχουν στοιχεία), σε σχέση με 4,2% στο σύνολο του 2022.

Το μέσο κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης των ΜΧΕ του ιδιωτικού τομέα αυξήθηκε στο 6,4% τον Αύγουστο (Διάγραμμα 2.12). Παράλληλα, το κόστος χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το σταθμισμένο δείκτη κόστους τραπεζικού δανεισμού της ΕΚΤ, το κόστος για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις τον Αύγουστο του 2023 διαμορφώθηκε σε 5,0% στην Ευρωζώνη, και 5,4% στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης (Πορτογαλία, Ιταλία, Κύπρος, Ισπανία). Ακολουθώντας, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μ.ό. της Ευρωζώνης και το μ.ό. του «νότου», καταγράφεται στις 140 μ.β. και 98 μ.β. αντίστοιχα. Συγκρίνοντάς το με το επίπεδο προ της δημοσιονομικής κρίσης του 2010, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μέσο όρο των άλλων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, παραμένει αισθητά υψηλότερο.

Διάγραμμα 2.12

Σταθμισμένο μέσο κόστος τραπεζικού δανεισμού προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (%)

Τα επιτόκια νέου δανεισμού του ιδιωτικού τομέα αυξήθηκαν στο 6,4% τον Αύγουστο, με την απόσταση από το μέσο κόστος δανεισμού στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης να κυμαίνεται στις 98 μ.β.

Πηγή: ΕΚΤ

Εν μέσω ανόδου των αποδόσεων κρατικών ομολόγων διεθνώς στα μέσα του 2023, οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων επέδειξαν σχετική σταθερότητα σε επίπεδα γύρω από το 4%, με μείωση της διαφοράς τους από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Σε αυτό συνέβαλε η ενίσχυση της εμπιστοσύνης από την σταδιακή ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας και την μείωση του εγχώριου πολιτικού κινδύνου. Έτσι, για το 10-ετές αξιόγραφο η μέση απόδοση καταγράφηκε σε

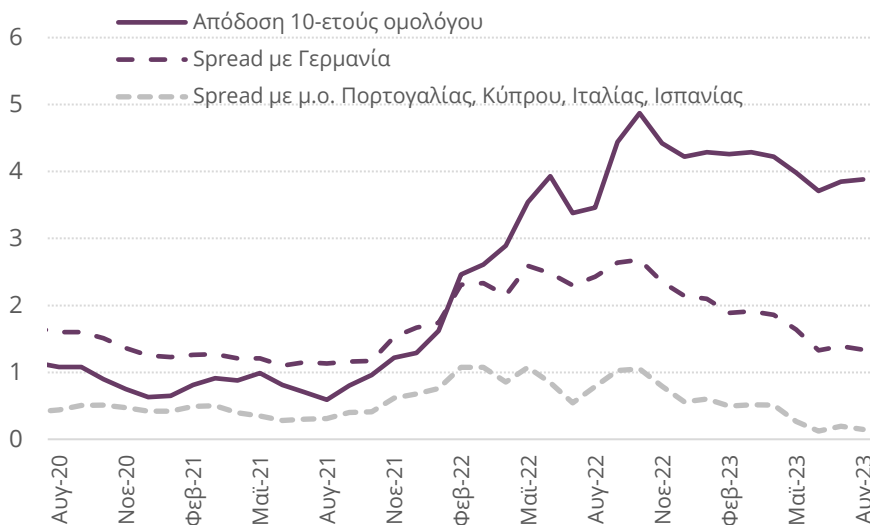
3,9% τον Αύγουστο (Διάγραμμα 2.13). Η επιπλέον επιβάρυνση στο νέο κόστος 10-ετούς δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης μειώθηκε περαιτέρω στα μέσα του 2023. Έτσι, διαμορφώθηκε τον Αύγουστο στις 134 μ.β. και 15 μ.β. σε σχέση με το γερμανικό ομόλογο και το μέσο όρο των χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης αντίστοιχα, από 235 μ.β. και 87 μ.β. στο σύνολο του 2022. Παρά την πρόοδο, τα spreads παραμένουν αισθητά υψηλότερα από τις μέσες τιμές τους την πρώτη δεκαετία της ένταξης της χώρας στην Ευρωζώνη (54 μ.β. και 2 μ.β. αντίστοιχα).

Στο πλαίσιο της χρηματοδοτικής στρατηγικής του ελληνικού δημοσίου, κατά τη διάρκεια του 2023 ο ΟΔΔΗΧ έχει αντλήσει ήδη πάνω από €9,5 δισεκ. από τις αγορές μακροπρόθεσμων ομολόγων. Στα μέσα Ιανουαρίου 2023 ολοκληρώθηκε η έκδοση ενός νέου 10-ετούς ομολόγου στην οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €3,5 δισεκ. με επιτόκιο 4,27%, εκ των οποίων το 78% απορροφήθηκε από διεθνείς επενδυτές. Στα τέλη Μαρτίου 2023 ολοκληρώθηκε η έκδοση ενός νέου 5-ετούς ομολόγου στην οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €2,5 δισεκ. με επιτόκιο 3,92%. Τον Μάιο και Ιούνιο του 2023 πραγματοποιήθηκαν επανεκδόσεις τριών ελληνικών ομολόγων (10-ετούς, 15-ετούς και 25-ετούς διάρκειας) από την οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €0,25 δισεκ., €0,15 δισεκ. και €0,20 δισεκ., με επιτόκιο 3,97%, 4,14%, και 3,99% αντίστοιχα. Τον Ιούλιο του 2023 πραγματοποιήθηκε η έκδοση ενός νέου 15-ετούς ομολόγου στην οποία το ελληνικό δημόσιο άντλησε €3,5 δισεκ. με επιτόκιο 4,45%.

Το ελληνικό αξιόγραφο ανέκτησε στα μέσα του 2023, έπειτα από 13 έτη, την επιδιωκόμενη «επενδυτική βαθμίδα» από δύο διεθνείς οίκους αξιολόγησης, τους R&I και DBRS. Δύο ακόμα οίκοι (S&P, Score) αξιολογούν το ελληνικό δημόσιο ένα μόλις σκαλί παρακάτω. Το ύψος του ελληνικού δημόσιου χρέους παραμένει από τα μεγαλύτερα διεθνώς ως ποσοστό του ΑΕΠ (168,3% στο α' τρίμηνο του 2023, όπως παρουσιάζεται στο Παράρτημα). Αντισταθμιστικά σε αυτό το ποσοτικό χαρακτηριστικό του, δρουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του, όπως η μακρά μέση διάρκεια αποπληρωμής, και το μεγάλο μερίδιο σε σταθερό και χαμηλό επιτόκιο.

Διάγραμμα 2.13

Απόδοση και spread 10-ετούς ομολόγου Ελληνικού Δημοσίου (%)

Η μέση απόδοση του κρατικού 10-ετούς ομολόγου σταθεροποιήθηκε στο 3,9% τον Αύγουστο του 2023, ενώ το μέσο spread υποχώρησε στις 134 μ.β. έναντι του αντίστοιχου Γερμανικού ομολόγου

Πηγή: ΕΚΤ

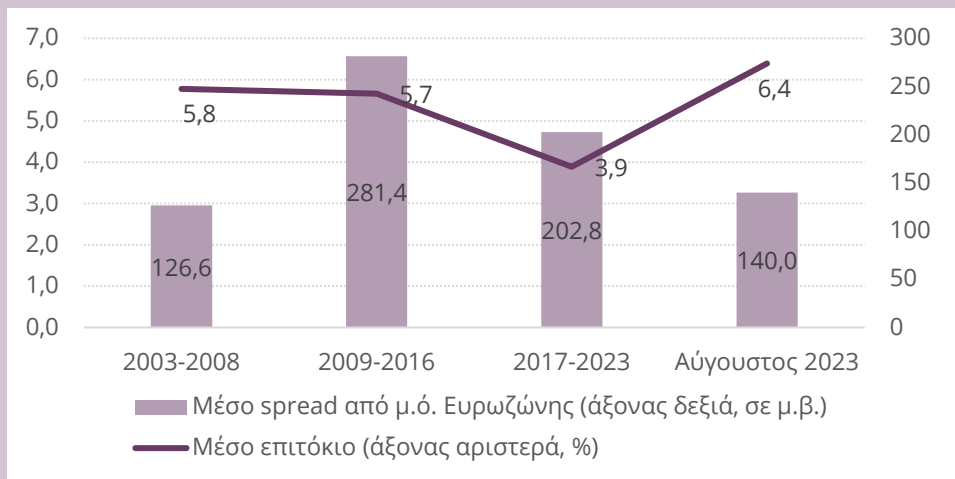

Ειδικό Πλαίσιο ενότητας 2.2

Σύγκριση του σχετικού κόστους χρηματοδότησης σε Ελλάδα και Ευρωζώνη πριν και μετά την Ελληνική κρίση χρέους

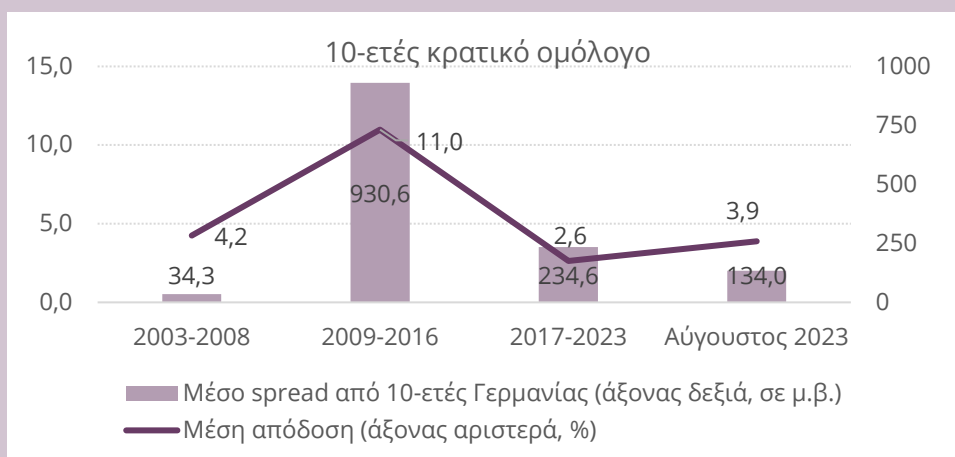
Το κόστος νέου δανεισμού του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αποτελεί καταλυτικό παράγοντα για τις προοπτικές νέων παραγωγικών επενδύσεων. Καθώς η Ελλάδα έχει συσσωρεύσει σημαντικό επενδυτικό «κενό» τις πρόσφατες δεκαετίες και εξακολουθεί να καταγράφει ποσοστό επενδύσεων προς ΑΕΠ χαμηλότερο από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες κρίνεται σκόπιμο να αναδειχθεί η μακροχρόνια εξέλιξη στο σχετικό κόστος χρηματοδότησης στην Ελλάδα σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρωζώνη.

Διάγραμμα Π2.2.1. Κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης επιχειρήσεων, Ελλάδα σε σχέση με μ.ό. στην Ευρωζώνη

Πηγή: ΕΚΤ. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα Π2.2.2. Κόστος νέας χρηματοδότησης δημόσιου, Ελλάδα σε σχέση με Γερμανία

Πηγή: ΕΚΤ. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Αναφορικά με τη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα από τις τράπεζες, διαχρονικά, το κόστος ιδιωτικού επιχειρηματικού δανεισμού στην Ελλάδα ήταν ακριβότερο από το αντίστοιχο μέσο Ευρωπαϊκό. Τα τελευταία έτη και εντός του 2023 το κόστος ιδιωτικής χρηματοδότησης συγκλίνει προς το αντίστοιχο στην Ευρώπη, επιτρέποντας στα ελληνικά νοικοκυριά και επιχειρήσεις την πρόσβαση

σε χρηματοδότηση με σχετικά περισσότερο ομότιμους με την υπόλοιπη Ευρώπη όρους. Βέβαια, σε απόλυτους όρους, το κόστος αυξάνεται λόγω της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής.

Σε σχέση με το ελληνικό δημόσιο, η κρίση χρέους εκτόξευσε το κόστος νέου δανεισμού από τις αγορές την περίοδο 2009-2016 σε επίπεδα τα οποία αντιστάθμισε σε μεγάλο βαθμό η παρέμβαση του διεθνούς «επίσημου» τομέα. Μετά την κρίση χρέους, καταγράφεται σταδιακή αλλά συστηματική ανάκαμψη της εμπιστοσύνης των αγορών προς την πιστοληπτική ικανότητα του ελληνικού δημοσίου. Εν μέσω της πρόσφατης ανόδου των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων διεθνώς, η άνοδος στα ελληνικά ομόλογα είναι βραδύτερη από την αντίστοιχη αύξηση αποδόσεων κρατικών ομολόγων στην Ευρωζώνη, με αποτέλεσμα να μειώνεται το σχετικό spread. Ωστόσο η απόκλιση των αποδόσεων των ελληνικών κρατικών ομολόγων παραμένει σημαντικά υψηλότερη (περίπου 100 μονάδες βάσης τον Αύγουστο) από την αντίστοιχη την προ-κρίσης περίοδο 2003-2008.

Για την ελληνική οικονομία, αναδεικνύεται σημαντικός στόχος το κόστος χρηματοδότησης των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων να είναι συγκρίσιμο και ανταγωνιστικό με το αντίστοιχο στις υπόλοιπες οικονομίες εντός της νομισματικής ένωσης. Για να επιτευχθεί αυτό, είναι απαραίτητες μεταρρυθμιστικές πολιτικές οι οποίες θα ενισχύουν συστηματικά την πιστοληπτική ικανότητα των εγχώριων παραγωγικών φορέων, καθώς και θα ενισχύουν τη σχέση απόδοσης-ρίσκου των εγχώριων παραγωγικών επενδύσεων.

3 ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Συνιστώσες του ΑΕΠ

A. Πρόσφατες εξελίξεις

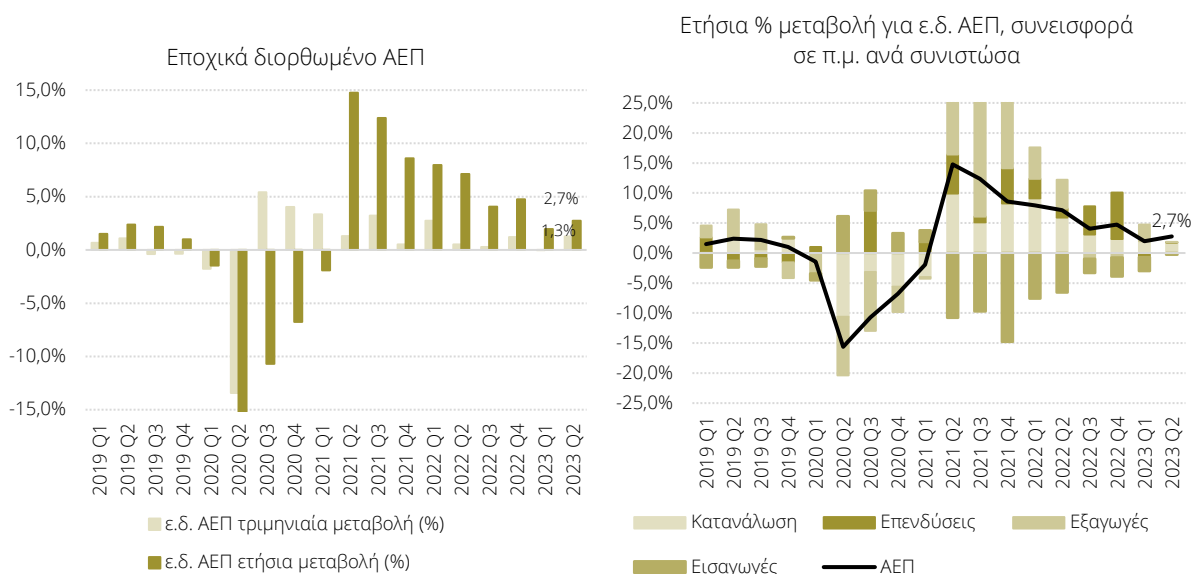
- Επιτάχυνση της ετήσιας ανάκαμψης στο +2,7% (y-o-y) στο β' τρίμηνο του 2023 και αύξηση του ΑΕΠ κατά +1,3% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο.
- Η αύξηση του ρυθμού μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ, προήλθε πρωτίστως από την κατανάλωση των νοικοκυριών, η οποία ενισχύθηκε ετησίως κατά +3,2%, ενώ η δημόσια κατανάλωση συρρικνώθηκε ετησίως κατά -1,4%.
- Την δυναμική τους διατήρησαν οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, οι οποίες αυξήθηκαν ετησίως κατά +7,9%, ενώ λόγω της ετήσιας μείωσης των αποθεμάτων και το β' τρίμηνο του έτους (-26,6%), οι συνολικές επενδύσεις ενισχύθηκαν ετησίως οριακά κατά +0,2%.
- Μηδενική ήταν η συμβολή των συνολικών εξαγωγών στην ανάπτυξη στο β' τρίμηνο του 2023, λόγω της σημαντικής κάμψης του ετήσιου ρυθμού μεγέθυνσης των εξαγωγών υπηρεσιών (+1,3%) και της συρρίκνωσης των εξαγωγών αγαθών (-1,8%).
- Ηπιότερη, έναντι των εξαγωγών, επιβράδυνση σημείωσε ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης των εισαγωγών (+0,6%), με αποτέλεσμα, το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, να αυξηθεί σε σχέση με ένα χρόνο πριν κατά περίπου €110 εκατ.

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας ενισχύθηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2023 σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, παρά τη συνεχιζόμενη επιβράδυνση της οικονομίας της ΕΖ. Συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του εγχώριου ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο +2,7% (+0,5% στην ΕΖ), ενώ σε τριμηνιαία βάση ενισχύθηκε κατά +1,3%. Η επιτάχυνση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται πρωτίστως στην ανθεκτική στις πληθωριστικές πιέσεις κατανάλωση των νοικοκυριών, και δευτερευόντως στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, οι οποίες διατήρησαν τη δυναμική τους. Αντίθετα, οι εξαγωγές, οι οποίες αποτελέσαν το βασικό μοχλό της μεγέθυνσης του ΑΕΠ κατά το προηγούμενο τρίμηνο, δεν συνέβαλλαν στην ανάκαμψη του β' τριμήνου του 2023, λόγω της σημαντικής κάμψης του ετήσιου ρυθμού μεγέθυνσης των εξαγωγών υπηρεσιών και της συρρίκνωσης των εξαγωγών αγαθών (Διάγραμμα 3.1).

Διάγραμμα 3.1

Εξέλιξη ΑΕΠ και συνεισφορά συνιστωσών τους

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Η ιδιωτική κατανάλωση ο βασικός μοχλός ανάκαμψης το β' τρίμ. 2023.

Ως προς τις ακριβείς εξελίξεις των συνιστωσών του ΑΕΠ κατά το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης της εγχώριας κατανάλωσης παρέμεινε θετικός (+2,0%), οριακά χαμηλότερος έναντι του προηγούμενου τριμήνου (+2,2%). Η ιδιωτική κατανάλωση, στηριζόμενη από την αύξηση της απασχόλησης και μέρους των ονομαστικών μισθών, μεγεθύνθηκε ετησίως κατά +3,2%, ενισχυμένη κατά +0,9% έναντι του προηγούμενου τριμήνου, και αποτέλεσε τη συνιστώσα με τη μεγαλύτερη συμβολή στην ανάκαμψη του β' τρίμ. 2023. Από την άλλη πλευρά, η δημόσια κατανάλωση συρρικνώθηκε ετησίως κατά -1,4%, ενώ ένα τρίμηνο νωρίτερα αυξανόταν κατά +2,1%.

Ευνοούμενες από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατόρθωσαν να διατηρήσουν την δυναμική τους, μεγεθυνόμενες ετησίως κατά +7,9%, από +8,2% ένα τρίμηνο νωρίτερα. Ωστόσο, λόγω της ετήσιας μείωσης των αποθεμάτων, τα οποία

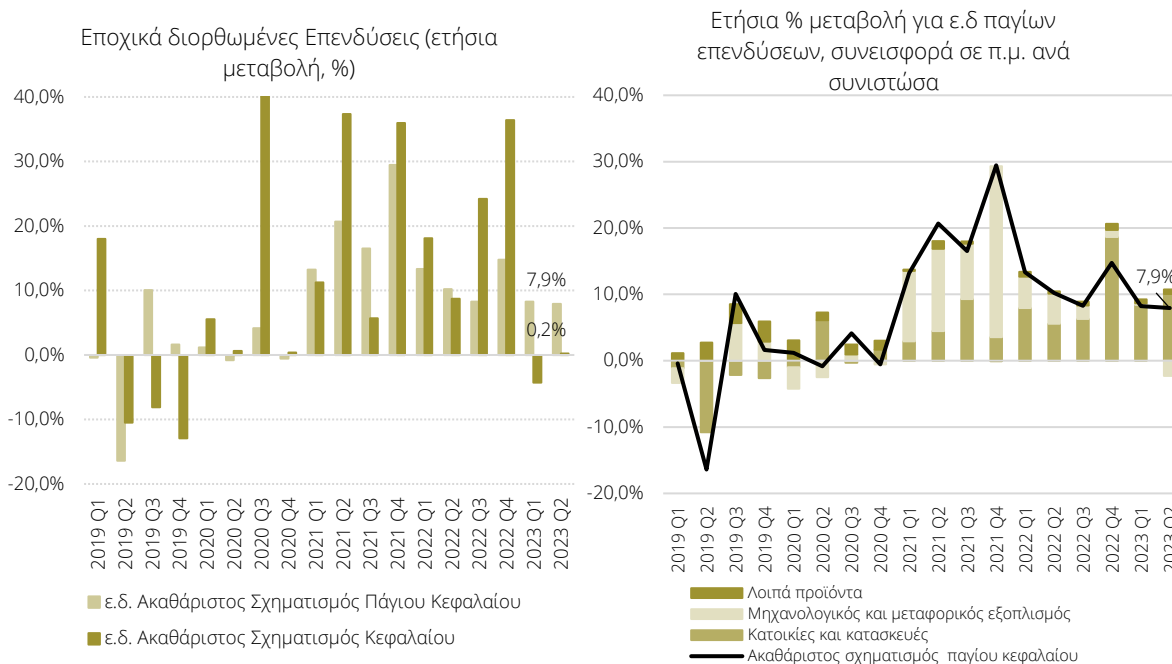

συσσωρεύτηκαν το προηγούμενο έτος εν μέσω της υψηλής αβεβαιότητας, και το β' τρίμηνο του έτους (-26,6% από -44,2% ένα τρίμηνο νωρίτερα), οι συνολικές επενδύσεις αυξήθηκαν ετησίως οριακά κατά +0,2% (από -4,3% το προηγούμενο τρίμηνο) (Διάγραμμα 3.2).

Διάγραμμα 3.2

Εξέλιξη επενδύσεων και συνεισφορά συνιστωσών τους

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Στασιμότητα των συνολικών επενδύσεων λόγω της συνεχιζόμενης ετήσιας μείωσης των αποθεμάτων, ενώ αύξηση σημείωσαν οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, με μεγαλύτερη αυτή του τομέα των Κατοικιών.

Ειδικότερα, στην αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου συνέβαλλε πρωτίστως ο τομέας των Κατοικιών και των Κατασκευών (+24,4%), με τον τομέα των Λοιπών προϊόντων (+3,7%) να έπεται (Διάγραμμα 3.2). Αντίθετα, για πρώτη φορά μετά το 2020, οι επενδύσεις σε συνολικό εξοπλισμό, Μηχανολογικό, Μεταφορικό και εξοπλισμό Τεχνολογίας, Πληροφορικής και Επικοινωνίας, συρρικνώθηκαν (-5,9%) (Διάγραμμα 3.2). Αναλυτικότερα, στις επιμέρους κατηγορίες των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, θετικός ήταν ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των επενδύσεων σε τέσσερις εκ των επτά τομέων. Συγκεκριμένα, τη μεγαλύτερη ετήσια ενίσχυση παρουσίασαν για ένα ακόμα τρίμηνο οι επενδύσεις σε Κατοικίες (+47% από 48% ένα τρίμηνο νωρίτερα), ενώ ακολούθησαν οι επενδύσεις σε Μεταφορικό εξοπλισμό, οι οποίες εξασθενημένες έναντι του προηγούμενου τριμήνου (+41,8%), αυξήθηκαν ετησίως κατά +16,7%. Την ανοδική τους πορεία ακολούθησαν και οι επενδύσεις σε Λοιπές κατασκευές (+15% (y-o-y) έναντι +10,4% στο προηγούμενο τρίμηνο), καθώς και οι επενδύσεις σε Άλλα προϊόντα (+3,8% (y-o-y) έναντι +3,6% στο προηγούμενο τρίμηνο). Από την άλλη πλευρά ετήσια μείωση κατέγραψαν οι επενδύσεις σε Εξοπλισμό Τεχνολογίας, Πληροφορικής και Επικοινωνίας κατά -22,6% (από +0,5% ένα τρίμηνο νωρίτερα), και σε Μεταφορικό εξοπλισμό και οπτικά συστήματα κατά -6,3% (από -9,9% ένα τρίμηνο νωρίτερα). Τέλος, οι επενδύσεις σε Αγροτικά προϊόντα συνέχισαν να συρρικνώνονται (-4,0% από -1,8% ένα τρίμηνο νωρίτερα).

Ως προς τις εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, σημαντική ήταν η κάμψη των εξαγωγών (+0,1% ετησίως από +7,1% στο προηγούμενο τρίμηνο), λόγω κυρίως της συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως, καθώς και της επίδρασης της υψηλότερης βάσης σύγκρισης. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αγαθών, οι οποίες αποτέλεσαν τη συνιστώσα με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην ανάκαμψη του προηγούμενου τριμήνου, μειώθηκαν ετησίως κατά -1,8% (από +10,7% ένα τρίμηνο νωρίτερα), ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών συνέχισαν να μεγεθύνονται με φθίνοντα ωστόσο ρυθμό (+1,3% ετησίως από +6,2% στο προηγούμενο τρίμηνο).

Η κάμψη των εξαγωγών σε συνδυασμό με την μικρότερη επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού μεγέθυνσης των εισαγωγών (+0,6% από +5,2% στο προηγούμενο τρίμηνο), επιδείνωσε ελαφρώς το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνολογιστικούς όρους, σε σχέση με ένα χρόνο πριν, κατά περίπου €110 εκατ. ή -0,05 π.μ. του τριμηνιαίου ΑΕΠ. Ως προς τις συνιστώσες των εισαγωγών, οι εισαγωγές υπηρεσιών κατέγραψαν ετήσια άνοδο της τάξης του +6,1% (από +11,8% ένα τρίμηνο νωρίτερα), ενώ οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν ετησίως κατά -1,2% (από +2,9% στο προηγούμενο τρίμηνο). Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί πως η εγχώρια οικονομία διατηρεί τον υψηλό βαθμό εξωστρέφειας, με τον ετήσιο μ.ό. του λόγου του αθροίσματος των εισαγωγών-εξαγωγών προς το ΑΕΠ να παραμένει κοντά στο 82%.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) διευρύνθηκε κατά το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος ημιόλου από ότι το ΑΕΠ (+2,0% ετησίως), με τους φόρους αλλά και τις επιδοτήσεις προϊόντων, μετά τη μερική άρση των ενεργειακών μέτρων στήριξης από τις αρχές του τρέχοντος έτους, να συνεχίζουν να μειώνονται ετησίως κατά -5,9% (από -11,6% στο προηγούμενο τρίμηνο) και -37,7% (από -18,8% στο προηγούμενο τρίμηνο) αντιστοίχως.

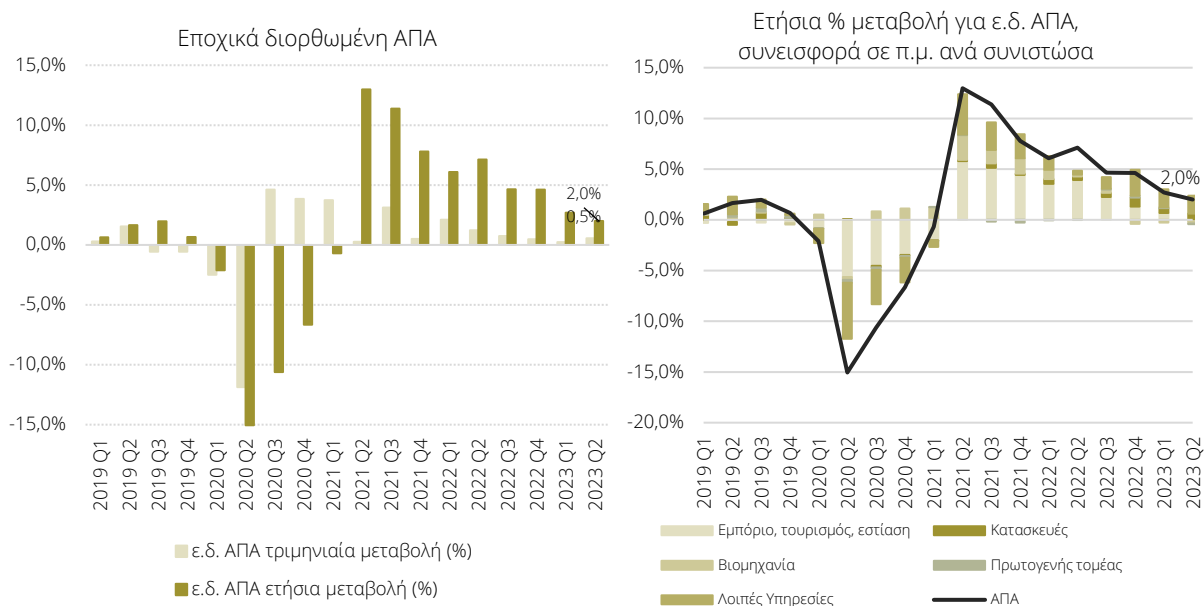
Σε κλαδικό επίπεδο, τη μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση της ΑΠΑ είχαν για ένα ακόμα τρίμηνο οι λοιπές υπηρεσίες, με τον τομέα των Κατασκευών να έπεται, ενώ συρρίκνωση των δραστηριοτήτων τους παρουσίασαν ο ευρύτερος τομέας των υπηρεσιών σε Τουρισμό-Μεταφορές-Εμπόριο (χονδρικού και λιανικού), η Βιομηχανία καθώς και ο Πρωτογενής τομέας (Διάγραμμα 3.3). Αναλυτικότερα στους επιμέρους τομείς της παραγωγής, οι λοιποί κλάδοι του τριτογενούς τομέα, πλην των υπηρεσιών σε Τουρισμό-Μεταφορές-Εμπόριο (χονδρικό και λιανικό), παρουσίασαν ετήσια διεύρυνση της δραστηριότητάς τους, με την υψηλότερη ετήσια άνοδο να καταγράφει, όπως και ένα τρίμηνο νωρίτερα, ο τομέας των Επαγγελματικών-Επιστημονικών-Τεχνικών-Διοικητικών δραστηριοτήτων (+12,8% από +15,5 στο προηγούμενο τρίμηνο), με τους τομείς των Τεχνών-Διασκέδασης-Ψυχαγωγίας (+11,1% από +11,8 στο προηγούμενο τρίμηνο), της Ενημέρωσης-Επικοινωνίας (+9,3% από 7,6% στο προηγούμενο τρίμηνο), των Χρηματοπιστωτικών-Ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (+3,8% από +3,7% στο προηγούμενο τρίμηνο), της Δημόσιας διοίκησης-άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης (+2,0% από +1,3% στο προηγούμενο τρίμηνο), και, τέλος, της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (+0,4% από +0,5% στο προηγούμενο τρίμηνο) να ακολουθούν.

Από την άλλη πλευρά, οριακή μείωση των δραστηριοτήτων του, για πρώτη φορά μετά την άρση των υγειονομικών περιορισμών, κατέγραψε ο ευρύτερος τομέας του Τουρισμού-Μεταφορών-Εμπορίου (-0,5% από +3,1% στο προηγούμενο τρίμηνο), ενώ και ο τομέας της Βιομηχανίας συνεχίζει να συρρικνώνεται (-2,0% y-o-y) με ρυθμό όμοιο του προηγούμενου τριμήνου. Τέλος, ετήσια μείωση των δραστηριοτήτων του παρουσίασε και ο πρωτογενής τομέας της τάξης του -1,9%, έναντι +2,0%, στο προηγούμενο τρίμηνο.

Διάγραμμα 3.3

Εξέλιξη ΑΠΑ και συνεισφορά συνιστωσών τους

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Μετά τη συρρίκνωση των περισσότερων συνιστωσών της ΑΠΑ, οι Λοιπές Υπηρεσίες είχαν για τρίτο συνεχές τρίμηνο τη μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση της ΑΠΑ.

Ανακεφαλαιώνοντας, η διάρθρωση της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας μεταβλήθηκε κατά το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με το προηγούμενο, με την κατανάλωση να έχει τη μεγαλύτερη συμβολή σε αυτή, μετά τη σημαντική επιβράδυνση των συνολικών εξαγωγών. Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου διατήρησαν τη δυναμική, αλλά λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης των αποθεμάτων, η συμβολή των συνολικών επενδύσεων στην ανάπτυξη του β' τριμήνου του 2023 ήταν μηδενική.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών-Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2015) προσωρινά στοιχεία

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2012	180465	-7,2%	163392	-7,0%	20238	-21,0%	48968	2,0%	52762	-5,7%
2013	175875	-2,5%	156839	-4,0%	19583	-3,2%	49843	1,8%	50684	-3,9%
2014	176833	0,5%	156595	-0,2%	20434	4,3%	53954	8,2%	54109	6,8%
2015	176446	-0,2%	156668	0,0%	21391	4,7%	56661	5,0%	58361	7,9%
2016	175604	-0,5%	156041	-0,4%	22784	6,5%	56426	-0,4%	59864	2,6%
2017	177461	1,1%	158841	1,8%	21637	-5,0%	61229	8,5%	64365	7,5%
α' 2018	44935	1,8%	40332	2,5%	5215	-11,0%	16248	9,4%	16691	4,7%
β' 2018	45027	1,7%	39687	0,1%	6252	16,8%	16503	7,8%	17229	8,4%
γ' 2018	44950	0,5%	39836	0,1%	5463	-0,7%	16615	7,1%	17627	8,9%
δ' 2018	45313	2,3%	39829	-0,5%	6365	29,4%	17446	12,2%	17662	8,0%
2018	180225	1,6%	159683	0,5%	23296	7,7%	66812	9,1%	69210	7,5%
α' 2019	45612	1,5%	40423	0,2%	6152	18,0%	17103	5,3%	17721	6,2%
β' 2019	46105	2,4%	40815	2,8%	5595	-10,5%	18455	11,8%	17726	2,9%
γ' 2019	45926	2,2%	40113	0,7%	5020	-8,1%	18350	10,4%	18227	3,4%
δ' 2019	45758	1,0%	40907	2,7%	5543	-12,9%	16169	-7,3%	17547	-0,7%
2019	183401	1,8%	162259	1,6%	22311	-4,2%	70076	4,9%	71221	2,9%
α' 2020	44944	-1,5%	40511	0,2%	6492	5,5%	15386	-10,0%	18206	2,7%
β' 2020	38903	-15,6%	36158	-11,4%	5630	0,6%	13103	-29,0%	14947	-15,7%
γ' 2020	41010	-10,7%	38775	-3,3%	7081	41,1%	12405	-32,4%	16743	-8,1%
δ' 2020	42661	-6,8%	38367	-6,2%	5565	0,4%	14101	-12,8%	16032	-8,6%
2020	167519	-8,7%	153812	-5,2%	24768	11,0%	54996	-21,5%	65928	-7,4%
α' 2021	44083	-1,9%	38659	-4,6%	7224	11,3%	15275	-0,7%	17302	-5,0%
β' 2021	44650	14,8%	40150	11,0%	7733	37,4%	16397	25,1%	18773	25,6%
γ' 2021	46090	12,4%	41009	5,8%	7484	5,7%	18338	47,8%	20415	21,9%
δ' 2021	46327	8,6%	41876	9,1%	7566	36,0%	18242	29,4%	21210	32,3%
2021	181149	8,1%	161695	5,1%	30007	21,2%	68252	24,1%	77700	17,9%
α' 2022	47590	8,0%	42605	10,2%	8533	18,1%	17435	14,1%	20371	17,7%
β' 2022	47830	7,1%	42793	6,6%	8407	8,7%	18425	12,4%	21514	14,6%
γ' 2022	47957	4,1%	42434	3,5%	9294	24,2%	17850	-2,7%	21480	5,2%
δ' 2022	48529	4,8%	42974	2,6%	10321	36,4%	17874	-2,0%	22649	6,8%
2022	191906	5,9%	170806	5,6%	36555	21,8%	71584	4,9%	86015	10,7%
α' 2023	48527	2,0%	43549	2,2%	8167	-4,3%	18674	7,1%	21423	5,2%
β' 2023	49140	2,7%	43638	2,0%	8427	0,2%	18442	0,1%	21641	0,6%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Σεπτέμβριος 2023

B. Παραδοχές και προβλέψεις

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

- Η γεωπολιτική αστάθεια σε ανατολική Ευρώπη και Μέση Ανατολή, η επιβράδυνση της οικονομίας στην Ευρωζώνη, η αργή αποκλιμάκωση του δομικού κυρίως πληθωρισμού, τα δημοσιονομικά μεγέθη και η εκτέλεση του σχεδίου «Ελλάδα 2.0», πλέον καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ το 2023 και το 2024.
- Εκτίμηση για τον πληθωρισμό στο 4,3% για το 2023 και στο 2,6% για το 2024, και της ανεργίας στο 11,0% και 10,5% αντιστοίχως.
- Εκτίμηση για ανάπτυξη της τάξης του 2,4%, σε σταθερές τιμές το 2023 (αμετάβλητη πρόβλεψη σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο), στηριζόμενη κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση (+2,0%) και τις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (+10,0%). Μικρή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου, λόγω υψηλότερης ετήσιας ενίσχυσης των εξαγωγών (+3,5%) έναντι των εισαγωγών (+2,6%).
- Εκτίμηση για παρόμοια σε μέγεθος ανάπτυξη κατά 2,4% το 2024, με αβεβαιότητα σχετικά με το μέγεθος των κινδύνων που απορρέουν από το διεθνές περιβάλλον.
- Αναμένεται επιβράδυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης (+1,4%) και διατήρηση της δυναμικής των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου (+10%) το 2024.
- Οριακή βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, με τις εξαγωγές και τις εισαγωγές να αυξάνονται ετησίως το 2024, κατά +2,6% και +2,3% αντιστοίχως.

Μέσα σε ένα δυσμενές διεθνές περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στην ΕΖ και παγκοσμίως, γεωπολιτική αστάθεια, υψηλό παγκόσμιο χρέος, επίμονο πληθωρισμό, χρηματοπιστωτικούς κινδύνους και επιβαρυσμένο επενδυτικό κλίμα, η ελληνική οικονομία καλείται να διατηρήσει την αναπτυξιακή δυναμική της το 2024. Η επιτυχής εκτέλεση του αναθεωρημένου σχεδίου «Ελλάδα 2.0», η διεύρυνση της επενδυτικής βάσης, η διατήρηση της εξωστρέφειας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας, είναι οι βασικοί παράγοντες που αναμένεται να συμβάλλουν στην εγχώρια ανάπτυξη κατά το προσεχές έτος.

Σταθερά χαμηλότερα επίπεδα ενεργειακών τιμών - υψηλός δομικός πληθωρισμός

Την καθοδική του πορεία από τα τέλη του προηγούμενου έτους, συνέχισε ο πληθωρισμός το α' οκτάμηνο του 2023, με τον μέσο ρυθμό μεταβολής του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) να διαμορφώνεται στο +4,7%, λόγω της αυξητικής επίδρασης στις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών, παραμένοντας σημαντικά χαμηλότερος του μ.ό. της ΕΖ (+6,7%). Ανησυχητικό ωστόσο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας οικονομίας είναι το γεγονός πως η άνοδος του δείκτη οφείλεται στη θετική επίδραση της εγχώριας ζήτησης, καθώς η ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν +7,6%, οριακά υψηλότερη από την άνοδο του αντίστοιχου δείκτη στην ΕΖ (+7,2%). Σημειώνεται ότι κατά το ίδιο διάστημα ο δομικός πληθωρισμός στην Ελλάδα ανήλθε στο +7,4% από +4,5% ένα έτος νωρίτερα.

Σε ό,τι αφορά τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων διεθνώς, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου σε €, το οποίο αποτελεί βασική συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, την περίοδο Ιανουαρίου -

Αυγούστου φέτος σημείωσε εξασθένηση, ενισχυμένη από την άνοδο της μέσης ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου την ίδια περίοδο, κατά -25,8% χαμηλότερα από ότι την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Στο σύνολο του 2023, η μέση τιμή του πετρελαίου σε € αναμένεται να υποχωρήσει κατά -19,4%, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, ενώ για το 2024 αναμένεται να αυξηθεί ήπια στην περιοχή του +4%, κυρίως λόγω της ενισχυμένης παγκόσμιας ζήτησης. Επιπλέον, η σύρραξη του πολέμου στην Μέση Ανατολή αναμένεται να επιδράσει θετικά στις τιμές των ενεργειακών αγαθών, με τον ΟΡΕC να διαμηνύει ωστόσο πως οι τρέχουσες εξελίξεις γύρω από τον πόλεμο δεν θα επηρεάσουν τις αποφάσεις του.

Τα επόμενα τρίμηνα του 2023, καθώς και το 2024, η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού αναμένεται να ενισχυθεί περαιτέρω εξαιτίας της σχετικής σταθερότητας των τιμών των ενεργειακών προϊόντων, της αναμενόμενης εξασθένησης της εκρηκτικής μεταπανδημικής ζήτησης, καθώς και από την επίδραση της υψηλότερης βάσης σύγκρισης. Αξίζει, ωστόσο να σημειώσουμε, πως παρά τη μείωση του πληθωρισμού, η αποκλιμάκωση φαίνεται να είναι περισσότερη αργή από ότι αρχικά αναμενόταν, με τις κεντρικές τράπεζες των περισσότερων οικονομιών να διαμηνύουν πως θα συνεχίσουν την επιθετική περιοριστική νομισματική πολιτική τους, μέχρι την έγκαιρη επαναφορά του πληθωρισμού στο μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%. Ανασταλτικά στη μείωση της εγχώριας ζήτησης και κατ' επέκταση του πληθωρισμού αναμένεται να λειτουργήσουν τα μέτρα ενίσχυσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, όπως οι επιδοτήσεις στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος, η νέα αύξηση συντάξεων και κατώτατου μισθού από τον Απρίλιο του 2024, η επιστροφή των τριετιών, η καταβολή επιδομάτων στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και το νέο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων από την 1^η Ιανουαρίου του 2024. Επίσης, από την πλευρά της προσφοράς, οι φυσικές καταστροφές ενδέχεται να έχουν αυξητικές επιδράσεις στον πληθωρισμό στο τέλος του τρέχοντος, καθώς και το επόμενο έτος.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις που ανακοίνωσε το ΔΝΤ τον Οκτώβριο του τρέχοντος έτους, ο πληθωρισμός στην ΕΖ το 2023 θα διαμορφωθεί στο 5,6% (πρόβλεψη στην οποία συμφωνούν η ΕΚΤ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και στο 3,3% το 2024, ενώ για την Ελλάδα προβλέπεται χαμηλότερος πληθωρισμός της τάξης του 4,2% το 2023 και 2,8% το 2024. Μια πληρέστερη ανάλυση σχετικά με τον πληθωρισμό, των βασικών παραγόντων καθορισμού του υπάρχει στην ενότητα 3.5.

Επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως

Η ανάκαμψη της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας οικονομία επιβραδύνεται εν μέσω υψηλού πληθωρισμού και περιοριστικής νομισματικής πολιτικής. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2023, οι περισσότερες οικονομίες διεθνώς κατέγραψαν μία μικρή ετήσια ενίσχυση της δραστηριότητάς τους έναντι του προηγούμενου τριμήνου, με τις οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ και τις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) να αναπτύσσονται με ετήσιο ρυθμό 1,6% (από 1,6% και 1,4% αντιστοίχως στο προηγούμενο τρίμηνο). Αξίζει, επίσης να σημειώσουμε, πως η οικονομία των ΗΠΑ, παρά τη μείωση των εξαγωγών και τον κίνδυνο διαχείρισης του υψηλού χρέους, το δεύτερο τρίμηνο του 2023 σημείωσε ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 2,4% από 1,7% το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στο σύνολο του 2023 η αμερικανική οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 2,2% και 1,3% το 2024 (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεταβολές των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών των χωρών της ΕΕ και παγκοσμίως υπάρχουν στις ενότητες 2.1Α και 2.1Β).

Αντίθετα κατά την ίδια χρονική περίοδο, η οικονομική δραστηριότητα στην Ευρωζώνη, η οποία αποτελεί τον βασικό εμπορικό εταίρο της Ελλάδας, επιβραδύνθηκε, καταγράφοντας ένα ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης της τάξης του 0,5% από 1,1% το προηγούμενο τρίμηνο. Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών του μπλοκ, το ΑΕΠ αυξήθηκε σε ετήσια βάση στη Γαλλία (+0,5%) και στην Ισπανία (+0,5%), παρέμεινε σταθερό στη Γερμανία και υποχώρησε σε Ιταλία (-0,4%) και Ολλανδία (-0,2%).

Για το σύνολο του 2023, ο ΟΟΣΑ αναθεώρησε το Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους, οριακά προς τα πάνω τις προβλέψεις του για ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας κατά 3,0% (από 2,7%) και 2,7% για το 2024. Πολύ μικρότερος εκτιμάται ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας της Ευρωζώνης της τάξης του 0,6% και 1,1% για το 2023 και 2024 αντιστοίχως. Από την άλλη πλευρά, σημαντική ενίσχυση του ρυθμού μεγέθυνσης αναμένεται να καταγράψει η οικονομία της Κίνας (5,1% και 4,6% για τον 2023 και 2024 αντιστοίχως).

Παραμένει υψηλό το έλλειμμα στο Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών

Η επιβράδυνση της ΕΖ πλήττει την εγχώρια οικονομία σε κρίσιμες πλευρές όπως οι εξαγωγές και οι επενδύσεις. Στο επτάμηνο του 2023, οι εξαγωγές προϊόντων υποχώρησαν σε τρέχουσες τιμές κατά -3,1%, λόγω κυρίως της μείωσης των πετρελαιοειδών. Η μεγαλύτερη συρρίκνωση των εισαγωγών αγαθών βελτίωσε το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών κατά €3,4 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022, παραμένοντας ωστόσο σε υψηλό επίπεδο, κοντά στα επίπεδα του 2009. Αξίζει επίσης να σημειώσουμε πως οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών αναμένεται να επηρεαστούν ήπια αρνητικά το επόμενο διάστημα τόσο από τις καταστροφικές πυρκαγιές αλλά και πλημμύρες, οι οποίες έπληξαν τη γεωργική και τη ζωική παραγωγή της χώρας.

Στον τομέα των υπηρεσιών, το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών ενισχύθηκε στο πρώτο 7μηνο του έτους κατά 10,6%, κυρίως λόγω των εσόδων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες. Σημαντική ενίσχυση παρουσίασε και το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων το 2023, λόγω της τελευταίας δόσης του ESM στο πλαίσιο της επιστροφής των κερδών από τα ελληνικά ομόλογα, καθώς και της εκταμίευσης της δεύτερης δόσης από το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility - RRF), ενώ αντίθετα το Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων μετατράπηκε σε έλλειμμα το 2023, λόγω της αύξηση των πληρωμών για επενδύσεις (κέρδη, μερίσματα, τόκοι). Συνολικά, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) στο πρώτο 7μηνο του 2023, παρουσίασε βελτίωση, παραμένοντας ωστόσο υψηλό, καθιστώντας την εγχώρια οικονομία ευάλωτη στους εξωτερικούς κραδασμούς (οι τάσεις στο εξωτερικό ισοζύγιο περιγράφονται αναλυτικά στην ενότητα 3.3).

Κατά το προσεχές έτος, η αναμενόμενη επιβράδυνση της εγχώριας ζήτησης, καθώς και η σταδιακή βελτίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τις χαμηλές τιμές ενέργειας και την ενδεχόμενη μείωση του υψηλού αποπληθωριστή κυρίως των εξαγωγών, αναμένεται να βελτιώσουν το υψηλό έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου της ελληνικής οικονομίας, με διατήρηση της εξωστρέφειας (στα υψηλά επίπεδα του 82% του ΑΕΠ), αύξηση του μεριδίου υπηρεσιών στις εξαγωγές και του μεριδίου αγαθών στις εισαγωγές. Αξίζει ωστόσο να σημειώσουμε πως τα υψηλά ελλείμματα στο ΙΤΣ σε περιόδους μεγέθυνσης των επενδύσεων, αντανακλούν τον αρνητικό ρυθμό αποταμίευσης των εγχώριων νοικοκυριών, που αναχαιτίζει τη μακροχρόνια αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της.

Περιοριστική νομισματική πολιτική λόγω επίμονου πληθωρισμού

Ο επίμονος πληθωρισμός, που ενισχύει τους φόβους μια σπείρας ανατιμήσεων από την ανοδική μετατόπιση των προσδοκιών για τον πληθωρισμό, σε συνδυασμό με τη χαμηλή ανεργία σε πολλές χώρες, έχουν οδηγήσει τις Κεντρικές Τράπεζες να συνεχίσουν την περιοριστική νομισματική πολιτική τους, η οποία ξεκίνησε από τα μέσα του προηγούμενου έτους. Συγκεκριμένα, η FED έχει προχωρήσει σε διαδοχικές αυξήσεις του βασικού της επιτοκίου, συνολικά κατά 525 μονάδες βάσεις από τον Μάρτιο του 2022 έως και τον Ιούλιο του 2023, στο 5,25%-5,50%. Στη συνεδρίαση του Σεπτεμβρίου αποφάσισε να αφήσει αμετάβλητο το επιτόκιο, σηματοδοτώντας περαιτέρω άνοδο του επιτοκίου στην περίπτωση που ο πληθωρισμός δεν επιβραδυνθεί, και διατήρησή του σε υψηλά επίπεδα για σημαντικό χρονικό διάστημα.

Αντίθετα, η ΕΚΤ, μετά την προς τα πάνω αναθεώρηση των προβλέψεών της για το πληθωρισμό της ΕΖ το 2023 και 2024, η όποια οφείλεται κυρίως σε μία αναμενόμενη αύξηση των ενεργειακών τιμών, αποφάσισε στην τελευταία της συνεδρίαση το Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους, μια νέα αύξηση των βασικών της επιτοκίων κατά 25 μονάδες βάσης, με αποτέλεσμα τα επιτόκια των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης, οριακής χρηματοδότησης και καταθέσεων να διαμορφωθούν σε 4,50%, 4,75% και 4,00% αντίστοιχα. Στην τελευταία ανακοίνωσή του το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ διαμήνυσε ότι τα βασικά επιτόκια αναμένεται να διατηρηθούν υψηλά για αρκετά μεγάλο χρονικά διάστημα, ώστε να επιτευχθεί ο βασικός στόχος της έγκαιρης επαναφοράς του πληθωρισμού στο μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%, μέσω του περιορισμού της ζήτησης και της «αγκίστρωσης» των μακροπρόθεσμων προσδοκιών.

Σχετικά με τις πολιτικές ποσοτικής χαλάρωσης, και συγκεκριμένα τα προγράμματα αγοράς περιουσιακών στοιχείων (Asset Purchase Program), η ΕΚΤ δεν επανεπενδύει πλέον τις πληρωμές κεφαλαίου από τίτλους που λήγουν. Σχετικά με το έκτακτο πρόγραμμα αγοράς περιουσιακών στοιχείων που εφαρμόστηκε λόγω της πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme), το Διοικητικό Συμβούλιο ανακοίνωσε πως σκοπεύει να επανεπενδύσει τις κύριες πληρωμές από τίτλους που λήγουν στο πλαίσιο του προγράμματος μέχρι τουλάχιστον το τέλος του 2024. Τέλος, καθώς οι ιδιωτικές τράπεζες αποπληρώνουν μεγάλο μέρος του δανεισμού τους μετά την ολοκλήρωση της τρίτης σειράς στοχευμένων πράξεων μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III) τον Ιούνιο του 2022, η ΕΚΤ θα συνεχίσει να παρακολουθεί τις συνθήκες χρηματοδότησης των τραπεζών ώστε να διασφαλίσει την ομαλή μετάδοση της κεντρικής νομισματικής πολιτικής.

Η έντονη αύξηση των κεντρικών επιτοκίων, ακόμη κι αν πλησιάζει στη λήξη της, καθώς και η ανακοπή της άφθονης ρευστότητας, με σχεδόν μηδενικό κόστος, σε Ευρώπη και ΗΠΑ, η οποία κορυφώθηκε με την πανδημία, όμως προϋπήρχε ήδη για χρόνια μετά τις κρίσεις χρέους, αναπόφευκτα θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στις οικονομίες. Ως άμεση συνέπεια, το υψηλότερο κόστος του χρήματος προκαλεί δυσκολίες στην εξυπηρέτηση του χρέους από επιχειρήσεις και καταναλωτές, καθώς και από χώρες με υψηλές δανειακές ανάγκες, ιδιαίτερα αν αυτές εμφανίζουν ταυτόχρονα υποτονική ανάπτυξη και δημοσιονομικά ελλείμματα. Επίσης, χωρίς την ύπαρξη ισχυρών πολιτικών στην πλευρά της προσφοράς, η άνοδος των επιτοκίων θα μπορέσει να αμβλύνει τις πληθωριστικές πιέσεις μόνο αν συνοδευτεί από ύφεση των οικονομιών. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ευρώπης, όπου το εμπόριο πιέζεται από γεωπολιτικές εξελίξεις και οι επενδύσεις από το κόστος χρήματος και την αβεβαιότητα, και συνεκτιμώντας τις ανάγκες πράσινης μετάβασης και τις δημογραφικές πιέσεις, προκύπτει πως η άνοδος του βιοτικού

επιπέδου θα εξαρτηθεί από την ενίσχυση της παραγωγικότητας των εργαζομένων και την ενσωμάτωση καινοτόμων τεχνολογιών στην παραγωγή.

Επιτυχής εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού

Παρά την επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης των περισσότερων οικονομιών της ΕΖ, οι κυβερνήσεις καλούνται να εφαρμόσουν ένα σφιχτότερο δημοσιονομικό πλαίσιο, το οποίο θα επιτρέψει την τήρηση των κανόνων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, συμβάλλοντας στη σταδιακή αποκλιμάκωση του λόγου χρέους ως προς το ΑΕΠ, καθώς και του πληθωρισμού.

Σύμφωνη με τις ευρωπαϊκές πρακτικές, η ελληνική κυβέρνηση, στο προσχέδιο του κρατικού προϋπολογισμού του 2024 που κατέθεσε στη Βουλή στις αρχές Οκτωβρίου, λαμβάνοντας υπόψη τη γενική ρήτρα διαφυγής καθώς και τους νέους δημοσιονομικούς κανόνες που αναμένεται να τεθούν σε ισχύ (οι οποίοι προβλέπουν, μεταξύ άλλων, μείωση του χρέους για όσες χώρες ξεπερνούν το 60% του ΑΕΠ και διατήρηση χαμηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, κάτω από 3%, για όλα τα κράτη-μέλη), προσβλέπει σε ένα πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 1,1% το 2023 και στο 2,1% το 2024, πολύ κοντά και στις εκτιμήσεις του ΔΝΤ για τις δημοσιονομικές εξελίξεις στην ελληνική οικονομία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, το ισοζύγιο, καθώς και το πρωτογενές αποτέλεσμα του ΚΠ, συνεχίζουν να υπερβαίνουν τους αντίστοιχους ταμειακούς στόχους στο α' οκτάμηνο του τρέχοντος έτους, όπως αποτυπώνεται στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού 2023. Η υπεραπόδοση του δημοσιονομικού ισοζυγίου, οφείλεται στα μεγαλύτερα των αναμενόμενων έσοδα λόγω τεσσάρων θετικών παραγόντων: οικονομική ανάπτυξη, έστω και με φθίνοντα ρυθμό, διασπορά ηλεκτρονικών πληρωμών, υψηλότερα έσοδα από έμμεσους φόρους λόγω πληθωρισμού και ανθεκτικής εγχώριας ζήτησης, και, τέλος, υψηλότερα έσοδα από φόρους εισοδήματος, λόγω της προοδευτικής κλίμακας. Στην πλευρά των δαπανών, καταγράφηκε μικρή υποεκτέλεση έναντι του στόχου, η οποία οφείλεται κυρίως στην υποεκτέλεση των επιχορηγήσεων προς τους ΟΚΑ (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκτέλεση του ΚΠ παρουσιάζονται στην ενότητα 2.2B).

Για το 2024, σημαντική για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων είναι η έγκαιρη και αποτελεσματική αξιοποίηση των υφιστάμενων (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας) και νέων χρηματοδοτικών εργαλείων (REPowerEU), καθώς και η προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Πίση στο δημοσιονομικό ισοζύγιο από την πλευρά των δαπανών αναμένεται να ασκήσουν οι φυσικές καταστροφές του τρέχοντος έτους, ενώ από την πλευρά των εσόδων η φορολογική βάση, η οποία στην Ελλάδα παραμένει στενή.

Πτωτική τάση δημοσίου χρέους και ανοδική τάση του ιδιωτικού χρέους ως ποσοστά του ΑΕΠ

Το υψηλό χρέος των περισσότερων οικονομιών παγκοσμίως, το οποίο ως ποσοστό του ΑΕΠ εκτοξεύθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας και αναμένεται να παραμείνει υψηλό σύμφωνα με τις προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, σε μία περίοδο υψηλών επιτοκίων, αποτελεί μια αυξανόμενη πρόκληση για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Σύμφωνα με την τελευταία έκθεσή του τον Οκτώβριο του τρέχοντος έτους, το ΔΝΤ προτρέπει τις κυβερνήσεις να εφαρμόσουν αυστηρότερες δημοσιονομικές πολιτικές, όχι μόνο για να περιορίσουν τους

πιθανούς δημοσιονομικούς κινδύνους, αλλά και για να συμβάλλουν στις προσπάθειες των Κεντρικών Τραπεζών για μείωση του πληθωρισμού.

Εγχωρίως, παρά τη διεύρυνση του απόλυτου επιπέδου του δημοσίου χρέους το πρώτο εξάμηνο του 2023, λόγω του δανεισμού της κυβέρνησης μέσω ομολόγων και της εκταμίευσης των δόσεων του δανειακού σκέλους του Ταμείου Ανάκαμψης, η ισχυρή ονομαστική επίδοση της ελληνικής οικονομίας σε συνδυασμό με τον υψηλό πληθωρισμό, ο οποίος ευνοεί τη δημιουργία δημοσιονομικών πλεονασμάτων, μείωσαν σημαντικά το λόγο του χρέους ως προς το εγχώριο ΑΕΠ (το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί από 171,4% του ΑΕΠ το 2022 σε 159,3% το 2023 και σε 152,2% το 2024).

Κατά το τρέχον έτος, το Ελληνικό Δημόσιο έχει ήδη καλύψει από το α' τρίμηνο του έτους, περίπου το 90% των εκδοτικών του αναγκών για το 2023, όπως αυτές εκτιμήθηκαν από τον Οργανισμό Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ), σε μια προσπάθεια να αποφύγει μια πιθανή περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων από την ΕΚΤ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΔΔΗΧ, το μεγαλύτερο ποσοστό του νέου μεικτού ετήσιου δανεισμού την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου έγινε μέσω έντοκων γραμματειών (69%), ενώ ακολουθούν τα ομόλογα (20,4%) και τα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης (10,8%). Αντίστοιχα, η μέση διάρκεια του νέου δανεισμού διαμορφώθηκε στα 5 έτη, ενώ το μέσο σταθμικό κόστος στο 3,3%. Σχετικά με τις δαπάνες αποπληρωμής των χρεών της κυβέρνησης, από το τρέχον έτος ξεκινά και η αποπληρωμή των δόσεων των δάνειων που έλαβε η Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), καθώς και η αποπληρωμή άλλων δανείων που έλαβε η χώρα μας από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ (δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), SURE, κτλ).

Για τη διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής της εγχώριας οικονομίας είναι κρίσιμη η διασφάλιση της βιωσιμότητας του εξωτερικού χρέους, ιδιαίτερα σε περιόδους υψηλών ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, καθώς και της ομαλής χρηματοδότησής του το επόμενο χρονικό διάστημα με κόστος που δεν θα υπερβαίνει σημαντικά αυτό των άλλων οικονομιών της Ευρωζώνης. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η Ελληνική Δημοκρατία ανέκτησε τον Σεπτέμβριο, έπειτα από 13 έτη, την επενδυτική βαθμίδα από έναν εκ των τεσσάρων διεθνών οίκων αξιολόγησης που αναγνωρίζει η ΕΚΤ, γεγονός που επιβεβαίωσε την θετική προοπτική της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο, αν και η «ψαλίδα» στο κόστος νέου δανεισμού του ελληνικού δημοσίου σε σχέση με άλλες χώρες έχει μειωθεί, και το ελληνικό δημόσιο χρέος έχει ήδη ρυθμιστεί με μακροπρόθεσμα χαρακτηριστικά, η δημοσιονομική πειθαρχία είναι κρίσιμη, ιδιαίτερα εν μέσω ενός διεθνούς περιβάλλοντος υψηλών επιτοκίων και αβεβαιότητας. Μια περιοριστική δημοσιονομική πολιτική στη φάση ανάκαμψης της οικονομίας, και ειδικά όταν βασίζεται περισσότερο σε μείωση δαπανών παρά σε αύξηση της φορολογίας, αναμένεται να είναι περισσότερο αποτελεσματική στη μείωση του δείκτη χρέους. Ωστόσο, ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδος, όπου οι καθαρές πιστώσεις σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα χαμηλές από τις αρχές του τρέχοντος έτους, η περικοπή των δημοσίων δαπανών δύναται να οδηγήσει σε μεγαλύτερη της αναμενόμενης επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, λειτουργώντας ανασταλτικά στη μείωση του λόγου χρέους ως προς το ΑΕΠ.

Όσο αφορά το ιδιωτικό χρέος, η στασιμότητα των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ) στο τραπεζικό σύστημα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023, μετά τη λήξη εφαρμογής του προγράμματος τιλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις «Ηρακλής», επιβαρύνει την εξέλιξή του.

Σημαντικός είναι και ο όγκος των μη εξυπηρετούμενων δανείων εκτός ισολογισμών τραπεζών, τα οποία εξακολουθούν να επιβαρύνουν την οικονομία και την κατανομή των πόρων. Ιδιαίτερα σημαντική και αρνητική αναμένεται να είναι και η επίδραση της αύξησης των επιτοκίων στις προαναφερθείσες οφειλές.

Ισχυρές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου και άμεσες ξένες επενδύσεις

Στο δεύτερο του 2023, και για δέκατο συνεχές τρίμηνο, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου διατήρησαν την ανοδική τους πορεία, στηριζόμενες από τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (TAA), σε συνδυασμό με τη σταθεροποίηση του πολιτικού και ευρύτερου πλαισίου της εγχώριας οικονομίας. Αξίζει ωστόσο να σημειώσουμε πως στο πρώτο εξάμηνο του 2023, η ετήσια μεταβολή των συνολικών επενδύσεων ήταν αρνητική λόγω της σημαντικής μείωσης των αποθεμάτων, τα οποία συσσωρεύτηκαν εν μέσω της υψηλής αβεβαιότητας το 2022.

Οι μεσοπρόθεσμες τάσεις μεγέθυνσης των παγίων επενδύσεων, μετά από μια δεκαετή ύφεση, και εφόσον η χώρα απέχει ακόμη από το παραγωγικό δυναμικό της, μπορεί να φτάσουν σε υψηλότερα επίπεδα εφόσον συνεχιστεί η μείωση της ανεργίας και η σταδιακή κάλυψη του επενδυτικού κενού. Τον δυναμικό ρυθμό μεγέθυνσης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, κατά το τρέχον καθώς και το επόμενο έτος, αναμένεται να στηρίξουν οι ευρωπαϊκοί πόροι (αναθεώρηση του Σχεδίου "Ελλάδα 2.0" εντός του 2023, επέκταση δανειακού σκέλους TAA, έγκριση του Σχεδίου REPowerEU), ενώ η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από περισσότερους διεθνείς οίκους αξιολόγησης θα ενισχύει την εμπιστοσύνη προς την ελληνική οικονομία, δημιουργώντας προοπτικές για περαιτέρω διεύρυνση της επενδυτικής βάσης. Από την άλλη πλευρά, η διατήρηση της αβεβαιότητας, η αργή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, με διαφαινόμενη μια νέα αύξηση των τιμών των ενεργειακών αγαθών κατά το επόμενο έτος, και η διατήρηση του υψηλού κόστους χρηματοδότησης για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, είναι οι κύριοι παράγοντες που λειτουργούν ανασχετικά στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου.

Στις συνιστώσες των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, τη μεγαλύτερη συμβολή στην προαναφερθείσα αύξηση, είχαν, σε όλα τα τρίμηνα του προηγούμενου καθώς και το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, οι Κατοικίες και κατασκευές, πιέζοντας σημαντικά τις τιμές σε αυτόν τον κλάδο. Στην αύξηση της τιμής των κατοικιών συντέλεσε και η απότομη άνοδος των ξένων άμεσων επενδύσεων σε ακίνητα που καταγράφεται τα τελευταία χρόνια, η οποία το 2022 άγγιξε το ιστορικό υψηλό του +68% σε σχέση με το 2021. Η άνοδος των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων, οι οποίες στο σύνολό τους αντιπροσώπευαν περισσότερο του 20% των συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων στο τέλος του 2022, αναμένεται να διατηρηθεί, ίσως με φθίνοντα ρυθμό, και το επόμενο έτος, λόγω των θετικών, έστω και μικρών, ρυθμών μεγέθυνσης της εγχώριας και διεθνούς οικονομίας, τη διατήρηση του τουρισμού σε υψηλά επίπεδα, και το πρόγραμμα «χρυσή βίζα».

Η διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής των επενδύσεων, καθώς και η κατεύθυνσή τους σε εξωστρεφείς τομείς της ελληνικής οικονομίας, όπως και σε τομείς του δημόσιου τομέα με υψηλό βαθμό θετικών εξωτερικοτήτων, είναι κρίσιμη για τη διεύρυνση των παραγωγικών δυνατοτήτων της ελληνικής οικονομίας, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και των πραγματικών μισθών. Για να μπορέσει ωστόσο η εγχώρια οικονομία να καρπωθεί τα οφέλη των επενδυτικών ροών και να αποφύγει μεσοπρόθεσμες διαταράξεις στη χρηματοδότησή τους, κρίνεται αναγκαία η

ενίσχυση των εθνικών αποταμιεύσεων, ώστε να μειωθεί ο βαθμός συσχέτισης του ρυθμού μεγέθυνσης των επενδύσεων και του του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

Προκλήσεις στον τραπεζικό τομέα

Η άνοδος του κόστους δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα, η επιδείνωση της δυνατότητας αποπληρωμής δανειοληπτών με κυμαινόμενο επιτόκιο, η κόπωση των ιδιωτικών καταθέσεων, η στασιμότητα των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), καθώς και η αβεβαιότητα για τον βαθμό και τη διάρκεια επιβράδυνσης της πραγματικής οικονομίας, δημιουργούν νέες προκλήσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, σχετικά με τις συνθήκες χρηματοδότησης των τραπεζών και την ποιότητα του ενεργητικού τους. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση της διαφοράς του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) σε διαχρονικά υψηλό επίπεδο (τουλάχιστον 20-ετίας) στηρίζει σημαντικά την κερδοφορία τους (ανάλυση σχετικά με τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρουσιάζεται στην ενότητα 2.2Γ).

Στο σκέλος του παθητικού, οι καταθέσεις και ο δανεισμός μέσω του Ευρωσυστήματος και των αγορών κεφαλαίου, αποτελούν τις κύριες πηγές χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών. Η επιβράδυνση των ιδιωτικών καταθέσεων, οι οποίες τον Αύγουστο του τρέχοντος έτους κατέγραψαν ένα δωδεκάμηνο ρυθμό μεταβολή της τάξης του 3,2%, σαφώς μειωμένος σε σχέση με μέσο ρυθμό 9,0% κατά τη διάρκεια της διετίας 2020-2021, υπό συνθήκες πανδημίας και διεύρυνσης αποταμιεύσεων, και 4,8% το 2022, αφήνει το εγχώριο τραπεζικό σύστημα περισσότερο εκτεθειμένο στο περιβάλλον των υψηλών επιτοκίων. Για το σύνολο του 2023 αναμένεται να συνεχιστεί η κόπωση στις ιδιωτικές καταθέσεις, με συνολικά ήπια ανοδική τάση. Αυτό, καθώς ο δομικός πληθωρισμός αποκλιμακώνεται αργά, ενώ τα οικονομικά μέτρα στήριξης περιορίζονται, οπότε και το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και η αποταμίευση νοικοκυριών και επιχειρήσεων αναμένεται να υποστούν πίεση.

Στο δεύτερο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, η σταδιακή αύξηση του κόστους παροχής ρευστότητας από την ΕΚΤ έχει μειώσει σημαντικά τη χρήση μακροπρόθεσμων εργαλείων χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα (τα LTROs μειώθηκαν κατά €33,9 δισεκ. σε ετήσια βάση τον Αύγουστο του 2023), ενώ μείωση κατέγραψαν και τα περιουσιακά στοιχεία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που είναι αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος (€32,0 δισεκ. τον Αύγουστο του 2023, από σχεδόν €69 δισεκ. στα μέσα του 2022). Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί πως χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών αναμένεται να διευκολυνθεί από την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από περισσότερους οίκους αξιολόγησης το επόμενο έτος, επιτρέποντας την άντληση κεφαλαίων από τις κεφαλαιαγορές με ευνοϊκότερους όρους.

Στο σκέλος του ενεργητικού, στασιμότητα κατέγραψε η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις ενώ αμείωτη εμφανίζεται η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά. Στην εξέλιξη της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, συντελούν τόσο οι μεταβολές της προσφοράς, όσο και της ζήτησης δανείων. Στην πλευρά της ζήτησης, η αβεβαιότητα και η άνοδος του κόστους δανεισμού δρουν αποτρεπτικά για νέες επενδύσεις, το οποίο ωστόσο φαίνεται να αντισταθμίζεται από τα έργα τα οποία εντάσσονται στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και στο πρόγραμμα REPowerEU. Στην πλευρά της προσφοράς, ξεχωρίζει το υψηλό ποσοστό των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), σημαντικά υψηλότερο από το μ.ό. της Ευρωζώνης. Μετά και τη λήξη εφαρμογής του προγράμματος τιτλοποιήσεων με κρατικές εγγυήσεις «Ηρακλής» στα τέλη

του 2022, το ποσοστό ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών κατέγραψε μόνο οριακή βελτίωση στο πρώτο εξάμηνο του 2023. Επιπλέον, παραμένει υψηλό το μερίδιο αναβαλλόμενης φορολογίας στα ίδια κεφάλαια.

Σημάδια κόπωσης στην αγορά εργασίας

Με τη σταδιακή επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας το 2023 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, κόπωση αρχίζει να παρουσιάζει και ο ρυθμός μείωσης της ανεργίας. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, στο β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα περιορίστηκε κατά 1,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 11,2% (στο α' τρίμηνο του 2023 το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 11,8%), διατηρώντας την Ελλάδα στη 2^η θέση με το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης (βλέπε Παράρτημα, Διάγραμμα 7). Η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν κυρίως αποτέλεσμα της ενίσχυσης της απασχόλησης και λιγότερο της μείωσης του αριθμού των ανέργων (ανάλυση των τάσεων στην εγχώρια αγορά εργασίας παρουσιάζεται στην ενότητα 3.4).

Σε κλαδικό επίπεδο, τη μεγαλύτερη άνοδο της απασχόλησης το β' τρίμ. του 2023 κατέγραψαν οι τομείς της Μεταφοράς-Αποθήκευσης, των Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+14,8 χιλ.), και των Χρηματοπιστωτικών-Ασφαλιστικών δραστηριοτήτων, ενώ μικρότερη ήταν η αύξηση της απασχόλησης στον Τουρισμό και στις Κατασκευές, δύο τομείς με ιδιαίτερα θετικές επιδόσεις σε όρους ΑΠΑ το 2023. Αξίζει, επίσης, να σημειώσουμε τη μείωση της απασχόλησης στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, μεγαλύτερη μεταξύ όλων των τομέων το α' εξάμηνο του 2023.

Στη διαχρονική μείωση της ανεργίας κατά τα τελευταία έτη συντέλεσε η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας από τα μέσα του 2021, η αύξηση των ονομαστικών μισθών, καθώς και τα εκτεταμένα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων, που απέτρεψαν την μείωση της ζήτησης εργασίας. Κατά το τρέχον, καθώς και το επόμενο έτος, στους παράγοντες που θα ευνοήσουν τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είναι η ισχυρή τουριστική ζήτηση, η ήπια αυξητική τάση της εγχώριας κατανάλωσης και των εξαγωγών, καθώς και η ενίσχυση των επενδύσεων σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στις κατασκευές, σε συνδυασμό με τη σταδιακή ωρίμανση μεγάλων έργων υποδομής και το υψηλό ανεκτέλεστο υπόλοιπο κατασκευαστικών έργων.

Στον αντίποδα, ανασταλτικά στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας λειτουργεί η διεύρυνση του κόστους παραγωγής λόγω της αύξησης των ονομαστικών μισθών, με την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, να παρουσιάζεται ανοδική πορεία για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο. Η συγκεκριμένη αύξηση σε συνδυασμό με το ενεργειακό κόστος που παραμένει σχετικά υψηλό, και με το ενδεχόμενο νέου γύρου ανόδου των διεθνών τιμών ενεργειακών αγαθών, είναι πιθανό να ασκήσει ισχυρές πιέσεις στις επιχειρήσεις, που ενδεχομένως να τις οδηγήσει στην προτίμηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης, καθώς και να δημιουργήσει μια «σπείρα» μεταξύ αυξήσεων μισθών και τιμών. Τέλος, ανασχετικά στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου, επιδρούν ο επίμονος πληθωρισμός καθώς και σημαντική αύξηση του κόστους δανεισμού των επιχειρήσεων.

Επιβράδυνση στην κλαδική διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης

Ως προς τις εξελίξεις στον τομέα της προσφοράς, οι ισχυρές διαταραχές πρωτίστως στην πλευρά της προσφοράς κατά το προηγούμενο έτος, συνεχίζουν να επιβραδύνουν τις ανοδικές τάσεις της εγχώριας παραγωγής, με μοναδική εξαίρεση να αποτελεί ο τομέας των Κατασκευών ο οποίος φαίνεται να διατηρεί τη δυναμική του. Στους βασικούς τομείς της εγχώριας παραγωγής, αύξηση του δείκτη παραγωγής παρουσίασαν οι τομείς της Βιομηχανίας και των Κατασκευών, καθώς και οι κύκλοι εργασιών στους περισσότερους υποκλάδους των Υπηρεσιών και ο δείκτης όγκου στο Χονδρικό εμπόριο κατά το πρώτο επτάμηνο του 2023, μην επιτρέποντας ωστόσο την ενίσχυση της κλαδικής διαφοροποίησης της παραγωγικής βάσης.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο μισό του 2023, ο δείκτης παραγωγής στον τομέα Κατασκευών ενισχύθηκε κατά 17,2%, καθώς εντονότερη ήταν και η αύξηση και σε άδειες, με μεγαλύτερο ρυθμό σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα. Από την άλλη πλευρά, μείωση κατά -3,5% καταγράφηκε στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου στο επτάμηνο του 2023 αντί αύξησης κατά 5,1% το 2022, με βελτίωση ωστόσο των προσδοκιών σε όλους τους υποκλάδους στο πρώτο εννεάμηνο του 2023 σε σχέση με το 2022. Τέλος, στον τομέα της Βιομηχανίας το οκτάμηνο του 2023, ο δείκτης παραγωγής αυξήθηκε οριακά κατά 0,7%, λόγω της μείωσης της παραγωγής στην παροχή Ηλεκτρικού ρεύματος, ρυθμός σημαντικά μικρότερος από αυτόν του 2022 (4,4%).

Ενίσχυση εγχώριου οικονομικού κλίματος

Στις αρχές του τρέχοντος έτους, οι επιφυλακτικές προσδοκίες στην Ευρωζώνη λόγω της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας, του επίμονου πληθωρισμού και της επιθετικής περιοριστικής νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ, αντικατοπτρίζονται στην ήπια υποχώρηση του δείκτη οικονομικού κλίματος. Από την άλλη πλευρά η καταναλωτική εμπιστοσύνη βελτιώθηκε σε επίπεδα υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν, ενώ οι επιχειρηματικές προσδοκίες δείχνουν να σταθεροποιούνται.

Εγχωρίως, η δυναμική που επέδειξε η ελληνική οικονομία κατά το προηγούμενο, καθώς και στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, ενισχύει σταδιακά το Δείκτη Οικονομικού Κλίματος, ο οποίος παρουσίασε μία μικρή αύξηση κατά το γ' τρίμηνο του 2023 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, ενώ σημαντική είναι η βελτίωσή του σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Στο ίδιο τρίμηνο, κόπωση κατέγραψαν οι επιχειρηματικές προσδοκίες, οι οποίες ενισχύθηκαν ήπια σε σύγκριση με το προηγούμενο στο Λιανικό εμπόριο, και οριακά στις Υπηρεσίες, ενώ υποχώρησαν έντονα στις Κατασκευές και ηπιότερα στη Βιομηχανία. Ήπια αύξηση κατέγραψε το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού της βιομηχανίας.

Τέλος, στην πλευρά των νοικοκυριών, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης βελτιώθηκε οριακά την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου έναντι του προηγούμενου τριμήνου του, ενώ κινείται έντονα υψηλότερα σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα (περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαμόρφωση του οικονομικού κλίματος παρουσιάζονται στην ενότητα 2.2Α).

Μεσοπρόθεσμες προβλέψεις

Στηριζόμενοι στην ανωτέρω ανάλυση του διεθνούς και εγχωρίου οικονομικού κλίματος και των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, καθώς σε κάποιες βασικές υποθέσεις, διαμορφώνουμε τις βραχυχρόνιες προβλέψεις σχετικά με τις συνιστώσες του εγχωρίου ΑΕΠ για το 2023 και το 2024.

Πλαίσιο 3.1

Παράγοντες των οποίων οι μεταβολές επηρεάζουν τις μακροοικονομικές προβλέψεις

Κίνδυνοι

- Περαιτέρω γεωπολιτική αστάθεια σε διεθνές επίπεδο (πόλεμος στην Ουκρανία, Μέση Ανατολή). Σενάριο για ισχυρότερη άνοδο διεθνών τιμών ενεργειακών αγαθών προς τα τέλη του 2023.
- Προσδοκίες για μεγαλύτερη διάρκεια της περιόδου υψηλότερων επιτοκίων.
- Σταδιακά σφιχτότερο δημοσιονομικό πλαίσιο στην Ευρώπη και αβεβαιότητα ως προς τους νέους κανόνες. Παραμένει στενή η φορολογική βάση στην Ελλάδα.
- Επίμονος πληθωρισμός σε αγαθά πρώτης ανάγκης, όπως τρόφιμα, όχι υψηλότερος του μ.ό. της ΕΖ. Απώλεια ανταγωνιστικότητας λόγω υψηλότερου του μ.ό. της ΕΖ δομικού πληθωρισμού μετά τα μέσα του 2022.
- Αύξηση του επιτοκιακού spread δανείων-καταθέσεων και συστηματικά αρνητικός ρυθμός αποταμίευσης των νοικοκυριών.
- Κίνδυνος για νέα έξαρση ληξιπρόθεσμων οφειλών και ΜΕΔ, λόγω ανόδου επιτοκίων και κόστους διαβίωσης.
- Επιβράδυνση στην κλαδική διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης.
- Αύξηση του χρέους των αναπτυγμένων οικονομιών και των αποδόσεων των 10ετών κρατικών ομολόγων.
- Μείγμα επενδύσεων: Επενδύσεις σε Κατοικίες/Κατασκευές και μεταφορικό εξοπλισμό, μείωση στους άλλους τομείς.
- Πίεση στο δημοσιονομικό ισοζύγιο, σε συνέχεια και των φυσικών καταστροφών.

Θετικές προοπτικές

- Η επιτάχυνση στην υλοποίηση του αναθεωρημένου ΤΑΑ σε συνδυασμό με την επέκταση του δανειακού του σκέλους δύνανται να «ξεκλειδώσουν» διεθνή κεφάλαια για παραγωγικές και περισσότερο μακροχρόνιες επενδύσεις.
- Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από περισσότερους διεθνείς οίκους αξιολόγησης ενισχύει τη διεύρυνση της επενδυτικής βάσης.
- Στόιχημα η ενισχυμένη εξωστρέφεια της οικονομίας, με σταδιακή βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου.
- Μεταρρυθμίσεις με μεσοπρόθεσο ορίζοντα 2023-2027, σε συνέχεια σχηματισμού κυβέρνησης με ισχυρή πλειοψηφία.
- Έγκαιρη αξιοποίηση υφιστάμενων (μέσω ΤΑΑ) και νέων χρηματοδοτικών εργαλείων (μέσω REPowerEU).
- Η μείωση των ΜΕΔ σε επίπεδο συνόλου οικονομίας θα απελευθερώσει παραγωγικούς πόρους προς αποδοτικότερη κατανομή τους.
- Σημαντικό ύψος ανεκτέλεστου υπολοίπου κατασκευαστικών έργων.

Σχετικά με την κατανάλωση, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να επιβραδυνθεί το τρέχον και το επόμενο έτος, σε σχέση με το εκρηκτικό μεταπανδημικό επίπεδό της, λόγω κυρίως της μείωσης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, καθώς και της επίδρασης της υψηλότερης βάσης σύγκρισης. Αρνητικά στα διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών επιδρά κυρίως ο υψηλός και επίμονος πληθωρισμός σε αγαθά πρώτης ανάγκης, όπως τρόφιμα, η μείωση των δημοσιονομικών μέτρων στήριξης από το β' εξάμηνο του τρέχοντος έτους, η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά, καθώς και το αρνητικό ποσοστό αποταμίευσης του προηγούμενου και τρέχοντος έτους. Από την άλλη πλευρά, ανασταλτικά στην επιβράδυνση της κατανάλωσης λειτουργεί η τόνωση της απασχόλησης και τα δημοσιονομικά μέτρα αύξησης των εισοδημάτων για το 2024. Σχετικά με τη δημόσια κατανάλωση, παρά την πίεση που αναμένεται να ασκήσει το νέο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων και η κρατική στήριξη στους πληγέντες των φυσικών καταστροφών, εκτιμάται ότι θα μειωθεί στο β' εξάμηνο του 2023 και καθόλη τη διάρκεια του 2024, με στόχο την επίτευξη δημοσιονομικών πλεονασμάτων.

Για το 2023, η ετήσια μεταβολή της ιδιωτικής και της δημόσιας κατανάλωσης εκτιμάται στο 2,0% και 0,6% αντιστοίχως, με τη συνολική κατανάλωση να διαμορφώνεται στο 1,6%. Επιβράδυνση της κατανάλωσης στο 1,0% το 2024, με την ιδιωτική κατανάλωση να διευρύνεται ηπιότερα κατά 1,4%, ενώ η δημόσια κατανάλωση συρρικνώνεται κατά -1,0%.

Πλαίσιο 3.2

Υποθέσεις βασικού σεναρίου

- Η οικονομία της Ευρωζώνης ακολουθεί το βασικό σενάριο της ΕΚΤ (Σεπτέμβριος 2023) για ανάπτυξη 0,7% το 2023 (από 0,9% πριν τρεις μήνες) και 1,0% το 2024 (από 1,5%), πληθωρισμό 5,6% το 2023 (αντί για 5,4% πριν τρεις μήνες) και 3,2% το 2024 (από 3,0%), ενεργειακές τιμές και επιτόκια.
- Ο πόλεμος στην Ουκρανία συνεχίζεται σε παρεμφερή ένταση με αυτή το 2022. Σε συνδυασμό με τη γεωπολιτική αστάθεια στη Μέση Ανατολή, οι διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών θα κινηθούν ήπια αυξητικά το 2024, ακολουθώντας το βασικό σενάριο της ΕΙΑ.
- Τα επιτόκια ακολουθούν την τάση των σημερινών προθεσμιακών συμβολαίων, δηλαδή το Euribor αναμένεται να κορυφωθεί το τέταρτο τρίμηνο του 2023, στο 4%, και στη συνέχεια σταδιακά να υποχωρεί προς την περιοχή του 3,7% κατά μέσο όρο το 2024.
- Συμφωνία εντός του 2023 με την ΕΕ για την αναθεώρηση του Σχεδίου "Ελλάδα 2.0", επέκταση του δανειακού σκέλους και έγκριση του Σχεδίου REPowerEU, έγκαιρη εφαρμογή τους το 2024 χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις.
- Ελαφρά υψηλότερες δημόσιες δαπάνες σε σχέση με τον ΚΠ 2024.
- Ο εισερχόμενος τουρισμός καταγράφει ετήσια άνοδο σε σχέση με το 2019, το 2023 αναμένονται υψηλότερα ονομαστικά ετήσια έσοδα (έως και 20%). Για το 2024, αναμένεται διατήρηση των θετικών επιδόσεων σε πραγματικούς όρους.
- Οι φυσικές καταστροφές έχουν αυξητικές επιδράσεις στον πληθωρισμό το τελευταίο τρίμηνο του 2023 και 2024, μικρές αρνητικές επιδράσεις στο ΑΕΠ το 2024.

Την ανοδική τους πορεία αναμένεται να διατηρήσουν οι επενδύσεις το δεύτερο μισό του 2023 και το 2024, με τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και του νέου εργαλείου του REPowerEU, ενώ η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από περισσότερους διεθνείς οίκους αξιολόγησης θα

ενισχύσει την εμπιστοσύνη προς την ελληνική οικονομία και θα δημιουργήσει προοπτικές για διεύρυνση της επενδυτικής βάσης

Από την άλλη πλευρά, η διατήρηση της αβεβαιότητας, η μεταβλητότητα στις διεθνείς τιμές ενέργειας και η διαφαινόμενη διατήρηση του υψηλού κόστους χρηματοδότησης για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, είναι οι κύριοι παράγοντες που δύναται να μειώσουν τη δυναμική των επενδύσεων κατά το προσεχές έτος. Το διευρυμένο κόστος παραγωγής, λόγω των υψηλών τιμών των ενεργειακών και άλλων ενδιάμεσων αγαθών, καθώς και η αύξηση των ονομαστικών μισθών, σε συνδυασμό με το υψηλότερο κόστος δανεισμού από το τραπεζικό σύστημα, προβλέπεται να συμπίεσουν σημαντικά τα κέρδη των επιχειρήσεων, μειώνοντας τους διαθέσιμους επενδυτικούς πόρους, οι οποίοι σε συνδυασμό με την αρνητική αποταμίευση των νοικοκυριών κατά τα προηγούμενα έτη, δεν δημιουργούν τον απαραίτητο χώρο για επενδύσεις σε συνδυασμό με ένα βιώσιμο εξωτερικό ισοζύγιο.

Στο σύνολο του 2023 αναμένουμε αύξηση των παγίων επενδύσεων παρόμοια με αυτή του 2022 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος, ωστόσο που μεταφράζεται σε ελαφρά μικρότερη ετήσια μεταβολή. Η μεταβολή αποθεμάτων επιδρά αρνητικά στην τάση των συνολικών επενδύσεων, ωστόσο με φθίνοντα ρυθμό στο δεύτερο μισό του 2023. Συγκεκριμένα, η ετήσια μεταβολή των παγίων επενδύσεων εκτιμάται στο 10,0% για το τρέχον έτος. Στο σύνολο του 2024 αναμένουμε αύξηση των παγίων επενδύσεων μεγαλύτερη από αυτή του 2023 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος, η οποία μεταφράζεται σε παρόμοια ετήσια μεταβολή της τάξης του 10%. Η μεταβολή των αποθεμάτων αναμένεται ίδια με το 2023 σε απόλυτο πραγματικό μέγεθος.

Στο εξωτερικό ισοζύγιο, αναμένουμε μικρή βελτίωση το 2023 και το 2024, με αύξηση του μεριδίου υπηρεσιών στις εξαγωγές και του μεριδίου αγαθών στις εισαγωγές, και σχετική στασιμότητα της εξωστρέφειας. Συγκεκριμένα, η σταδιακή επιβράδυνση της εγχώριας ζήτησης εκτιμάται πως θα συγκρατήσει το ρυθμό μεγέθυνσης των εισαγωγών, ενώ η σταδιακή ενίσχυση του ρυθμού ανάκαμψης των βασικών εμπορικών εταίρων της Ελλάδας θα στηρίξει τις εξαγωγές. Στους πιθανούς κινδύνους συγκαταλέγεται μια άνοδος των διεθνών τιμών ενεργειακών αγαθών προς τα τέλη του 2023 και το 2024, η οποία αναμένεται να λειτουργήσει ανασταλτικά στη μείωση των εισαγωγών, λόγω της εξάρτησης της εγχώριας παραγωγής από ενεργειακά εισαγόμενα αγαθά, καθώς και να ασκήσει αυξητικές πιέσεις στον ήδη υψηλό αποπληθωριστή κυρίως των εξαγωγών.

Λαμβάνοντας υπόψιν τις παραδοχές για το ρυθμό ανάπτυξης της Ευρωζώνης, των τιμών των ενεργειακών και ενδιάμεσων αγαθών, το γενικό κλίμα αβεβαιότητας, και συνεκτιμώντας την ασθενική δυναμική των καθαρών εξαγωγών κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους, εκτιμούμε πως ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εξαγωγών θα διαμορφωθεί στο 3,5% και 2,6% το 2023 και 2024 αντιστοίχως, ενώ ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εισαγωγών θα διαμορφωθεί στο 2,6% και 2,3% το 2023 και 2024 αντιστοίχως, βελτιώνοντας ήπια και τις δύο χρόνιες το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Ως συνέπεια όλων των ανωτέρω, διατηρούμε την προηγούμενη πρόβλεψή μας για ανάκαμψη της εγχώριας οικονομίας κατά 2,4% για το 2023, ενώ εκτιμούμε έναν παρόμοιο ρυθμό ανάπτυξης για το 2024, με αρνητική ωστόσο προοπτική, λόγω των προαναφερθέντων κινδύνων, με κυριότερους την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας και τη διατήρηση του πληθωρισμού και της αβεβαιότητας.

Πίνακας 3.2

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2023 και 2024

(σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ		ΕΕ		ΙΟΒΕ		ΔΝΤ		ΟΟΣΑ	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
ΑΕΠ	2,3%	3,0%	2,4%	1,9%	2,4%	2,4%	2,5%*	2,0%*	2,2%	1,9%
Κατανάλωση	:		:	:	1,6%	1,0%	:		:	
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,5%	1,6%	1,6%	1,4%	2,0%	1,4%	1,1%		1,7%	1,6%
Δημόσια Κατανάλωση	0,3%	-1,3%	-0,2%	-1,4%	0,6%	-1,0%	-3,1%		-0,4%	0,8%
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	8,3%	12,1%	7,2%	6,0%	10,0%	10,0%	10,5%		8,9%	4,4%
Εξαγωγές	2,7%	6,3%	6,5%	5,2%	3,5%	2,6%	5,7%		-0,2%	4,2%
Εισαγωγές	2,2%	4,5%	4,7%	3,8%	2,6%	2,3%	2,5%		6,7%	3,4%
ΕνΔΤΚ (%)	4,0%	2,4%	4,2%	2,4%	4,3%	2,6%	4,1%*	2,8%*	4,5%	2,6%
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	11,2%	10,6%	12,2%	11,8%	11,0%	10,5%	10,8%*	9,3%*	11,2%	10,4%
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	1,1%	2,1%	1,9%	2,5%	:	:	1,0%*	2,0%*	0,7%	1,0%
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	-9,2%	-7,8%	:	:	-6,9%*	-6,0%*	-9,6%	-8,7%

Πηγές: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2024, Οκτώβριος 2023 - European Economic Forecast, Spring 2023, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάιος 2023 - Η Ελληνική Οικονομία 03/23. ΙΟΒΕ, Οκτώβριος 2023 - IMF Country Report No. 22/173, ΔΝΤ, Ιούνιος 2022, *World Economic Outlook, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2023 - Economic Outlook 113, ΟΟΣΑ, Ιούνιος 2023

3.2 Τάσεις σε βασικούς τομείς

- Ενίσχυση βιομηχανικής παραγωγής κατά 0,7% στο οκτάμηνο του 2023 – σημαντικά λιγότερο εκτεταμένη αύξηση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022 (+4,4%).
- Συνεχίζεται η επιτάχυνση στις Κατασκευές, με την παραγωγή να ενισχύεται κατά 17,2% στο πρώτο μισό του 2023, αντί ελαφρώς εντονότερου ρυθμού κατά 21,8% στο 2022. Εντονότερη αύξηση και σε άδειες, με μεγαλύτερο ρυθμό σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα.
- Μείωση 3,5% στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου στο επτάμηνο του 2023 αντί αύξησης κατά 5,1% το 2022. Βελτίωση των προσδοκιών σε όλους τους υποκλάδους στο πρώτο εννεάμηνο του 2023 σε σχέση με το 2022.
- Αύξηση στον κύκλο εργασιών στους περισσότερους υποκλάδους των Υπηρεσιών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023.

Βιομηχανία

Στο οκτάμηνο του 2023, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής αυξήθηκε κατά 0,7%, ρυθμός σημαντικά μικρότερος από αυτόν του 2022 (4,4%). Τον Αύγουστο του 2023, μήνας με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, η παραγωγή μειώθηκε κατά 0,5%, όταν τον ίδιο μήνα του 2022 ο σχετικός δείκτης αυξανόταν κατά 5,1%.

Την ίδια περίοδο, ο γενικός δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία υποχώρησε κατά 6,4%, αντί αύξησης 39,8% στο οκτάμηνο του 2022, υπό την πίεση των διεθνών τιμών ενέργειας. Η μείωση των τιμών στο γενικό δείκτη προήλθε αποκλειστικά από την εγχώρια αγορά (-5,1% αντί +37,9% το 2022) καθώς οι τιμές των εξαγωγών ενισχύθηκαν σημαντικά (+45,8% αντί ηπιότερης αύξησης κατά 14,7% το 2022).

Ως εκ των παραπάνω, την τελευταία περίοδο με τα διαθέσιμα στοιχεία (Ιαν. – Ιούλ. 2023) ο δείκτης κύκλου εργασιών της βιομηχανίας υποχώρησε κατά 3,7%, όταν το 2022 ο δείκτης αυξανόταν κατά 40,1%.

Παράλληλα, στο επτάμηνο του 2023, η βιομηχανική παραγωγή στην Ευρωζώνη μειώθηκε κατά 0,8%, αντί αύξησης κατά 1,8% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Επιπλέον, τον Ιούλιο του 2023, η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά 0,3%, σε συνέχεια εντονότερης κάμψης ένα χρόνο νωρίτερα (-1,3%).

Στους βασικούς τομείς της ελληνικής βιομηχανίας, στο οκτάμηνο του 2023 η παραγωγή περιορίστηκε στην παροχή Ηλεκτρικού ρεύματος (-11,5% αντί αύξησης κατά 3,2 την ίδια περίοδο του 2022) και στην Παροχή Νερού (-0,7% αντί -1,9% το 2022). Αντίθετα, αύξηση σημειώθηκε στην παραγωγή των Ορυχείων (7,9% αντί -8,7% πέρσι) καθώς και τη Μεταποίηση (+4,0% σε σχέση με +5,4% το 2022).

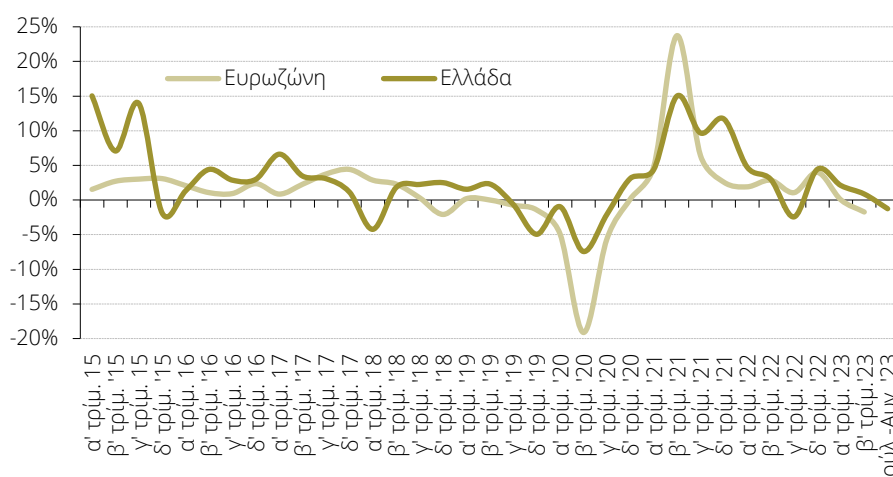
Στη Μεταποίηση, άνοδος της παραγωγής σημειώθηκε σε 13 από τους 26 κλάδους. Μεταξύ των κλάδων με τη μεγαλύτερη σημασία για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή Φαρμάκων ενισχύθηκε 24,8% από επίσης άνοδο 10,0% ένα έτος πριν. Η παραγωγή στα Βασικά Μέταλλα μειώθηκε κατά 1,3% (αντί +6,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2022), ενώ στα Τρόφιμα η παραγωγή βελτιώθηκε με ρυθμό ελαφρώς ηπιότερο σε σχέση με ένα έτος πριν (4,8% αντί 6,4%).

Ανάμεσα στους υπόλοιπους κλάδους της Μεταποίησης, έντονα ανοδικά κινήθηκε η παραγωγή στη βιομηχανία Δερμάτινων Ειδών (22,7% αντί 6,6% το 2022), η κατασκευή Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (10,6% αντί 13,7% πέρυσι) και η κατασκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων (+8,6% αντί σημαντικά ισχυρότερης αύξησης κατά 40,5%, ένα έτος πριν). Αντίθετα, στους κλάδους με τη μεγαλύτερη μείωση στην παραγωγή συγκαταλέγεται η κατασκευή Ειδών Ένδυσης (-8,8% αντί αύξησης 16,6% το 2022), οι Εκτυπώσεις (-7,8% αντί αύξησης 28,1%) και η παραγωγή Ηλεκτρολογικού Εξοπλισμού (-5,3% αντί αύξησης κατά 21,9%).

Στις κύριες ομάδες βιομηχανικών κλάδων, η παραγωγή περιορίσθηκε στην Ενέργεια (-5,9% αντί -1,8% το 2022) και στα Ενδιάμεσα Αγαθά (-1,1% αντί +3,8%). Αντίθετα, αύξηση καταγράφεται στα Μη Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά (7,8% αντί +7,1%), στα Διαρκή Αγαθά (5,7% αντί 22,4%) και στα Κεφαλαιουχικά (4,8% αντί 3,9% το 2022).

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Αύξηση του γενικού δείκτη κατά 0,7% στο οκτάμηνο. Σημαντικά χαμηλότερα σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2022 (4,4%). Αρνητική μεταβολή το δίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου.

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Κατασκευές

Στο πρώτο μισό του 2023, ο δείκτης παραγωγής στον τομέα Κατασκευών ενισχύθηκε κατά 17,2% σε συνέχεια αύξησης κατά 21,8% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Στο β' τρίμηνο του έτους, ο δείκτης εξακολουθεί να ενισχύεται σε σχέση με πέρυσι, αλλά με μικρότερο ρυθμό (10,9% αντί 27,5%).

Κατά το δεύτερο τρίμηνο στην Ευρωζώνη (20 Κράτη μέλη), ο δείκτης παραγωγής στις Κατασκευές δε μεταβάλλεται σε σχέση με το αντίστοιχο β' τρίμηνο του 2022 (0,0%). Στο σύνολο του εξαμήνου ωστόσο, η παραγωγή βελτιώνεται οριακά (0,2% αντί 4,3% πέρυσι).

Στην Ελλάδα, στις επιμέρους κατασκευαστικές δραστηριότητες, στο πρώτο εξάμηνο του 2023 η παραγωγή Οικοδομικών έργων ενισχύθηκε κατά 20,4% σε συνέχεια αύξησης 18,1% την ίδια

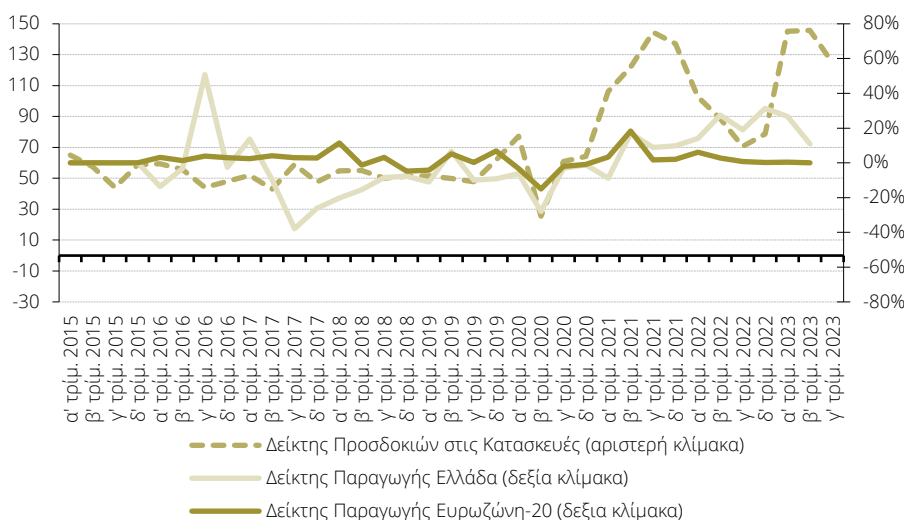
περίοδο του 2022. Επιπλέον, ο δείκτης έργων Πολιτικού Μηχανικού ενισχύθηκε κατά 15,0% ρυθμός μειωμένος σε σχέση με αυτόν του 2022 (+24,5%).

Την ίδια περίοδο, στα επιμέρους στοιχεία της οικοδομικής δραστηριότητας, οι άδειες αυξήθηκαν κατά 11,6% (αντί +1,4 το 2022), ενώ οι νέες οικοδομές είναι μεγαλύτερες σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022, τόσο σε όρους επιφάνειας (15,0%) όσο και σε όρους όγκου (+15,9%).

Σημειώνεται ωστόσο, πως οι επιχειρηματικές προσδοκίες του τομέα, οι οποίοι διαμορφώθηκαν σε ιστορικά υψηλά επίπεδα στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2023 (145 μονάδες), στο τρίτο τρίμηνο εμφανίζουν κάμψη που ξεπέρασε τις 20 μονάδες.

Διάγραμμα 3.5

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Ενίσχυση του δείκτη παραγωγής στο πρώτο εξάμηνο (17,2%) –αύξηση και στην οικοδομική δραστηριότητα (11,6%) με μεγαλύτερες κατασκευές. Κάμψη προσδοκιών στο γ' τρίμηνο.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, IOBE

Λιανικό Εμπόριο

Ο δείκτης όγκου στο Λιανικό εμπόριο στο επτάμηνο του 2023 μειώθηκε κατά 3,5%, αντί αύξησης 5,1% το 2022. Ο όγκος εργασιών ενισχύθηκε σε 4 από τους 8 υποκλάδους. Η μεγαλύτερη άνοδος σημειώθηκε στα Έπιπλα και Ηλεκτρικά Είδη (8,2% σε συνέχεια της αύξησης 10,5% ένα έτος πριν), στα Πολυκαταστήματα (5,8% αντί 5,4% το 2022) και στην Ένδυση/Υπόδηση (2,7% αντί 3,9% πέρυσι). Μικρότερη αύξηση σημειώθηκε στις πωλήσεις Τροφίμων (0,8% αντί -1,1%). Αντίθετα, μείωση του όγκου πωλήσεων καταγράφεται στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (-5,4% σε συνέχεια κάμψης -1,8% ένα έτος πριν), στα Φάρμακα (-4,7% αντί αύξησης 13,1%) και στα Καύσιμα (-1,1% αντί -11,8% πέρυσι).

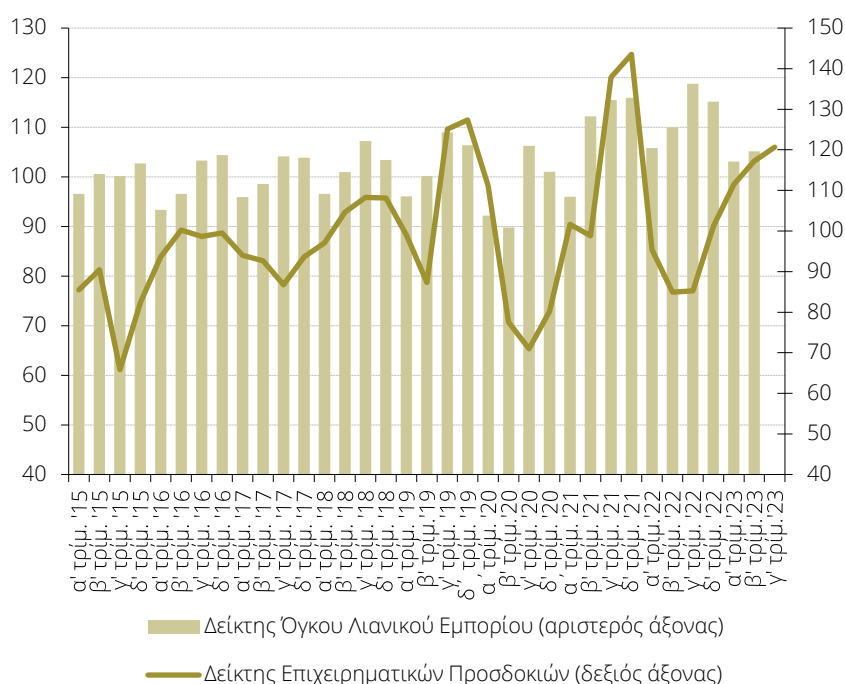
Οι προσδοκίες στον τομέα του Λιανικού εμπορίου στο εννεάμηνο του 2023 ανακάμπτουν σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Ο σχετικός σωρευτικός δείκτης ενισχύθηκε κατά 24,8 μονάδες αντί μείωσης κατά 5,1 μονάδες στην αντίστοιχη περίοδο του 2022.

Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, οι προσδοκίες βελτιώθηκαν σε όλους τους υποκλάδους του Λιανικού Εμπορίου. Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφηκε στα Τρόφιμα-Ποτά (45,5 μονάδες αντί μείωσης κατά 8,4 μονάδες την αντίστοιχη περίοδο του 2022), στα Πολυκαταστήματα (+38,0 μονάδες αντί αύξησης 6,4 το 2022), στα Υφάσματα - Ένδυση (αύξηση 20,2 μονάδες σε συνέχεια ανόδου 7,7 μονάδες πέρυσι) και στα Οχήματα (18,8 αντί -12,5 μονάδες ένα έτος πριν). Η μικρότερη αύξηση σημειώθηκε στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (βελτίωση 12,3 μονάδες, αντί 9,4 το 2022).

Διάγραμμα 3.6

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Μείωση στον όγκο του λιανικού εμπορίου στο επτάμηνο του 2023 (-3,5% αντί +5,1% το 2022). Ανακάμπτουν οι προσδοκίες ως και το γ' τρίμηνο.

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, IOBE

Πίνακας 3.3

Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				
	Ιαν.- Ιούλ. 2021	Ιαν.- Ιούλ. 2022	Ιαν.- Ιούλ. 2023	Μεταβολή 2022/2021	Μεταβολή 2023/2022
Γενικός Δείκτης	104.2	109.5	105.7	10.2%	-3.5%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	108.8	112.6	110.0	10.5%	-2.3%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	112.7	110.6	104.6	-1.8%	-5.4%
Πολυκαταστήματα	83.9	88.7	93.5	5.8%	5.4%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	79.9	82.7	82.4	3.4%	-0.4%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	84.5	83.6	84.3	-1.1%	0.8%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	135.5	153.3	146.1	13.1%	-4.7%
Ένδυση-Υπόδηση	104.8	108.9	111.8	3.9%	2.7%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	131.2	145.0	157.0	10.5%	8.2%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	127.1	148.6	151.9	16.9%	2.2%

Ειδικότερα, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα - Οχήματα στο τρίτο τρίμηνο του 2023 διαμορφώθηκε στις 127,5 μονάδες, υψηλότερα κατά 16% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2022, και κοντά στα επίπεδα της περιόδου 2018-2019. Το ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων κατέγραψε σημαντική βελτίωση, επιστρέφοντας σε θετικό πρόσημο, στις 36 μονάδες, έναντι -17 μονάδων το 2022, με τριπλασιασμό του ποσοστού όσων εκτιμούσαν αυξημένες πωλήσεις, ξεπερνώντας το 50%, και πτώση των επιχειρήσεων που δήλωναν μειωμένες πωλήσεις στο τρέχον διάστημα. Στο σκέλος των αποθεμάτων το ισοζύγιο παραμένει αρνητικό αλλά με ισχυρές σταθεροποιητικές τάσεις, ένδειξη ομαλοποίησης στις εφοδιαστικές αλυσίδες. Οι παραγγελίες επίσης σταθεροποιούνται, με το ισοζύγιο να επιστρέφει σε οριακά θετικό έδαφος, καθώς διαμορφώθηκε στις 3 μονάδες, έναντι -13 το 2022, με το 85% να θεωρεί ότι οι παραγγελίες θα παραμείνουν σταθερές. Το ισοζύγιο για τις προσδοκίες πωλήσεων έγινε θετικό, στις 18 μονάδες, έναντι -15 το 2022, με σημαντική πτώση του ποσοστού των επιχειρήσεων που αναμένουν μείωση πωλήσεων. Στο σκέλος της απασχόλησης παράλληλα με την ισχυροποίηση των σταθεροποιητικών τάσεων, αυξήθηκε το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι οι θέσεις απασχόλησης θα ενισχυθούν. Οι τιμές αναμένεται να συνεχίσουν να αυξάνονται το επόμενο διάστημα, με το 51% των επιχειρήσεων να αναμένει αύξηση, έναντι 61% το 2022.

Πίνακας 3.4

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν. - Σεπ. 2021	Ιαν. - Σεπ. 2022	Ιαν. - Σεπ. 2023	Μεταβ. 2022/2021	Μεταβ. 2023/2022
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	70.8	62.4	107.9	-8.4	45.5
Υφάσματα-Ενδυση-Υπόδηση	88.3	96.0	116.2	7.7	20.2
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	89.7	99.1	111.4	9.4	12.3
Οχήματα-Ανταλλακτικά	120.3	107.8	126.6	-12.5	18.8
Πολυκαταστήματα	64.1	70.5	108.5	6.4	38.0
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	96.7	91.6	116.4	-5.1	24.8

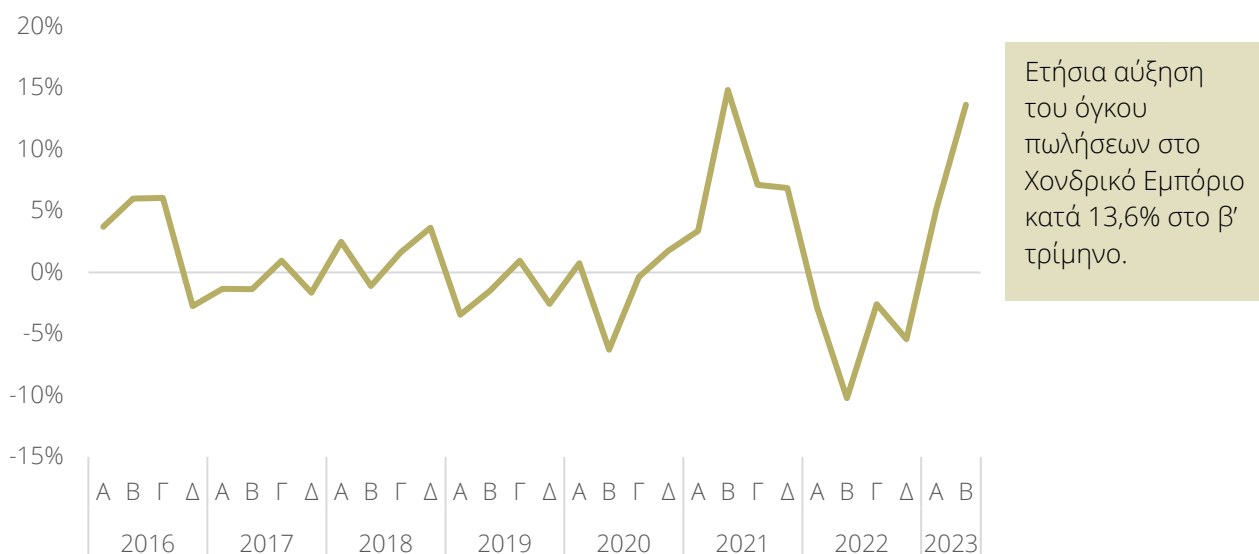
Πηγή: IOBE

Χονδρικό εμπόριο

Στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, ο δείκτης κύκλου όγκου εργασιών στο Χονδρικό εμπόριο αυξήθηκε 13,6%, όταν ένα έτος νωρίτερα περιοριζόταν κατά 10,2%. Ο δείκτης κύκλου εργασιών, ο οποίος ενσωματώνει και την επίδραση των τιμών, μειώθηκε την ίδια περίοδο κατά 1,7%, όταν την αντίστοιχη περίοδο του 2022 ενισχυόταν 23,4%.

Διάγραμμα 3.7

Εξέλιξη του Δείκτη Όγκου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Στο πρώτο εξάμηνο του 2023, ο κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες ενισχύθηκε σε έντεκα από τους δεκατρείς κλάδους σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022.

Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις υπηρεσίες άλλων Επαγγελματικών και Επιστημονικών δραστηριοτήτων (31,9% αντί -6,8% το 2022), στις υπηρεσίες Αρχιτεκτόνων (25,9% αντί -13,2%) και στις υπηρεσίες Πληροφορικής (22,% αντί 0,5% πέρσι). Έπονται οι υπηρεσίες Παροχής Προστασίας

(16,6% αντί 6,3%) και οι Εκδοτικές δραστηριότητες (10,2% έναντι 22,4%). Οι υπηρεσίες Παροχής Πληροφόρησης διεύρυναν τον κύκλο εργασιών τους κατά 9,6% (αντί 21,3% πέρσι), ενώ αντίστοιχη αύξηση σημειώθηκε και στις υπηρεσίες Διαφήμισης (8,4% σε σχέση με ηπιότερη βελτίωση της τάξης του 1,4%) και στις υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών (6,3% αντί -1,7%)

Αντίθετα, μείωση του κύκλου εργασιών σε σχέση με πρώτο εξάμηνο του 2022 καταγράφεται στις υπηρεσίες σχετικές με τις Ταχυμεταφορών (-4,7% αντί εντονότερης κάμψης 12,9%) και στις υπηρεσίες Απασχόλησης (-1,7% αντί 14,5% ένα έτος πριν).

Σύμφωνα με τις πρόσφατες τάσεις στους πρόδρομους δείκτες από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, των οποίων οι τιμές αφορούν στο εννεάμηνο του 2023, οι προσδοκίες υποχώρησαν σε έναν από τους τέσσερις εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών. Παρόλα αυτά, ο γενικός δείκτης του τομέα περιορίσθηκε κατά 0,3 μονάδες αντί αύξησης κατά 3,8 μονάδων την αντίστοιχη περίοδο του 2022.

Αναλυτικότερα, οι προσδοκίες μειώνονται κατά 4,7 μονάδες στις διάφορες υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (αντί αύξησης κατά 13,8 μονάδες ένα έτος πριν). Αντίθετα, βελτίωση των προσδοκιών καταγράφεται στην Πληροφορική (+5,4 μονάδες αντί +9,7 ένα έτος νωρίτερα), στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά γραφεία (+7,0 μονάδες αντί 27,5 πέρσι) και στους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (+6,0 μονάδες αντί -6,9 μονάδες την αντίστοιχη περίοδο του 2022).

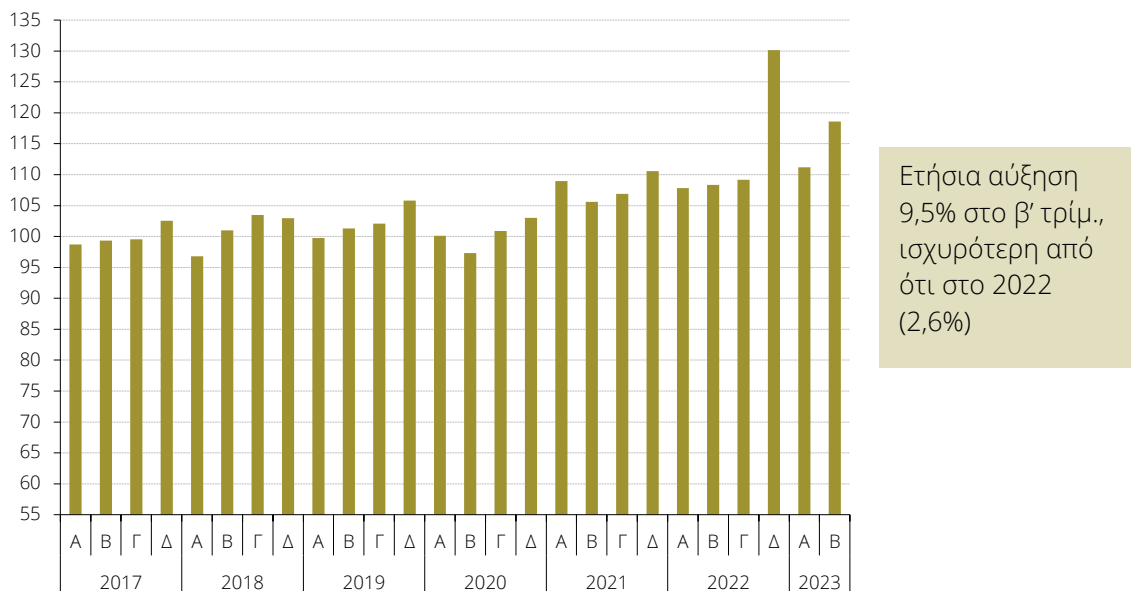
Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (2000-2010=100)

	Ιαν. - Σεπτ. 2021	Ιαν. - Σεπτ. 2022	Ιαν. - Σεπτ. 2023	Μεταβ. 2022/2021	Μεταβ. 2023/2022
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	97.9	125.4	132.4	27.5	7
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	118.5	111.6	117.6	-6.9	6
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	100.2	114	109.3	13.8	-4.7
Πληροφορική	88.8	98.5	103.9	9.7	5.4
Σύνολο Υπηρεσιών	104.8	108.6	108.3	3.8	-0.3

Διάγραμμα 3.8

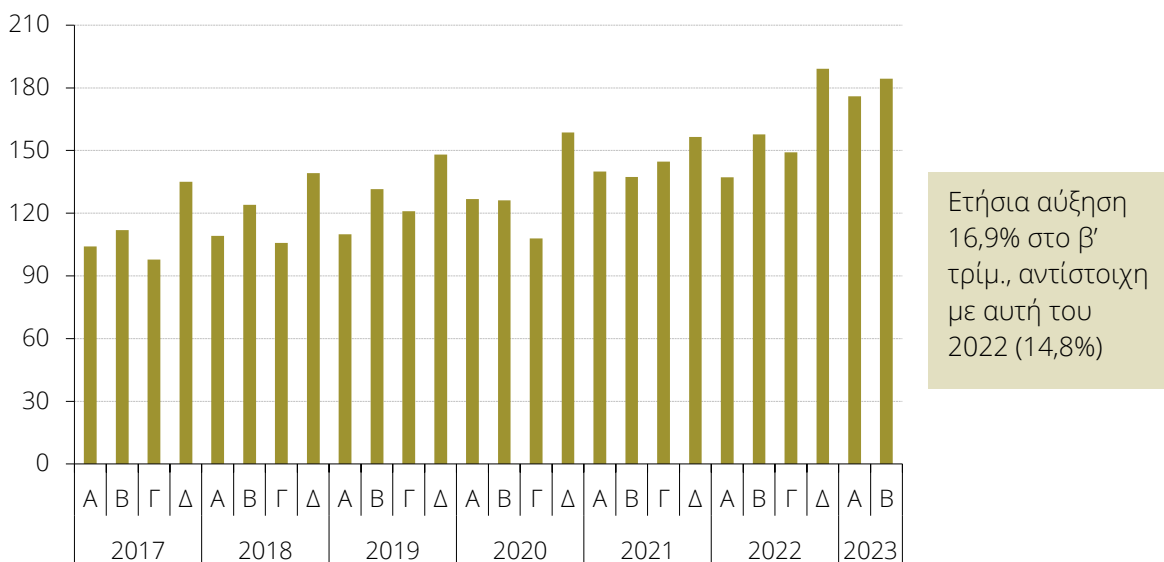
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

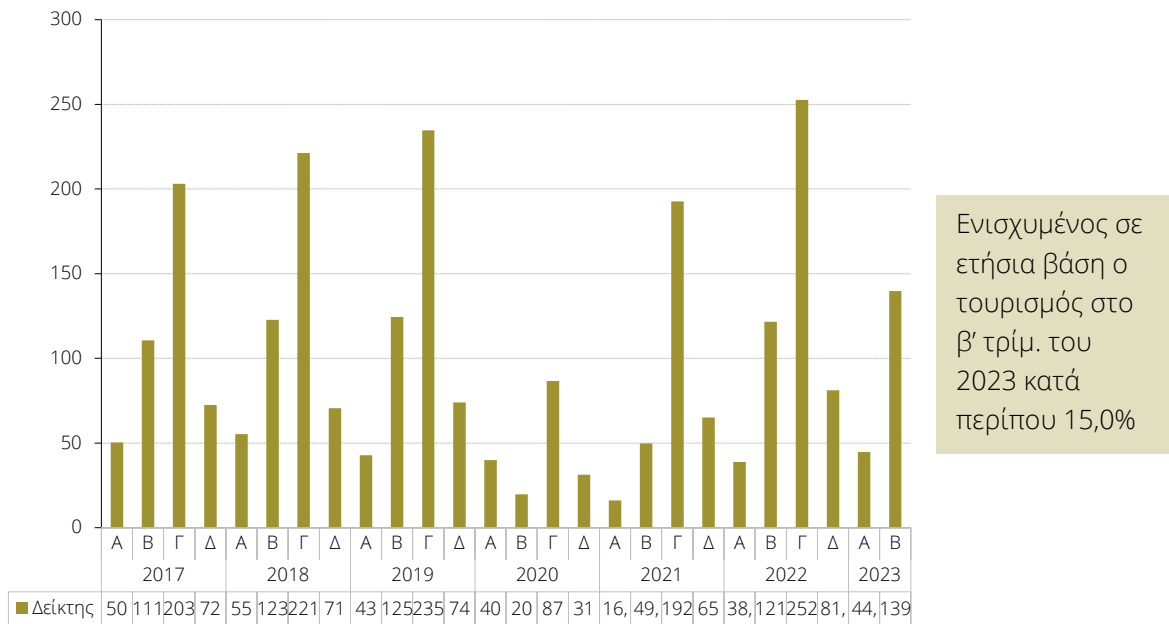

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

3.3 Εξωτερικό Ισοζύγιο

Α. Ανάλυση εξαγωγών και εισαγωγών από εθνικούς λογαριασμούς

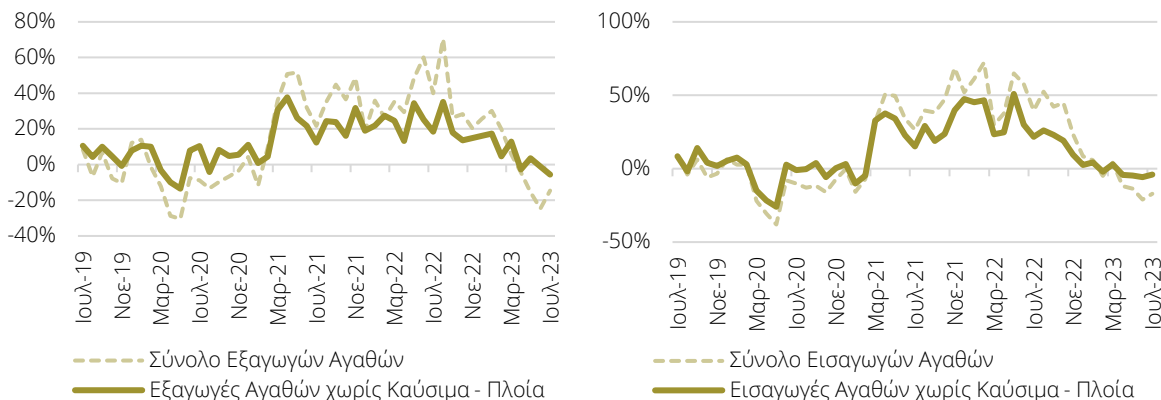
- Υποχώρηση εξαγωγών προϊόντων σε ονομαστικούς όρους στο επτάμηνο του 2023, με ρυθμό 3,1% και άνοδος των εξαγωγών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (+3,8%).
- Υποχώρηση των εισαγωγών το διάστημα Ιανουάριος-Ιούλιος 2023, κατά 9,7% σε τρέχουσες τιμές, καθώς διαμορφώθηκαν σε €47,6 δισεκ., από €20,2 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα.
- Μείωση ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου σε σχέση με το 2022 κατά 19,7%, σε €16,5 δισεκ.
- Άνοδος στις κατηγορίες προϊόντων, για Βιομηχανικά προϊόντα και Αγροτικά προϊόντα και μείωση για Καύσιμα, Πρώτες ύλες και Είδη & Συναλλαγές μη Ταξινομημένα σε Κατηγορίες.
- Άνοδος της ζήτησης από τις χώρες της Ευρωζώνης (+3,3% ή +€400,6 εκατ.), και υποχώρηση από τις χώρες της Μ.Ανατολής & Β.Αφρικής (-10,9% ή €438,1 εκατ.) και της Ασίας (-11,6% ή €171,5 εκατ.).

Οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2023 στα €29,8 δισεκ., έναντι €30,7 δισεκ. πριν ένα χρόνο, σημειώνοντας υποχώρηση 3,1%, σε τρέχουσες τιμές. Εξαιρουμένων των εξαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 3,8%, στα €21,0 δισεκ., από €20,2 δισεκ. το 2022. Οι εισαγωγές αγαθών κατέγραψαν υποχώρηση το επτάμηνο του 2023, κατά 9,7% σε τρέχουσες τιμές, και διαμορφώθηκαν σε €47,6 δισεκ., από €52,2 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Εξαιρουμένων των εισαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εισαγωγές μειώθηκαν κατά 2,1%, στα €34,9 δισεκ., από €35,6 δισεκ. το 2022. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου προϊόντων, το εμπορικό έλλειμμα διαμορφώθηκε €4,0 δισεκ. χαμηλότερα από ότι το 2022 (-19,7%), στα €16,5 δισεκ., από €20,6 δισεκ. Ακολούθως, η αξία των εξαγωγών προϊόντων της ελληνικής οικονομίας το επτάμηνο του 2023 αντιστοιχούσε στο 64,3% των εισαγωγών της, ενώ ένα έτος νωρίτερα έφθανε το 59,9%.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα ενισχύθηκαν κατά 22,8% σε τρέχουσες τιμές την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023, στα €6,3 δισεκ., από €5,1 δισεκ. το 2022. Στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε ονομαστική μείωση, κατά 18,3%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €9,0 δισεκ., από €11,0 δισεκ. το 2022. Οι εξαγωγές των δύο συγκεκριμένων κατηγοριών αντιστοιχούν φέτος στο 51,3% της αξίας των εγχώριων εξαγωγών προϊόντων, από 52,5% ένα χρόνο νωρίτερα. Οι εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων ήταν οριακά ενισχυμένες το επτάμηνο του 2023 (+0,6%), με την αξία τους να αγγίζει τα €13,2 δισεκ., από €13,1 δισεκ. το 2022. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από την άνοδο που σημειώθηκε στις εξαγωγές για Χημικά προϊόντα και συναφή, κατά 3,1%, με αποτέλεσμα από €3,6 δισεκ. να φτάσουν τα €3,7 δισεκ. Επίσης, αύξηση εξαγωγών παρουσίασαν τα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών, κατά 10,0%, στα €3,0 δισεκ. από €2,7 δισεκ., ενώ παράλληλα, αυξήθηκαν οι εξαγωγές στα Διάφορα Βιομηχανικά Είδη (+4,0%, στα €2,0 δισεκ.). Αντίθετα, υποχώρηση της διεθνούς ζήτησης σημειώθηκε για τα Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, κατά 8,3%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €4,4 δισεκ.

Διάγραμμα 3.11

Συνολικές εξαγωγές-εισαγωγές προϊόντων και εξαγωγές-εισαγωγές προϊόντων χωρίς καύσιμα-πλοία (τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία: IOBE

Οι εξαγωγές εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων διαμορφώθηκαν την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2023 στα €21,0 δισεκ., 3,8% υψηλότερα από το 2022. Οι εισαγωγές εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων διαμορφώθηκαν την ίδια περίοδο στα €34,9 δισεκ., 2,1% χαμηλότερα από το 2022.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών προϊόντων ανά γεωγραφική περιοχή, διευρύνθηκαν στο επτάμηνο του 2023 προς τις χώρες της Ευρωζώνης, κατά 3,3%, προσεγγίζοντας τα €12,4 δισεκ., από €12,0 δισεκ. το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022. Προς την ΕΕ συνολικά σημειώθηκε ετήσια αύξηση 3,5% ή €580,2 εκατ., με τις εξαγωγές προς αυτή την περιφέρεια να φθάνουν τα €17,1 δισεκ., από €16,5 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημειώθηκε διεύρυνσή τους προς την Γαλλία κατά 22,7%, από €979,6 εκατ. σε €1,2 δισεκ., και προς την Γερμανία, κατά 1,9%, από τα €2,07 δισεκ. σε €2,11 δισεκ. Αύξηση παρουσίασαν οι εξαγωγές αγαθών προς το σημαντικότερο προορισμό, την Ιταλία, κατά 8,6%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε €3,4 δισεκ. το 2023 από €3,2 δισεκ. το 2022.

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 3,9% ή €179,6 εκατ., φθάνοντας τα €4,7 δισεκ., η Βουλγαρία εξακολούθησε να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, με αύξηση των εκροών προϊόντων προς αυτή σε σχέση με το 2022 κατά 12,7% ή €243,2 εκατ. Ανοδικές και καθοδικές τάσεις σημειώθηκαν προς δύο άλλες χώρες οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, τη Ρουμανία (+1,5% ή €14,6 εκατ. στα €1,0 δισεκ.) και την Πολωνία -3,1% ή €18,2 εκατ., στα €564,4 εκατ. αντίστοιχα.

Πίνακας 3.6

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές, Ιανουάριος – Ιούλιος (εκατ. €)*

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		%ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2023	2022	23/22	2023	2022
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	6.261,6	5.099,9	22,8%	21,0%	16,6%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	4.420,1	3.997,6	10,6%	14,9%	13,0%
Ποτά και Καπνός	781,0	616,1	26,8%	2,6%	2,0%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	1.060,5	486,2	118,1%	3,6%	1,6%
ΠΡΩΤΕΣ ΎΛΕΣ	975,5	1.087,5	-10,3%	3,3%	3,5%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	975,5	1.087,5	-10,3%	3,3%	3,5%
ΚΑΥΣΙΜΑ	8.990,8	11.006,3	-18,3%	30,2%	35,8%
Ορυκτά. Καύσιμα. Λιπαντικά κ.λπ.	8.990,8	11.006,3	-18,3%	30,2%	35,8%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	13.167,6	13.084,3	0,6%	44,3%	42,6%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	3.711,5	3.598,9	3,1%	12,5%	11,7%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	4.438,2	4.839,0	-8,3%	14,9%	15,8%
Μηχανήματα και Υλικά Μεταφορών	2.972,4	2.679,1	10,9%	10,0%	8,7%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	2.045,6	1.967,3	4,0%	6,9%	6,4%
ΛΟΙΠΑ	354,8	426,0	-16,7%	1,2%	1,4%
Είδη & Συναλλαγές μη Ταξινομημένα σε Κατηγορίες	354,8	426,0	-16,7%	1,2%	1,4%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	29.750,4	30.704,1	-3,1%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΠΣΕ-ΚΕΕΜ

Υποχώρηση της ζήτησης ελληνικών εξαγωγών σημειώθηκε προς τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, κατά 10,1%, από €5,8 δισεκ. το 2022 σε €5,3 δισεκ. ένα χρόνο μετά. Αυτή εκδηλώθηκε πρωτίστως από την Τουρκία, προς την οποία οι εξαγωγές μειωθήκαν κατά 8,5%, από €1,3 δισεκ. σε €1,2 δισεκ., και δευτερευόντως από το Γιβραλτάρ, με μείωση κατά 25,6%, από τα €801,6 εκατ. το 2022 στα €596,6 εκατ. ένα χρόνο μετά.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής κινήθηκαν καθοδικά, κατά 7,9%, από €1,6 δισεκ. το επτάμηνο του 2022 σε €1,5 δισεκ. το 2023, κυρίως λόγω της υποχώρησης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ κατά 10,5%, από €1,3 δισεκ. το 2022 σε €1,2 δισεκ. το 2023. Οριακή μείωση παρουσίασαν οι εξαγωγές προς τον Καναδά, κατά 1,0% ή 1,6 εκατ. στα €148,1 εκατ. και αύξηση προς το Μεξικό (+28,2%).

Μείωση κατά 7,9% εμφάνισαν την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2023 οι εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €223,5 εκατ. από €242,6 εκατ. το 2022. Η μείωση των εξαγωγών προς τις χώρες της συγκεκριμένης περιοχής οφείλεται κυρίως στην υποχώρηση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από τον Παναμά, κατά 26,8%, που διαμόρφωσε την αξία τους στα €92,0 εκατ. από €125,7 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Υποχώρηση για τις εξαγωγές και προς τις Μπαχάμες (-22,6% ή -€11,8 εκατ.).

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής επίσης παρουσίασαν μείωση, κατά 10,9 %, στα €3,6 δισεκ. από €4,0 δισεκ., κυρίως λόγω της κατακόρυφης μείωσης των εξαγωγών προς την Τυνησία (-75,1%), όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν το επτάμηνο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2023 στα €99,1 εκατ., έναντι €397,8 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα, αλλά και προς τον Λίβανο (-5,0%), όπου υποχώρησαν κατά €46,3 εκατ. το 2023 σε σχέση με το 2022 και άγγιξαν τα €885,0 εκατ. Προς δύο επίσης σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς στη Μέση Ανατολή, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 11,2%, στα €228,1 εκατ., ενώ αντίθετα προς τη Σαουδική Αραβία οι εξαγωγές υποχώρησαν κατά 33,7%, στα €242,5 εκατ. Με αφορμή την πρόσφατη πολεμική αναταραχή στο Ισραήλ, αξίζει να σημειωθεί ότι η συνολική αξία των

εξαγωγών αγαθών προς το Ισραήλ και τον Λίβανο στο σύνολο του 2022 άγγιξε τα €2,4 δισεκ., εκ των οποίων τα €850 εκατ. προς το Ισραήλ.

Ομοίως, κάθοδος της ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, προς τις οποίες οι εξαγωγές μειώθηκαν το επτάμηνο του 2023 κατά 11,6%, στα €1,3 δισεκ. από €1,5 δισεκ. το 2022. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην μείωση των εξαγωγών κατά 60,6% προς τη Σιγκαπούρη, από €184,8 εκατ. το 2022 στα €72,8 εκατ. το 2023. Αντιθέτως, σημειώθηκε μικρή άνοδος της ζήτησης από την Κίνα (+1,5%, στα €219,0 εκατ. από €215,6 εκατ. το 2022).

Μειωμένη, κατά 26,1%, ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους στο επτάμηνο του 2023 να διαμορφώνεται στα €121,5 εκατ. από €164,4 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Η μείωση προήλθε από την παρόμοια σε κατεύθυνση τάση προς την Αυστραλία, προς την οποία οι εξαγωγές μειώθηκαν με ρυθμό 22,3% και διαμορφώθηκαν στα €111,5 εκατ. από €143,6 εκατ. το προηγούμενο έτος. Ομοίως, μείωση σημειώθηκε και προς την Νέα Ζηλανδία (-52,1%).

Ανακεφαλαιώνοντας, η υποχώρηση των εξαγωγών προϊόντων της Ελλάδας την περίοδο Ιανουάριος-Ιούλιος 2023 κατά 3,1% σε τρέχουσες τιμές, προήλθε από την μείωση των πετρελαιοειδών (-18,3%), των πρώτων υλών (-10,3%) και των ειδών και συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες (-16,7%). Η μείωση της αξίας των ελληνικών εξαγωγών σχετίζεται σε ένα βαθμό με την υποχώρηση των ενεργειακών τιμών και σε ένα άλλο βαθμό με την επιβράδυνση που παρατηρείται στην παγκόσμια οικονομία. Οι πέντε πρώτες χώρες με την μεγαλύτερη ζήτηση των ελληνικών προϊόντων να είναι η Ιταλία, η Βουλγαρία, η Γερμανία, η Κύπρος και η Ισπανία. Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές υποχώρησαν μειώνοντας το έλλειμα στο εμπορικό ισοζύγιο στα €16,5 δισεκ. (-19,7%). Οι πέντε χώρες με τον μεγαλύτερο μερίδιο εισαγωγών προϊόντων για το επτάμηνο του 2023 είναι η Γερμανία, η Κίνα, η Ιταλία, η Ολλανδία και το Ιράκ. Οι ελληνικές εξαγωγές αλλά και εισαγωγές αναμένεται να επηρεαστούν το επόμενο διάστημα τόσο από τις καταστροφικές πυρκαγιές αλλά και πλημμύρες, οι οποίες έπληξαν τη γεωργική και τη ζωική παραγωγή της χώρας.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές ανά προορισμό, Ιανουάριος- Ιούλιος 2023 (εκατ. €)*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
	2023	2022	23/22
Ε.Ε. (27)	17.124,6	16.544,3	3,5%
Ευρωζώνη	12.395,5	11.994,9	3,3%
G7	9.469,5	9.130,0	3,7%
Βόρεια Αμερική	1.452,9	1.572,7	-7,6%
Χώρες BRICS	451,0	564,3	-20,1%
Μ.Ανατολή & Β.Αφρική	3.593,7	4.031,8	-10,9%
Ωκεανία	121,5	164,4	-26,1%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	223,5	242,6	-7,9%
Ασία	1.300,8	1.472,3	-11,6%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΠΣΕ-ΚΕΕΜ

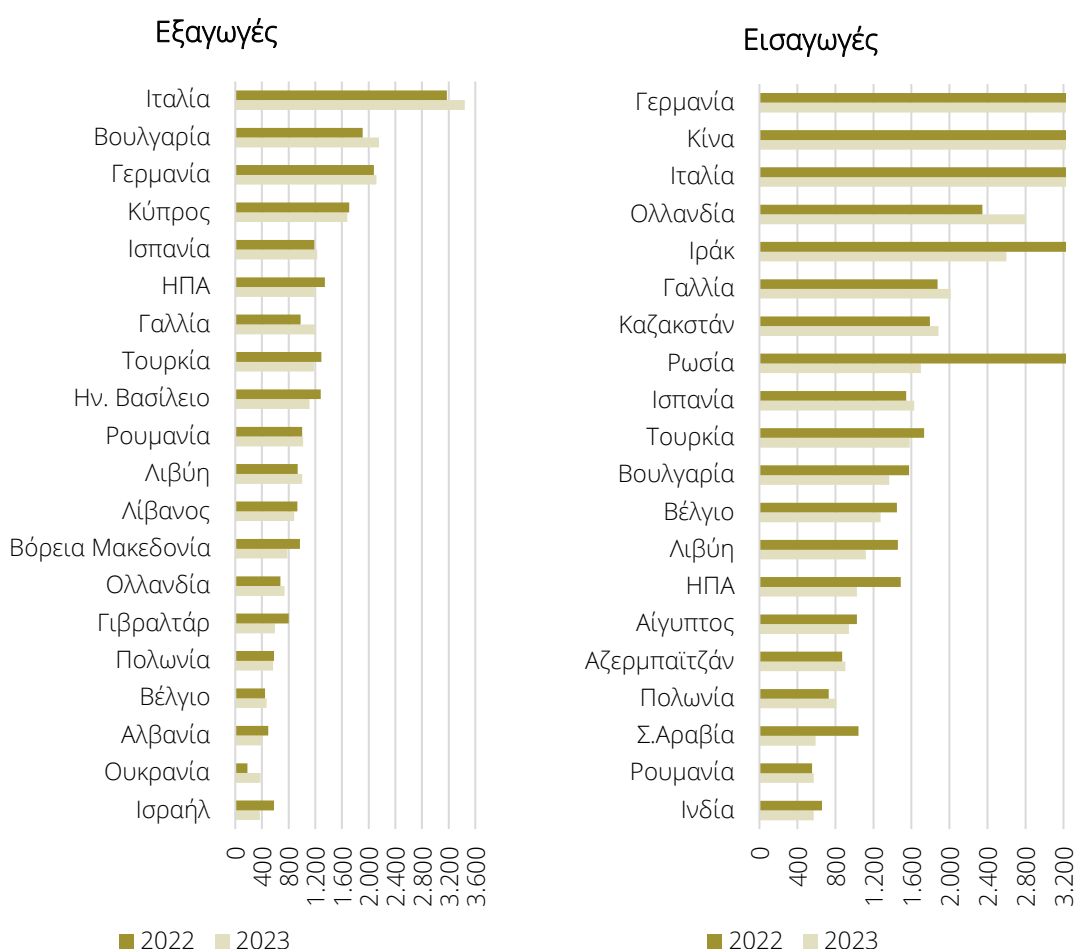

Πέρα από τους στόχους εξισορρόπησης του εξωτερικού ισοζυγίου και αύξησης της εξωστρέφειας, η πρόσφατη ενεργειακή κρίση και οι εξάρσεις γεωπολιτικής έντασης ανέδειξαν τη σημασία της διαφοροποίησης των εμπορικών ροών. Η διαφοροποίηση των εμπορικών ροών, τόσο γεωγραφική όσο και κλαδική, προσφέρει μεγαλύτερη ανθεκτικότητα σε εξωγενείς διαταραχές. Το ειδικό πλαίσιο 3.3 παρουσιάζει την πρόσφατη εξέλιξη του βαθμού κλαδικής συγκέντρωσης των εμπορικών ροών σε Ελλάδα και Ευρωζώνη.

Διάγραμμα 3.12

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις ελληνικές εξαγωγές-εισαγωγές προϊόντων, Ιανουάριος – Ιούλιος 2023 (εκατ. €, τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., ΠΣΕ-ΚΕΕΜ. Επεξεργασία: IOBE

Μεγαλύτερη αύξηση εξαγωγών προϊόντων το επτάμηνο του 2023 σε απόλυτους όρους προς την Ιταλία (+€272,2 εκατ.). Μεγαλύτερη πτώση προς την Τυνησία (-€298,7 εκατ.). Το μερίδιο της Ιταλίας στις εξαγωγές παραμένει το υψηλότερο. Μεγαλύτερη αύξηση εισαγωγών το ίδιο διάστημα του 2023 σε απόλυτους όρους από την Ολλανδία (+€457,0 δισεκ.), μεγαλύτερη μείωση από την Ρωσία (-€2,8 δισεκ.).

Ειδικό Πλαίσιο ενότητας 3.3

Βαθμός συγκέντρωσης ελληνικών εξαγωγών αγαθών πριν και μετά την κρίση, σύγκριση με ΕΕ

Η οικονομική κρίση που βίωσε η χώρα τα προηγούμενα χρόνια οφειλόταν στα μεγάλα ελλείμματα, ειδικά στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου αγαθών, τα οποία αν και παραμένουν ακόμη και σήμερα, είναι σημαντικά βελτιωμένα συγκριτικά με εκείνα της περιόδου προ της οικονομικής κρίσης. Η χώρα βελτίωσε το εμπορικό ισοζύγιό της όχι μόνον στον κλάδο των πετρελαιοειδών που έγινε περισσότερο εμφανές τα τελευταία χρόνια, αλλά και σε όλους τους κλάδους της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Προς την κατεύθυνση αυτή, ήταν κυρίως οι εξαγωγές αγαθών που οδήγησαν στη μείωση των εμπορικών ελλειμμάτων της χώρας.

Πέρα από τους στόχους εξισορρόπησης του εξωτερικού ισοζυγίου και αύξησης της εξωστρέφειας, η πρόσφατη ενεργειακή κρίση και οι εξάρσεις γεωπολιτικής έντασης ανέδειξαν τη σημασία της διαφοροποίησης των εμπορικών ροών. Η διαφοροποίηση, τόσο γεωγραφική όσο και κλαδική, προσφέρει μεγαλύτερη ανθεκτικότητα σε εξωγενείς διαταραχές, όπως η μεταβλητότητα στις διεθνείς τιμές ενέργειας ή η επιδείνωση στις διπλωματικές σχέσεις με συγκεκριμένες χώρες.

Στόχος της ανάλυσης είναι να διερευνηθεί (α) Ο βαθμός συγκέντρωσης ελληνικών εξαγωγών αγαθών πριν και μετά την κρίση σε σύγκριση με την Ευρωζώνη. (β) Ο βαθμός συγκέντρωσης ελληνικών εισαγωγών αγαθών πριν και μετά την κρίση σε σύγκριση με την Ευρωζώνη (γ) η συνολική αξία εμπορικών ροών αγαθών πριν και μετά την κρίση χρέους (δ) το μερίδιο των τριών 1-ψήφιων κατηγοριών προϊόντων με την υψηλότερη αξία εξαγωγών (εισαγωγών) προς τη συνολική αξία των εξαγωγών (εισαγωγών). Η ανάλυση των δεικτών πραγματοποιείται σε δύο διαφορετικές χρονικές στιγμές, η πρώτη αφορά το 2008, πριν το ξέσπασμα της ελληνικής οικονομικής κρίσης, και το 2022 ως το πλέον πρόσφατο έτος με διαθέσιμα στοιχεία.

Η ανάλυση επικεντρώνεται στους κλάδους με βάση την Τυποποιημένη Ταξινόμηση του Διεθνούς Εμπορίου, SITC για τις στατιστικές εξωτερικού εμπορίου (αξία και όγκος εξαγωγών και εισαγωγών προϊόντων) που επιτρέπει τις διεθνείς συγκρίσεις εμπορευμάτων και βιομηχανικών προϊόντων. Ειδικότερα εξετάζουμε τις βασικές (1-ψήφιες) κατηγορίες που είναι: (0) Τρόφιμα και ζώα ζωντανά, (1) Ποτά & καπνός, (2) Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα, (3) Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ., (4) Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης, (5) Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.), (6) Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη, (7) Μηχανήματα & υλικό μεταφορών, (8) Διάφορα βιομηχανικά είδη, (9) Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες.

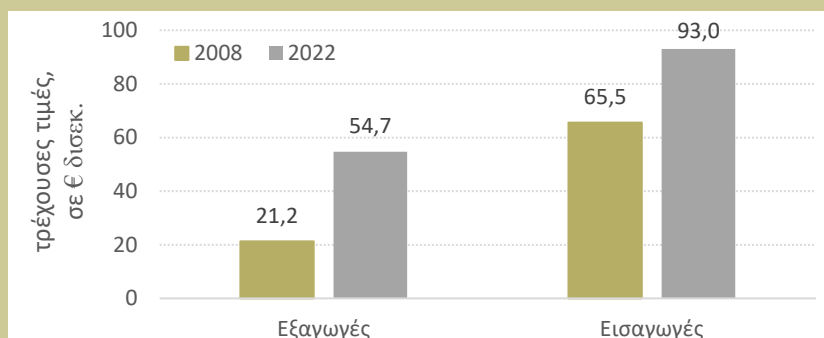
Η δυναμική των εξαγωγών της χώρας μετά την κρίση αποτυπώνεται στο Διάγραμμα Π.3.3.1. Η συνολική αξία των ελληνικών εξαγωγών σε τρέχουσες τιμές, από €21,2 δισεκ το 2008, υπερτριπλασιάστηκε το 2022 καθώς πλησίασε τα €66 δισεκ.. Από την άλλη πλευρά οι εισαγωγές παρουσίασαν σωρευτική αύξηση της τάξης του 70% σε τρέχουσες τιμές καθώς από €54,7 δισεκ. το 2008 διαμορφώθηκαν στα €93,0 δισεκ. το 2022.

Μεταξύ των κλάδων με το μεγαλύτερο ονομαστικό μερίδιο εξαγωγών, την μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασαν οι εξαγωγές καυσίμων που από το 21,6% το 2008 των συνολικών εξαγωγών προϊόντων στην προ κρίσης περίοδο, αυξήθηκαν το 2022 στο 36,8% υπό την επίδραση και της ανόδου των διεθνών τιμών ενέργειας. Υποχώρηση σημείωσαν τα βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη καθώς από το 21,3% το 2008 αντιστοιχούσαν στο 14,8% των συνολικών εξαγωγών το 2022 ενώ

μικρότερη υποχώρηση σημείωσαν οι εξαγωγές τροφίμων και ζώων ζωντανών την ίδια περίοδο, καθώς το μερίδιό τους από το 14,3% υποχώρησε στο 12,7% το 2022.

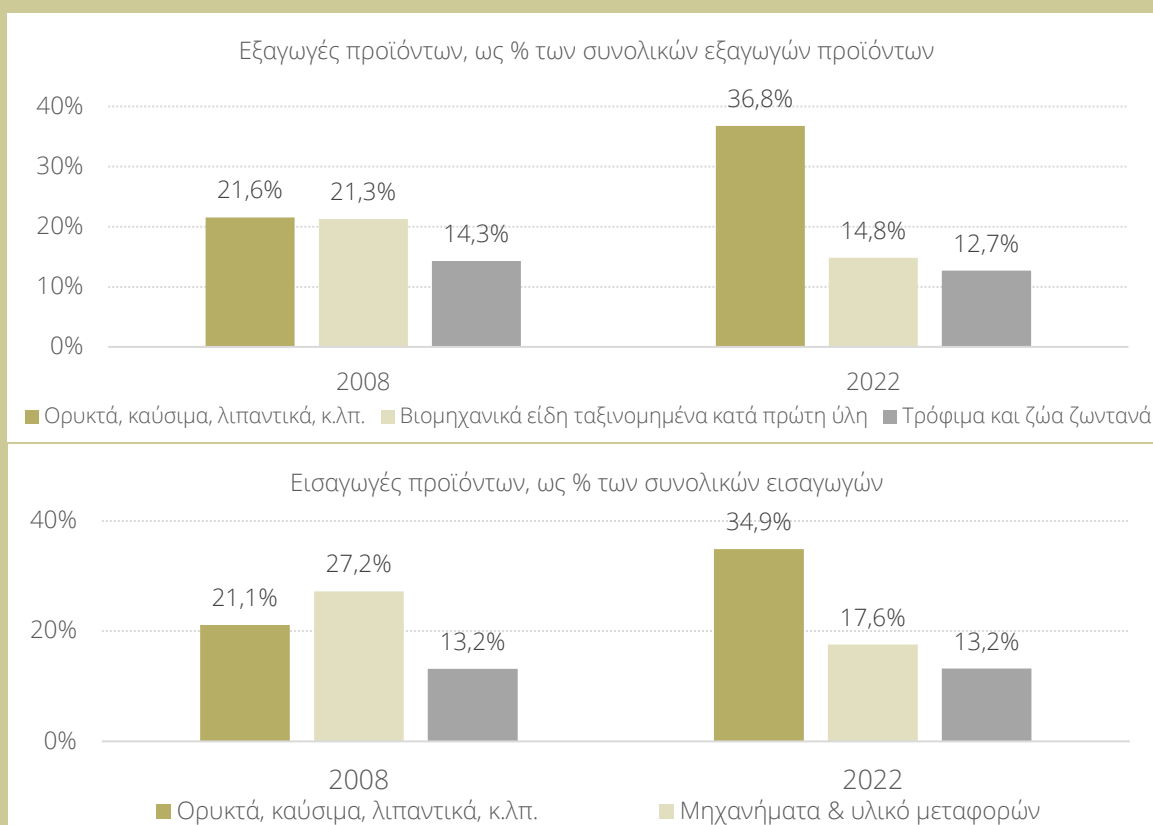
Διάγραμμα Π.3.3.1. Συνολική αξία εμπορικών ροών αγαθών πριν και μετά την κρίση χρέους, Ελλάδα, σε τρέχουσες τιμές

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Όσον αφορά τις εισαγωγές σε κλάδους με το μεγαλύτερο ονομαστικό μερίδιο αξίας, την μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασαν τα καύσιμα που από το 21,1% των συνολικών εισαγωγών στην προ κρίσης περίοδο, το 2022 αύξησαν το μερίδιό τους στο 34,9%. Υποχώρηση σημείωσαν τα μηχανήματα και το υλικό μεταφορών καθώς από το 27,2% των συνολικών εισαγωγών το 2008 βρέθηκαν στο 17,6% των συνολικών εισαγωγών το 2022 ενώ καμία μεταβολή διατηρώντας το μερίδιό τους στο 13,2% για τις εισαγωγές χημικών προϊόντων.

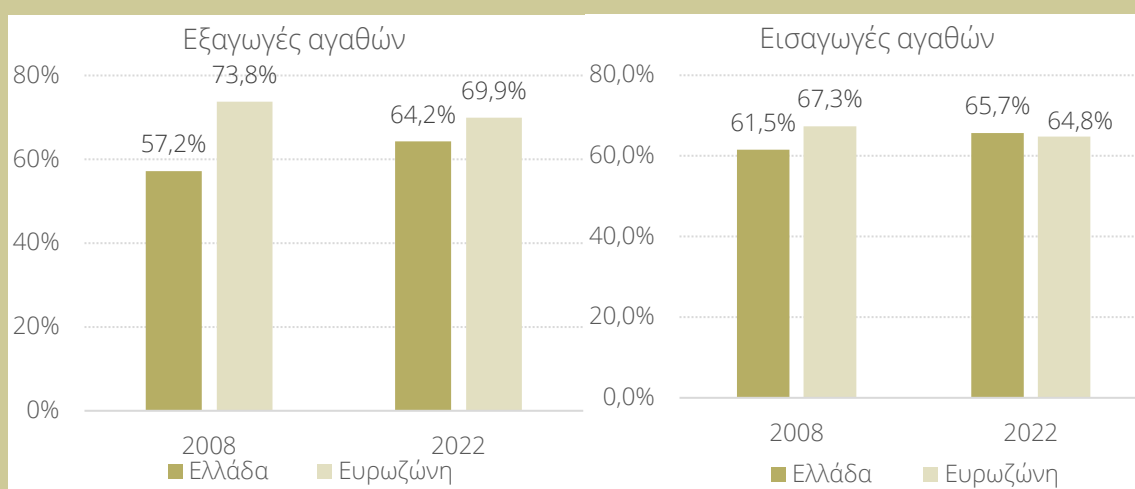
Διάγραμμα Π.3.3.2. Τρεις 1-ψήφιες κατηγορίες (SITC) προϊόντων με το μεγαλύτερο μερίδιο αξίας εμπορικών ροών, σε τρέχουσες τιμές

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Στη συνέχεια υπολογίζεται ο βαθμός συγκέντρωσης εξαγωγών προϊόντων ως το άθροισμα των μεριδίων των τριών πρώτων σε ονομαστική αξία κλάδων σε Ελλάδα και ΕΖ προς το σύνολο των εξαγωγών προϊόντων σε Ελλάδα και ΕΖ αντίστοιχα. Αντίστοιχα, εξετάζονται τα αθροιστικά μερίδια των εισαγωγών των τριών πρώτων σε ονομαστική αξία κλάδων σε Ελλάδα και ΕΖ ως προς τις συνολικές εισαγωγές αγαθών. Ο βαθμός συγκέντρωσης εξαγωγών προϊόντων στην Ελλάδα παρουσιάζει αυξητική τάση από 57,2% το 2008 στο 64,2% το 2022 παραμένοντας σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτόν της ΕΖ. Αντίθετα ο βαθμός συγκέντρωσης εξαγωγών προϊόντων στην ΕΖ υποχωρεί από το 73,8% το 2008 στο 69,9% το 2022. Ο βαθμός συγκέντρωσης των εισαγωγών προϊόντων στην Ελλάδα από το 61,5% το 2008 αυξήθηκε στο 65,7% ξεπερνώντας αυτόν της ΕΖ (64,8%), ο οποίος σημείωσε υποχώρηση από 67,3% το 2008.

Διάγραμμα Π.3.3.3. Βαθμός συγκέντρωσης εμπορικών ροών σε Ελλάδα και ΕΖ, 2008 και 2022

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Σημείωση: Ο βαθμός συγκέντρωσης υπολογίζεται ως το αθροιστικό μερίδιο των τριών 1-ψήφιων κατηγοριών προϊόντων με την υψηλότερη ονομαστική αξία εξαγωγών (εισαγωγών) προς τη συνολική ονομαστική αξία των εξαγωγών (εισαγωγών) προϊόντων.

Συμπερασματικά, οι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας με το μεγαλύτερο μερίδιο εξαγωγών σε όρους ονομαστικής αξίας το 2008 πριν την οικονομική κρίση χρόνια αλλά και το 2022 είναι τα τρόφιμα, τα καύσιμα και τα βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη. Για την ΕΖ οι τρεις πρώτες κατηγορίες προϊόντων είναι τα χημικά προϊόντα, τα βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη και τα μηχανήματα και υλικό μεταφορών. Οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών παρουσιάζουν μεγαλύτερο βαθμό διαφοροποίησης σε κατηγορίες προϊόντων από τον μέσο όρο στην ΕΖ. Από την πλευρά των εισαγωγών στην Ελλάδα οι κατηγορίες που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μερίδιο είναι τα καύσιμα, τα χημικά προϊόντα και τα μηχανήματα και το υλικό μεταφορών. Οι κατηγορίες με το μεγαλύτερο μερίδιο στην ΕΖ σε όρους ονομαστικής αξίας για τα έτη 2008 και 2022 είναι τα καύσιμα, τα βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη και τα μηχανήματα και το υλικό μεταφορών. Οι ελληνικές εισαγωγές αγαθών παρουσιάζουν μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης σε επιμέρους κατηγορίες προϊόντων από τον μέσο όρο στην ΕΖ. Ο βαθμός συγκέντρωσης των ελληνικών εμπορικών ροών σε επιμέρους κατηγορίες προϊόντων έχει αυξηθεί μετά την κρίση, σε αντίθεση με τον βαθμό συγκέντρωσης των εμπορικών ροών της Ευρωζώνης, ο οποίος μειώθηκε την περίοδο 2008-2022.

B. Ισοζύγιο πληρωμών

- Στο πρώτο 7μηνο του 2023, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) εμφάνισε μειωμένο έλλειμμα σε σύγκριση με το 2022, στα €7,0 δισεκ., έναντι €10,6 δισεκ.
- Σημαντική διόρθωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών και αύξηση στο πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών και δευτερογενών εισοδημάτων.

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Ιανουάριος - Ιούλιος 2023

Στο πρώτο 7μηνο του 2023, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) εμφάνισε έλλειμμα €7,0 δισεκ., μειωμένο κατά €3,6 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022 (€10,6 δισεκ.). Η διόρθωση προήλθε από τη σημαντική μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών και την αύξηση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών και δευτερογενών εισοδημάτων, ενώ έλλειμμα δημιουργήθηκε στο ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων.

Αναλυτικά, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών διαμορφώθηκε στα €18,0 δισεκ. στο διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου 2023, μειωμένο κατά €3,4 δισεκ. σε σύγκριση με το 2022, παραμένοντας όμως σε υψηλό επίπεδο (κοντά στα επίπεδα του 2009). Οι εξαγωγές είναι μειωμένες στα €29,5 δισεκ., (-€883 εκατ.)⁸, με την κατηγορία των λοιπών αγαθών να καταγράφει αύξηση κατά €649 εκατ., ενώ η μείωση προήλθε από τις εξαγωγές καυσίμων (-€1,6 δισεκ.). Οι εισαγωγές αγαθών περιορίστηκαν στα €47,5 δισεκ. (-€4,3 δισεκ.), έπειτα από το υψηλό επίπεδο του 2022 (€51,8 δισεκ.) λόγω πληθωρισμού. Η μείωση προήλθε από την κατηγορία καυσίμων, με πτώση €3,8 δισεκ., ενώ στα λοιπά αγαθά η μείωση ήταν σχετικά περιορισμένη (-€550 εκατ.). Η διόρθωση του ισοζυγίου καυσίμων καλύπτει το 65% του μειωμένου ισοζυγίου αγαθών, και διαμορφώθηκε το 2023 στα -€4,2 δισεκ., έναντι €6,4 δισεκ. το 2022, ενώ το ισοζύγιο λοιπών αγαθών βελτιώθηκε κατά €2,0 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών ενισχύθηκε στο πρώτο 7μηνο του έτους στα €10,9 δισεκ., έναντι €9,9 δισεκ. Οι συνολικές εισπράξεις από Υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €26,3 δισεκ., αυξημένες κατά €875 εκατ. σε σύγκριση με το 2022, ενώ οι πληρωμές ανήλθαν στα €15,4 δισεκ., με μείωση κατά €169 εκατ. Οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες ενισχύθηκαν σημαντικά στο πρώτο 7μηνο κατά €1,7 δισεκ. και διαμορφώθηκαν σε €10,3 δισεκ., στο υψηλότερο καταγεγραμμένο επίπεδο για αυτό το χρονικό διάστημα από το 2002. Οι μεταφορικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €11,9 δισεκ., με πτώση κατά €1,5 δισεκ., σε σύγκριση με το 2022, ενώ οι εισπράξεις από λοιπές υπηρεσίες έφτασαν τα €4,1 δισεκ., με αύξηση κατά €601 εκατ. Οι πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες αυξήθηκαν στα €1,4 δισεκ. (+€317 εκατ.), οι πληρωμές για μεταφορικές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά €685 εκατ., στα €10,1 δισεκ. ενώ οι πληρωμές λοιπών υπηρεσιών έφτασαν τα €3,9 δισεκ., με αύξηση κατά 5%.

Το Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων μετατράπηκε σε έλλειμμα το 2023 στα €1,4 δισεκ. στο πρώτο 7μηνο του 2023, έναντι πλεονάσματος €522 εκατ. το 2022. Οι εισπράξεις ενισχύθηκαν στα €5,7 δισεκ., με αύξηση κατά 36%, και οι πληρωμές διπλασιάστηκαν στα €7,0 δισεκ. Βασική αιτία

⁸ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, σε τρέχουσες τιμές, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

για την αύξηση των πληρωμών είναι η επέκταση της κατηγορίας πληρωμών για επενδύσεις (κέρδη, μερίσματα, τόκοι) κατά €3,6 δισεκ.

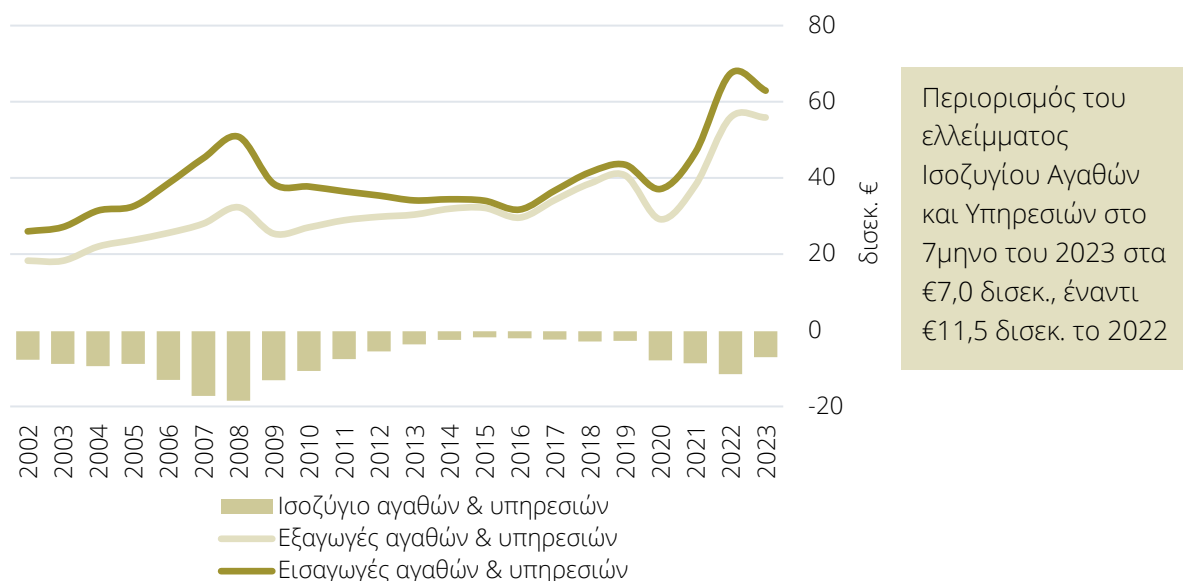
Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων επεκτάθηκε σημαντικά το 2023, στα €1,4 δισεκ., έναντι €404 εκατ. το 2022, λόγω της εκταμίευσης της δεύτερης δόσης από το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility - RRF) τον Ιανουάριο, ωστόσο μετά τον Απρίλιο καταγράφεται αρνητική μεταβολή, αντισταθμίζοντας εν μέρει την αύξηση αυτή. Έτσι, οι εισπράξεις ενισχύθηκαν στα €3,8 δισεκ. (€464 εκατ.), ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν στα €2,4 δισεκ. (-€515 εκατ.).

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Κεφαλαίων⁹ διαμορφώθηκε στα €1,9 δισεκ. στο πρώτο 7μηνο του 2023, έναντι €2,0 δισεκ. το 2022, με αύξηση εισπράξεων στα €2,1 δισεκ., και μείωση πληρωμών στα €2998 εκατ. Τέλος, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων, που αντανάκλα τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν ελλειμματικό, στα €5,2 δισεκ., έναντι €8,6 δισεκ. το 2022.

Διάγραμμα 3.13

Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (Ιανουάριος – Ιούλιος), 2002-2023

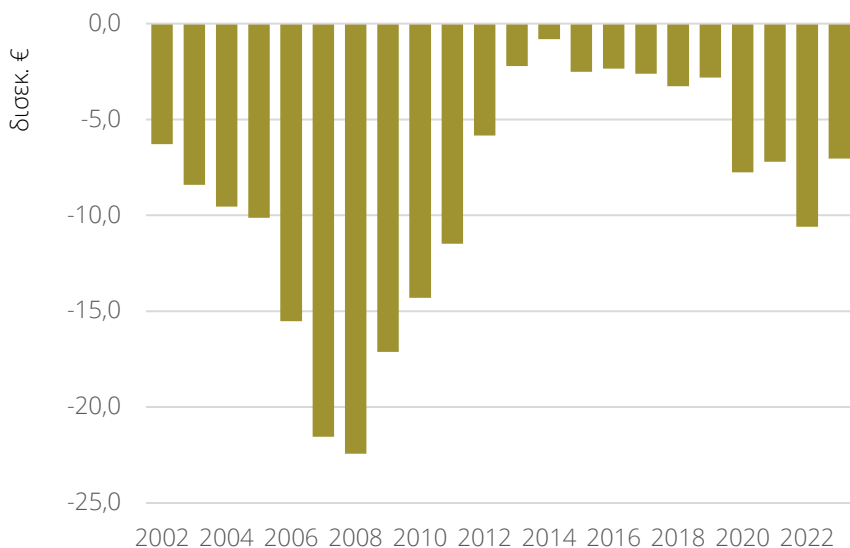
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

⁹ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

Διάγραμμα 3.14

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Ιούλιος), 2002-2023

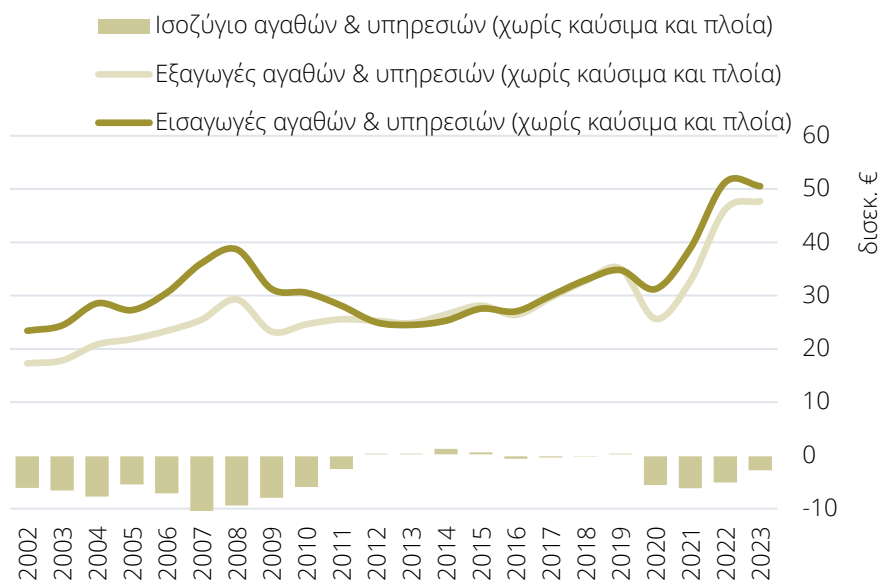

Στα €7,0 δισεκ. το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών στο πρώτο 7μηνο του 2023, έναντι €10,6 δισεκ. το 2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 3.15

Εισαγωγές-Εξαγωγές αγαθών & υπηρεσιών χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Ιούλιος), 2002-2023

Συρρίκνωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών χωρίς καύσιμα και πλοία στα €2,8 δισεκ., από €5,1 δισεκ. το 2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών διαμορφώθηκε σε έλλειμμα €3,7 δισεκ. στο πρώτο 7μηνο του 2023, έναντι ελλείμματος €7,4 δισεκ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από άμεσες επενδύσεις από το εξωτερικό αυξήθηκαν κατά €318 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους (επενδύσεις μη κατοίκων στη χώρα) ενισχύθηκαν κατά €2,6 δισεκ.

Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €5,1 δισεκ, όπως και οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους (+€5,1 δισεκ.), λόγω της απόδοσης των τοποθετήσεων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια και στις δύο κατηγορίες.

Στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού μειώθηκαν κατά €2,4 δισεκ., κυρίως λόγω της μείωσης κατά €4,4 δισεκ. των επενδύσεων σε καταθέσεις και repos, κινήσεις οι οποίες αντισταθμίστηκαν εν μέρει από τη στατιστική προσαρμογή από την έκδοση τραπεζογραμμάτων, ενώ οι υποχρεώσεις μειώθηκαν κατά €105 εκατ. Τέλος, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου του 2023 στα €12,2 δισεκ., έναντι €11,0 δισεκ. το 2022.

Πίνακας 3.8

Ισοζύγιο Πληρωμών (εκατ. €)

		Ιανουάριος – Ιούλιος			Ιούλιος		
		2021	2022	2023	2021	2022	2023
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-7.208,6	-10.597,8	-7.030,5	415,1	962,7	827,5
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-8.621,4	-11.523,0	-7.037,4	114,0	729,8	1.679,0
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 – I.A.2)	-13.279,3	-21.421,5	-17.980,4	-2.352,9	-3.099,2	-2.621,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-2.442,3	-6.367,2	-4.161,9	-672,3	-1.161,0	-567,3
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-10.837,0	-15.054,3	-13.818,5	-1.680,7	-1.938,3	-2.053,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-31,4	-83,5	-46,4	-1,3	-21,6	-26,9
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-13.247,9	-21.338,0	-17.934,0	-2.351,6	-3.077,6	-2.594,3
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-10.805,7	-14.970,7	-13.772,1	-1.679,4	-1.916,6	-2.027,0
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	21.756,5	30.426,6	29.543,6	3.489,7	4.876,6	4.175,3
	Καύσιμα	5.299,5	9.619,8	8.010,2	803,0	1.631,0	1.104,0
	Πλοία (πωλήσεις)	63,6	72,5	150,2	9,9	11,6	10,3
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	16.393,4	20.734,3	21.383,1	2.676,7	3.234,1	3.061,1
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	35.035,9	51.848,1	47.524,0	5.842,6	7.975,9	6.796,5
	Καύσιμα	7.741,8	15.987,0	12.172,2	1.475,2	2.791,9	1.671,2
	Πλοία (αγορές)	95,0	156,0	196,6	11,2	33,2	37,2
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	27.199,0	35.705,1	35.155,2	4.356,1	5.150,7	5.088,1
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 – I.B.2)	4.657,9	9.898,5	10.943,1	2.467,0	3.829,1	4.300,2
I.B.1	Εισπράξεις	16.323,3	25.456,8	26.331,9	4.640,0	6.235,2	6.549,2
	Ταξιδιωτικό	3.481,9	8.584,6	10.321,1	2.288,0	3.601,7	4.146,2
	Μεταφορές	9.568,7	13.340,4	11.878,5	1.691,1	2.011,7	1.718,1
	Λοιπές υπηρεσίες	3.272,7	3.531,7	4.132,3	660,9	621,9	685,0
I.B.2	Πληρωμές	11.665,3	15.558,2	15.388,8	2.173,0	2.406,1	2.249,0
	Ταξιδιωτικό	454,5	1.062,8	1.379,6	129,1	192,1	261,4
	Μεταφορές	7.679,5	10.827,3	10.142,6	1.477,0	1.619,4	1.393,4
	Λοιπές υπηρεσίες	3.531,3	3.668,2	3.866,6	566,8	594,7	594,2
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 – I.Γ.2)	1.115,6	521,6	-1.375,4	-368,3	-331,5	-658,6
I.Γ.1	Εισπράξεις	4.559,2	4.148,4	5.659,6	465,5	450,2	701,9
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	113,6	132,0	123,2	16,5	19,5	15,9
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	1.823,1	1.694,6	2.947,0	307,6	302,1	594,2
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	2.622,5	2.321,7	2.589,4	141,3	128,5	91,8
I.Γ.2	Πληρωμές	3.443,6	3.626,8	7.035,0	833,7	781,7	1.360,5
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	727,2	872,1	769,6	108,0	129,9	108,0
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	2.383,2	2.283,0	5.933,6	705,9	618,1	1.216,4
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	333,2	471,7	331,9	19,9	33,7	36,1
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 – I.Δ.2)	297,2	403,6	1.382,3	669,3	564,4	-193,0
I.Δ.1	Εισπράξεις	2.486,2	3.297,9	3.761,6	915,5	914,8	169,5
	Γενική κυβέρνηση	1.621,9	2.258,9	2.239,1	794,8	790,5	30,6
	Λοιποί τομείς	864,3	1.039,0	1.522,5	120,7	124,3	138,9
I.Δ.2	Πληρωμές	2.188,9	2.894,3	2.379,3	246,2	350,4	362,5
	Γενική κυβέρνηση	1.372,0	1.988,3	1.339,1	112,6	190,9	204,5
	Λοιποί τομείς	817,0	906,0	1.040,2	133,6	159,5	158,0
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 – II.2)	665,9	1.962,6	1.851,7	-48,4	475,7	-39,8
II.1	Εισπράξεις	1.309,0	2.422,1	2.149,4	28,8	490,8	13,9
	Γενική κυβέρνηση	1.045,3	1.897,0	1.640,3	19,9	382,0	8,4
	Λοιποί τομείς	263,6	525,1	509,1	8,9	108,8	5,5
II.2	Πληρωμές	643,0	459,5	297,6	77,2	15,1	53,7
	Γενική κυβέρνηση	2,6	4,2	4,1	0,4	0,6	0,6
	Λοιποί τομείς	640,4	455,3	293,5	76,8	14,5	53,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	-6.542,6	-8.635,3	-5.178,7	366,7	1.438,4	787,7
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	-5.324,7	-7.368,0	-3.750,9	539,2	1.198,4	1.064,3
III.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-2.672,8	-3.414,8	-2.275,8	-505,2	776,9	-972,8
	Απαιτήσεις	737,9	1.127,2	318,0	-48,2	731,3	-373,1
	Υποχρεώσεις	3.410,6	4.541,9	2.593,8	457,1	-45,6	599,7
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	11.905,1	8.207,8	47,6	2.024,7	1.640,9	-2.764,8
	Απαιτήσεις	14.801,4	10.472,9	5.131,5	1.654,7	397,9	-655,8
	Υποχρεώσεις	2.896,3	2.265,2	5.083,9	-370,1	-1.243,0	2.109,0
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-14.168,3	-9.688,9	-2.266,7	-1.040,3	-1.170,2	4.666,1
	Απαιτήσεις	2.450,2	-1.893,8	-2.371,4	680,8	-48,3	-755,9
	Υποχρεώσεις	16.618,5	7.795,1	-104,8	1.721,1	1.121,9	-5.422,0
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-1.423,1	-1.615,6	135,5	-152,3	-153,8	-111,3
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-388,8	-2.472,1	743,9	60,0	-49,3	135,8
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II – III + IV=0)	1.217,9	1.267,3	1.427,8	172,5	-240,0	276,6
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***				9.393	10.962	12.203

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση – Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση – Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συναλλαγματικών διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραπεζικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συναλλάγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

3.4 Αγορά εργασίας

- Μείωση του ποσοστού ανεργίας το β' τρίμ. του 2023 στο 11,2% από 12,4% το β' τρίμ. του 2022.
- Η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν κυρίως αποτέλεσμα της ενίσχυσης της απασχόλησης (+69,3 χιλ.) και λιγότερο της μείωσης του αριθμού των ανέργων (-58,3 χιλ.).
- Το ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων στον ιδιωτικό τομέα το οκτάμηνο του 2023 ήταν θετικό κατά 280,8 χιλ. θέσεις εργασίας έναντι θετικού ισοζυγίου κατά 237,2 χιλ. θέσεις εργασίας το οκτάμηνο του 2022.
- Μεγαλύτερη άνοδος της απασχόλησης το β' τρίμ. 2023 σε Μεταφορά-Αποθήκευση (+26,0 χιλ. απασχολούμενοι), Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+14,8 χιλ.), Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές δραστηριότητες (+14,6 χιλ.), Τουρισμός (+12,7 χιλ.).
- Ισχυρότερη πτώση της απασχόλησης σε Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (-25,1 χιλ. απασχολούμενοι) και σε Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία (-10,9 χιλ.).
- Αύξηση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους το β' τρίμ. του 2023 κατά 4,3% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο του 2022.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας β' τρίμ. του 2023 περιορίστηκε κατά 1,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 11,2% από το 12,4% το ίδιο τρίμηνο του 2022. Την ίδια περίοδο ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε στους 533,3 χιλ. από τους 591,6 χιλ. παρουσιάζοντας μείωση κατά 58,3 χιλ. άτομα ή κατά 9,9%, ενώ ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 1,7% ή κατά 69,3 χιλ. στους 4.236,5 χιλ. από τους 4.167,2 χιλ. Επομένως η μείωση του ποσοστού ανεργίας οφείλεται περισσότερο στην ενίσχυση της απασχόλησης (+69,3 χιλ.) και λιγότερο στη μείωση του αριθμού των ανέργων (-58,3 χιλ.). Σημειώνεται ότι το εποχικά μη προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας το Αύγουστο του τρέχοντος έτους μειώθηκε στο 10,7% από 11,6% τον Αύγουστο του 2022 (-0,9 ποσοστιαίες μονάδες). Τέλος, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ για τις ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, το ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων το οκτάμηνο του 2023 ήταν θετικό κατά 280,8 χιλ. θέσεις εργασίας (2.138,4 χιλ. προσλήψεις και 1.857,6 χιλ. αποχωρήσεις) έναντι θετικού ισοζυγίου κατά 237,2 χιλ. θέσεις εργασίας (1.918,0 χιλ., προσλήψεις και 1.680,8 χιλ. αποχωρήσεις) το οκτάμηνο του 2022.

Σε ότι αφορά στην εξέλιξη της ανεργίας στην Ευρωζώνη-20, σε 13 χώρες παρουσιάζεται μείωση του ποσοστού ανεργίας και στις υπόλοιπες επτά άνοδος. Διαχρονικά το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει η Ισπανία στην οποία το β' τρίμ. του 2023 κατήλθε στο 11,6% από το 12,5% το β' τρίμ. του 2022 (-0,9 ποσοστιαίες μονάδες). Μετά την Ισπανία και την Ελλάδα τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας εντοπίζονται στις Φινλανδία και Ιταλία. Στην πρώτη το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε σε 8,0% από 7,2% (+0,8 ποσοστιαίες μονάδες) και στη δεύτερη περιορίστηκε κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες δηλαδή στο 7,5% από 8,0%. Στη Γαλλία το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε το β' τρίμ. του τρέχοντος έτους στο 6,9% από το 7,1% το β' τρίμ. του 2022 παρουσιάζοντας μείωση 0,2 ποσοστιαίες μονάδες. Από την άλλη πλευρά το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας το β' τρίμ. του 2023 παρουσιάστηκε στη Μάλτα όπου κατήλθε στο 2,5% από το 2,9% το β' τρίμ. του 2022 (-0,4 ποσοστιαίες μονάδες) και έπεται η Γερμανία όπου μειώθηκε οριακά στο 3,0% από το 3,1% (-0,1 ποσοστιαίες μονάδες). Σημειώνεται ότι εκτός από την Φινλανδία η ισχυρότερη άνοδος του ποσοστού ανεργίας εντοπίζεται στις Εσθονία (+0,9 ποσοστιαίες μονάδες, από 5,8% σε 6,7%) και Λιθουανία (+0,7 ποσοστιαίες μονάδες, από 5,3% σε 6,0%), ενώ η ισχυρότερη μείωση

παρουσιάστηκε στην Κροατία όπου διαμορφώθηκε στις -1,7 ποσοστιαίες μονάδες (από 7,3% σε 5,6%). Στη Ευρωζώνη, το ποσοστό ανεργίας την υπό εξέταση περίοδο άγγιξε το 6,1% (Παράρτημα, Διάγραμμα 7).

Σχετικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση το φύλο στην Ελλάδα, παραμένει υψηλότερο στις γυναίκες αλλά η πτώση του σε αυτές ήταν ισχυρότερη. Πιο αναλυτικά, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κατήλθε στο 14,6% το β' τρίμ. του 2023 από το 16,6% το β' τρίμ. του 2022 παρουσιάζοντας πτώση 2,0 ποσοστιαίων μονάδων, ενώ στους άνδρες περιορίστηκε στο 8,4% από το 9,2% (-0,8 ποσοστιαίες μονάδες). Σημειώνεται ότι την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη το ποσοστό ανεργίας των γυναικών περιορίστηκε στο 6,6% από το 7,0% (-0,4 ποσοστιαίες μονάδες) και στους άνδρες στο 6,0% από το 6,3% (-0,3 ποσοστιαίες μονάδες).

Αναφορικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση την ηλικία, μειώνεται όσο η ηλικία αυξάνεται. Το β' τρίμ. του τρέχοντος έτους σε όλες τις ηλικιακές κατηγορίες το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε. Η ισχυρότερη μείωση του κατά 23,8 ποσοστιαίες μονάδες παρουσιάστηκε στα άτομα ηλικίας 15-19 ετών όπου περιορίστηκε στο 30,5% από το 54,3%. Σε πολύ μεγάλη απόσταση έπονται τα άτομα ηλικίας 20-24 ετών όπου το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε κατά 2,8 ποσοστιαίες μονάδες στο 26,2% από το 29,0% ενώ η ηπιότερη μείωση του ποσοστού ανεργίας (-0,6 ποσοστιαίες μονάδες) παρουσιάστηκε στα άτομα ηλικίας 25-29 και 30-44 ετών. Στα πρώτα μειώθηκε από 19,5% σε 18,9% και στα δεύτερα από 12,1% σε 11,5%. Τέλος, τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας παρουσιάστηκαν το β' τρίμ. φέτος στις ηλικιακές κατηγορίες 45-64 και άνω των 65 ετών. Και στις δύο αυτές κατηγορίες η μείωση του ποσοστού ανεργίας ήταν ίδια (-1,6 ποσοστιαίες μονάδες). Στην πρώτη περιορίστηκε στο 7,6% από το 9,2% και στη δεύτερη από το 8,4% μειώθηκε στο 6,8%.

Σε σχέση με τη διάρκεια της ανεργίας, τόσο το ποσοστό όσο και ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων παρουσίασαν μείωση. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας περιορίστηκε β' τρίμ. του 2023 στο 59,9% από το 62,6% το β' τρίμ. του 2022 (-2,7 ποσοστιαίες μονάδες) ενώ ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων κατήλθε στους 319,4 χιλ. από τους 370,4 χιλ. (-51,0 χιλ. ή -13,8%).

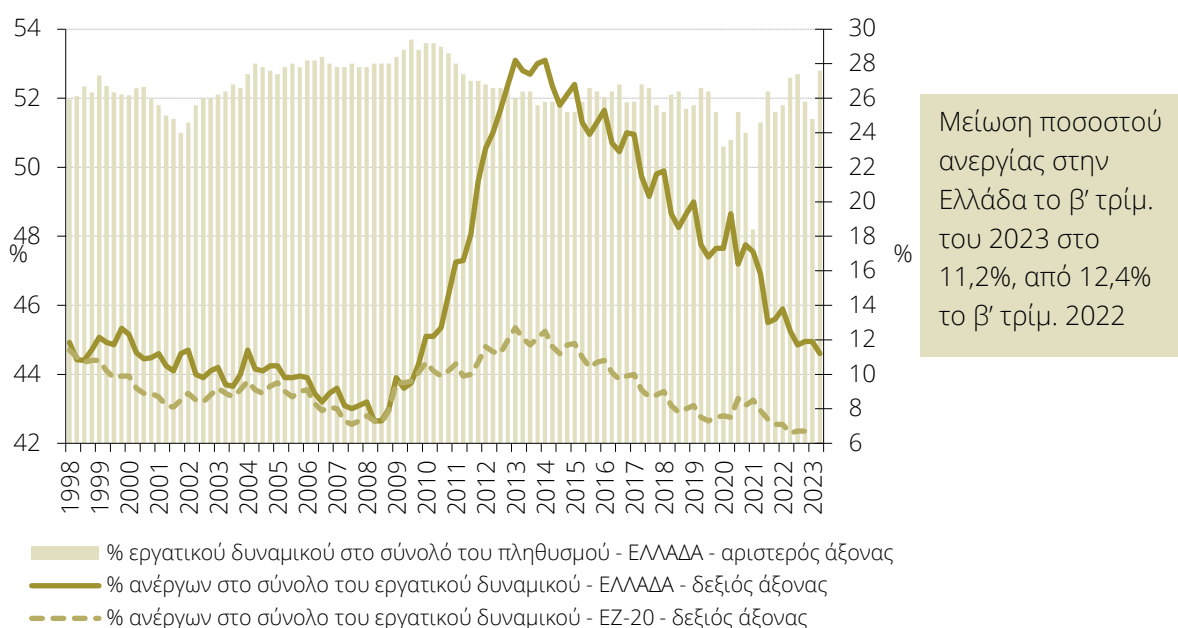
Σχετικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης, αυτό μειώνεται καθώς το επίπεδο εκπαίδευσης βελτιώνεται. Το β' τρίμ. του 2023 σε όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε. Η ισχυρότερη μείωση και το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάστηκε στα άτομα που ολοκλήρωσαν μερικές τάξεις του Δημοτικού ή δεν πήγαν καθόλου σχολείο όπου μειώθηκε στο 31,9% το β' τρίμ. του 2023 από το 36,9% το β' τρίμ. του 2022 (-5,0 ποσοστιαίες μονάδες). Η δεύτερη ισχυρότερη μείωση, κατά 2,6 ποσοστιαίες μονάδες, παρουσιάστηκε στα άτομα που τελείωσαν το Γυμνάσιο όπου το ποσοστό ανεργίας κατήλθε στο 12,2% από το 14,8% το β' τρίμ. του 2022, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζουν τα άτομα με διδακτορικό ή μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών όπου κατήλθε στο 4,1% από το 4,7%. Τέλος, η ηπιότερη πτώση του εντοπίζεται στα άτομα με απολυτήριο Δημοτικού όπου μειώθηκε στο 14,7% από το 15,0% (-0,3 ποσοστιαίες μονάδες).

Αναφορικά με τις τάσεις στην περιφερειακή διάσταση της ανεργίας, σε τέσσερις περιφέρειες το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε και στις υπόλοιπες εννέα μειώθηκε. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας αλλά και η ισχυρότερη αύξησή του παρουσιάστηκε στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων όπου ανήλθε το β' τρίμ. του 2023 στο 17,0% από 16,1% το β' τρίμ. του 2022 (+0,9 ποσοστιαίες μονάδες). Έπεται το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας όπου παρουσίασε και την

δεύτερη ισχυρότερη μείωση και διαμορφώθηκε στο 14,5% από 19,7% (-5,2 ποσοστιαίες μονάδες). Η ισχυρότερη μείωση παρουσιάστηκε στην περιφέρεια Θεσσαλίας όπου το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 5,8 ποσοστιαίες μονάδες, στο 11,4% από το 17,2%. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας τη ίδια περίοδο εντοπίζεται στο Νότιο Αιγαίο όπου διαμορφώθηκε σε 4,2% από 7,5% (-3,3 ποσοστιαίες μονάδες) και έπονται με ίδιο ποσοστό οι περιφέρειες Βορείου Αιγαίου και Κρήτης. Στην πρώτη η ανεργία μειώθηκε στο 9,8% από το 11,0% (-1,2 ποσοστιαίες μονάδες) και στη δεύτερη στο 9,8% από το 9,3% (+0,5 ποσοστιαίες μονάδες).

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη ποσοστού (%) εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό και ποσοστού ανέργων στο εργατικό δυναμικό

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Σε σχέση με την εξέλιξη της απασχόλησης με βάση τη θέση στο επάγγελμα, σε όλες τις κατηγορίες σημειώθηκε αύξηση της απασχόλησης. Η ισχυρότερη άνοδος σε απόλυτους αριθμούς εντοπίζεται στους μισθωτούς όπου οι απασχολούμενοι αυξήθηκαν στους 2.951,8 χιλ. το β' τρίμ. φέτος από τους 2.913,6 χιλ. το β' τρίμ. πέρυσι (+38,2 χιλ. ή +1,3%) και έπεται η άνοδος του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων όπου διαμορφώθηκε σε 30,0 άτομα (ή +2,7%, από τους 1.117,4 χιλ. στους 1.147,4 χιλ.). Τέλος, ο αριθμός των βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση ενισχύθηκε κατά 1,1 χιλ. απασχολούμενους ή 0,8%, στους 137,3 χιλ. από τους 136,2 χιλ.

Οι εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης το β' τρίμ. του 2023 αυξήθηκαν κατά 108,3 χιλ. άτομα ή κατά 2,8% συγκριτικά με το β' τρίμ. του 2022, και ανήλθαν στους 3.921,5 χιλ. από τους 3.813,2 χιλ., ενώ οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης μειώθηκαν κατά 36,4 χιλ. άτομα ή κατά 10,5% στους 309,1 χιλ. από τους 345,5 χιλ.

Σε σχέση με την εξέλιξη της απασχόλησης αναφορικά με την επαγγελματική κατηγορία, σε οκτώ επαγγέλματα παρουσιάστηκε αύξηση της απασχόλησης και σε δύο μείωσή της. Η ισχυρότερη άνοδος σε απόλυτες τιμές εντοπίστηκε στους Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και εξοπλισμού και συναρμολογητές (μονταδόροι) όπου διαμορφώθηκε σε 18,7 χιλ.

απασχολούμενους με αποτέλεσμα να ανέλθουν από τους 281,9 χιλ. στους 300,6 χιλ. (+6,6%). Έπεται η άνοδος της απασχόλησης στα Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα όπου ανήλθε σε 18,0 χιλ. άτομα καθώς ο αριθμός τους αυξήθηκε από τους 910,0 χιλ. στους 928,0 χιλ. (+2,0%). Η ισχυρότερη μείωση παρουσιάστηκε το β' τρίμ. φέτος στους Υπαλλήλους γραφείου και ασκούντες συναφή επαγγέλματα όπου ο αριθμός τους κατήλθε στους 451,6 χιλ. από τους 473,6 χιλ. το β' τρίμ. του 2022 (-22,0 χιλ. ή -4,6%).

Ως προς την τάση της απασχόλησης σε επίπεδο βασικών τομέων, σε όλους σημειώθηκε άνοδος της απασχόλησης. Σε απόλυτους αριθμούς η ισχυρότερη άνοδος παρουσιάστηκε στον Τριτογενή τομέα όπου η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 40,4 χιλ. άτομα ή κατά 1,3%, στους 3.108,4 χιλ. από τους 3.068,0 χιλ.. Στο Δευτερογενή τομέα η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 21,7 χιλ. άτομα ή κατά 3,4%, στους 659,7 χιλ. το β' τρίμ. του 2023 από τους 638,0 χιλ. το β' τρίμ. του 2022. Τέλος, στον Πρωτογενή τομέα η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 10,0 χιλ. άτομα ή κατά 2,2% με αποτέλεσμα ο αριθμός τους να διαμορφωθεί σε 467,4 χιλ. από τους 457,4 χιλ.

Σε επίπεδο τομέων οικονομικής δραστηριότητας, σε 12 σημειώθηκε άνοδος της απασχόλησης, σε οκτώ πτώση της και σε έναν παρέμεινε αμετάβλητη (Ορυχεία-Λατομεία, 12,3 χιλ. απασχολούμενοι). Σε απόλυτους αριθμούς, η ισχυρότερη άνοδος της απασχόλησης το β' τρίμ. φέτος παρουσιάστηκε στους τομείς Μεταφοράς-Αποθήκευσης και Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας. Στον πρώτο ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 26,0 χιλ. άτομα (ή κατά 12,6%) στους 232,6 χιλ. από τους 206,6 χιλ. ενώ στο δεύτερο κατά 14,8 χιλ. άτομα (ή κατά 5,2%) στους 299,4 χιλ. από τους 284,6 χιλ. Η άνοδος της απασχόλησης στις Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές δραστηριότητες διαμορφώθηκε σε 14,6 χιλ. άτομα (ή +20,5%) με αποτέλεσμα ο αριθμός των απασχολούμενων να ανέλθει στους 85,7 χιλ. το β' τρίμ. του 2023 από τους 71,1 χιλ. το β' τρίμ. του 2022. Από την άλλη πλευρά η ισχυρότερη μείωση της απασχόλησης παρουσιάζεται στον τομέα Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου όπου η απασχόληση περιορίστηκε στα 699,3 χιλ. άτομα από τα 724,4 χιλ. (-25,1 χιλ. ή -3,5%). Πολύ χαμηλότερη ήταν η μείωση της απασχόλησης στον τομέα Τεχνών-Διασκέδασης-Ψυχαγωγίας όπου ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε κατά 10,9 χιλ., στους 47,5 χιλ. από τους 58,4 χιλ. Τέλος, στις Δραστηριότητες παροχής καταλύματος και εστίασης, στη Μεταποίηση και στις Κατασκευές και η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 12,7 χιλ. (ή 3,2%, στους 414,0 χιλ. απασχολούμενους από τους 401,3 χιλ.), κατά 8,2 χιλ. (ή 2,0%, στους 415,5 χιλ. από τους 407,3 χιλ.) και 7,4 χιλ. (ή +4,9%, στους 156,9 χιλ. από τους 149,5 χιλ. απασχολούμενους), αντίστοιχα.

Συμπερασματικά, από τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο, προκύπτει ότι η άνοδος της το β' τρίμ. του 2023 συγκριτικά με το β' τρίμ. του 2022 προήλθε κυρίως από την άνοδό της στους εξής τομείς:

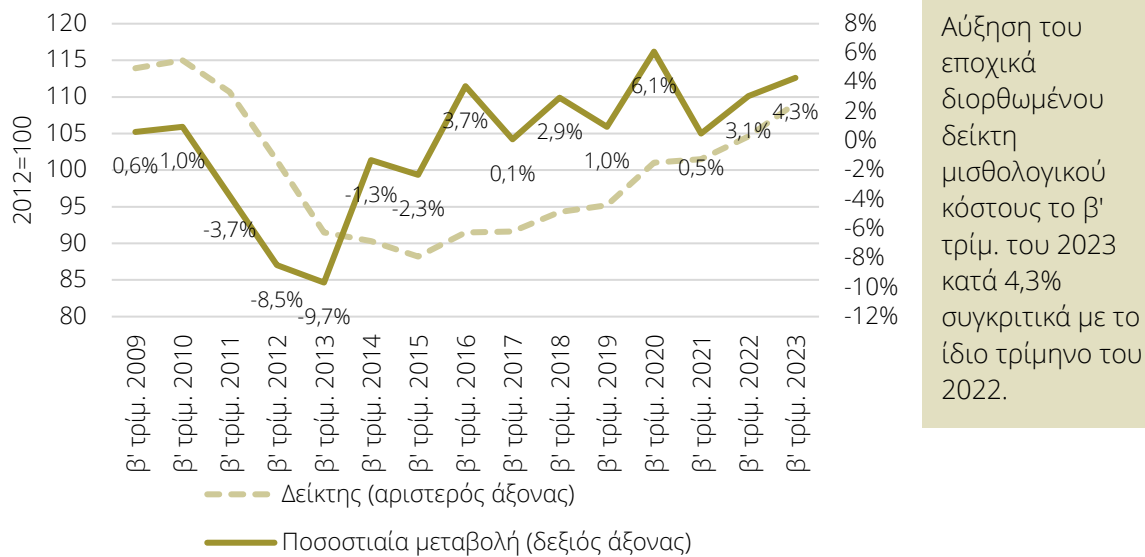
- Μεταφορά-Αποθήκευση (+26,0 χιλ. απασχολούμενοι),
- Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+14,8 χιλ.),
- Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές δραστηριότητες (+14,6 χιλ.),
- Δραστηριότητες παροχής καταλύματος και εστίασης (+12,7 χιλ.)

παρά την πτώση της απασχόλησης στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο κατά -25,1 χιλ. άτομα, και στις Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία κατά 10,9 χιλ. άτομα.

Ως προς την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, παρουσίασε αύξηση για πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο και το β' τρίμ. του 2023 διαμορφώθηκε στις 109,1 μονάδες από τις 104,6 μονάδες το β' τρίμ. του 2022 (+4,3%).

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους και ποσοστιαίας μεταβολής αυτού

Αύξηση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους το β' τρίμ. του 2023 κατά 4,3% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο του 2022.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, ανά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
2016	9.212,8	52,1	3.673,6	76,5	1.130,9	23,5
2017	9.176,9	52,1	3.752,7	78,6	1.027,1	21,5
2018	9.140,2	51,9	3.828,0	80,7	915,0	19,3
2019	9.103,5	52,0	3.911,0	82,7	818,9	17,3
α' τρίμ. 2020	9.083,8	50,6	3.852,6	83,8	745,1	16,2
β' τρίμ. 2020	9.080,5	50,8	3.844,0	83,3	768,3	16,7
γ' τρίμ. 2020	9.077,3	51,6	3.926,8	83,8	756,4	16,2
δ' τρίμ. 2020	9.074,2	51,0	3.878,5	83,8	750,1	16,2
2020	9.079,0	51,0	3.878,5	83,7	755,0	16,3
α' τρίμ. 2021	9.070,8	48,2	3.625,1	82,9	745,4	17,1
β' τρίμ. 2021	9.067,1	51,3	3.915,3	84,2	732,5	15,8
γ' τρίμ. 2021	9.063,5	52,2	4.118,3	87,0	615,4	13,0
δ' τρίμ. 2021	9.060,0	51,6	4.053,3	86,8	617,4	13,2
2021	9.065,4	50,8	3.928,0	85,2	677,7	14,7
α' τρίμ. 2022	9.055,8	51,8	4.044,0	86,2	647,2	13,8
β' τρίμ. 2022	9.051,9	52,6	4.167,2	87,6	591,6	12,4
γ' τρίμ. 2022	9.048,2	52,7	4.216,0	88,4	555,6	11,6
δ' τρίμ. 2022	9.044,7	51,9	4.135,2	88,1	558,4	11,9
2022	9.050,2	52,3	4.140,6	87,6	588,2	12,4
α' τρίμ. 2023	9.041,4	51,4	4.098,0	88,2	550,5	11,8
β' τρίμ. 2023	9.038,4	52,8	4.236,5	88,8	533,3	11,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Η ανάδειξη από τις βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου κυβέρνησης άνετης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, εξάλειψε την πολιτική αβεβαιότητα που με τη σειρά της επηρεάζει τη λειτουργία της οικονομίας. Παράλληλα, η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας της χώρας από την DBRS εντός του προηγούμενου Σεπτεμβρίου αναμένεται να επηρεάσει θετικά την οικονομία μέσω της μείωσης του κόστους δανεισμού του ελληνικού δημοσίου και κατά συνέπεια και των ελληνικών τραπεζών καθώς και μέσω της προσέλκυσης νέων επενδύσεων. Από την άλλη πλευρά αρνητικές εξελίξεις προήλθαν από τις φυσικές καταστροφές που έλαβαν χώρα το καλοκαίρι και το φθινόπωρο. Οι πυρκαγιές σε Ρόδο και Έβρο και οι πλημμύρες στη Θεσσαλία – εκτός από τις καταφανέστατα αρνητικές συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον – αναμένεται να ασκήσουν αρνητικές επιδράσεις περισσότερο στον πληθωρισμό λόγω της αύξησης των τιμών των προϊόντων του Πρωτογενή τομέα και λιγότερο στο ΑΕΠ. Στο κόστος των παραπάνω φυσικών καταστροφών θα πρέπει να συνεκτιμηθεί και αυτό που αφορά την αποκατάσταση ζημιών καθώς και παροχής βοήθειας στους πληγέντες (νοικοκυριά και επιχειρήσεις), το οποίο όμως δεν είναι δυνατό να εκτιμηθεί ακόμα με ακρίβεια. Οι υφιστάμενοι κίνδυνοι στο γεωπολιτικό περιβάλλον (πόλεμος στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή) δεν αναμένεται να επηρεάσουν σε σημαντικό βαθμό την πορεία της οικονομίας, ενώ αναμένονται λιγότερο έντονες αρνητικές επιδράσεις στο ενεργειακό επίπεδο καθώς οι τιμές της ενέργειας διαμορφώνονται σε χαμηλότερα κατά μέσο όρο επίπεδα συγκριτικά με το 2022. Για το 2023, θετικές επιδράσεις στην απασχόληση αναμένεται να προέλθουν από τον Τουρισμό, τις εξαγωγές, τις επενδύσεις και την κατανάλωση.

Σχετικά με τον Τουρισμό, τα πλέον πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι το οκτάμηνο του 2023 οι διεθνείς αφίξεις στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας ήταν αυξημένες κατά 12,4% συγκριτικά με την ίδια περίοδο του 2022 (+1,9 εκατ. αφίξεις, από τις 15,5 εκατ. στις 17,4 εκατ.), ενώ οι τουριστικές εισπράξεις (τρέχουσες τιμές) το επτάμηνο του 2023 ήταν αυξημένες κατά 20,1% ή κατά €1,73 δισεκ. (από τα €8,58 δισεκ. στα €10,31 δισεκ.). Τα παραπάνω αναμένεται να ασκήσουν θετικές επιδράσεις στην απασχόληση του κλάδου, κυρίως το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του έτους. Ως προς αυτό σημειώνεται ότι το οκτάμηνο του 2023 το ισοζύγιο προσλήψεων αποχωρήσεων στον κλάδο είναι θετικό κατά 268,7 χιλ. θέσεις εργασίας (908,6 χιλ. προσλήψεις και 639,9 χιλ. αποχωρήσεις) και αυξημένο κατά 7,8% ή κατά 19,5 χιλ. θέσεις εργασίας συγκριτικά με το αντίστοιχο θετικό ισοζύγιο του οκταμήνου 2022 (+249,2 χιλ. θέσεις εργασίας, με 819,4 χιλ. προσλήψεις και 570,3 χιλ. αποχωρήσεις).

Οι εξαγωγές αγαθών αναμένεται να κινηθούν για άλλη μια χρονιά ανοδικά (+1,6% σύμφωνα με την πρόβλεψη του IOBE), με ανάλογες θετικές επιδράσεις στην απασχόληση. Σε αυτό θα συμβάλει η χαμηλότερη συγκριτικά με το 2022 ανάκαμψη το 2023 τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ευρωζώνη η οποία σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα διαμορφωθεί στο 0,8% και στις δύο. Παράλληλα, ο πληθωρισμός σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναμένεται να κυμανθεί σε χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με το 2022, δηλαδή στα επίπεδα του 6,5% στην Ευρωπαϊκή Ένωση (από 9,2% το 2022) και 5,6% στην Ευρωζώνη (από 8,4% το 2022). Παρότι με στοιχεία επτάμηνου 2023 οι εξαγωγές με καύσιμα και πλοία (τρέχουσες τιμές) ήταν μειωμένες κατά 2,8% (ή κατά €848,4 εκατ., στα €29,6 δισεκ. από τα €30,5 δισεκ.) συγκριτικά με την ίδια περίοδο του 2022, αν δεν ληφθούν υπόψη τα καύσιμα και τα πλοία παρουσιάζονται αυξημένες κατά 3,1% (ή κατά €636,4 εκατ., στα €21,5 δισεκ.).

Η αύξηση των επενδύσεων θα επηρεάσει θετικά την απασχόληση, αλλά η επίδραση αυτή αναμένεται να είναι ηπιότερη. Από τη μία πλευρά θετικές επιδράσεις θα προέλθουν από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης. Μέχρι το τέλος Μαΐου είχαν υποβληθεί 425 επενδυτικά σχέδια που αφορούσαν τη βιομηχανία, το λιανικό εμπόριο, τις ηλεκτροπαραγωγικές επενδύσεις-ΑΠΕ, τις τηλεπικοινωνίες, τον τουρισμό και τις υπηρεσίες και είχαν συνολικό προϋπολογισμό €15,7 δισεκ., ενώ είχαν υπογραφεί 178 δανειακές συμβάσεις με συνολικό προϋπολογισμό €6,82 δισεκ. Επίσης, θετικές επιδράσεις στην απασχόληση θα προέλθουν από την σταδιακή ωρίμανση μεγάλων έργων υποδομής, το υψηλό ανεκτέλεστο υπόλοιπο κατασκευαστικών έργων και τον κλάδο κατασκευών γενικότερα. Όμως ανασχετικά στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου, αλλά όχι τόσο έντονα, θα επιδράσουν ο πληθωρισμός που όμως κινείται σε χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (πρόβλεψη IOBE για πληθωρισμό στο 4,3% το 2023 από 9,6% το 2022) και η συνεχόμενη αύξηση των επιτοκίων από την ΕΚΤ.

Η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να κινηθεί ήπια αυξητικά και το 2023 (+2,0% σύμφωνα με τις προβλέψεις του IOBE από 7,9% το 2022) με ανάλογες θετικές επιδράσεις στην απασχόληση των αντίστοιχων κλάδων. Ωστόσο θα εξακολουθήσει να επηρεάζεται αρνητικά από τον πληθωρισμό στην Ελλάδα – ειδικά στα τρόφιμα – καθώς και από τον περιορισμό του διαθέσιμου εισοδήματος νοικοκυριών και επιχειρήσεων λόγω της αύξησης του κόστους εξυπηρέτησης δανεισμού εξαιτίας των συνεχιζόμενων αυξήσεων των επιτοκίων από την ΕΚΤ. Οι συγκεκριμένες αρνητικές επιδράσεις αντισταθμίζονται σε κάποιο βαθμό από την πρόσφατη αύξηση του κατώτατου μισθού και τα μέτρα ενεργειακής στήριξης, όμως πρέπει να σημειωθεί η κατάργηση χορήγησης του market pass μετά τον Οκτώβριο του τρέχοντος έτους καθώς και η μη επέκταση της παράτασης του fuel pass.

Για το 2024, η πορεία της απασχόλησης θα επηρεαστεί και πάλι σε σημαντικό βαθμό από την πορεία του τουρισμού ο οποίος αναμένεται να διατηρήσει σε γενικές τις θετικές επιδόσεις του. Σχετικά με την ιδιωτική κατανάλωση η άνοδος της αναμένεται να είναι ηπιότερη (1,4% σύμφωνα με την πρόβλεψη του IOBE), με τις θετικές επιδράσεις σε αυτή να προέρχονται από την αναμενόμενη νέα αύξηση του κατώτατου μισθού τον Απρίλιο του 2024, τις αυξήσεις στους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων από την 01/01/2024 και την επαναφορά των τριετιών. Από την άλλη πλευρά, αρνητικές επιδράσεις θα προέλθουν από τον πληθωρισμό ο οποίος θα κυμανθεί σε χαμηλότερα επίπεδα από το 2023 (στο 2,6% σύμφωνα με την πρόβλεψη του IOBE), από τα υψηλά – αλλά χαμηλότερα από το 2023 – επίπεδα του επιτοκίου Euribor (υποχώρηση του προς την περιοχή του 3,7% κατά μέσο όρο) και την ήπια αύξηση στις διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών λόγω του πολέμου στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή – εφόσον δεν αλλάξει δραματικά το γεωπολιτικό περιβάλλον. Στο πεδίο των επενδύσεων αναμένεται επιτάχυνση της εκταμίευσης πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης αλλά πρέπει να σημειωθεί το αίτημα της Ελλάδας για την αναθεώρηση του Σχεδίου «Ελλάδα 2.0» το οποίο εφόσον εγκριθεί θα αυξήσει τους πόρους του Ταμείου κατά €5,8 δισεκ. αυξάνοντας τον συνολικό προϋπολογισμό του σε €36 δισεκ. Η ισχυρότερη συγκριτικά με το 2023 άνοδος του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή το 2024 (1,3% και 1,4%, αντίστοιχα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και ο χαμηλότερος πληθωρισμός (2,9% και 3,2%, αντίστοιχα) αναμένεται να επηρεάσουν θετικά τις εξαγωγές αγαθών (+4,0% σύμφωνα με την πρόβλεψη του IOBE). Τέλος, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί και η επίδραση του δημόσιου τομέα στην απασχόληση καθώς αναμένεται η υλοποίηση από τη Δ.ΥΠ.Α. εντός του φθινοπώρου τεσσάρων νέων προγραμμάτων για την κατάρτιση και εύρεση απασχόλησης για 52,0 χιλ. ανέργους τα οποία θα ωριμάσουν το 2024, ενώ η κυβέρνηση προγραμματίζει 16,0 χιλ. προσλήψεις μόνιμου προσωπικού στο Δημόσιο το 2024.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας το 2023 αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 11,0%. Σε ότι αφορά στο 2024, το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 10,5%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Συγκυρίας του IOBE, κατά το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου του 2023 σε σχέση με το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους, καταγράφεται αισθητή επιδείνωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης στη Βιομηχανία, στις Υπηρεσίες και στις Κατασκευές, με τις προβλέψεις στο Λιανικό εμπόριο να ενισχύονται ελαφρά. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2022, σημειώθηκε κατακόρυφη βελτίωση στις Κατασκευές και στο Λιανικό εμπόριο, ενώ οριακή ήταν η επιδείνωση σε Βιομηχανία και Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο ισοζύγιο του γ' τριμήνου του τρέχοντος έτους εξασθένησε ελαφρά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο στις -2 μονάδες. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι χαμηλότερος κατά 3 μονάδες περίπου. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει πτώση της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα ενισχύεται ελαφρά στο 11%, από 7% το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ παράλληλα υποχωρεί στο 8% (από 17%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν αύξηση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Ωστόσο, η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (81%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν αισθητή επιδείνωση στο ισοζύγιο της απασχόλησης του τομέα, το οποίο υποχώρησε και από τις +43 μονάδες διαμορφώθηκε στις +31 μονάδες, σε έντονα ωστόσο υψηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022 (+39 μονάδες). Στο εξεταζόμενο τρίμηνο, το 5% (από 3%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ υποχωρεί αισθητά στο 36% (από 46%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, παρατηρείται αισθητή υποχώρηση του σχετικού δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (+26 από +37 μον.) με τον σχετικό δείκτη στα Δημόσια Έργα (+34 από +49 μον.) να εξασθενεί σημαντικά.

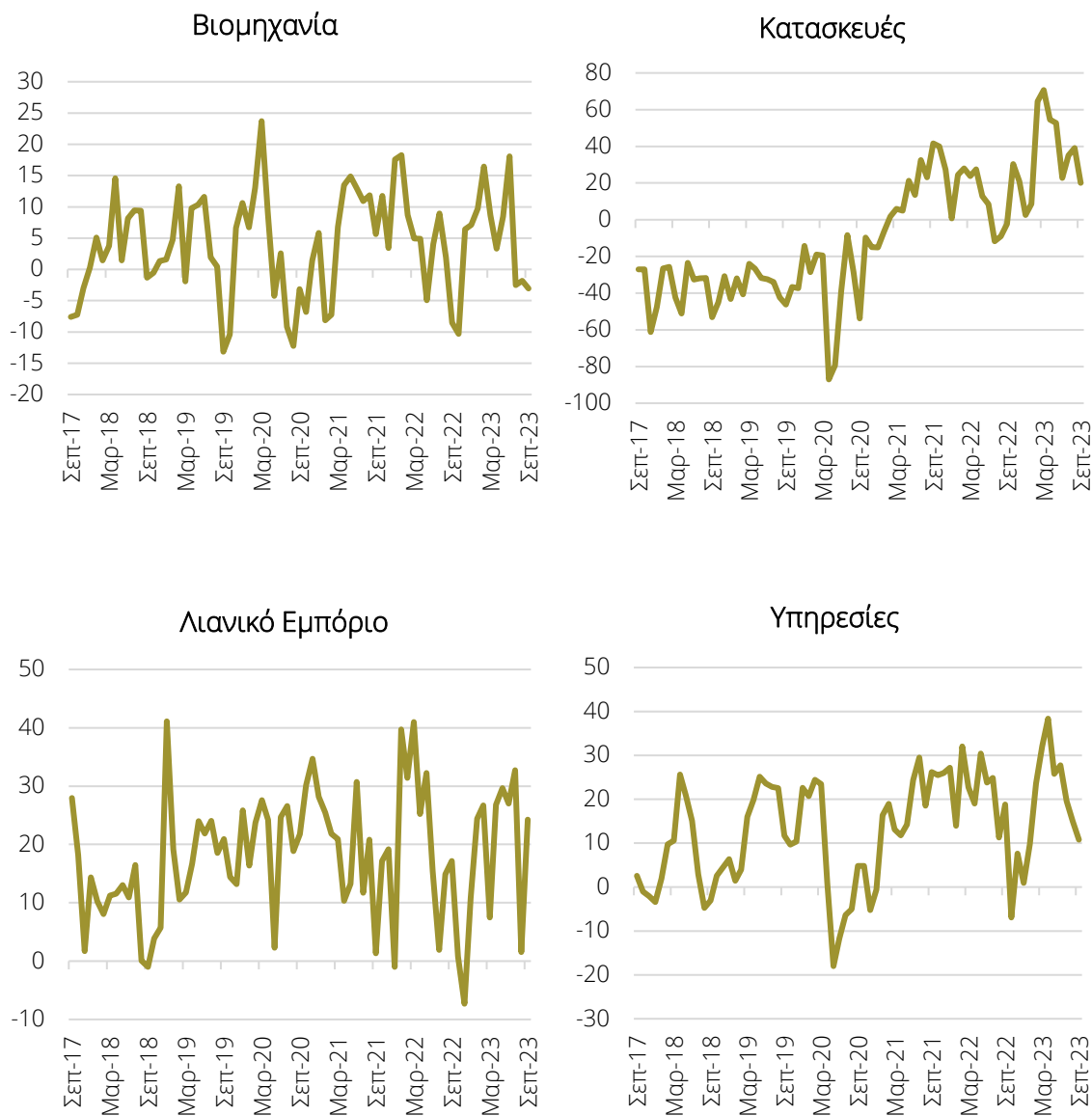
Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο ενισχύθηκε ήπια κατά το γ' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, στις +28 μονάδες (από +20), επίδοση έντονα υψηλότερη σε σχέση με την αντίστοιχη του 2022 (+27). Μόλις το 1% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας όσο και το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ το 29% (από 21%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να κινούνται στο 69% (από 78%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους σημειώνεται σημαντική ενίσχυση του σχετικού ισοζυγίου στα Πολυκαταστήματα και στον κλάδο Υφασμάτων-Ένδυσης-Υπόδησης, ενώ αντίθετα μικρή εξασθένηση παρατηρείται στον κλάδο Οικιακού εξοπλισμού, στα Οχήματα & ανταλλακτικά και στον κλάδο Τροφίμων και Ποτών.

Στις Υπηρεσίες οι σχετικές προβλέψεις το εξεταζόμενο τρίμηνο υποδηλώνουν έντονη υποχώρηση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, και ήπια εξασθένηση σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο του γ' τριμήνου 2023, υποχώρησε κατά 16 μονάδες στις +15 μονάδες το εξεταζόμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022 εξασθένησε κατά 3 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 4% (από 2% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να διαμορφώνεται στο 20% (από 32%). Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι έντονα πτωτική στα

Ξενοδοχεία- Εστιατόρια, ηπιότερη στις διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες, ενώ είναι ήπια ανοδική στους υπόλοιπους κλάδους.

Διάγραμμα 3.18

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Κατά το γ' τρίμηνο 2023, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο καταγράφεται αισθητή επιδείνωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης στη Βιομηχανία, στις Κατασκευές και στις Υπηρεσίες, με τις προβλέψεις στο Λιανικό εμπόριο να βελτιώνονται ελαφρά.

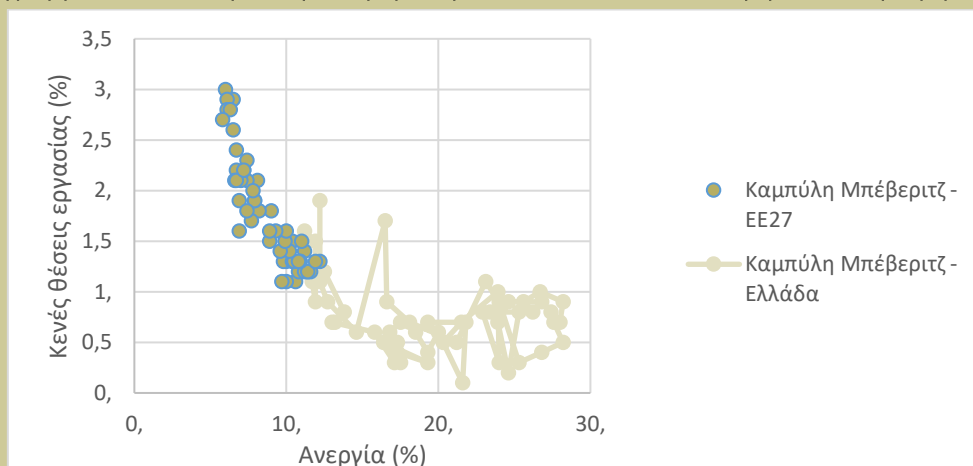

Ειδικό Πλαίσιο ενότητας 3.4

Καμπύλη Μπέβεριτζ στην Ελλάδα και στην ΕΕ-27 από το 2010 έως το 2023

Η καμπύλη Μπέβεριτζ, που έχει πάρει το όνομά της από τον Βρετανό οικονομολόγο Λόρδο Γουλιέλμο Μπέβεριτζ, δείχνει τη σχέση της ανεργίας με τις κενές θέσεις εργασίας σε μια οικονομία. Η αναμενόμενη σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών είναι αρνητική και η θέση κατά μήκος της καμπύλης απεικονίζει τη φάση του οικονομικού κύκλου στην οποία βρίσκεται η οικονομία. Σε μια φάση άνθησης, βρισκόμαστε σε ένα υψηλό σημείο της καμπύλης στο οποίο το ποσοστό ανεργίας είναι χαμηλό και ο αριθμός των κενών θέσεων εργασίας υψηλός. Αντιθέτως σε μια περίοδο ύφεσης, βρισκόμαστε σε ένα χαμηλό επίπεδο της καμπύλης με υψηλό ποσοστό ανεργίας και λίγες κενές θέσεις εργασίας. Μπορούμε να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα για το φυσικό ποσοστό ανεργίας, ωστόσο, και από τη θέση της καμπύλης στο διάγραμμα. Αν η καμπύλη βρίσκεται κοντά στην αρχή των αξόνων, τότε η αγορά εργασίας είναι αποτελεσματική. Οι εργαζόμενοι βρίσκουν εύκολα τους εργοδότες και τόσο το ποσοστό ανεργίας όσο και το ποσοστό των κενών θέσεων είναι χαμηλά. Αν όμως η καμπύλη βρίσκεται μακριά από την αρχή των αξόνων τότε έχουμε υψηλό ποσοστό ανεργίας και υψηλό ποσοστό κενών θέσεων ταυτόχρονα, δηλαδή υπάρχει δυσκολία σύζευξης μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών.

Διάγραμμα Π.3.4.1. Καμπύλη Μπέβεριτζ για Ελλάδα και ΕΕ27, α' τρίμ. 2010 - β' τρίμ. 2023

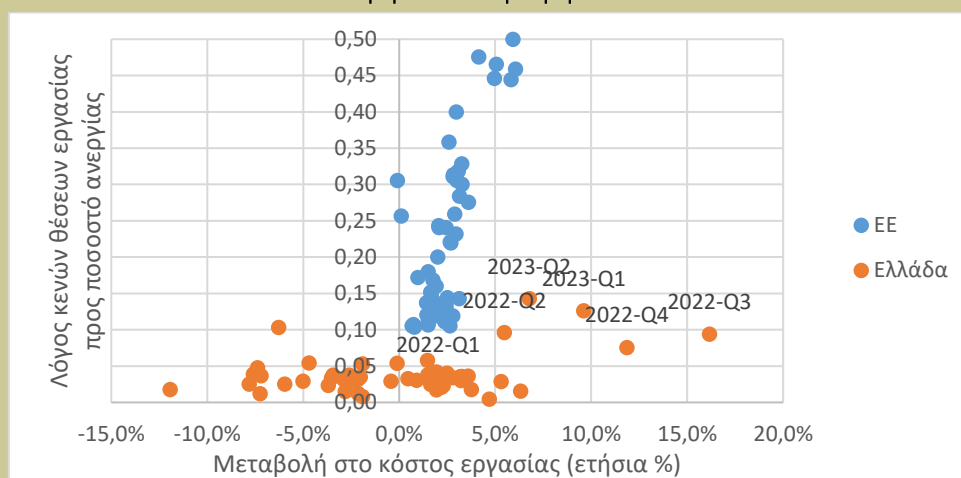
Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία δεδομένων: IOBE

Στο διάγραμμα Π.3.4.1, βλέπουμε τις καμπύλες Μπέβεριτζ για την Ελλάδα και την ΕΕ (27 χώρες) σχεδιασμένες χρησιμοποιώντας στοιχεία της Eurostat από το πρώτο τρίμηνο του 2010 έως το δεύτερο τρίμηνο του 2023. Το πρώτο που παρατηρούμε είναι ότι και δύο καμπύλες έχουν την αναμενόμενη αρνητική σχέση. Η αρνητική συσχέτιση, παρ' όλα αυτά, είναι σαφώς εντονότερη στην περίπτωση της ΕΕ. Αυτή η διαφορά είναι ένδειξη ότι η αγορά εργασίας της ΕΕ-27 είναι πιο αποτελεσματική από την ελληνική, διότι υπάρχουν τρίμηνα στα οποία η ελληνική οικονομία είχε ταυτόχρονα υψηλό ποσοστό ανεργίας και υψηλό ποσοστό κενών θέσεων. Άρα, υπάρχει μεγαλύτερη δυσκολία για τους εργαζόμενους και τους εργοδότες να «βρουν ο ένας τον άλλον» στην Ελλάδα (υψηλή ανεργία τριβής). Το δεύτερο πράγμα που παρατηρούμε είναι ότι η καμπύλη Μπέβεριτζ για την ΕΕ βρίσκεται υψηλότερα και πιο αριστερά σε σχέση με την αντίστοιχη της Ελλάδας. Αυτή η διαφορά θέσης δείχνει ότι η Ελλάδα έχει συστηματικά υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σε σχέση με την ΕΕ-27 καθώς και συστηματικά λιγότερες κενές θέσεις εργασίας. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το φυσικό ποσοστό ανεργίας της Ελλάδας, δηλαδή το ποσοστό ανεργίας όταν το παραγωγικό κενό είναι

μηδενικό, είναι υψηλότερο από αυτό της ΕΕ. Αυτό ίσως να συμβαίνει γιατί υπάρχει υψηλό ποσοστό διαρθρωτικής ανεργίας, δηλαδή υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ των ικανοτήτων και χαρακτηριστικών των εργαζομένων και των ικανοτήτων και χαρακτηριστικών που ζητούνται στην αγορά εργασίας. Ακόμη, το γεγονός ότι οι κενές θέσεις εργασίας είναι συστηματικά χαμηλότερες στην Ελλάδα σε σχέση με την ΕΕ ίσως να δείχνει ότι δεν δημιουργούνται τόσες πολλές νέες θέσεις εργασίας. Στην ερμηνεία των στοιχείων πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η Ελλάδα διένυε οικονομική κρίση σε μεγάλο μέρος της εξεταζόμενης περιόδου. Σε κάθε περίπτωση όμως, αξίζει να σημειωθεί η μεγάλη διαφορά που παρατηρείται στις αγορές εργασίας της ημεδαπής και της ΕΕ.

Διάγραμμα Π.3.4.2

Συσχέτιση δείκτη κορεσμού στην αγορά εργασίας με τον δείκτη κόστους εργασίας: Ελλάδα & ΕΕ-27, α' τρίμ. 2010 - β' τρίμ. 2023

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία δεδομένων: IOBE

Μπορούμε να αντλήσουμε παρόμοια συμπεράσματα από το διάγραμμα Π.3.4.2. το οποίο παρουσιάζει τη συσχέτιση του δείκτη κορεσμού στην αγορά εργασίας (λόγος του ποσοστού των κενών θέσεων εργασίας προς το ποσοστό ανεργίας) με την μεταβολή του δείκτη κόστους εργασίας για την ίδια περίοδο με πριν. Μια αύξηση στον δείκτη κορεσμού, υποδηλώνει τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας στην οικονομία (οι οποίες δεν έχουν ακόμα καλυφθεί). Εάν οι θέσεις δεν καλυφθούν εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, οι εργοδότες μπορούν να αυξήσουν τους μισθούς για να δώσουν επιπλέον κίνητρο στους εργαζόμενους να γεμίσουν τις κενές θέσεις. Επομένως, σε μια αποτελεσματική αγορά εργασίας η σχέση αυτών των δύο μεταβλητών που φαίνονται στο διάγραμμα (δείκτης κορεσμού και μεταβολή στο κόστος εργασίας) είναι θετική. Αντιθέτως, εάν η αύξηση των μισθών δεν οδηγήσει σε κάλυψη των θέσεων εργασίας (ή η ύπαρξη κενών θέσεων δεν συνοδεύεται καν από αυξήσεις των μισθών), έχουμε ενδείξεις αναντιστοιχίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, δηλαδή διαρθρωτική ανεργία.

Παρατηρούμε ότι η συσχέτιση είναι εντονότερα θετική για την ΕΕ-27 σε σχέση με την Ελλάδα. Μισθολογικές αυξήσεις στην Ελλάδα δεν σχετίζονται με υψηλότερο δείκτη κορεσμού στην αγορά εργασίας, στο βαθμό που αυτό ισχύει στην ΕΕ και σε μια αποτελεσματική αγορά εργασίας. Η αδύναμη συσχέτιση, ακόμα και μετά την περίοδο της ελληνικής κρίσης, αποτελεί επιπλέον ένδειξη για αναντιστοιχία δεξιοτήτων και ικανοτήτων μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας.

3.5 Τιμές καταναλωτή και παραγωγού

- Ηπιότερη ενίσχυση του ΕνΔΤΚ (ΔΤΚ) το α' οκτάμηνο του 2023, στο 4,7% (3,8%) έναντι πληθωρισμού 9,2% (9,9%) ένα έτος πριν. Άνοδος τιμών κυρίως από την αυξητική επίδραση στις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών.
- Ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια, στο 7,6% το α' οκτάμηνο του 2023, από άνοδο 5,1% ένα έτος πριν.
- Για το 2023, προβλέπεται πως ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα ενισχυθεί με ρυθμό στην περιοχή του 4,3%. Βασικές υποθέσεις:
  - η τιμή του πετρελαίου Brent θα μειωθεί ετησίως μεσοσταθμικά περίπου κατά 16%
  - η καταναλωτική ζήτηση θα σημειώσει ενίσχυση στην περιοχή του 1,6%
- Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή για το 2024 προβλέπεται πως θα ενισχυθεί με ρυθμό στην περιοχή του 2,6%. Βασικές υποθέσεις:
  - η τιμή του πετρελαίου Brent θα αυξηθεί ετησίως μεσοσταθμικά περίπου κατά 4%
  - η καταναλωτική ζήτηση θα σημειώσει ενίσχυση στην περιοχή του 1,0%

Πρόσφατες εξελίξεις

Την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου του 2023 καταγράφηκε άνοδος των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) να ανέρχεται στο 3,8%, από ενίσχυση 9,9% ένα έτος πριν. Άνοδο, κατά 4,7%, σημείωσε ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) το ίδιο χρονικό διάστημα του 2023, από αύξηση 9,2% πέρυσι. Τον Σεπτέμβριο φέτος ο ρυθμός μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) διαμορφώθηκε στο 1,6% από 12% τον αντίστοιχο μήνα του 2022. Ανοδική τάση σημειώθηκε και στον ΕνΔΤΚ, με το ρυθμό μεταβολής του να διαμορφώνεται στο 2,4% τον Σεπτέμβριο από 12,1% τον ίδιο μήνα πέρυσι. Σημειώνεται ότι το α' οκτάμηνο φέτος ο δομικός πληθωρισμός¹⁰ στην Ελλάδα ανήλθε στο 7,4% από 4,5% ένα έτος νωρίτερα, ενώ τον Αύγουστο διαμορφώθηκε σε 6,0% από 7,2% πέρυσι.

Όσο αφορά στις επιδράσεις των συνιστωσών του ΕνΔΤΚ στην τάση του, η άνοδος του εναρμονισμένου δείκτη στο α' οκτάμηνο του τρέχοντος έτους, οφείλεται στη θετική επίδραση της εγχώριας ζήτησης, καθώς η ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν 7,6%, από άνοδο 5,1% ένα έτος πριν. Η έμμεση φορολογία ουσιαστικά δεν άσκησε επίδραση στις τιμές το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, από οριακά αρνητική επίδραση 0,1 ποσοστιαίες μονάδες ένα έτος πριν.

Ως προς τις εξελίξεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών και την επίδρασή τους στον ΕνΔΤΚ, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος σημείωσε εξασθένιση έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι. Συγκεκριμένα, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε στο α' οκτάμηνο του τρέχοντος έτους στα \$80,5/βαρέλι, από \$107,1/βαρέλι ένα έτος πριν, σημειώνοντας εξασθένιση 24,8%¹¹. Η άνοδος της μέσης ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου την ίδια περίοδο, κατά 1,3%, στο 1,08 έναντι 1,07 ένα έτος νωρίτερα, ενίσχυση την

¹⁰ Ο δομικός πληθωρισμός αφορά στον ΕνΔΤΚ χωρίς την ενέργεια και τα μη επεξεργασμένα τρόφιμα.

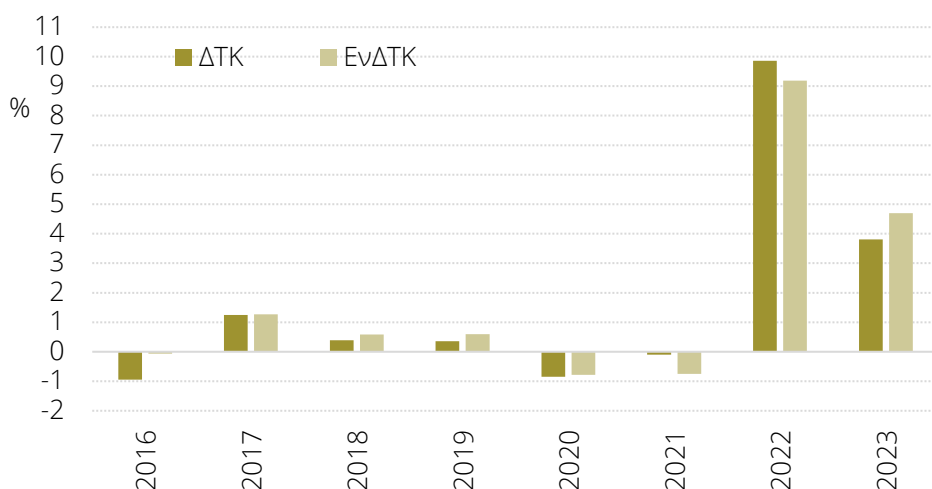
¹¹ Μέσες τιμές περιόδου με βάση τη Europe Brent Spot Price. Πηγή: EIA, US Energy Information Administration https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_pri_spt_s1_d.htm

υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου σε ευρώ, με τη μέση τιμή του να διαμορφώνεται στα €74,2/βαρέλι, 25,8% χαμηλότερα από ότι την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Στην εξασθένιση της τιμής του πετρελαίου, που αποτελεί βασική συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, οφείλεται η αρνητική επίδραση των τιμών των ενεργειακών αγαθών, κατά 2,7 π.μ. στο ρυθμό μεταβολής του ΕνΔΤΚ εγχωρίως κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος, έναντι θετικής επίδρασης 4,0% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022.

Διάγραμμα 3.19

Ετήσια μεταβολή εγχώριου ΔΤΚ και Εναρμονισμένου ΔΤΚ στην Ελλάδα (%)

Άνοδος 3,8% του εγχώριου ΔΤΚ το α' οκτάμηνο του 2023 σε σχέση με ένα έτος πριν, από 9,9% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.20

Μηνιαία εξέλιξη ΔΤΚ στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές, %)

Υψηλότερα η άνοδος του εγχώριου ΔΤΚ τον Αύγουστο (2,7%). Σε χαμηλότερα επίπεδα ο ρυθμός από τον αντίστοιχο μήνα του 2022 (11,4%).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

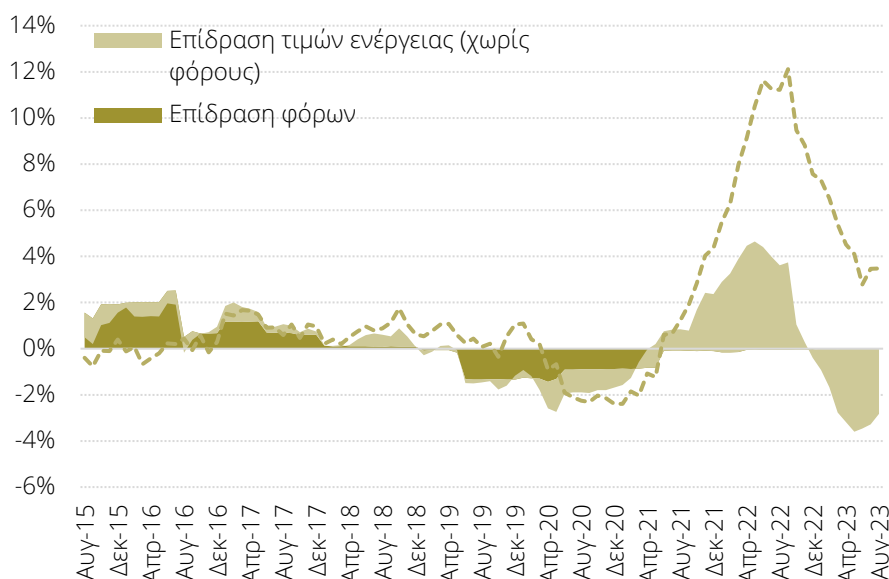
Η ενίσχυση του ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου του 2023, κατά 4,7%, φέρνει τη χώρα περίπου στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης

ως προς το ρυθμό μεταβολής, χαμηλότερα του σταθμισμένου μέσου όρου. Ο μέσος όρος μεταβολής του ΕνΔΤΚ στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε το α΄ οκτάμηνο φέτος στο 6,7%, από 7,6% ένα έτος πριν. Η εγχώρια ζήτηση φαίνεται ότι αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα ανόδου των τιμών στην Ευρωζώνη, καθώς ο δείκτης τιμών με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ενισχύθηκε κατά 7,2% στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, σε σύγκριση με α΄ οκτάμηνο του 2022 (+4,2%).

Διάγραμμα 3.21

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και επίδραση τιμών ενεργειακών προϊόντων και αλλαγών στη φορολογία

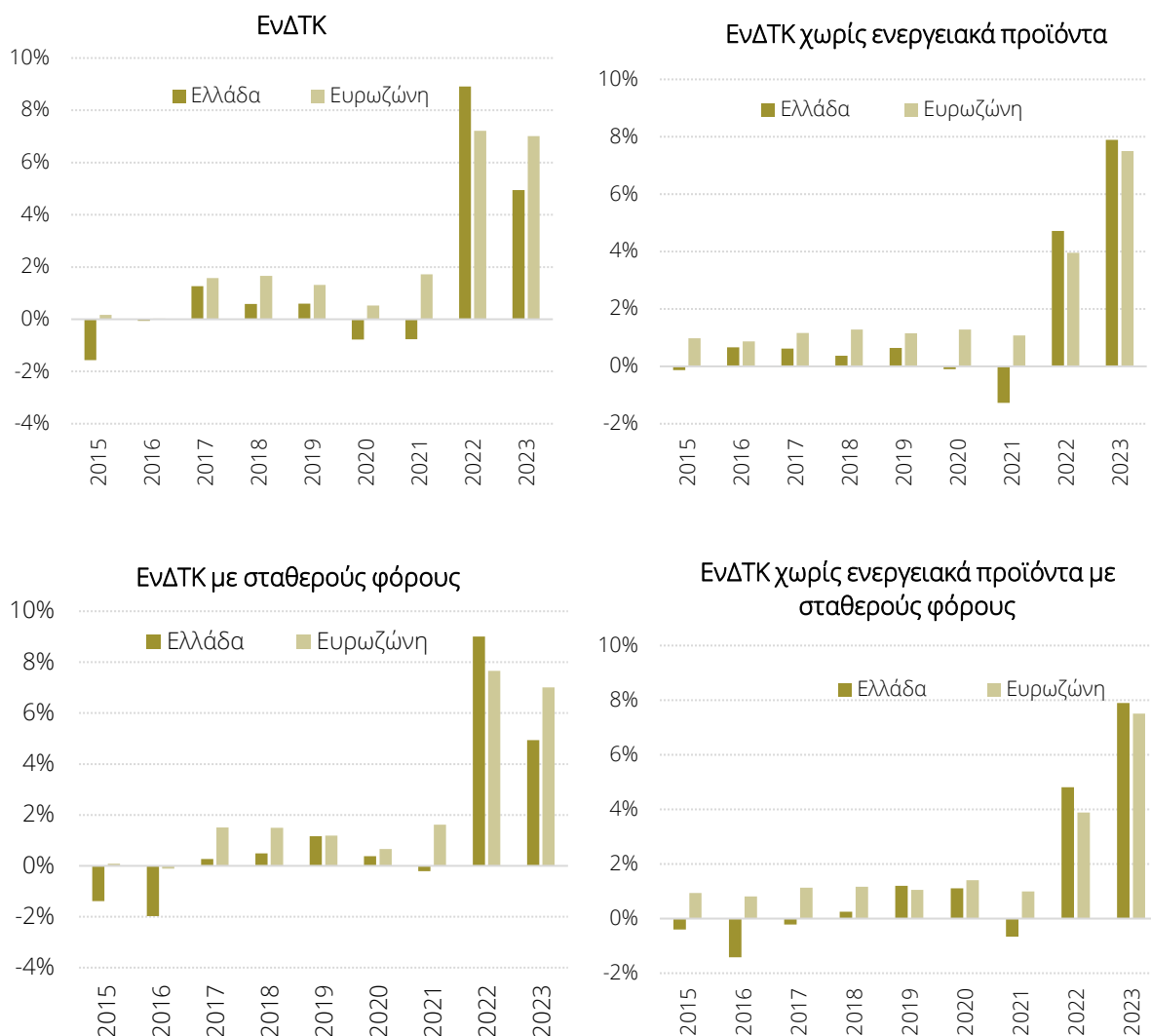
Η αύξηση του ΕνΔΤΚ το α΄ οκτάμηνο του 2023 οφείλεται στις τιμές των μη ενεργειακών αγαθών, ενώ πλέον μηδενική είναι η επίδραση των φόρων.

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Αναφορικά τις τάσεις στις επιμέρους κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στον εγχώριο Γενικό Δείκτη Τιμών, η μεγαλύτερη άνοδος το α΄ οκτάμηνο φέτος καταγράφηκε στη Διατροφή και τα Διαρκή αγαθά. Η αύξηση των τιμών στην κατηγορία της Διατροφής διαμορφώθηκε στο 12,8%, από ηπιότερη ενίσχυση 10,3% ένα έτος πριν, ενώ στην κατηγορία των Διαρκών αγαθών οι τιμές ενισχύθηκαν κατά 9,1%, από ηπιότερη άνοδο 5,5% ένα έτος νωρίτερα. Σε χαμηλότερα επίπεδα, ήταν η μεταβολή στην Ένδυση, όπου καταγράφηκε άνοδος 7,9% από ενίσχυση 4,6% ένα έτος πριν, ενώ έπονται τα Ξενοδοχεία με 7,2%, από 4,3% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Άνοδος τιμών σημειώθηκε στην Υγεία και τα Άλλα αγαθά, κατά 6,2% και 5,3%, αντίστοιχα, από επίσης άνοδο 0,5% και 1,2%, αντίστοιχα, ένα έτος πριν. Η ενίσχυση των τιμών στην Αναψυχή και τα Αλκοολούχα ποτά διαμορφώθηκε στο 3,4%, αμφότερα, από αύξηση 1,0% και 0,65, αντίστοιχα την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Στην Εκπαίδευση οι τιμές ήταν ενισχυμένες το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Αυγούστου του 2023 σε σχέση με ένα έτος πριν (2,2%), έναντι ηπιότερης ανόδου 0,9%, αντίστοιχα το α΄ οκτάμηνο του 2022, ενώ έπονται οι Μεταφορές με οριακή άνοδο 0,6% σε συνέχεια εντονότερης αύξησης 16,8% ένα έτος πριν. Αντιθέτως, εξασθένιση των τιμών καταγράφηκε στις Επικοινωνίες, κατά 2,2%, σε συνέχεια υποχώρησης 2,6% ένα έτος πριν. Μείωση των τιμών σημειώθηκε και στη Στέγαση, 9,7% το α΄ οκτάμηνο του τρέχοντος έτους από άνοδο 30,2% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022.

Διάγραμμα 3.22

Ετήσια μεταβολή ΕνΔΤΚ σε Ελλάδα και Ευρωζώνη (περίοδος Ιανουαρίου- Αυγούστου)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Άνοδος τιμών εγχωρίως στο οκτάμηνο του 2023 χαμηλότερη από τον μ.ό. της Ευρωζώνης, με την πληθωριστική επίδραση των μη ενεργειακών αγαθών (7,6 ποσοστιαίες μονάδες) να είναι ωστόσο υψηλότερη από τον μ.ό. της Ευρωζώνης.

Ως προς τις τάσεις των τιμών στην πλευρά της παραγωγής το α' οκτάμηνο του 2023, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, κατέγραψε εξασθένιση σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2022 (-6,4%). Αναλυτικά, ο ΓΔΤΠ χωρίς την ενέργεια ενισχύθηκε στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος κατά 5,8%, έναντι ισχυρότερης ανόδου 8,7% ένα έτος πριν. Σχετικά με τις τάσεις στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, την υψηλότερη άνοδο σημείωσαν τα Τρόφιμα και τα Προϊόντα ξύλου, με άνοδο 10,4%,αμφότερα έναντι αύξησης 7,8% και 17,7%, αντίστοιχα. Άνοδος των τιμών παραγωγού

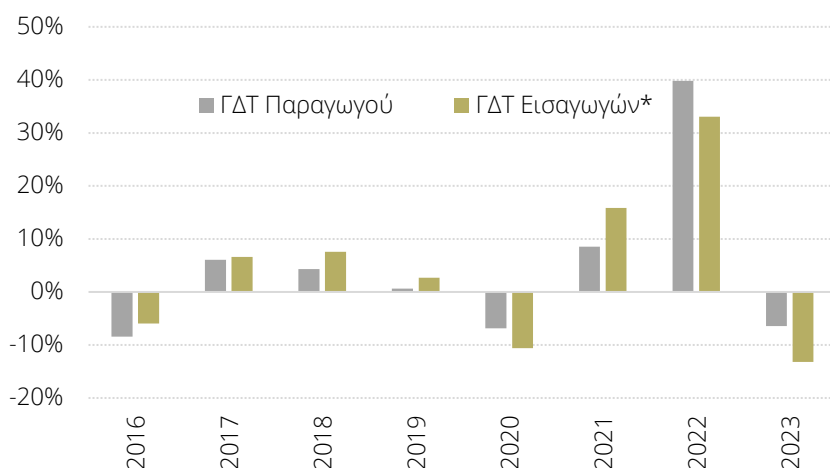
σημειώθηκε στα Προϊόντα χαρτιού, 10,1%, σε συνέχεια αύξησης 12% ένα έτος πριν. Σε χαμηλότερα επίπεδα ήταν η αύξηση για τις τιμές παραγωγού στον Εξοπλισμό μεταφορών, κατά 8,3%, και στα Μη μεταλλικά ορυκτά, κατά 7,6%, σε συνέχεια αύξησης 5,2% και 6,9%, αντίστοιχα, στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Ενίσχυση των τιμών παραγωγού καταγράφηκε το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα φέτος στα Ποτά, κατά 6,3% έναντι οριακής ανόδου 0,9% ένα έτος πριν, ενώ ακολούθησαν τα Δερμάτινα είδη, με άνοδο 5,1% σε συνέχεια ηπιότερης ανόδου 0,8% ένα έτος πριν. Αντίθετα, η τάση στις τιμές παραγωγού στην Παραγωγή Άνθρακα-Λιγνίτη και στα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου ήταν πτωτική, κατά 38,6% και 23,6%, αντίστοιχα, σε συνέχεια υποχώρησης 18,3% και ανόδου 94,3%, αντίστοιχα ένα έτος πριν.

Σχετικά με την εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Εισαγωγών (ΓΔΤΕ) την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου φέτος, όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, σημειώθηκε ετήσια υποχώρηση, κατά 13,2%, έναντι έντονης ανόδου, 33,0% ένα έτος πριν. Η εξασθένηση των τιμών εισαγωγών κατατάσσει την Ελλάδα στην τελευταία θέση, ως προς τη μεταβολή τους μεταξύ δεκαεσσάρων χωρών της Ευρωζώνης για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία στη συγκεκριμένη περίοδο. Υποχώρηση στις τιμές εισαγωγών σημειώθηκε στη Γαλλία και τη Λιθουανία, κατά 7,0% και 6,2%, αντίστοιχα, έναντι ανόδου 30,0% και 29,2% αντίστοιχα, ένα έτος πριν. Υποχώρηση του ίδιου δείκτη καταγράφηκε στην Ευρωζώνη, κατά 4,7%, έναντι ισχυρής αύξησης 28,6% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Άνοδος των τιμών εισαγωγών καταγράφηκε στην Δανία (2,3%) και την Σλοβενία (1,2%).

Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών εισαγόμενων προϊόντων, η μεγαλύτερη άνοδος το α' επτάμηνο φέτος σημειώθηκε στις τιμές του Άνθρακα και λιγνίτη, 92,0% από ηπιότερη άνοδο 19,0% ένα έτος πριν, ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα ήταν η άνοδος στις τιμές των Μεταλλευμάτων, κατά 13% έναντι ανόδου 15,7%. Στην Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και τα Τρόφιμα, οι τιμές εισαγωγών ενισχύθηκαν κατά 9,7% και 8,8%, αντίστοιχα το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα του τρέχοντος έτους, από άνοδο 98,8% και 10,0%, αντίστοιχα ένα έτος πριν, ενώ έπονται τα Έπιπλα, με 6,5% σε συνέχεια ανόδου 5,3% ένα έτος νωρίτερα. Σε χαμηλότερα επίπεδα εντοπίζονται τα Προϊόντα χαρτιού και τα Μη μεταλλικά ορυκτά, με την άνοδο των τιμών στις συγκεκριμένες κατηγορίες να ανέρχεται στο 6,4% και 6,1%, αντίστοιχα στο α' επτάμηνο φέτος από άνοδο, 12,6% και 0,4% αντίστοιχα το ένα έτος πριν.

Διάγραμμα 3.23

Ετήσια μεταβολή ΓΔΤΠ και ΓΔΤΕ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Αύγουστος)

Εξασθένηση τιμών εισαγωγών (-13,2%) το α' επτάμηνο του 2023, κυρίως λόγω αρνητικής επίδρασης των τιμών ενεργειακών αγαθών. Υποχώρηση και στις τιμές παραγωγού το χρονικό διάστημα Ιαν - Αυγ. φέτος (-6,4%).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE.

*Τα στοιχεία εισαγωγών αφορούν στην περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Εξετάζοντας τις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου- Αυγούστου του τρέχοντος έτους, προέκυψε ότι η άνοδος του οφείλεται κυρίως στην θετική επίδραση των τιμών των μη ενεργειακών αγαθών. Η ενίσχυση των τιμών των ενεργειακών αγαθών το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, έχει ανακοπεί σημαντικά, με τις έμμεσες, ωστόσο αυξητικές επιδράσεις να διατηρούν την ανοδική πορεία των τιμών σε βασικές κατηγορίες προϊόντων σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι το προηγούμενο τρίμηνο. Σημειώνεται ότι, από τον Ιούνιο, όπου επιβλήθηκε η ενδέκατη δέσμη κυρώσεων στην Ρωσία, η οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνει αυστηρότερους περιορισμούς στις εξαγωγές και απαγορεύσεις σε διαμετακόμιση αγαθών και τεχνολογίας μέσω Ρωσίας, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν έχουν επιβάλλει νέα δέσμη κυρώσεων που αν αφορά σε διεθνές εμπόριο. Ωστόσο, οι πρόσφατες αναταραχές στην περιοχή του Ισραήλ αναμένεται να επιδράσουν ενισχυτικά στις τιμές των ενεργειακών αγαθών.

Υπό τις παραπάνω εξελίξεις, το α' εννεάμηνο του 2023 η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε στα \$87,1 ανά βαρέλι, καταγράφοντας εξασθένιση της τάξης του 11,5% σε σχέση με ένα έτος πριν. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα κατά μέσο όρο ανήλθε στο 1,08, υψηλότερα κατά 4,5% σε σύγκριση με ένα έτος πριν. Ακολουθώντας, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ διαμορφώθηκε ε το α' εννεάμηνο φέτος τα €80,9/βαρέλι, σημειώνοντας υποχώρηση σε σχέση με ένα έτος πριν, 15,3%.

Επίδραση ζήτησης

Ως προς τις αναμενόμενες τάσεις στην καταναλωτική ζήτηση, και για το τρέχον έτος η νέα αύξηση του κατώτατου μισθού από την 1η Απριλίου 2023, η αύξηση του επιδόματος ανεργίας, τα μέτρα στήριξης του εισοδήματος «ευάλωτων» κοινωνικών ομάδων (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.). αναμένεται να ενισχύσουν το διαθέσιμο εισόδημα, και ακολούθως και την εγχώρια ζήτηση.

Επιπρόσθετα, θετική επίδραση στο διαθέσιμο εισόδημα αναμένεται να έχουν, τα μέτρα στήριξης στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος για τον Οκτώβριο. Τα μέτρα στήριξης στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος για τον Οκτώβριο, αφορούν σε ενισχύσεις για την ηλεκτρική ενέργεια σε οικιακά τιμολόγια και για όλες τις παροχές κύριας και μη κύριας κατοικίας, χωρίς εισοδηματικά κριτήρια και ανεξαρτήτως παρόχου.

Τέλος, η νέα αύξηση του κατώτατου μισθού από τον Απρίλιο 2024, οι αυξήσεις στις συντάξεις κατά μέσο όρο 3,1% από 1^η Ιανουαρίου 2024, η επιστροφή των τριετιών, η καταβολή επιδομάτων στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και το νέο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων από την 1^η Ιανουαρίου του 2024 αναμένεται να επιδράσουν ενισχυτικά στο διαθέσιμο εισόδημα, τονώνοντας ακολούθως και την εγχώρια ζήτηση. Επιπρόσθετα, και σε συνέχεια των προηγούμενων μέτρων αντιμετώπισης του υψηλού κόστους διαβίωσης κυρίως «ευάλωτων» κοινωνικών ομάδων, και εφόσον οι δημοσιονομικοί στόχοι το επιτρέψουν αναμένεται η επαναφορά της κάρτας αγοράς (Market pass), και μάλιστα με διευρυμένα κριτήρια, μέχρι και τον Δεκέμβριο του τρέχοντος έτους, έκτακτο «επίδομα ακρίβειας», καθώς και μέτρα για τη στέγαση νέων, εξελίξεις οι οποίες θα τονώσουν την εγχώρια καταναλωτική ζήτηση.

Συνεπώς, εκτιμάται ότι η συνολική καταναλωτική ζήτηση αναμένεται να ενισχυθεί το 2023, στην περιοχή του 1,6% συντηρώντας σε ένα βαθμό τις υψηλές τιμές, ενώ για το 2024 εκτιμάται άνοδος της τάξης του 1,0%.

Σημειώνεται ότι οι πρόσφατες φυσικές καταστροφές αναμένεται να έχουν αυξητικές επιδράσεις στον πληθωρισμό το δ' τρίμηνο του τρέχοντος έτους καθώς και το 2024, κυρίως λόγω έλλειψης και περιορισμένης διάθεσης ορισμένων προϊόντων διατροφής, όπως γαλακτοκομικά και τυροκομικά προϊόντα, όσπρια και κρεατικά.

Επίδραση φόρων

Αναφορικά με τις αναμενόμενες επιδράσεις των παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, στο τρέχον έτος αναμένετε αυτές να είναι μηδενικές στις μεταβολές του δείκτη τιμών, καθώς από την εφαρμογή μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ σε όλα τα νησιά του Αιγαίου χωρίς προϋποθέσεις, έχει παρέλθει πλέον ένας έτος από την ισχύ τους. Ομοίως και οι μειωμένοι συντελεστές ΦΠΑ σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες οι οποίοι παραμένουν για όλο το 2023, όπως και τα μέτρα στήριξης στα ακίνητα έως τον Δεκέμβριο του 2024, δεν αναμένεται να έχουν καμία επίδραση στις τιμές, καθώς έχει παρέλθει ένα έτος από την εφαρμογή τους.

Επίδραση ενεργειακών αγαθών

Ως προς τις πρόσφατες εξελίξεις στα ενεργειακά αγαθά, η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο τον Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους στα \$93,7 ανά βαρέλι, καταγράφοντας ήπια άνοδο 4,4% σε σχέση με ένα έτος πριν. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου τον ίδιο μήνα φέτος διαμορφώθηκε στο 1,07, υψηλότερα κατά 7,9% από ότι τον αντίστοιχο μήνα του 2022. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ διαμορφώθηκε σε €87,7 ανά βαρέλι, σημειώνοντας εξασθένιση της τάξης του 3,2% σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα.

Αναφορικά με την προσφορά πετρελαίου, κατά την τελευταία συνεδρίασή του, αρχές Οκτωβρίου, ο OPEC+, συμπεριλαμβανομένου και της Ρωσίας αποφάσισε να επεκτείνει τις περικοπές στην ημερήσια παραγωγή του μέχρι το 2023. Μάλιστα, η Ρωσία συμφώνησε να προβεί σε περιορισμό στις εξαγωγές κατά 300.000 βαρέλια ημερησίως μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου, ενώ η Σαουδική Αραβία θα συνεχίσει την εθελοντική περικοπή κατά 1 εκατ. βαρέλια ημερησίως μέχρι το τέλος του 2023, προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία στις διεθνείς αγορές. Σημειώνεται, σύμφωνα με διεθνείς οργανισμούς¹² ότι η παραγωγή της Ρωσίας για το 2024 αναμένεται να παραμείνει σχετικά αμετάβλητη. Η παραγωγή αργού πετρελαίου από τις χώρες του ΟΠΕΚ αναμένεται να μειωθεί κατά 0,8 εκατ. βαρέλια ημερησίως το τρέχον έτος, ενώ στο επόμενο έτος προβλέπεται αύξηση της παραγωγής κατά 0,4 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Ακολούθως, τα παγκόσμια αποθέματα πετρελαίου θα υποχωρήσουν κατά 0,2 εκατ. βαρέλια ημερησίως το τέταρτο τρίμηνο του 2023, απόρροια της απόφασης για παράταση των περικοπών. Σημειώνεται ότι το α' εξάμηνο φέτος οι ροές πετρελαίου από τη Ρωσία παρέμειναν υψηλότερες από ό,τι αναμενόταν, αυξάνοντας την παγκόσμια προσφορά πετρελαίου και ασκώντας καθοδική πίεση στις τιμές του αργού πετρελαίου, ενώ αύξηση της προσφοράς αναμένεται και από τις ΗΠΑ, Καναδά, Κολομβία και Νιγηρία.

Η σύρραξη του πολέμου στην Μέση Ανατολή αναμένεται να επιδράσει θετικά στις τιμές των ενεργειακών αγαθών, με τον OPEC παράλληλα να διαμηνύει, πως οι τρέχουσες εξελίξεις γύρω από τον πόλεμο δεν θα επηρεάσουν τις αποφάσεις του.

Από την άλλη, η παγκόσμια ζήτηση πετρελαίου αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,2 εκατ. βαρέλια ημερησίως το 2023 σε 102,2 εκατ. βαρέλια ημερησίως, ενώ για το επόμενο έτος η συνολική κατανάλωση αναμένεται να φθάσει τα 104,3 εκατ. βαρέλια ημερησίως.

¹² Energy Information Agency, Short-Term Energy Outlook, Σεπτέμβριος 2023

Σημειώνεται ότι, εγχωρίως, τα μέτρα αντιμετώπισης του υψηλού ενεργειακού κόστους κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους επιδρούν ανασχετικά σε ένα βαθμό στις μεταβολές των τιμών ενέργειας, καθώς οι τιμές της ενέργειας που λαμβάνονται υπόψη στο ΔΤΚ περιλαμβάνουν τις επιδοτήσεις.

Παγκόσμια ζήτηση

Οι προοπτικές της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2023 φαίνεται να βελτιώνονται σύμφωνα με τις μακροοικονομικές προβλέψεις διεθνών οργανισμών. Ειδικότερα, η άνοδος του παγκόσμιου ΑΕΠ αναμένεται να ανέλθει το 2023, σε περίπου 3,0%, ελαφρώς υψηλότερα από τον ρυθμό που προβλεπόταν τον Ιούνιο (2,7%) ενώ για το 2024 ο ρυθμός ανάπτυξης του παγκόσμιου ΑΕΠ προβλέπεται στο 2,7% (από 2,9% που προβλεπόταν τον Ιούνιο), λόγω κυρίως της σφικτής νομισματικής πολιτικής που απαιτείται για τη συγκράτηση του πληθωρισμού¹³,

Η ανοδική πορεία των τιμών ενέργειας φαίνεται ότι μετά από μια ήπια κάμψη συνεχίζεται κυρίως λόγω της υψηλής ζήτησης, με τον πληθωρισμό να διατηρείται, αν και σε χαμηλότερα επίπεδα. Η ανάκαμψη εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στην Κίνα το 2023, σε 5,1% και 4,6% το 2024, λόγω κυρίως της υποτονικής εγχώριας ζήτησης και των διαρθρωτικών πιέσεων στις αγορές ακινήτων. Σε χαμηλότερα επίπεδα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, σε 0,7% το 2023 (ΕΚΤ, Σεπτέμβριος 2023), κυρίως λόγω της υποτονικής ζήτησης, ενώ για το 2024 προβλέπεται ανάπτυξη 1,0%, καθώς πλέον η αρνητική επίδραση του πληθωρισμού θα έχει εξασθενήσει στα εισοδήματα. Η ετήσια αύξηση του ΑΕΠ στις Η.Π.Α αναμένεται να επιβραδυνθεί από 2,2% στο τρέχον έτος σε 1,3% το 2024, καθώς οι αυστηρότερες χρηματοπιστωτικές συνθήκες μετριάζουν τις πιέσεις της ζήτησης.¹⁴

Σε αυτό το πλαίσιο εξελίξεων εκτιμάται ότι η μέση τιμή του πετρελαίου το 2023 θα διαμορφωθεί στα \$84,5/βαρέλι από \$100,9/βαρέλι το 2022 (-16,3%), κυρίως λόγω της υποτονικής ζήτησης¹⁵. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το τρέχον έτος αναμένεται κατά μέσο όρο να διαμορφωθεί στο 1,09, υψηλότερα κατά 3,8% από ότι το 2022¹⁶. Ακολουθώντας, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ αναμένεται να διαμορφωθεί το 2023 τα €77,5/βαρέλι, σημειώνοντας υποχώρηση της τάξης του 19,4% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Αντίστοιχα, για το 2024 η διεθνής τιμή του πετρελαίου αναμένεται να διαμορφωθεί στα \$88,2/βαρέλι, σημειώνοντας ήπια ενίσχυση στην περιοχή του 4%, κυρίως λόγω της παγκόσμιας ζήτησης. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το επόμενο έτος αναμένεται να παραμείνει αμετάβλητη¹⁷. Συνεπώς, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ αναμένεται να διαμορφωθεί το 2024 τα €80,9/βαρέλι, σημειώνοντας άνοδος της τάξης του 4% σε σύγκριση με το τρέχον έτος.

Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις και εξελίξεις στους κυριότερους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις τιμές καταναλωτή **προβλέπεται πως ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα ενισχυθεί ήπια το τρέχον έτος, με ρυθμό στην περιοχή του 4,3%, λόγω κυρίως της καταναλωτικής ζήτησης. Αντίστοιχα, για το 2024 εκτιμάται ότι ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα αυξηθεί στην περιοχή του 2,6%, λόγω κυρίως των ενεργειακών αγαθών.**

¹³ OECD Economic Outlook, Σεπτέμβριος 2023: Confronting Inflation and Low Growth

¹⁴ International Energy Agency, World Energy Outlook 2022

¹⁵ Energy International Agency, Short-Term Energy Outlook, Σεπτέμβριος 2023

¹⁶ Macroeconomic projections, ΕΚΤ, Σεπτέμβριος 2023

¹⁷ Macroeconomic projections, ΕΚΤ, Σεπτέμβριος 2023

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο χρονικό διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι αποκλειστικά πτωτικές κατά το γ' τρίμηνο έναντι του β' τριμήνου του τρέχοντος έτους. Συγκεκριμένα, οι προβλέψεις των τιμών κινούνται οριακά πτωτικά στις Υπηρεσίες, ενώ στη Βιομηχανία, στο Λιανικό εμπόριο και τις Κατασκευές, η υποχώρηση είναι εντονότερη. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή τριμηνιαία περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών κατέγραψαν έντονα πτωτική μεταβολή στη Βιομηχανία και στο Λιανικό εμπόριο, μικρή υποχώρηση στις Υπηρεσίες, ενώ οι τιμές στις Ιδιωτικές Κατασκευές ενισχύθηκαν σημαντικά. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το γ' τρίμηνο του έτους εξασθένησαν σημαντικά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης διαμορφώθηκε στις -4 μονάδες από +2 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ υποχώρησε κατά 31 μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2022. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 17% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ υποχωρεί στο 13% (από 17%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 70% να αναμένει σταθερότητα.

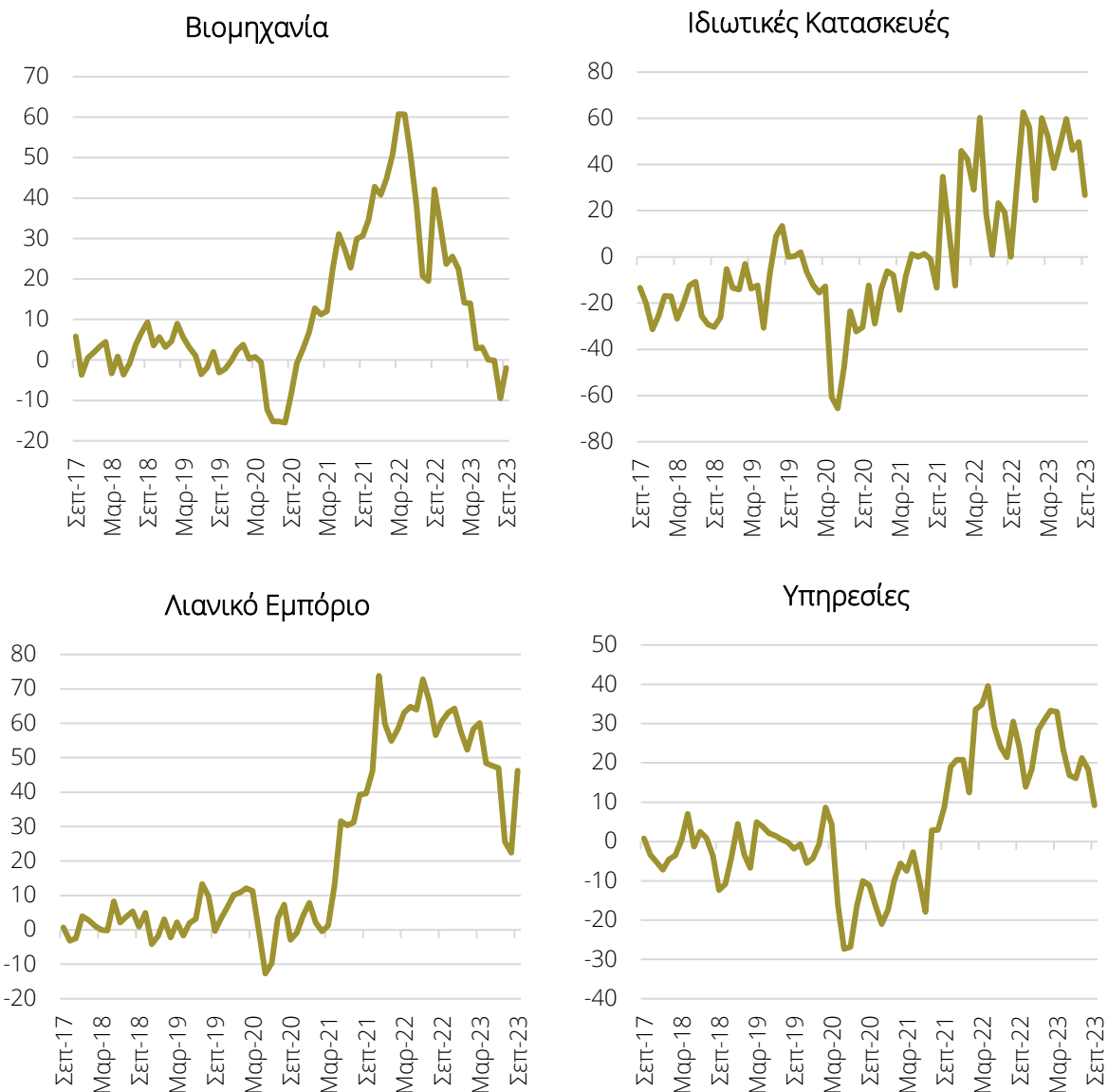
Στο Λιανικό Εμπόριο, το ισοζύγιο των +48 μονάδων στις τιμές των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο υποχωρεί κατά 17 μονάδες, ενώ παράλληλα βρέθηκε 30 μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2022. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, μόλις το 5% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ υποχωρεί στο 36% το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 59% (από 51%) να αναμένει σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του Λιανικού Εμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το γ' τρίμηνο του 2023 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ήταν πτωτικές στους περισσότερους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους με εξαίρεση το ισοζύγιο στα Οχήματα-Ανταλλακτικά τα οποία κινούνται ήπια ανοδικά.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο υποχώρησε ήπια σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +16 (από +19) μονάδες, ενώ παράλληλα κινήθηκε ελαφρά χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη μέση επίδοση του γ' τρίμ. 2022 (-9 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, μόλις το 1% (από 3%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών και το 18% άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε στους περισσότερους ήπια, με εξαίρεση τα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια που υποχώρησε αισθητά.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το έντονα θετικό ισοζύγιο των +49 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου εξασθένησε ελαφρά, στις +41 μονάδες, έχοντας παράλληλα μεταβληθεί έντονα ανοδικά σε σύγκριση με το αντίστοιχο επίπεδο του 2022 (+27 μον.). Επιπλέον, καμιά εκ των επιχειρήσεων του τομέα δεν προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο διαμορφώνεται στο 41% (από 49%), με το υπόλοιπο 59% (από 51%) να προβλέπει σταθερότητα τιμών.

Διάγραμμα 3.24

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι αποκλειστικά πτωτικές κατά το γ' τρίμηνο έναντι του β' τριμήνου του τρέχοντος έτους. Οι προβλέψεις των τιμών κινούνται οριακά πτωτικά στις Υπηρεσίες, ενώ στη Βιομηχανία, στο Λιανικό εμπόριο και τις Ιδιωτικές Κατασκευές η υποχώρηση είναι εντονότερη.

4 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. Οι επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής εκτείνονται σε όλους τους τομείς και κλάδους της οικονομίας
2. Ο υλικός κίνδυνος καθώς και κίνδυνοι που σχετίζονται με το θεσμικό πλαίσιο και μεταβολές σε τιμές εισροών ξεχωρίζουν ανάμεσα στις μεγαλύτερες προκλήσεις για την επιχειρηματικότητα
3. Η αβεβαιότητα στην εκτίμηση του μεγέθους δυσχεραίνουν και την εκτίμηση των αναγκών για επενδύσεις προσαρμογής, που για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες κυμαίνεται μεταξύ \$160-340 δισεκ., ετησίως (έως το 2030). Για την Ελλάδα, σύμφωνα με μελέτη της ΤτΕ, η εφαρμογή μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή μπορεί να μειώσει τις σωρευτικές ζημιές από την κλιματική αλλαγή μέχρι το 2100 έως και €123 δισεκ.
4. Το θεσμικό πλαίσιο αναγνωρίζει τη σημασία της δράσης για το κλίμα, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο (Συμφωνία Παρισίων) όσο και σε ευρωπαϊκό (Πράσινη Συμφωνία). Ωστόσο, το πλαίσιο επικεντρώνεται περισσότερο στον μετριασμό και λιγότερο στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.
5. Στην Ελλάδα, η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή εξειδικεύει δράσεις προσαρμογής για συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας. Ωστόσο, η εφαρμογή της καθυστερεί σημαντικά.
6. Παρά τους διαθέσιμους πόρους και σχετικά Ταμεία, υπάρχει σημαντικό κενό στην χρηματοδότηση της προσαρμογής, τόσο σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.
7. Στις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης της προσαρμογής συγκαταλέγεται και ο ιδιωτικός τομέας και η αγορά κεφαλαίου ευρύτερα.
8. Η ασφάλιση μπορεί να αποτελέσει εν δυνάμει εργαλείο προσαρμογής, περιορίζοντας την έκθεση στον κίνδυνο και εξασφαλίζοντας καλύτερη αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων δημόσιων πόρων. Ωστόσο, περιοριστικός παράγοντας στην ορθή λειτουργία και υποστήριξη της προσαρμογής από τη χρήση ασφαλιστικών προϊόντων, είναι η ύπαρξη ικανού αριθμού ασφαλισμένων που θα μοιραστούν τον κλιματικό κίνδυνο.

Εισαγωγή

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μια από τις πιο σοβαρές προκλήσεις του 21ου αιώνα, επηρεάζοντας εκτενώς τους κλάδους της οικονομίας. Στον αγροτικό τομέα, στην βιομηχανία και στην μεταποίηση, η αύξηση της θερμοκρασίας δημιουργεί υλικούς κινδύνους και διαταραχές στα εφοδιαστικά δίκτυα πρώτων υλών και ενέργειας. Σημαντικές επιπτώσεις αντιμετωπίζουν οι κτηριακές υποδομές και οι υπηρεσίες του ευρύτερου δημόσιου τομέα (η πολιτική προστασία, οι δημόσιες μεταφορές και οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας), καθώς και το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών το οποίο επηρεάζεται εξαιτίας διαταραχών στην προσφορά εργασίας και αυξημένων δαπανών για ενέργεια ή για αποκατάσταση ζημιών από φυσικές καταστροφές. Τέλος, ο ιδιωτικός τομέας καλείται αφενός να ενσωματώσει δράσεις προσαρμογής μέσα σε ένα νέο πλαίσιο χρηματοδότησης, όπου το κόστος δανεισμού είναι υψηλότερο, και αφετέρου να υποστηρίξει την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων που θα περιορίσουν την τρωτότητα της οικονομίας.

Παρά τη μικρή συνεισφορά της Ελλάδας στις παγκόσμιες εκπομπές, η οικονομία δοκιμάζεται από ακραία κλιματικά γεγονότα αυξανόμενης συχνότητας και έντασης. Σε αυτό το πλαίσιο είναι αναγκαία η εφαρμογή μέτρων προσαρμογής με στόχο τη βελτίωση της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας και τον περιορισμό των απωλειών σε ανθρώπινο, φυσικό και οικονομικό κεφάλαιο.

Σε μελέτη που εκπόνησε το IOBE για λογαριασμό του Κέντρου Κλιματικής Αλλαγής και Βιωσιμότητας της Τράπεζας της Ελλάδος¹⁸, αποτυπώθηκε η υφιστάμενη κατάσταση σε σχέση με την πορεία και τις προοπτικές χρηματοδότησης των δράσεων προσαρμογής, ενώ αναδείχθηκαν τα οφέλη των επενδύσεων της προσαρμογής σε δύο διαστάσεις: στη διατήρηση της αξίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων και του δημόσιου τομέα και στη δημιουργία αξίας από νέα προϊόντα και υπηρεσίες που υποστηρίζουν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Το θεσμικό πλαίσιο της Προσαρμογής

Η συμφωνία των Παρισίων (2016) αποτέλεσε την πρώτη οικουμενική, νομικά δεσμευτική παγκόσμια συμφωνία για το κλίμα, στο πλαίσιο της οποίας η προσαρμογή αναγνωρίζεται ως παγκόσμια πρόκληση. Μέχρι το 2021, το 79% των κρατών παγκοσμίως είχε υιοθετήσει κάποιο εθνικό σχέδιο ή πολιτική προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, ωστόσο σημαντική υστέρηση σημειώνεται στο βαθμό εξειδίκευσης σε τοπικό επίπεδο καθώς και στην εφαρμογή μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησής τους. Συμπληρωματικά, η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ αναγνωρίζει την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή οριζόντια στους περισσότερους από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Προσαρμογή και ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος, στοχεύουν στην επίτευξη μιας πιο έξυπνης, συστημικής και ταχύτερης προσαρμογής. Παράλληλα, μέσω της ευρωπαϊκής ταξινόμησης, αναγνωρίζονται επενδύσεις προς βιώσιμες δραστηριότητες σχετικές με τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ενώ προωθούνται και άλλες στρατηγικές που σχετίζονται ευρύτερα με την προσαρμογή της ευρωπαϊκής οικονομίας στην κλιματική

¹⁸ Η μελέτη και το σχετικό υλικό είναι διαθέσιμα εδώ: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=280

αλλαγή (ενδεικτικά η ευρωπαϊκή στρατηγική για τις ανακαινίσεις των κτηρίων – EU renovation wave).

Το κενό χρηματοδότησης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

Από τη μια μεριά, περίπου \$46 δισεκ. διατίθενται προς δράσεις προσαρμογής παγκοσμίως. Αυτό αποτελεί λιγότερο από το 7,2% της παγκόσμιας χρηματοδότησης για το κλίμα. Από την άλλη μεριά, οι εκτιμήσεις για τις ετήσιες επενδυτικές ανάγκες χρηματοδότησης της προσαρμογής στις αναπτυσσόμενες χώρες ανέρχονται στα \$71 δισεκ., ενώ αυτές αναμένεται να αυξηθούν στα \$160-340 δισεκ. ετησίως έως το 2030 και στα \$315-565 δισεκ. ετησίως έως το 2050. Το κενό στη χρηματοδότηση της προσαρμογής, δηλαδή η διαφορά μεταξύ του εκτιμώμενου κόστους για την επίτευξη των στόχων προσαρμογής και των διαθέσιμων χρηματοδοτικών πόρων, διευρύνεται τα τελευταία έτη.

Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 30% περίπου του προϋπολογισμού (€557 δισεκ.) για την περίοδο 2021-2027, αφιερώνεται σε δράσεις σχετικές με την κλιματική αλλαγή (χωρίς να υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ δράσεων μετριασμού και προσαρμογής), ενώ πληθώρα ευρωπαϊκών μηχανισμών και χρηματοδοτικών εργαλείων συμβάλλουν στην απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων με στόχο την αποτελεσματική χρήση τους και την ευρωπαϊκή συνοχή.

Ελλάδα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Η Ελλάδα βρίσκεται στη 14η θέση σε όρους τρωτότητας στην ΕΕ27 και στη 18η στην ετοιμότητα κινητοποίησης επενδύσεων για δράσεις προσαρμογής. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος¹⁹, εκτιμάται ότι έως το 2100, το ΑΕΠ της χώρας μπορεί να υποστεί μια ετήσια μείωση έως και 6% εάν δεν ληφθούν μέτρα μετριασμού και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Το σωρευτικό κόστος εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής μεταφράζεται σε €701 δισεκ. Το κόστος αυτό μπορεί να μειωθεί κατά μέχρι και €123 δισεκ. εάν ληφθούν μέτρα προσαρμογής.

Στο εθνικό πλαίσιο για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, το οποίο βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό, περιλαμβάνεται η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠΚΑ), η οποία εξειδικεύεται σε περιφερειακό επίπεδο με τα Περιφερειακά Σχέδια (ΠεΣΠΚΑ) αλλά προχωρά με σημαντικές καθυστερήσεις, ο Εθνικός Κλιματικός Νόμος καθώς και άλλοι νόμοι που αφορούν θέματα αδειοδοτήσεων δημόσιων και ιδιωτικών έργων.

Η χρηματοδότηση της προσαρμογής στην Ελλάδα γίνεται σχεδόν αποκλειστικά από δημόσιους εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους, μέσω προγραμμάτων που αφορούν γενικότερα στην προστασία του περιβάλλοντος και σε δράσεις για το κλίμα (π.χ. νέο ΕΣΠΑ 2021-2027, Ελλάδα 2.0, Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης, ευρωπαϊκό πρόγραμμα LIFE). Σημειώνεται πως αν και δεν υπάρχει ξεχωριστός προϋπολογισμός στα παραπάνω προγράμματα για έργα προσαρμογής, έχουν ήδη δεσμευθεί πόροι για έργα που θα ενισχύσουν την ικανότητα προσαρμογής της χώρας στην κλιματική αλλαγή (π.χ. έργα πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων).

Στην κατεύθυνση της κινητοποίησης ιδιωτικών πόρων, φαίνεται πως οι διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις και η ασθενής αγορά κεφαλαίου εν γένει δεν επαρκούν για την ωρίμανση τεχνολογιών και καινοτομίας που σχετίζονται με την προσαρμογή εντός ελληνικής οικονομίας. Ως αποτέλεσμα, λύσεις που αναπτύσσονται και επιδεικνύονται υπό την αιγίδα πληθώρας

¹⁹ Τράπεζα της Ελλάδος (2011). Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα

ερευνητικών ομάδων με την υποστήριξη ευρωπαϊκής και εθνικής χρηματοδότησης δεν βρίσκουν τον δρόμο για τη μαζική χρήση και εμπορική αξιοποίηση (upscale). Υποστηρικτικά στο παραπάνω, σημειώνεται πως η Ελλάδα έχει την τρίτη χειρότερη επίδοση σε όρους ιδίων κεφαλαίων και επενδυτικών ταμείων ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με την ΕΕ27 για το 2020.

Ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα στην προσαρμογή

Ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα στην υποστήριξη εφαρμογής δράσεων προσαρμογής είναι διττός. Αφενός, καλείται να προσαρμοσθεί στις νέες συνθήκες λειτουργίας της κλιματικής αλλαγής που δύνανται να περιορίσουν την παραγωγικότητα (υψηλότερο λειτουργικό κόστος, κόστος ασφάλισης, προστασία εργαζόμενων, ζημιές από ακραία φαινόμενα και λοιπά). Αφετέρου, μπορεί να περιορίσει σημαντικά το κενό της χρηματοδότησης της προσαρμογής μέσα από την παροχή χρηματοδοτικών πόρων μέσω της αγοράς κεφαλαίου και χρήματος, παρότι σήμερα καλύπτει μόλις το 1,6% της παγκόσμιας χρηματοδότησης για το κλίμα. Στις πηγές χρηματοδότησης για την προσαρμογή συμπεριλαμβάνονται πράσινα δάνεια που συνδέονται με ρήτρες βιωσιμότητας και πράσινα ομόλογα (π.χ. SLBs, SLLs) καθώς και οι χρηματιστηριακές αγορές με προϊόντα των οποίων η απόδοση συνδέεται με την πορεία δεικτών παρακολούθησης της βιωσιμότητας (π.χ. S&P 500 ESG, ο SPI ESG (Ελβετία), ο MSCI USA ESG Focus index κ.α.).

Η δυναμική του ιδιωτικού τομέα στην χρηματοδότηση επενδυτικών δράσεων κλιματικής προσαρμογής προέρχεται από την υψηλή τεχνογνωσία του, την ικανότητά του να καινοτομεί και να παράγει νέες τεχνολογίες, καθώς και από την φύση της οικονομικής του μόχλευσης, στοιχεία τα οποία στο πλαίσιο των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) οδηγούν στην κινητοποίηση πόρων τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα για τη στήριξη επενδυτικών έργων και δράσεων κλιματικής προσαρμογής, εξοικονομώντας δημόσιες δαπάνες.

Η ασφάλιση ως εργαλείο προσαρμογής

Η ασφάλιση για την κλιματική αλλαγή αποτελεί εργαλείο για την κάλυψη των ζημιών που προκύπτουν μετά από μια απώλεια ή καταστροφικό γεγονός και αφορά κράτη, επιχειρήσεις κάθε κλίμακα καθώς και τα νοικοκυριά, μεταφέροντας τον κλιματικό κίνδυνο από τον ασφαλισμένο στους παρόχους ασφαλιστικών υπηρεσιών. Υπάρχει πληθώρα ασφαλιστικών προϊόντων, ενώ το πλήθος των δικαιούχων που συμμετέχουν στο ασφαλιστικό συμβόλαιο, οι τομείς ασφάλισης και το ύψος της αποζημίωσης καθορίζουν το είδος ασφάλισης καθώς και το ύψος του ασφαλιστρού.

Ωστόσο, περιοριστικός παράγοντας στην ορθή λειτουργία και υποστήριξη της προσαρμογής είναι η ύπαρξη ικανού αριθμού ασφαλισμένων που θα μοιραστούν τον κλιματικό κίνδυνο, με αρκετά από τα παραπάνω ασφαλιστικά προϊόντα να παραμένουν ακριβά για τις περισσότερες ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες.

Στην Ελλάδα, η ασφάλιση για τον κλιματικό κίνδυνο δεν είναι ακόμα υποχρεωτική παρά τις σχετικές προσπάθειες για ένταξή της στον Εθνικό Κλιματικό Νόμο, ωστόσο παραμένει ένα από τα μέτρα μείωσης της έκθεσης στον κίνδυνο αλλά και προστασίας του δημόσιου ταμείου.

Προτάσεις πολιτικής

Η επιτάχυνση της υλοποίησης δράσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή είναι επιβεβλημένη για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας. Σε αυτό το πλαίσιο παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα προτάσεις πολιτικής, συνοπτικά.

Σύνοψη προτάσεων πολιτικής

Δεδομένα για την Κλιματική αλλαγή: Αποτελεσματικότερη εκτίμηση του κλιματικού κινδύνου και περιορισμός της αβεβαιότητας

- Συνεργασία με επιστημονικό δυναμικό για την εκτίμηση των πιθανών σεναρίων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου
- Συστημική προσέγγιση – αναγνώριση των δυνητικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε όλους τους τομείς
- Στοιχεία από προηγούμενα κλιματικά γεγονότα – χρήση ιστορικών στοιχείων για την εκτίμηση του μεγέθους του κινδύνου
- Ιεράρχηση κινδύνων στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων που θα αφορούν τις διαστάσεις της βιωσιμότητας (περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία)
- Ανοιχτά δεδομένα σχετικά με την κλιματική αλλαγή – διαφάνεια και διαθεσιμότητα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη
- Συλλογή αξιόπιστων στοιχείων για εκτίμηση του κόστους της μη προσαρμογής και μείωση του επενδυτικού κινδύνου
- Σχεδιασμός και εφαρμογή δράσεων ενημέρωσης για την προσαρμογή για όλους. Έμφαση σε ευάλωτους τομείς (π.χ. αγροτικός τομέας, νοικοκυριά)
- Χρήση πόρων από Ευρωπαϊκή Ένωση για την ενίσχυση της γνώσης τόσο των αποτελεσμάτων της κλιματικής αλλαγής αλλά και τη μελέτη δράσεων προσαρμογής
- Αναζήτηση καλών πρακτικών και εφαρμογή λύσεων συμβατών με την ελληνική οικονομία και τις προκλήσεις από την κλιματική αλλαγή

Εθνικό θεσμικό πλαίσιο: Σύνδεση της εθνικής στρατηγικής με άλλες οριζόντιες εθνικές πολιτικές και επιτάχυνση εφαρμογής

- Συνεργασία και με το εθνικό συμβούλιο για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- Επιτάχυνση έγκρισης Περιφερειακών σχεδίων για την προσαρμογή - συγκεκριμένα μέτρα προσαρμογής, εκτίμηση περιφερειακού κινδύνου, αυστηρά χρονοδιαγράμματα και εκτίμηση κόστους
- Στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Έγκαιρος και στρατηγικός προγραμματισμός

Ξεχωριστοί προϋπολογισμοί για την Προσαρμογή

- Εξέταση δημιουργίας συγκεκριμένου τμήματος του κρατικού προϋπολογισμού που να αφορά αποκλειστικά δράσεις προσαρμογής
- Συνεργασία με αρμόδια υπουργεία
- Χρήση πόρων του προϋπολογισμού για την διευκόλυνση παρακολούθησης της προσαρμογής στην Ελλάδα (π.χ. σε πιο στενό χρονικό ορίζοντα ή/και χρησιμοποιώντας πιο αποδοτικούς δείκτες παρακολούθησης)

Εξέταση σύστασης ειδικού Ταμείου για την Προσαρμογή

- Έσοδα από πώληση δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου στο πλαίσιο του ΣΕΔΕ, καθώς και από αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος²⁰
- Συμβουλευτικός ρόλος σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς για την απορρόφηση ευρωπαϊκών και εθνικών πόρων της προσαρμογής
- Επιτάχυνση ανάκαμψης μετά από καταστροφικά γεγονότα (π.χ. συγχρηματοδότηση ασφαλιστικών συμβολαίων για κλιματικό κίνδυνο)
- Συνεργασία με το Παρατηρητήριο για την Προσαρμογή (παρακολούθηση διαθέσιμων σχετικών πόρων)

Ενίσχυση της ιδιωτικής χρηματοδότησης για την προσαρμογή

- Χρήση σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων από τον ιδιωτικό τομέα (π.χ. Πράσινα ομόλογα, δάνεια και ομόλογα βιωσιμότητας, χρηματοπιστωτικοί δείκτες συνδεδεμένοι με ESG)
- Εξέταση παροχής φορολογικών κινήτρων για την ενίσχυση των επενδύσεων στην προσαρμογή
- Κίνητρα και για την τόνωση του ενδιαφέροντος των επενδυτών σε βιώσιμα επενδυτικά προϊόντα (π.χ. εξέταση μείωσης φόρου τοκομερισμάτων, κόστη διαχείρισης σχετικών χαρτοφυλακίων κτλ.)

Χρήση ασφαλιστικών προϊόντων για ταχύτερη ανάκαμψη μετά από κλιματικό γεγονός

- Διαμοιρασμός κλιματικού κινδύνου
- Χρήση ασφαλιστικών προϊόντων για περιορισμό της ζημιάς
- Ασφάλιση μεγαλύτερων μονάδων δικαιούχων (π.χ. συνεταιρισμοί, επιχειρήσεις ενός δήμου κτλ.)

²⁰ ΣΕΔΕ: Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών

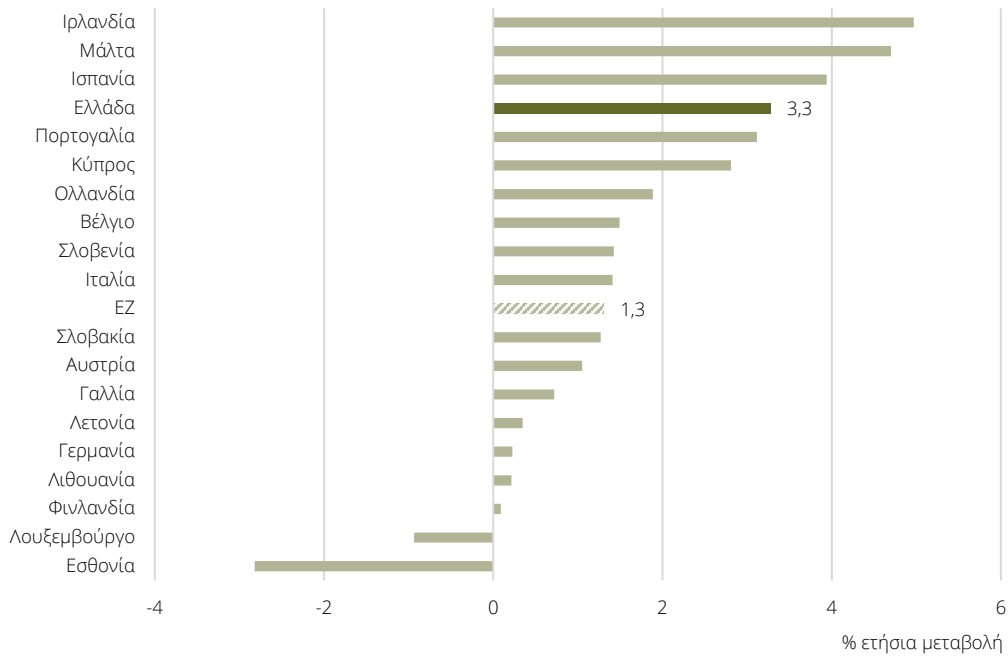

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διάγραμμα 1

Ρυθμός Μεταβολής ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ, β' τρίμ. 2023 (*)

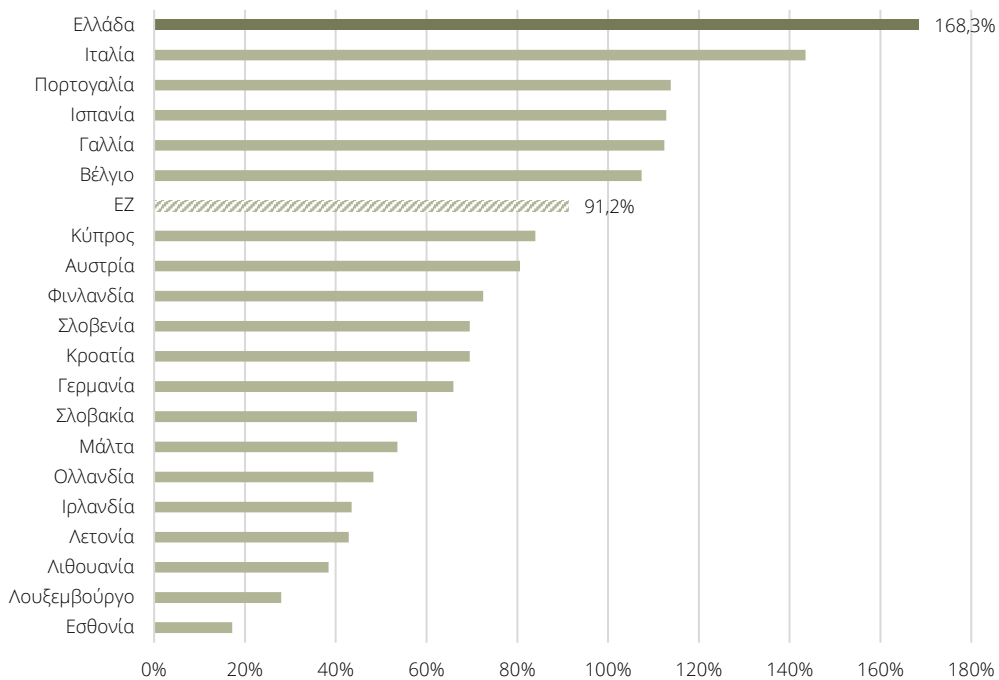

(*) Ετησιοποιημένα στοιχεία ΑΕΠ (κινητός μέσος όρος 4 τριμήνων, έως και το β' τρίμ. 2023)

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 2

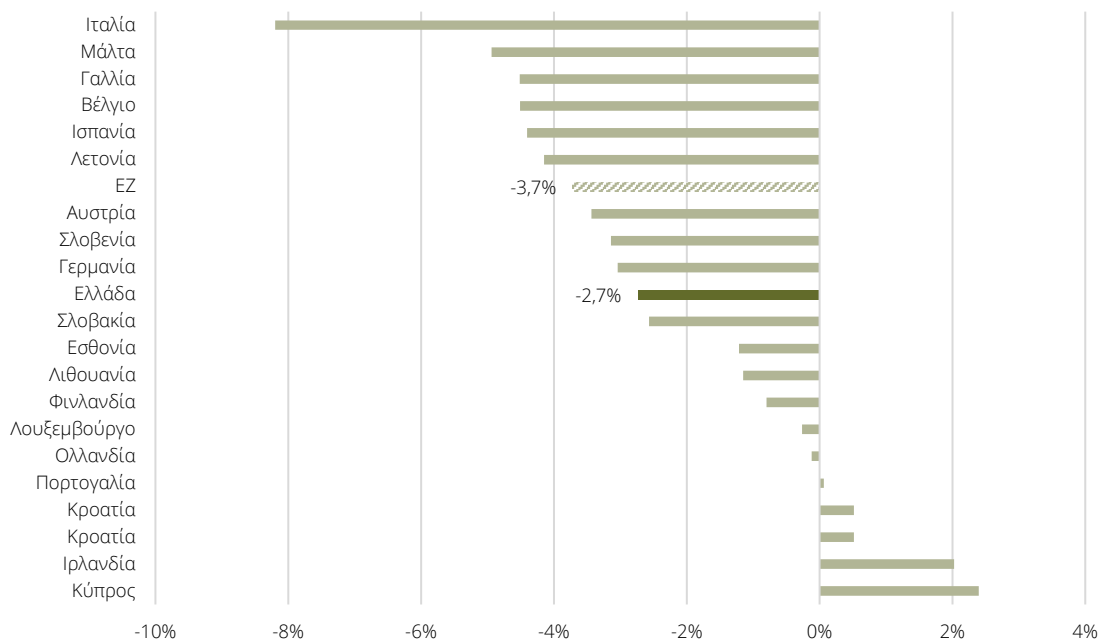
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ, α' τρίμ. 2023

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 3

Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ, α' τρίμ. 2023

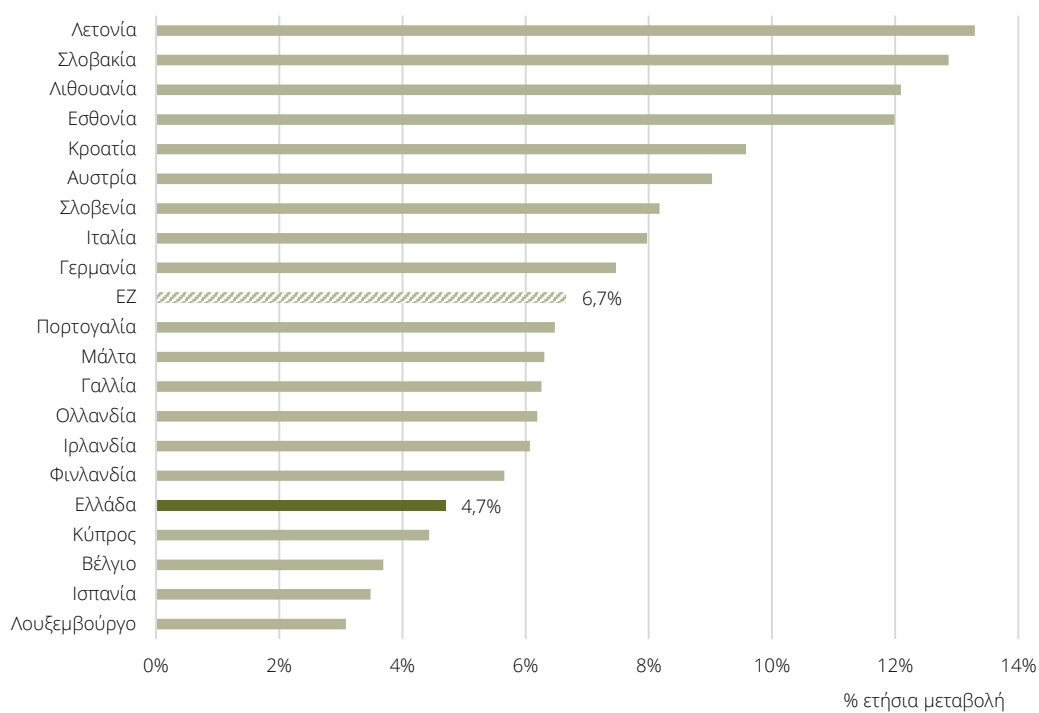

(*) Ετησιοποιημένα στοιχεία (κινητός μέσος όρος 4 τριμήνων, έως και το α' τρίμ. 2023)

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 4

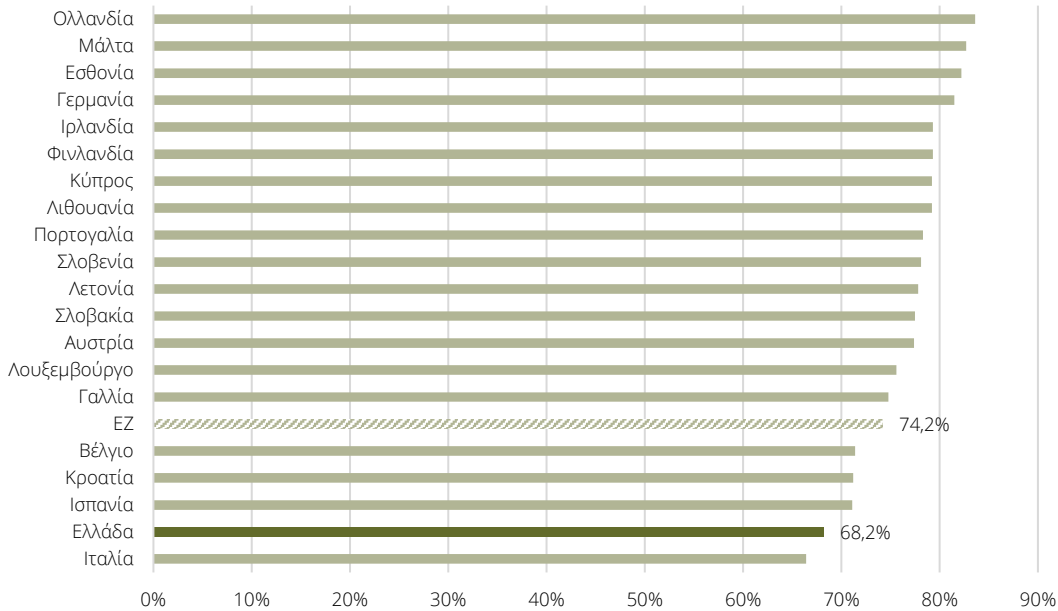
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Ιανουάριος - Αύγουστος 2023

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 5

Απασχόληση, β' τρίμ. 2023 (*)

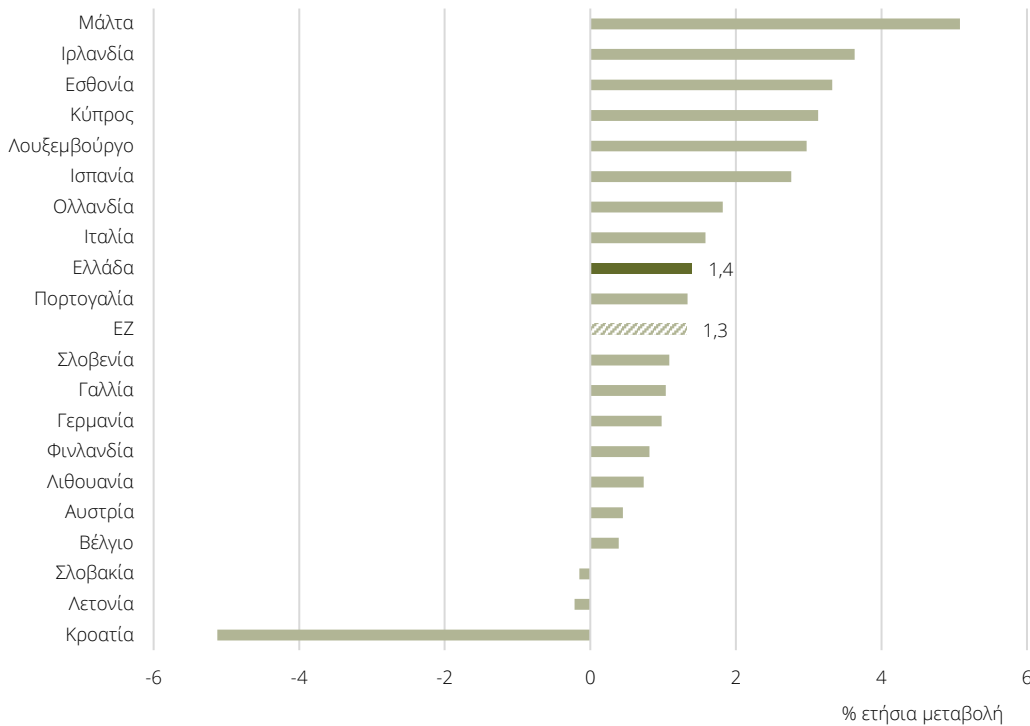

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 6

Μεταβολή απασχόλησης, β' τρίμ. 2023 (*)

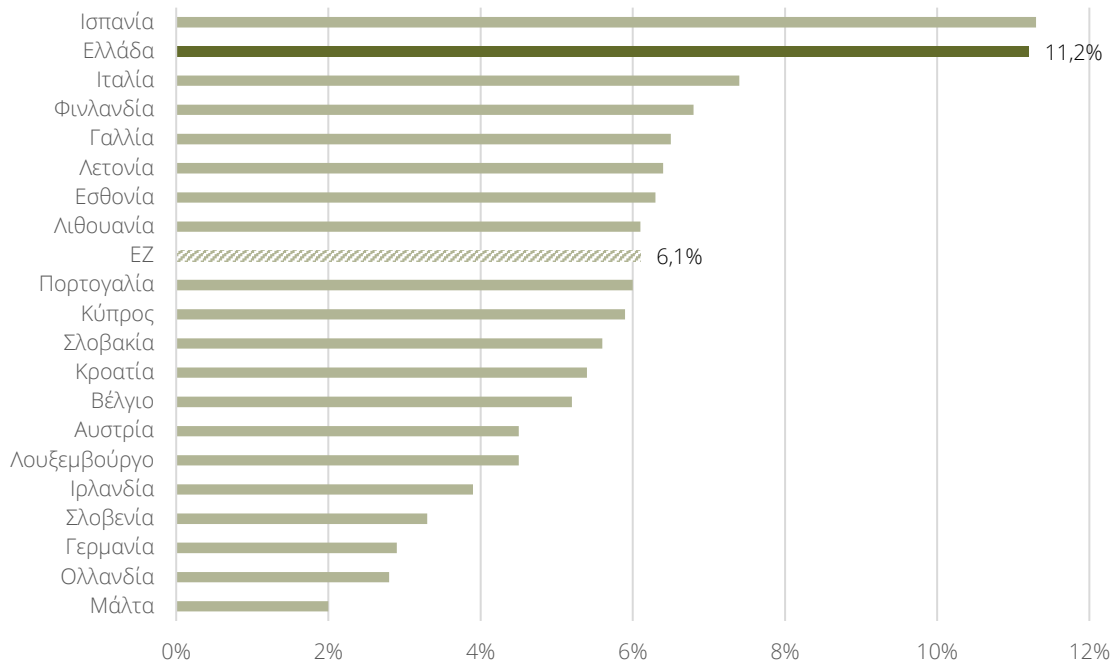
(*) αφορά απασχολούμενους ηλικίας 20-64 ετών

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 7

Ανεργία, β' τρίμ. 2023 (*)

(*) % ανέργων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου ενεργού πληθυσμού, εποχικά διορθωμένα στοιχεία

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat